מדינת ישראל
משרד החינוך

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשע"ח, 2018
מספר השאלון: 006381
נספח: חוברת דפים ממסכת בבא בתרא

תלמוד

מסכת בבא בתרא

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	—	(12×4)	—	48	נקודות
פרק שני	—	(9×4)	—	36	נקודות
פרק שלישי	—	(4×4)	—	16	נקודות
		סה"כ	—	100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

השאלות

פרק ראשון (48 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 1-5 (לכל שאלה — 12 נקודות).

1. היזק ראייה

א. "השותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את הכותל באמצע".

הסבר בלשונך את המילה "מחיצה" שבמשנה על פי הדעה ש"היזק ראייה לאו שמיה היזק" ועל פי הדעה ש"היזק ראייה שמיה היזק". (2 נקודות)

ב. עיין בדברי ה"קהילות יעקב" (הסטייפלר) שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

והאי מאן דאמר דבכל חצר היזק ראייה שמיה היזק, יש לפרש בשני אופנים:

[א] דיש לומר דאיהו סובר דבכל חצר אי אפשר להישמר ממילי דצניעותא, וממילא אית ליה צערא דגופא מהסתכלות חברו בשלו.

[ב] ויש לפרש דמודה שבאמת יכולים להיזהר ממילתא דצניעותא, אלא דאם כן נמצא שמחמת הסתכלות וראייה של חברו הוא מונעו לזה מלהשתמש השתמשות צנועה ככל צורכו בחצרו, והווה ליה על ידי ראייתו כמזיק את חצרו, דהא מצמצם ומעכב עליו תשמישי החצר, ומשום הכי מחויב לגדור, כעניין היזק ממונו משום שמפסידו תשמישים בחצר.

(הרב יעקב ישראל קנייבסקי [הסטייפלר], קהילות יעקב, בבא בתרא, סימן ה)

על פי ה"קהילות יעקב", הסבר מהו סוג ההיזק לפי כל אחד מן האופנים. (4 נקודות)

ג. "ת"ש כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנות עד ד' אמות נפל שאני".

שני שכנים בנו כותל באמצע החצר המשותפת שלהם. לאחר זמן מה כל אחד מהם מכר את הבית ואת החצר שלו. לפני שנכנסו הדיירים החדשים לגור שם, נפל הכותל.

האם אחד מן הדיירים החדשים יכול לכפות על חברו לבנות את הכותל? ענה על פי רש"י ועל פי בעלי התוספות. נמק את תשובותיך. (6 נקודות)

/המשך בעמוד 3/

2. רוניא ורבינא

"רוניא זבן ארעא אמיצרא דרבינא..."

א. **(1)** תאר את המקרה שבגמרא על פי הפירוש האחרון המובא ברש"י. בתשובתך תאר במדויק את מיקום השדות של רוניא, השדות של רבינא והשדה שנקנה או סרטט את השדות האלה.

(2) על פי המקרה שתיארת, הסבר את הנימוק של רב ספרא בריה דרב ייבא לפסיקתו.

(4 נקודות)

ב. **(1)** תאר את המקרה שבגמרא על פי הפירוש של רבנו תם המובא בתוספות. בתשובתך תאר במדויק את מיקום השדות של רוניא, השדות של רבינא והשדה שנקנה או סרטט את השדות האלה.

(2) על פי המקרה שתיארת, הסבר את הסבָרה של רבינא בתביעתו.

(4 נקודות)

ג. על פי פירוש הרב אברהם המובא בתוספות, הסבר את המשל "**ארבעה לצלא ארבעה לצללא**" ואת פסיקתו של רב ספרא בריה דרב ייבא על פי משל זה. (4 נקודות)

/המשך בעמוד 4/

3. קבלת צדקה ותרומות ממי שאינו יהודי

א. בגמרא מסופר על רבא שקיבל כסף מאיפרא הורמיז וחילק אותו לעניי גויים.

רב יוסף קיבל אף הוא כסף מאיפרא הורמיז אך לא חילק אותו לעניי גויים.

הסבר מדוע לא נהג רב יוסף כמו רבא. בתשובתך התייחס למושג "גִנֵּבת דעת". (3 נקודות)

ב. עיין בשני המקורות שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

1. [א] אסור לישראל ליטול צדקה מן העכו"ם בפרהסיה. ואם אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל, ואינו יכול ליטלה מן העכו"ם בצִנעה, הרי זה מותר.

[ב] שר עובד כוכבים ששלח ממון לישראל לצדקה, אין מחזירין אותו משום שלום מלכות, אלא נוטלין ממנו ויינתן לעניי עובדי כוכבים בסתר כדי שלא ישמע השר.

(שולחן ערוך, יורה דעה, סימן רנד, סעיפים א-ב)

2. ויינתן לעניי עובדי כוכבים – אבל לישראל לא, דכתיב "ביבֹש קצירה תשברנה"... וקשה, דברישא [= סעיף א] התירו לקבל בצִנעה ולא אכפת לן במה שיהיה לעובד כוכבים זכות בזה?...

ונראה לי שאין שייך "ביבֹש קצירה" אלא כשהעובד כוכבים מכוון דווקא לעניי ישראל, ובזה מייקר שם ישראל, בזה יש זכות גדול, כגון הכא וכמעשה דאימיה דשבור מלכא בגמרא ששלחה לחלק לישראל... מה שאין כן ברישא [= סעיף א], שהעובד כוכבים אין כוונתו דווקא על ישראל, אלא הוא מצד טבעו רחמן על כל הפושט יד, אין זה זכות גדול ולית ביה משום "ביבֹש קצירה", כן נראה לי עיקר.

(הרב דוד בן שמואל הלוי, טורי זהב, ט"ז, יורה דעה, סימן רנד, ס"ק ב)

(1) על פי הט"ז, יש סתירה בין סעיף א לסעיף ב בשולחן ערוך.

הסבר מהי הסתירה.

(2) על פי הט"ז, הסבר את יישוב הסתירה הזאת.

(6 נקודות)

ג. עיין בדברי הראי"ה קוק שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

... וצריך לומר דעיקר "ביבֹש קצירה" שייך דווקא בצדקה דרבים דאלימא טובא זכותא דידה. ומשום הכי לא מחלקינן ברבים כלל בין בצִנעה לפרהסיה, ולא אישתמיט כלל חד מאן דאמר לומר דהני עובדי דמייתי הגמרא בסוגיא דבבא בתרא (בדף ח' ובדף י') דהוו בפרהסיה, אדרבא פשטא דמילתא משמע דבצנעה הוו. אלא ודאי דרק בצדקה דרבים שייך לומר שבזכות זה תימשך מלכותם כדפירש רש"י, ולא בצדקה דיחיד. ומסולק בזה מה שהִקשה הט"ז.

(הראי"ה קוק, שו"ת דעת כהן, סימן קלב)

הראי"ה קוק יישב את הסתירה שהעלה הט"ז.

על פי הראי"ה קוק, הסבר את יישוב הסתירה הזאת. (3 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

4. שינוי ייעוד של צדקה

א. "ולשנותה לכל מה שירצו" — על פירושו של רבנו תם לדין זה יש קושיה מן הגמרא במסכת ערכין (ו, ע"ב):

"האי מאן דנדב שרגא לבי כנשתא אסור לשנותה לדבר הרשות".

הסבר את הקושיה ואת התירוץ לקושיה זו. (5 נקודות)

ב. **(1)** עיין בדברי רבנו אשר (רא"ש) שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

... וה"ר יוסף הלוי [אבן מיגאש] ז"ל כתב דהא דקאמר 'ולשנותה לכל מה שירצו' דווקא לדבר שהוא צורך עניים... והביא ראיה מהא דתנן במסכת שקלים (פ"ב, מ"ה) "מוֹתר עניים לעניים מוֹתר שבויים לשבויים"... ונראה לי דאין ראיה ממה שהביא מההיא דשקלים, דהתם לא איירי במעות של קופה אלא ע"י מקרה שהוצרכו לגבות מעות לצורך עניים כגון מלבושים או שבאו שם עניים הרבה דומיא דשבויים, ובהא הוא דאמר דמה שהגבו לשמם לא ישנוה ליתנו לעניים אחרים. אבל בני העיר שעשו קופה בסתם, לדעתם עשאוה, ולשנותה לכל מה שירצו. ולכשיצטרכו מעות לעניי עירם יגבו פעם אחרת.

(רבנו אשר, הרא"ש, בבא בתרא, פרק א, סימן כט)

"ולשנותה לכל מה שירצו" — הסבר את הראיה של הר"י מיגאש לפירושו לדין זה מן המשנה במסכת שקלים ואת הדחייה של הרא"ש לראיה זו.

(2) עיין בהמשך דברי הרא"ש שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

וכן משמע לישנא ד"לכל מה שירצו". דאי לאשמועינן דלצורך עניים דווקא יכולין לשנותה, כיוון דאשמועינן כבר דיכולין לשנות תמחוי שהוא לעניי עולם ליתנו לעניי העיר, וקופה שהיא לעניי העיר ליתנה לעניי עולם, ואין בו משום גזל שנותן מה שנגבה לעני זה לעני אחר, כל שכן מה שנגבה לאותן עניים שיכול לשנותו ממעשה למעשה... על כן נראה דברי רבנו תם.

(רבנו אשר, הרא"ש, בבא בתרא, פרק א, סימן כט)

הרא"ש פסק כדעת רבנו תם והוכיח את פסיקתו מן הברייתא שבגמרא.

הסבר את ההוכחה של הרא"ש.

(7 נקודות)

/המשך בעמוד 6/

5. הרחקת נזיקין והאיסור להזיק

א. "מודי רבי יוסי בגירי דידיה".

(1) נמק את דין המשנה "מרחיקין את הסולם מן השובך ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמייה" על פי רבי יוסי.

(2) עיין בדברי בעלי התוספות, ונמק את דין המשנה "מי שהיה כותלו סמוך לכותל חברו לא יסמוך לו כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות" על פי רבי יוסי. בתשובתך הסבר את המילים "מונע הדוושא" שבתוספות.

(5 נקודות)

ב. בדברי הרב אהרֹן ליכטנשטיין שלפניך מובאים ארבעה מקורות לָאיסור להזיק.

עיין בדברי הרב אהרֹן ליכטנשטיין, וענה על השאלה שאחריהם.

נפתח במה שמובא בשם הגר"ח (הגאון הרב חיים סולוביצ'יק מבריסק). הגר"ח מצביע על הפסוק של "ולא ישמרנו" (שמות, כ"א, ל"ו). מפסוק זה מדייק הגר"ח שיש חובת שמירה על היזקים, ובאים בטענה כלפי מי שלא שמר. אם מוכנים להניח שחוסר שמירה נטען כלפי מי שיש עליו חובת שמירה ברמה של איסורין, יש לנו מקור לאיסור נזיקין...

מקור אפשרי נוסף מופיע בגמרא בסנהדרין (ז, ע"ב): " 'ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו' (דברים, א', ט"ז). 'בין איש ובין אחיו' – אמר רב יהודה: אפילו בין בית לעלייה. 'ובין גרו' – אמר רב יהודה: אפילו בין תנור לכיריים". רבנו חננאל פירש: "... אפילו בין בית לעלייה צריך הדיין להיות בקי במשפט הפסדת העלייה על הבית כמה היא, כדי שידין כמה יש לבעל העלייה בתחתון. וכך צריך להיות בקי כמה הרחקת התנור מן הכותל... וכמה הרחקת הכירה..." כל אלו קשורים לדיני שכנים הנידונים בפרק השני של בבא בתרא...

מוקד אפשרי נוסף לאיסור מקומי בנזיקין, הוא הדין של השבת אבֵדה. והרי הדברים קל וחומר – אם אדם מצווה להשיב אבֵדת חברו, ודאי שהוא נאסר לאבד את ממון חברו. יתרה מזו, מצוות השבת אבֵדה כוללת בתוכה לא רק את החזרת החפץ האבוד, אלא גם את מניעת המצב של איבוד. לפיכך, קל וישיר הוא המעבר מדין השבת אבֵדה לאיסור להזיק...

כיוון דומה עולה מהרמב"ם בהתייחסו לפסוק של "לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא, י"ט, ט"ז). ההבנה המקובלת רואה בפסוק זה דין בדיני נפשות, אם נפשות ממש ואם חבלת הגוף. אך הרמב"ם בספר המצוות (לא תעשה, רצז) מצטט ברייתא מתורת כהנים, שדנה בהקשר של פסוק זה גם בהפסדים ממוניים: "... ובאה האזהרה באומרו 'לא תעמוד על דם רעך'. וכבר אמרו שמי שיכבוש עדות תכללהו גם כן זאת האזהרה. כי הוא רואה ממון חברו אבד והוא יכול להחזירו אליו באומרו האמת...".

(הרב אהרֹן ליכטנשטיין, שיעורי הרא"ל — דינא דגרמי, עמ' 177-179)

הסבר בלשונך שלושה מן המקורות לָאיסור להזיק. (7 נקודות)

/המשך בעמוד 7/

פרק שני (36 נקודות)

ענה על ארבע שאלות: על שלוש מן השאלות 6-9,

ועל שאלה 10 (שאלת חובה) (לכל שאלה — 9 נקודות).

6. פירעון חוב לפני זמן הפירעון

א. "הקובע זמן לחברו ואמר לו פרעתיך בתוך זמני".

(1) כתוב את הדעה של אביי ורבא ואת טעמם בנוגע למקרה זה.

(2) התוספות מקשים על אביי ורבא מן המשנה במסכת בכורות: "בכור בתוך שלושים יום בחזקת שלא נפדה".

הסבר את התירוץ השני של ר"י לקושיה זו (התירוץ שמתחיל במילים "ומפרש ר"י טעם אחר").

(6 נקודות)

ב. "והלכתא כריש לקיש ואפילו מיתמי".

"ואפילו מיתמי" — פרט את המקרה ואת הדין. (3 נקודות)

7. גוד או אגוד

א. על פי הגמרא, יש מחלוקת בין רב יהודה לרב נחמן בנוגע לדין "גוד או אגוד".

הסבר בלשונך את המקרה שהם נחלקו בו ואת דעת רב יהודה. (4 נקודות)

ב. הגמרא מקשה על רב יהודה מדינו של "מי שחציו עבד וחציו בן חורין".

(1) הסבר את קושיית הגמרא.

(2) הגמרא מתרצת: "שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא".

הסבר מדוע במקרה זה "גוד ליכא".

(5 נקודות)

8. שמונה פסוקים אחרונים שבתורה

א. תַּנָּאִים נחלקו מי כתב את שמונת הפסוקים האחרונים שבתורה.

כתוב את שתי הדעות של התַּנָּאִים, והסבר את הטעם של כל אחד מהם. (5 נקודות)

ב. "א"ר יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן".

הסבר הלכה זו על פי רש"י ועל פי רבנו משולם המובא בתוספות. (4 נקודות)

/המשך בעמוד 8/

9. רוב וקרוב

א. **(1)** "אמר רבי חנינא רוב וקרוב ..."

תאר את המצב שרבי חנינא דן בו (תוכל לתאר את המצב באמצעות דוגמה מן הגמרא).

(2) "ואע"ג דרובא דאורייתא וקורבא דאורייתא".

מַניין לומדים שמדאורייתא הולכים אחר הרוב, ומַניין לומדים שמדאורייתא הולכים אחר הקרוב?

(6 נקודות)

ב. "ניפול הנמצא... חוץ מחמישים אמה הרי הוא של מוצאו".

על פי התוספות, הסבר מדוע הולכים אחר הרוב במקרה זה גם למאן דאמר "אין הולכין בממון אחר הרוב".

(3 נקודות)

שאלת חובה — ענה על שלושה מן הסעיפים א-ד (לכל סעיף — 3 נקודות).

10. **א.** סתירת בית כנסת

"אמר רב חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחרית".

על פי הגמרא, יש שני טעמים להלכה של רב חסדא.

ציין מקרה שבו יש נפקא מינה בין שני הטעמים, ונמק את הדין במקרה זה לפי כל אחד מן הטעמים.

ב. הסכם בין שוחטים

בגמרא מסופר על שוחטים ("טבחי") שעשו הסכם (תנאי) ביניהם.

רבא סבר שההסכם אינו תקף, ורב יימר בר שלמיא הִקשה עליו מן הדין "ולהסיע על קיצתם".

הסבר דין זה, והסבר את הקושיה של רב יימר בר שלמיא.

ג. הרחקת נזיקין

"טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סומך" — דיוק זה של הגמרא נאמר בנוגע לכמה הלכות מן המשנה.

כתוב מה הוכיחה הגמרא מדיוק זה, והסבר את אחת הדחיות של הגמרא לדיוק זה.

ד. תינוקות בחצר

"ואינו יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן... מקול התינוקות".

הסבר את דברי המשנה האלה על פי אביי או על פי רבא. בתשובתך כתוב לְשם מה תינוקות אלה באים לחצר על פי ההסבר שכתבת.

/המשך בעמוד 9/

פרק שלישי — קטע שלא נלמד (16 נקודות)

לפניך קטע מסוגיה במסכת בבא קמא, דף כ, ע"ב העוסקת בדין "זה נהנה וזה לא חסר".

הגמרא מנסה להוכיח שהנהנה פטור מתשלום או חייב בתשלום.

לְמד את סוגיית הגמרא (היעזר בפירוש רש"י), וענה על השאלות לפי ההוראה שבעמוד 10.

ביאורי מילים: יציאותיו — הוצאות הבנייה

שכרו — שכר הדירה שהיה בעל העלייה צריך לשלם

כיצד הרגל פרק שני בבא קמא

ת"ש א"ר יוסי [ב]אם עמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל טעמא דגדר ניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור שאני התם [ג]דאמר ליה לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא ת"ש [ד]הבית והעלייה של שנים שנפלו אמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה הרי בעל העלייה בונה בית ויושב בה עד שיתן לו יציאותיו יציאותיו הוא דמחייב ליה בעל הבית הא שכרו לא ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור שאני התם דביתא לעלייה משתעבד ת"ש רבי יהודה אומר אף זה [ה] הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר ש"מ זה נהנה וזה לא חסר חייב שאני התם משום שחרוריתא דאשייתא

אם עמד ניקף וגדר את הרביעית. גלי אדעתיה דניחא ליה בהקיפו של רחובן ומגלגלים עליו את הכל לתת את חלקו בג' מחיצות פינויות של רחובן: **הא מקיף.** הא אם קנה מקיף עוד שדה רביעית אצל שמעון וגדלה פטור שמעון: **לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא.** לא היה יכולת בידי לגדור גדר של אבנים וסגי לי בגדר קוליס בר זוזא להכדיל ביני וביך: **הבית והעלייה.** בית של זה והעלייה שעל גבה הויא של אחר: **יציאותיו.** מה שהוציא על הבית. אלמא מדיהיב ליה כל יציאותיו ואינו מנכה לו שכר מה שעמד בבית אלמא זה נהנה שהיה לו לשכור אחרת וזה לא חסר דבלאו הכי לא בעי איהו למבנייה פטור הנהנה: **דביתא לעלייה משתעבד.** שעל הבית לסבול העלייה הלכך הדין עם זה לדור בו: **רבי יהודה אומר זו'.** אתגא קמא פליג דבעל העלייה צריך להעלות שכר לבעל הבית: **שחרוריתא דאשייתא.** שמשחיר לו הכתלים הלכך חסר הוא אבל בית ישן לא:

/המשך בעמוד 10/

ענה על ארבע מן השאלות 11-15 (לכל שאלה — 4 נקודות).

11. "ת"ש אמר ר' יוסי... זה נהנה וזה לא חסר פטור".

הגמרא מוכיחה מדברי רבי יוסי ש"זה נהנה וזה לא חסר פטור".

הסבר את הוכחת הגמרא. בתשובתך כתוב מיהו ה"נהנה" ומי "לא חסר".

12. "שאני התם... בר זוזא".

הגמרא דוחה את הוכחתה.

הסבר את דחיית הגמרא. בתשובתך כתוב מי אומר למי "לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא".

13. "ת"ש הבית והעלייה... הרי בעל העלייה בונה... זה נהנה וזה לא חסר פטור".

הסבר את הדין שבמשנה "הבית והעלייה של שניים שנפלו..." ואת ההוכחה של הגמרא ממשנה זו ש"זה נהנה וזה לא חסר פטור".

14. "שאני התם... משתעבד".

הגמרא דוחה את הוכחתה. הסבר את דחיית הגמרא.

15. "ת"ש רבי יהודה אומר... שחרוריתא דאשייתא".

הגמרא מוכיחה מדברי רבי יהודה ש"זה נהנה וזה לא חסר חייב", ולאחר מכן דוחה הוכחה זו.

הסבר את הוכחת הגמרא ואת הדחייה של הוכחה זו.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח — חוברת דפים ממסכת בבא בתרא

הנחיות לנבחן

בחוברת שלפניך דפי גמרא מתוך תוכנית הלימודים.

בדפים אלה מובאות הסוגיות שבהן עוסקות השאלות בפרקים א-ב במבחן.

מפתח הדפים בחוברת:

עמודים 3-10 — דף ב, ע"א — דף ה, ע"ב

עמודים 11-13 — דף ח, ע"א — דף ט, ע"א

עמודים 14-15 — דף י, ע"ב — דף יא, ע"א

עמוד 17 — דף יג, ע"א

עמוד 19 — דף טו, ע"א

עמודים 21-24 — דף יז, ע"א — דף יח, ע"ב

עמודים 26-32 — דף כ, ע"ב — דף כג, ע"ב

השותפין פרק ראשון בבא בתרא ב.

מסורת הש"ס

ג) [לקמן ג.] ס"ק ק. [תוספתא כלאים פ"ג], ד) [ל"ל כדתניא], ג) דף ד., ד) דף ד:, ה) נ"מ וש"ת,

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לפיכך וכו' מנו דאי בעי אבר מבך לקחתיה. קשה לי למ"ל מדין מנו ולא בפשוטו כי היכי דנאמן לקחתיה מכח דשכו הרבה מוכח שהוא שלו ה"נ יהא נאמן מדשכו הרבה מוכח שהוא בנה משלו ומאי אומיה טעמא לקוח מטעמא אני בניתי:

הגהות הב"ח

(א) במשנה בגריל זה נותן: (ב) תוס' ד"ה אומר וכו' דהוא המזיק:

מוסף רש"י

כפיסין. תחיסת עץ (חגיגה טז.). מחיצת הכרם. קיימת לן היה גדר כיצחים זה סומך זרעים לגדר מכאן וזה סומך גפנים לגדר מכאן (ב"ק ק.). אומר לו גדור. אלא יוסף התכולה אחד ממתחים בעוד הממילה פרוצה ומאחר (שם ק:).

מכאן שייך לענוד הבא

נתייאש הימנה ולא גדרה. ונתון כך סוליא הזרע אחד מן הממתחים שהיו בה בהיתר (שם). הרי זה קידש. ואין בעל אלא באחד ומתחים ומכאן יש קל"ט מן הסיהר ואחד באיסור (שם). וחייב באחריותו. דגרס לאסור תבואתו של חבירו (בכורות כח:). אסור לאדם שיעמוד כו'. אלא יפסידנה בעין הרע (ב"מ קז.). מחייביין אותו לבנותו עד ד' אמות. דבהכי מני לרחוק לאיש (לקמן ה.). כופין אותו. אם כן בחלר שאינו רוצה לסייע אם בני החלר, לבנות בית שער ודלת לחצר. לבנות לון בית שער לחיות שומר הפתח יוסב שם בלו ומתחיק אם בני רשות הרבים מלהניח בחלר, ולא לשער החלר לעולמו (לקמן ז:). החלונות. מי שהיו לו חלונות פתוחים לחלר חבירו והוחזק בדבר זה אלא שנים וכא בעל החלר לבנות שם חומה, צריך לשער ד' אמות, בין מלמעלה. אם בא להגביה יגביה חומה ד' אמות מן החלונות, בין מלמטה. אם בא לבנותו נמוך צריך להפסיל מן החלונות ד' אמות, וטעמא מפרש בגמ', ובין מבנגדן. צריך להרחיקו מהן ד' אמות (לקמן כב.). מלמעלה. צריך להגביה שיעור אלא יקיר בהשמנו על חומה וישפיל ראשו וילאה דרך חלונות וילאה בנים חבירו (לקמן כב.). כדי שלא יעמוד. על ראש עופי חומה וילאה (שם). מבנגדן. צריך להרחיק, כדי שלא יאפיל. ולא יהיא תנא דבריתא שיעורא (שם). עושין לו מעקה גבוה ד' אמות. משום היזק ראיה (לקמן ה.).

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' יד סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנז סעיף ג:

ב ב מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף ד:

ג ג מיי' שם הלכה יח טור שם:

ד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

ה ה ו ז מיי' שם הלכה טז וסמג שם טוש"ע מ"מ סי' קנז סעיף ג:

ו ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

ז ט מיי' פ"ז מהל' גלגלים הל' יז סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף מז:

מוסף תוספות

א. לפי שרבי לא היה לומד כסדר אלא כמו שהיו חפצים התלמידים, אבל כשחברם על הסדר חברם, וצריך בכל מסכתא טעם למה נשנית אחר שלפניה. תוס' ב"מ ב. ב. דבששה טפחים קאי טובא ואין צריך לרוחב גדול ממנו. רמב"ן. ג. בנמצ"ן כתב. דאין מנהגם אלא מנהג שוטים וכופה אותו לעשות מחיצה מתקיימת. ד. אלא ברייתא היא. תוס' ב"ק ק. ה. ושם בסיפא: רבי יוסי ורש"א אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. רמב"ן. ו. דמאן שמעת ליה דאמר אדם אוסר דבר שאינו שלו רבי מאיר. רמב"ן. ז. שהוא נתחייב להרחיק ארבע אמות בשדה חבירו, או לעשות מחיצה ולסמוך, וכדתנן (לקמן כו.). דמינו יוסף. ח. שלא יכניס מחרשתו בשדה חבירו שהיו רגילים לחרוש כרמיהם בשוורים. שם. ט. וכ"ש דחיישינן להיזיק גמור, שמא יכניס מחרשתו, או יכנס וידרוס בשדה חבירו. שם. י. דלא מסקי אינישי אדעתייהו להתחייב על כך, ואין לחייב על כגון זה מדינא דגרמי. שם. יא. ואפילו ח. שלא יכניס מחרשתו בשדה חבירו שהיו רגילים לחרוש כרמיהם בשוורים. שם. ט. וכ"ש דחיישינן להיזיק גמור, שמא יכניס מחרשתו, או יכנס וידרוס בשדה חבירו. שם. י. דלא מסקי אינישי אדעתייהו להתחייב על כך, ואין לחייב על כגון זה מדינא דגרמי. שם. יא. ואפילו בנתיאש מלגדרה. רשב"ם. יב. שכיון שגדר בנתיים בטל תוספת ראשונה שלא היה כדי לאסור, וראשון ראשון בטל. רמב"ן. כיון שגדר בנתיים איגלאי מילתא שמתחילה לא היה סופו של איסור זה לבא. ר"ן.

רבינו גרשום

השותפין דאית להו חצר בשותפות ונתרצו לחלוק ולעשות מחיצה: בונין את הכותל לאמצע: **גמ'** גודא. כותל: כדתנן ה) מחיצת הכרם שנפרצה לזה היה לו שדה תבואה ולזה היה לו כרם והיתה כותל מחיצה מפסקת בין השדה לכרם. ונכשיו נפרצה מחיצת כרמו דיש לחוש שלא יתערבו הזרעים בכרם. אומרים לו בית דין לבנל הכרם גדור.

ה) עי' בתוס' כאן ד"ה כדתניא.

השותפין. שיש להן חצר בשותפות ובתי שניהן פתוחין לתוכו וכל חצירות ששנו חכמים לפני הבתים הן ורוב תשמישן בחצר: **נאמלצ.** זה נותן מחלקו חלי מקום עובי הכותל וכן זה: **גויל גזיח כפיסין.** הכל מפרש בגמרא [ג.]: **הכל כמנהג המדינה.** אם מנהג לבנות בגויל אין חבירו יכול לומר איני חפץ אלא גזית: **זה נותן ג' טפחים ו.** שעובי כותל גויל ו' טפחים ושל גזית חמשה ושל כפיסים ד' ושל לבינים ג': **לפיכך.** הואיל ובתחלת הבנין חייבוס חכמים לבנות בין שניהם אם נפל הכותל לאחר שניס רבים אין האחד יכול לומר כל הכותל נבנה בחלקי ומשלי היו האבנים אע"פ שהוחזק יותר מחבירו וכגון שנפל בחלקו כדמפרש בגמ' [ד.]: **וכן בגינה.** מחייבין את שניהן לבנות במקום שנהגו לגדור באמצע: **אבל בבקעה.** שדה הלבן: **מקום שנהגו לו.** בגמ' [שם] מפרש מאי קאמר: **ועושה חזיח מבחוץ.** מפרש בגמ' [שם]: **ועושין חזיח מכאן ומכאן.** להודיע ששניהם עשאוהו: **גמ' גודא.** כותל: ג) **כדתנן.** דקרי תנא לגודא מחיצה: **מחיצת הכרם.** שסמוך לשדה הלבן של חבירו: **אומר לו.** לבעל הכרם גדור אתה שלא יאסרו גפניך את תבואת השדה משום כלאים לפי שסמך בעל השדה את זרעיו סמוך לגדר כדתנן בפרק שני (דף כו.) היה גדר בינתיים זה סומך לגדר מכאן את אילנותיו וזה סומך לגדר את זרעיו מכאן וכשאין שם גדר תנן בפ' שני [שם] לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אע"כ הרחיק ממנו ד' אמות כדי עבודת הכרם דבהכי הוי כלאים: **חזרה ונפרצה אומר לו.** לגדור: ודפנא אבל פחות מכאן אפילו נהגו מנהג הדיוט הוא ד ומוכיח מכאן דיש מנהגים שאין לסמוך עליהם אפילו היכא דתנן הכל כמנהג המדינה: **לפיכך אם נפל הכותל וכו'.** פי' לפי שבונים הכותל בעל כרחם או משום דהקנו זה לזה לעשות גודא לגישנא קמא וכגון דידוע לנו עליון וזוכרים שהקנו זה לזה ולגישנא בתרא משום היזק ראיה וא"ת ומאי איריא משום דבונין הכותל בעל כרחם בלאו הכי נמי הוי של שניהם אפי' נפל לרשותא דחד מינייהו כיון דאין חזיח לא לזה ולא לזה כדפריך בגמרא ה) גבי בקעה לא יעשה חזיח לא לזה ולא לזה ואי הוה דהאיך דנפל לרשותו מאי פריך הא צריך לעשות חזיח שלא יפול לרשות אחר ויאמר שלו הן והא דאמרינן בהשולח (ב"מ דף ק.) גבי מחליף פרה בחמור וכן ברים הבית והעלייה (שם דף קנז:) וליחזי ברשות דמאן קיימא וליהוי אידך המוליא מחבירו עליו הראיה היינו משום דהתם מתחילה מבורר היה הדבר וברשות אחד מהן נולד הספק אבל הכא מעיקרא נולד הספק ואם היו בתין לחלוק בעוד שהכותל קיים היו חולקין בשוה מספק אפילו לרבנן דסומכוס דלית להו ממון המוטל בספק חולקין הכא מודו כיון דליכא הכא חזקה לזה יותר מלזה הילכך אפילו נפל לרשותא דחד מינייהו לא יפסיד האחר כחו והא דלא אמר הכא כל דאלים גבר כמו בזה אומר של אבותי (לקמן דף נד:) התם הוא דליכא דרכא דממונא אבל הכא איכא דרכא דממונא ומתרץ ר"י דהיינו הך דפריך בגמרא ו) פשיטא כדפירש בקונטרס דאפילו לא פסיק לן דינא דמתניתין שמתחילה בין שניהם עשאוה בעל כרחם היו חולקין בשוה ואפילו דנפל לרשותא דחד מינייהו כדמוכח גבי בקעה ומשני לא צריכא דנפל לרשותא דחד מינייהו פירוש ושהו ברשותו הרבה מהו דתימא כיון דשהו ברשותו הרבה ניחמניה שעשאוה כולה ז מיגו דאיבעי אמר ממך לקחתיה והיה נאמן משום דשהו הרבה ואף על גב דאמר ברים הבית והעלייה דשותפין לא קפדי אהדדי הכא מיירי דשהו יותר מכדי רגילות דאדם משום דשותפין מיגהו לא יקפידו עד עולם ולא דמי לגודרות דאין להם חזקה (לקמן דף נו.) לפי שאין ידוע ביד מי הם אבל הכא לא היה לו להשהותו כל כך ברשותו קמ"ל כיון דמעיקרא על שניהם היה לעשות לא מהימן לומר שהוא עשה הכל דמיגו במקום עדיים הוא דאמן אדם עשאה לבדו כיון שהיה יכול לחזוק את חבירו בדין שהיה עושה עמו אבל בנקעה אם שהו הרבה היה נאמן לומר שעשאה במיגו דאי בעי אמר לקחתיה והאי שיטוא אינו אלא מאבנים אבל מקום הכותל לעולם פשיטא שחולקין אותו ואיידי דנקט אבנים נקט המקום:

סברוה מאי מחיצה גודא. אע"ג דלבסוף קאי קאמר סברוה לפי שזה הלשון אינו עיקר ממתא פירכא דלקמן ודיחוי בעלמא הוא האי דמשני וכלשון שני הלכה וכן פוסק ר"ת ואגב דנקט בהאי לישנא סברוה נקט נמי בלישנא אחריתי ועוד אור"י דבפרק קמא דנדרים (דף יא.) איכא סברוה אע"ג דלבסוף קאי ומסיק הכי: **כדתניא** מחיצת הכרם שנפרצה. יש ספרים דגרסי דתנן ואומר ר"ת שאינה משנה בשום מקום ט) ז (וא"כ) היכי פשיטא מינה בהגוזל קמא (ב"ק דף ק. ושם) דר"מ דאין דינא דגרמי ואם היתה משנה הוה אתי שפיר דסתם משנה ר"מ היא ואומר ר"מ דמשמע ליה דאתיא כר"מ מכח מתניתין דכלאים דמייתי התם המסכך [את] גפנו על גבי תבואתו של חבירו [ה"ז] קידש וחייב באחריותו ח והיא סתם משנה היא הילכך ההיא נמי דקתני קידש רבי מאיר היא ז ואין להאריך כאן יותר: **אומר** לו גדור. פירוש לבעל הכרם (ג) ז והוא המזיק דארבע אמות שאמרו להרחיק הוא בשביל עבודת הכרם ח כדאמרי' בפ' שני לקמן (דף כו.) ואפילו ר' יוסי דקאמר לקמן (דף יח: כה:) על היזיק להרחיק את עצמו האמר רב אשי לקמן (דף כה:) מודי ר' יוסי בגירי דיליה ט ואומר ר"י דלהכי קתני אומר לו גדור ולא קתני חייב לגדור לפי שצריך להתרות בו ואם לא התרו בו לגדור אינו חייב באחריותו י ולהכי נקט נמי תרי זימני דבעי אומר לו גדור אף פעם שניה כשנפרצה צריך להתרותו שאינו סבור להיות חייב לגדור כל שעה ונפרצה פעם שלישית מספקא לר"י אם צריך להתרותו כל שעה או שמא סגי בתרי זימני ואין צריך להתרות בו יותר ור"ת מפרש דלהכי נקט תרי זימני לאשמועינן שאם יש תוספת מתחים בין מה שהוסיף בנפרצה לראשונה ובין מה שהוסיף בנפרצה שניה דאין מצטרפין לאסור יא ומראשונה לראשונה בטלי יב והאריכתי בהגוזל קמא (ב"ק דף ק: ושם) ובפרק במה אשה (שבת דף סה.):

נתיאש

דפי הגמרא לקוחים ממהדורת וגשל, באדיבות הוצאת וגשל. כל הזכויות שמורות.

ב: השותפין פרק ראשון בבא בתרא

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ג מה"ל שכנים הלכה ו ועיין בהגהות סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף ג וסי' קס סעיף ג:

רבינו גרשום

נתיאש מן הזמן שקבעו לו ב"ד ולא גדרה ונתערבו הזרעים בכרם הרי זה קידש וטעונין שריפה ככלאי הכרם כדכתיב פן תקדש המלאה ודרשי' לה (חולין קט"ו) פן תוקד אש. ואותו בעל מחיצה חייב באחריות זרעוני של זה שהופסדו וחייב לשלם דמיהן. השתא כיון דאשכחן דהאי מחיצה דמתני' כותל הוא דילפי' לה ממחיצת הכרם דייקא מתני' טעמא דרצו שניהן לעשות מחיצה משום הכי בנוין אותו באמצע שניהן ביחד הא לא רצו שניהם לבנות ביחד אלא אחד רוצה ואחד אינו רוצה אין מחייבין אותו שאינו רוצה לבנות חלקו בעל כרחו. והואיל דאין כופין אותו לבנות ש"מ שזה שהמעכב רואה בחצר חבירו אותו היזק ראיה לא שמיה היזק; ומקשה מאן לימא לן דהאי מחיצה דמתני' גודא דאיכא למידק כדקאמרת דהיזק ראיה לאו שמיה היזק. אימא מאי מחיצה דמתני' פלוגתא. חלוקה שנתרצו לעשות חלוקה. והכי פריש למתני' השותפין שרצו לחלוק חצירן בונין את הכותל באמצע. ואידוק הכי כיון דנתרצו לחלוק אם זה מעכב שאינו רוצה לעשות עמו הכותל הואיל דמקפידין זה על זה שלא ישתמש הא' בחלק חבירו (היו) כופין אותו ובונין את הכותל באמצע בעל כרחו משום היזק ראיה [דיליה] שמסתכל בחצר חבירו הוי היזק. ומהדר ליה אי הכי דפלוגתא הוי אמאי קתני שרצו לעשות מחיצה שרצו לחצות מיבעי ליה: אלא מאי גודא. אמאי קתני תו בונין את הכותל. והא כל לשון משנה לשון קצרה הוא. וכיון דההיא שרצו לעשות מחיצה היינו כותל בונין אותו מיבעי ליה ולא איצטריך למתני' כותל. ואכתי היזק ראיה שמיה היזק; ומתרץ ליה לעולם מחיצה גודא. ודקשיא לך בונין אותו מיבעי ליה משום הכי איצטריך למתני דאי תנא בונין אותו הוה אמינא במסיפס בעלמא סגי. מחיצת הקנים עראי שקורין בל"ש פלפ"ש. קמ"ל כותל. דצריכי למיעבד כותל של קיימא ולעולם כדאמינא דמחיצה גודא היא וכדדייקי דהיזק ראיה לאו שמיה היזק: בונין את הכותל באמצע פשיטא. אכתי מקשה למאן דאמר גודא כי האי גוונא ב) בשלמא אי אמרי' מאי מחיצה פלוגתא מש"ה איצטריך למתני בונין את הכותל דלא סגי בלאו הכי דאיצטריך לאדכר כותל. והאי דקתני באמצע ודאי לא איצטריך למתניה הואיל דקאמר פלוגתא. אלא אגב דאיצטריך למתני כותל קתני באמצע ולא משום דוקא אלא אי אמרת דהאי מחיצה גודא היא בשלמא כותל לא מיותר הוא משום דאתי למעוטי מסיפס ולא לגופיה איצטריך. אלא ודאי באמצע מיותר הוא דכיון דשותפין נינהו בהאי חצר ורצו לעשות גודא פשיטא דבאמצע בונין אותו והשתא לא מצית למימר אגב דאיצטריך למתני כותל קתני באמצע משום דכותל גופיה לא אתא אלא לאפוקי מסיפס בודאי לא איצטריך באמצע אלא לעולם כדאמר' מחיצה פלוגתא והיזק ראיה שמיה היזק. לעולם אימא לך מחיצה גודא ודקא קשיא לך באמצע למה לי (לא) צריכי דודאי לא מייתר הוא דהכא במאי עסקינן דאקדים חד מיניהו וארציה לחבריה שלא רצו שניהן מתחלה אלא אחד פייסו לחבירו עד שנתרצה לו שיעשה כותל. עכשיו אי לא תני דבונין באמצע בחלק שניהן הוה אמינא דיכול למימר ליה כי נתרציתי לעשות מחיצה בכך נתרציתי שלא אשתמש באורא דידך אבל למעוטי בתשמיש שלי ליתן מקום חצי הכותל לא נתרציתי: קמ"ל. דכיון דנתרצה בונין את הכותל באמצע חצי בחלק זה וחצי בחלק זה. ולהכי איצטריך למתני באמצע ולעולם מחיצה גודא הוא ואכתי היזק ראיה לאו שמיה היזק; ת"ש וכן בגינה מקום שהבנו לגדור. בגינה העומדת בעיר קא מיירי דאיכא היזק ראיה שרואה מה שבחצר חבירו. קתני וכן בגינה דמחייבין אותו לגדור. אלמא היזק ראיה שמיה היזק; לא לעולם אימא לך לאו שמיה היזק ושאני גינה לאו משום דטעמא דהיזק ראיה. אלא משום דמסתכלין בגינתו ומכניסין בו עין הרע [כדר'] אבא: א"כ כדקאמרת דמשום טעמא דעין הרעה מחייבין לגדור בגינה תלאו משום היזק ראיה מאי וכן בגינה כלומר דמשמע דאותו חצר אותו [דין] עצמו נוהג בגינה לטעמיך אינו דין א'. בשלמא לדידי דאמינא אידי ואידי משום היזק ראיה להכי אתי שפיר וכן בגינה אלא לדידך מאי וכן: ומשני האי וכן לא מהדר כלל אריש אבנינן את הכותל דתידוק מינה כשם שמחייבין לבנות כותל בחצר משום היזק ראיה כן בגינה אלא האי דקתני וכן בגינה

נתיאש הימנה ולא גדרה. דוקא נתיאש אבל לא נתיאש ועוסק כל שעה לגדור אע"פ שהוסיף מאתים מותר כדתנן במסכת כלאים (פ"ה מ"ו) הרוצה ירק בכרם ומר כשאגיע לשם אלקטנו הוסיף מאתים מותר לכשאחזור אלקטנו הוסיף מאתים אסור אלמא כשהוא מחזר אחר לקיטתו אפילו הוסיף מאתים מותר והטעם יש לפרש משום דתמר (דברים כב) לא תזרע כרמך כלאים דומיא דזריעה דניחא ליה:

וחייב באחריותו. אע"ג דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק (גיטין נג.) נראה לר"י דהאי משיב היזק ניכר שהרי ניכר הוא שהוא כלאים כשרואה הגפנים בשדה ומטמא אע"פ שרואין הסרך על הטרורות לא משיב היזק ניכר דמי יודע אם הוכשרו אבל אין לומר דה"ג הוי היזק שאינו ניכר וקנסוהו כמו במטמא (שם) שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו דהכא ליכא למיחש להכי שבעל הכרם נמי מפסיד ועוד אי קנס הוא במזיד דוקא היה לו להתחייב: **ואימא מאי מחיצה פלוגתא.** מפרש ר"י משום דעל לשון גודא יש כמה קושיות כדפירין בסמוך לפיכך דוחק לפרש מחיצה פלוגתא אע"ג דבכל מקום הוי מחיצה גודא: **וכיון** דרצו בונין **את הכותל בעל כרחו.** לקמן מוקי לה כשאין בה דין חלוקה ותימה לר"י דאמאי נקט תנא דמתני' באין בה דין חלוקה וקתני רצו לא ליתי ולא ליתיי בשיש בה דין חלוקה ותי' דקמ"ל דש"ד בשאין בה דין חלוקה דמדי דמאי לאו כמיל כי (ה) איתרצאי לך לחלוק ע"מ שלא לעשות גודא אבל על מנת לעשות גודא לא איתרצי לך ויש ספרים דמקשין ומתרץ כן לדבריו בשלהי שמעתין: **הוה אמינא במסיפס בעלמא.** פי' ולו דקתני אמסיפס ואע"ג דבגלאו רצו נמי עושין מסיפס בעל כרחם כדמוכח בסמוך דקאמר מאי לאו בכותל לא במסיפס היינו מסיפס גרוע אבל כי רצו עושין מסיפס מגויל וגזית כמנהג המדינה ומקרי מסיפס לפי שהוא מלא חלוות כדפי' בערוך והיינו מגין מהיזק ראיה [א] ת"ל לפי שאינו גבוה י' כדמוכח לקמן גבי גג הסמוך ו) לחצר דאמר ר"נ עושה לו מעקה גבוה י' ופריך למאי אי להיזק ראיה ד"מ בעינן ואי לגנפס כגנב במסיפס סגי [ב] ובקונטרס פי' דרצו דקתני אחלוקה קאי ותימה דהא אמתיא היינו גודא דאי פלוגתא לחצות מיבעי ליה ועוד היכי מצי לימר דה"מ במסיפס בעלמא הא שמעינן ליה מסיפס דקתני אבל בזמן שעיכוב רוצים אפילו פחות מכאן יחלוקו והיינו לכל הפחות במסיפס ועוד היכא המ"ל במסיפס בעלמא הא בהדיא קתני במתני' גזית וגויל: **בונין את הכותל באמצע פשיטא.** למ"ד גודא פריך כמו כל הנך פירכי דלקמן דלכשהקנו לעשות גודא כך הקנה זה כמו זה ופשיטא דבאמצע אבל למ"ד פלוגתא איצטריך למימר סד"א דמשום היזק ראיה יש לו לסייע בבנין הכותל אבל אין לו לבנות בחלקו בשביל ג כך: **תא** שמע וכן בגינה. לקמן מסקינן דה"ק וכן בגינה סתם כמקום שנהגו לגדור דמי הלכך דייק שפיר דהיזק ראיה שמיה היזק: **גינה שאני כדרבי אבא** וכו'. וא"ת ומהאי טעמא יתמיה נמי לגדור בגפנה ד ויש לומר דשאני גינה שמגדלין בה ירק לאכילה וכל שעה היא עומדת בקמותיה אבל בקעה אינה עומדת בקמותיה אלא חדש אחד בשנה ואם מייתיה לגדור ה אבל אסור לעמוד בשעה שעומדת בקמותיה וא"ת ונמ"ד פלוגתא כיון דאשמעינן דאפילו באחר שמיה היזק כל שכן בגינה ואמאי איצטריך תו למיתני וכן בגינה וי"ל דאיצטריך וכן בגינה למיתני משום גויל וגזית: **נפל** שאני. סהורגלו לעשות דבר אצנע באחר ו ואם לא נמדו ליזהר זה מזה: **ודקארי** לה מאי קארי לה. לומר פשיטא דנפל שאני אחר ו מכלל דבעלמא אם שמיה היזק: **הזיקא** דרבים שאני. ואע"ג דלקמן משמע דאיירי באחר שאינה סמוכה לרה"ר ח מ"מ איכא היזקא דרבים דזימנין דדחקי רבים ועיילי להתם כדאמרי' לקמן ותשב"ג אע"ג דליתי להי טעמא דזימנין דדחקי רבים מ"מ מרחוק יכולין לראות לפניס ולכך לא פליג אלא בבית שער אבל בדלת מודה דכופין אותו לבנות: **מאי** לאו בכותל. תימה ויהא בכותל דיומא הכי פי' אין מולקין את הארץ אפי' אחד רוצה לבנות את הכותל בתוך שלו עד שיהא בה ד' אמות לכל אחד הא אם יש בה ד' אמות לכל אחד מולקין אם רצה לבנות ובנות שלו וי"ל דחולקין משמע בתמנע דאי אשמועינן כדפי' אמות לכל אחד הא אם יש בה ד' אמות לכל אחד מולקין אם רצה לבנות בתוך שלו וי"ל דחולקין משמע בתמנע דאי אשמועינן כדפי' בית שער ודלת עמהן משום היזק ראייה דבני רה"ר. אלמא היזק ראייה שמיה היזק: היזק דרבים שאני. אבל היכא דאיכא היזק ראייה דיחיד כגון האי חצר השותפין לאו שמיה היזק: ת"ש קתני מתני' אין חולקין את החצר. האחין שבאו לחלוק בנכסי אביהן אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה ד' אמות לזה דהכי חזי לדירה. וכשהן חולקין מאי לאו כותל מעליא בעו למיעבד בינתייהו משום היזק ראייה: לא בבמיספ בעלמא. חולקין דאע"ג דזה יכול לראות בזה: ת"ש חלונות שיש להם חזקה כדאמר לקמן מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ד' אמות כלומר אם רוצה זה בעל החצר שיהחלון פתוח בחצירו לבנות כותל בצד חלון. מלמעלה שאם רצה להגביה כותל (מן) החצר יותר מן החלון צריך להגביהו ד' אמות על החלון. אי נמי למטה אם רוצה ג) נמוך (מן) הכותל מן (הצד) שצריך להנמיכו ד' אמות ואם בא לבנות כותלו ג) עד הכותל ולזה יש לו חזקת חלון בחצירו של זה צריך להרחיק ד' אמות ורבנה כדי שלא יאפיל חלונותי'; וחני עלה מלמעלה להם צריך שיהא גבוה ד' אמות על החלון כדי שלא יעמוד

קידש. התבואה אם הוסיף מאתים. ליגמא דקרא נקט פן תוקדש (דברים כב): **וטעמא דלו.** לבנות כותל (ד) דמדעת שניהן הוא דחייביה מכמיס שיבנו בין שניהן ולקמן [ג.] פריך כשרלו מאי הוי ליהדלי בהו אבל לא רלו שניהן שהיה אחד אומר דייה לחלקה במסיפס של יתדות עליס תקועים בארץ נמוכים לא ליפיגן ליה ואין זה יכול לומר לו אייי מחץ אחר שהמאה עסקי: **פלוגתא.** חלוקת אלר שהוסיו דעתם לחלוקה וכגון שלא היה בה מ' אמות כדי לזה וכדי לזה שאין שאחד יכול לכוף את חבירו לחלוקה ולהכי תני שרלו שכיון שרלו לחלוקה בונין כותל אבנים על כרחם ואם בא האחד לומר אי ליפסי ביציאה זו אלא מאי גודא בונין את הכותל בונין אותו מבעי ליה אי תנא אותו הוה אמינא במסיפס בעלמא קמ"ל כותל: בונין את הכותל באמצע וכו': פשיטא לא צריכא דקרים חד ורצייה להבריה מהו דתימא מצי א"ל כי איתרצאי לך באוירא בתשמישתא לא איתרצאי לך קמ"ל והיזק ראיה לאו שמיה היזק (סימן גינה כותל כופין והולקין חלונות דרב נחמן) ת"ש וכן בגינה גינה שאני כדר' אבא ג) דאמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה והא וכן קתני אגויל וגזית ת"ש ד) כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנות עד ד' אמות נפל שאני ה ודקארי ו לה מאי קארי לה סיפא איצטריכא ליה מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו ת"ש ז) כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר ש"מ היזק ראיה שמיה היזק הזיקא דרבים שאני ודיחיד לא ת"ש ח) אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה הא יש בה כדי לזה וכדי לזה חולקין מאי לאו בכותל לא במסיפס בעלמא תא שמע ט) החלונות בין מלמעלה בין מלמטה ובין מכנגדן ד' אמות ותני עלה י) מלמעלן כדי שלא יציץ ויראה מלמטן כדי שלא יעמוד ויראה מכנגדן כדי שלא יאפיל הזיקא דבית שאני תא שמע יא) דאמר רב נחמן אמר שמואל גג א) הסמוך לחצר חבירו עושין לו מעקה גבוה ד' אמות שאני התם דאמר ליה בעל החצר לבעל הגג לדידי קביעה לי ב) תשמישי לדידך לא קביעה לך תשמישתך ולא ידענא בהי עידנא סליקא ואתית דאיצטנע

השותפין הבונה כותל בחצר כנגד חלונותיו של חבירו בין מלמעלה וכו' אם הכותל גבוה יותר מן החלונות צריך להגביה למעלה מהן ד"א כדמפרש ואזיל כדי שלא יסמוך על כותלו ויסחה וירלה בחלונותיו של חבירו: **בין מלמטה.** אם הכותל נמוך מן החלונות צריך להשפילו מהן ד"א כדי שלא יעמוד על עובי כותלו וירלה: **ומכנגדן.** צריך להרחיק את הכותל מן החלונות ד' אמות כדי שלא יאפיל: **הזיקא דבית שאני.** שאדם עושה בביתו דברי הנאה בעבור מעקה גבוה ארבע אמות. כדי שלא ירלה בחצר חבירו כשהוא משתמש בגגו: **ולא ידענא בהי עידנא דקא אתיא.** להשתמש בגגו: דאיצטנע

הגהות אור השלם

1 וְהִנֵּה מַחֲצִת הָעֵדָה מִן הַצֹּאן שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁשִּׁים אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: במדבר לא מג

גליון הש"ס

גמרא ודקארי לה. ע' בתוספי סרמ"ן לקמן דף י"ז ע"ב ד"ה גיזקת רש"י: שם ודקארי לה. תוספות טז ע"א וש"ע:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ודעמא דלו: (ב) שם ואימא מאי מחילה פלוגתא: (ג) שם קניעא לי תשמישתי: (ד) רש"י ד"ה וטעמא וכו' מדעת שניהן הוא דחייבום מכמיס: (ה) תוס' ד"ה וכיון וכו' כי איתרציתי לך וכו' לא איתרציתי לך ויש ספריס דמקשה ומתרץ:

מוסף רש"י

מובא בעמוד קודם

מוסף תוספות

א. עכשיו ששנינו כותל קמ"ל דכותל שלם הם בונין. רשב"ם. ב. קמ"ל כותל, דמשמע כותל גבוה. רביו יונה. ג. (ד"ה) כיכל לטעון כי איתרצאי לך, לחלוק, ולא שיתמעט חלק חצרי. שיטמ"ק בשם רבינו יונה. (ועיין נמלא דוק). ד. ואגן הא אמרינן דבקנה סתם כמקום שנהגו שלא לגדור דמי ואין מחייבין אותו. רשב"ם. ה. דהא אפשר לו ליזהר שלא יעמוד על שדה חבירו סמוך לקציר. רבינו יונה. ו. כדאמרינן בשמעתין הזיקא דבית שאני. שם. ז. אלמא מתחילה אין מחייבין אותו לבנות. שם. ח. דהא רבנן מחייבי בכל חצירות וגו', והיינו פלוגתא, דרשב"ג אומר וכו' חצר צריכה בית שער. רשב"ם.

רבינו גרשום (המשך)

אגויל וגזית מה בחצר מקום שנהגו לבנות בגויל ובגזית בונין כן בגינה ולעולם לא קשיא לי: כותל חצר שבין שני חצירות שנפל אם א' מהן מעכב מלבנותו מחייבין אותו לבנותו בעל כרחו עד שיהא גבוה ד"א דלא מצי אינש לאסתכולי דרך הליכתו עד שיהא גבוה ד' אמות אלמא משום היזק ראיה הוא. ומשני דהיכא דנפל שאני הואיל דהוי מעיקרא הכותל בדין הוא דמחייבין אותו עד ד' אמות דפחות מכן לא מצי למיבניה דהכי שמה מחיצה אבל גבי מתני' שלא היה מעולם מחיצה אין מחייבין המעכב: ודקארי לה אמאי קארי לה כלו' המקשה שהיה מקשה קושי' זו אמאי מקשה לה. וכי לא היה יודע דהיכא דנפל שאני ומה ראה להקשותה. ומשני לעולם משום קושיא מייתינן לה משום דחזא בסיפא איצטריך ליה למתניי' בלשון קושיא דקתני סיפא מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו לבנות גבוה כדמעיקרא אלמא ש"מ משום היזק ראייה הוא ומש"ה אין מחייבין אותו אלא כשיעור שאינו יכול לראות.

מסורת הש"ס

(ו) [לקמן נט.]. (ז) [שם]. (ח) ב"מ קז. ע"ב, (ט) לקמן ה., (י) לקמן ז:, (יא) לקמן יא., (יב) לקמן כב., (יג) [שם ב:], (יד) לקמן ו:, (טו) ל"ל לגבי,

השותפין פרק ראשון בבא בתרא ג.

מסורת הש"ס

תורה אור השלם

1 וְתֵהִי מֻחֲצַת הָעֵדָה מִן הַיֵּצֵא שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: במדבר לא מג

2 כֹּל אֵלֶּה אֲבָנִים יְקָרֹת כְּמִדַּת גָּזִית מְגֹרָרוֹת בְּמַגְּרֵה מִבַּית וּמִחוּץ וּמִמָּסָּד עַד הַטִּפָּחוֹת וּמִחוּץ עַד הַחָצֵר הַגְּדוֹלָה: מלכים א ז ט

3 גָּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאַחֲרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן אָמַר יְיָ צְבָאוֹת וּבַמָּקוֹם הַזֶּה אֶתֵּן שָׁלוֹם נְאֻם יְיָ צְבָאוֹת: חגי ב ט

גליון הש"ם

גמרא בנין שהלך זה. עי' בתוספות רשב"ם סי' אלף רכ"ו וע"ש:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כדכתיב ותהי ממלכה: (ב) שם ראימא מאי ממלכה גודא כתבנן מחיצת הכרכא שנפרצה אומר לו גדור חזרה ונפרצה: (ג) שם מאי קמ"ל (דכי ליתי כיה דין חלוקה) תא"מ וכ"ג ר' תוס' כשאין בה דין חלוקה: (ד) שם לא יחלוקו וכי לו מאי הוי ליהדר ביה וכו' בשקנו מידן כו' לישנא אחרינא דלשמעינן בשאין בה כל כ"ל ותוס' ד' נמתק: (ו) רש"י ד"ה קנין וכו' אי במכר אי במתנה: (ז) ד"ה בנין שהיה גוזבו ק'. נ"ב נראה דזה הוא טעות דהרי היא דאשון היה נגוזה ק"כ אמה דהייטו ל' מעלייה לאשון והנית גופיה ל' ס"ק מקדש לאשון גבוה יותר וע"כ ל"ל מ' ותמיד עד העליה דלאשון לא הוה רק אלשים ושני מ' וע"ל דף ל"ט ע"ב:

מוסף רש"י

אבל בזמן ששניהם רוצים כו'. מקום דבעי למיתני ובמתני הקדש אע"פ שאינם רוצים לא יחלוקו תני רישא יחלוקו (לקמן יא.). **וכתבי הקדש.** כ"ל ספרים והיו רגילים לכתבן בגליון כו"ם אלנו לפיכך גגאי הדבר לתתן (שם).

מוסף תוספות

א. כופין זה את זה לבנות כותל באמצע דהיזק ראיה שמיה היזק, אלא הא אתי לאשמעינן אגב אורחיה דאע"ג דלית ביה דין חלוקה כי רצו פליגי תנינא וכו'. ב. דמסתמא היה יודע שקנו מידן כיון דאפשר בקנין. רשב"ם. ג. אע"פ שאין מקנה לו שום נכסים אלא שמשעבד גופו לזה החוב מעתה ולכשיהיו לו נכסים חל שעבודו מעתה. תוס' כתובות נד: ד. דאינו זוכה בשל אחרים אלא בירור חלקים בלחודא הוא. רשב"ם. ה. שאין דין חלוקה כדין מכר או מתנה. רבנו יונה.

עין משפט נר מצוה

מ א ב ג מיי' פ"ב מהל' טוען"ע ומ"מ מ' קנז סעיף פ: ד ה ו מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ב:

רבינו גרשום

ע"ג הכותל ויגתין ריצין ויראה בחלון ומלמטן צריך לנמוך ד' אמות שלא יעמוד זקוף על גבי הכותל ויראה בבית אלמא היזק ראיה שמיה היזק: היזקא דבית שני טפי מחצר. דאינש מצוי דשמיש בבית טפי מבחצר: גג הסמוך לחצר חבירו. דחצר גבוה קרקעיתה ושוותה לגג חבירו צריך בעל הגג לעשות (מעשה) מעקה גבוה ד' אמות שלא יסתכל בתוך חצר חבירו אלמא היזק ראיה שמיה היזק: לא לעולם אימא בחצר של שנים לא אמרי' היזק ראיה שמיה היזק ושאני התם לגבי חצר וגג דאמר בעל החצר לבעל הגג לדידי קבינא תשמישתי בכל שעה בחצרי לדידך לא קבינא תשמישתך בכל שעה לגג ולהכי בעי למיעבד מעקה: **ל"א** [מפיק] כולה הלכה דכיון שרצו לחלוק אם מעכב א' מלעשות כותל בונין אותו בעל כרחו: ה) ושעמא דרצו לעשות [כותל] מש"ה בונין הא לא רצו בין שניהן אלא א' רוצה וא' מעכב אין מחייבין אותו אלמא היזק ראיה לאו שמיה היזק: שרצו לחצות מיבעי ליה. כלומר אם איתא דמחיצה דמתני' פלוגתא אמאי תני לעשות ליתני לחצות בשלמא אי אמרת גודא אמטא להכי תני לעשות דלא מיתני בלא לעשות. ומשני לעולם מחיצה פלוגתא ודקא קשיא לך שרצו לחצות מיבעי ליה לא קשיא דמתני' משתיני בלשון בני אדם דאמרי תא ונעביד פלוגתא לעולם היזק ראיה שמיה היזק: מאי אריא דתני מתני' רצו לחלוק מש"ה בונין את הכותל באמצע בעל כרחו משום היזק ראיה דהואיל דנתרצו לחלוק בונין אפי' לא רצו שניהן לחלוק הואיל דנתרצה א' מהן לחלוק בדין הוא דבונין את הכותל לאמצע אע"ג דלא נתרצה אידך משום היזק ראיה: משנתנו בשאין בה דין חלוקה שאין בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה מש"ה אם נתרצו שניהן לחלוק בונין את הואיל ונתרצו קמ"ל רישא דמתני' דקתני כותל דלא סגי בלא כותל משום היזק ראיה: וליתני הא רישא דמתני' ולא בעי סיפא ליתני. ומשני סיפא איצטריכא לה למיתני דקתני וכתבי הקדש לא יחלוקו. משום דקא נהוג בהו מנהג בזיון ואגב סיפא דלא סגי דלא ליתני קתני רישא אימתי בזמן כו': בשקנו מידן. דלא מצי למיהדר בהו: קנין דברים בעלמא הוא כלומר (אין זה) [איזה] קנין הוא עיקר כגון מתנה או מכירה או שום דבר שמראה לו החפץ שנותן למקבל וקונין מידו על כך אבל הכא שאדם אומר לחבירו ניטול קנין שנחלוק כגון זה קנין דברים בעלמא הוא דלא נברר על מה נוטל קנין ואכתי ליהדרו בהו: שקנו מידן ברוחות. דזה הקנה לזה אותו

גר"א

(א) [ל"ל דתניא], (ב) [נעיל ב. וש"ן], (ג) [לקמן יא.], (ד) [נסן], (ה) ס"פ כ"ז פוקין, (ו) [נ"מ טו. וש"ן], (ז) [נ"מ לד], (ח) [ל"ל מגדרות במגרה וכן הגי' בערוך ערך שף ב'], (ט) [קדושין כו.], (י) כס"פ: מוקה, (כ) [לקמן ה.], (ל) [עי' תוי"ט רים פ"ב דיומא ד"ה לבין שתי דגרס מ' אמות וכתב דמתלף בין מ' לנמלה ע"ש], (מ) ס"פ ומיכן מהכ"ס ולפי גירסתו ל"ל כשלו והגי' שלפניו הוא גי' מהכרס"פ], (נ) [וע"ע תוס' כתובות נד: ד"ה אע"פ],

גר"א

(ס) [ל"ל אלשים], (ע) [ל"ל מגדרות בגזית], (פ) [ל"ל ד' אמות], (צ) [ל"ל ד' אמות], (ק) [ל"ל ד' אמות], (ר) [ל"ל ד' אמות], (ש) [ל"ל ד' אמות], (ת) [ל"ל ד' אמות], (א') [ל"ל ד' אמות], (ב') [ל"ל ד' אמות], (ג') [ל"ל ד' אמות], (ד') [ל"ל ד' אמות], (ה') [ל"ל ד' אמות], (ו') [ל"ל ד' אמות], (ז') [ל"ל ד' אמות], (ח') [ל"ל ד' אמות], (ט') [ל"ל ד' אמות], (י') [ל"ל ד' אמות], (כ') [ל"ל ד' אמות], (ל') [ל"ל ד' אמות], (מ') [ל"ל ד' אמות], (נ') [ל"ל ד' אמות], (ס') [ל"ל ד' אמות], (ע') [ל"ל ד' אמות], (פ') [ל"ל ד' אמות], (צ') [ל"ל ד' אמות], (ק') [ל"ל ד' אמות], (ר') [ל"ל ד' אמות], (ש') [ל"ל ד' אמות], (ת')

ג: השותפין פרק ראשון בבא בתרא

אמר אביי גמירי. דשמא לא צריך לשנויא קמא: **מכלל דאיכא זוטרתי.** וא"ת ודילמא מכלל דלאיכא רברבתא ומה דיקא הוא זה ותירץ ר"י דאם אין פחות משלשה אבל גדולות יש א"כ בכדי נקט חצי לבינה של ג' טפחים דלא הוה צריך למתני אלא והאריח חצי לבינה ותו לא וממילא הייתי משער בקטנה הואיל ולא מפרש [א] שיעורא: **הג"ה** בי קייטא ובי סיתווא הוי כמו איכא תיוהא ושרי ואם שתי בתי כנסיות היו בב' מקומות של קייטא ושל סיתווא איירי כגון דחזו בה תיוהא ועוד נראה כיון דיש שם בהכ"נ אחר אין לחוש שמא לא יבנו זאת והא דקאמר דאיכא דוכתא לגלויי היינו שאין בהכ"נ [ב] ועוד מחמת קור וחום אין לחוש שמא יפשעו או בזמן גדול כל כך אין לחוש. ע"כ הגה"ה: **אי** הכי כי בנייה נמי.

פירוש על שיתפללו בה [ג]:

ועייליה לפורייה להתם. ותימה והא אמרת [ד] בתי כנסיות אין ישנים בהם לא שינת קבע ולא שינת עראי ואין לתרץ משום דבבבל הוי ואמר רב אסי בפ' בתרא דמגילה (דף כח: ושם ד"ה בתי) בתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויות ופ"ה התם נפקא מינה לענין הא דקתני לעיל אין אוכלין בהן ואין שותים בהן ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ובשל בבל מותר להא קאמר התם בתר הכי רבינא ורב אחא הוו קיימי ושייליי שמעתא מרבא אמא זילחא דמטרא עלייהו ועייליי לבי כנישתא ולא משום מטרא אלא משום דשמעתא בעי לילותא והשתא והלא בהכ"נ של בבל היה והיו יכולין ליכנס בה מפני המטר וי"ל דלאו ממש לבהכ"נ עיילה לפוריי' אלא בסמוך לבהכ"נ במקום שהאוכלין רגילין לישן שם ולאכול [ד] כדאמרינן בע"פ (פסחים דף קא. ושם ד"ה דאכלי) ושמואל למה לי' לקדושי בני כנישתא לאפוקי אורחים ידי חובתן דאכלו ושתו וגנו בני כנישתא [ה] והא דאמר דעל תנאי הן עשויין מפרש ר"י לענין שאם יחרבו יעשו מהן מה שירצו לבד מקלות דאם כדאמרי' [ו] התם: **כל דאמר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא.** וכן הוא דהכי נמי אמר שמואל בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עב:) ומכאן קשה על פ"ה באלו נאמרים (פוטה דף מא.) דאמר אמרו לו לאגריפס אחינו אתה ופ"ה התם שאמרו לו אחינו לפי שהיתה אמו מישראל דא"כ כיון דבני הורדוס נשאו ישראלית אמאי עבדא הוה הא שמואל גופיה אית ליה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר בהמולן (יבמות דף מה.) וי"ל שאם נשאו ישראלית וקראוהו אחינו אתה לפי שעבד אחינו [הוא] במצות: [וע"ע תוס' יבמות מה: ד"ה כיון דאמרו] **מאן** דריש מקרב אחיך רבנן.[ז] דפסטי' דקרא לא משמע למעוטי עבד שהוא אחיך במצות אלא עובד כוכבים ורבנן דרשו (ב"ק פח.) ממובחר שבאחיך: **קטלינהו** לבולהו רבנן. ואם דוקא לבולהו דהא הוו בני בתירא שהיו נשיאים כשעלה הלל מבבל כדאמרינן בפסחים בפרק אלו דברים (דף סו.) והלל היה בפני הבית מאה שנה כדאמרינן בפרק קמא דשבת (דף טו.) ומלכות הורדוס היה בפני הבית ק"ג שנה כדאמרינן בפרק קמא דע"ז (דף ט.):

בשנים ואיתא להא ואיתא להא ונעבדו תלתין אמין בבנין ואידך נעביד פרוכת כי קאי תלתין אמהתא נמי אגב תקרה ומעזיבה (ו) הוה קאי בלא תקרה ומעזיבה לא הוה קאי ולעביד מה דאפשר בבנין ולעביד אידך פרוכת אמר אביי גמירי אי כולהו בבנין ממקדש אי כולהו בפרוכת אי כולהו בבנין ממקדש אי כולהו בפרוכת ממשכן אבעיא להו הן וסידן או דילמא הן בלא סידן אמר ר"נ בר יצחק [א]מסתברא הן וסידן דאי ס"ד הן בלא סידן ליתנייה לשיעוריה אלא לאו ש"מ הן וסידן לא לעולם אימא לך הן בלא סידן וכיון דלא הוי טפח לא תני והא קתני [ח] בלבינין זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה התם חזי לאיצטרופי ת"ש [ט]בהקורה שאמרו רחבה כדי לקבל אריח והאריח חצי לבינה של ג' טפחים התם ברברבתא דיקא נמי דקתני של שלשה טפחים מכלל דאיכא זוטרא ש"מ: [י]אמר רב חסדא [יא]לא ליסתור אינש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי איכא דאמרי [יב]משום פשיעותא ואיכא דאמרי משום צלויי מאי בינייהו איכא בינייהו דאיכא [יג](בי כנישתא אחריתי) מרימר ומר זוטרא סתרי ובנו בי קייטא בסיתווא [יד] ובנו בי סיתווא בקייטא א"ל רבינא לרב אשי גבו זוזי ומחתי מאי אמר ליה [טו]דילמא מיתרמי להו [טז]פדיון שבויים ויהבי להו שריגי ליבני והדרי הודרי ומחתי כשורי מאי א"ל [יז]זמנין דמתרמי להו פדיון שבויים מזבני ויהבי להו א"ה אפי' בנו נמי אמר ליה דירתיה דאינשי לא מזבני ולא אמרן [יח]אלא דלא חזי בה תיוהא אבל חזי בה תיוהא סתרי ובני כי הא דרב אשי חזא בה תיוהא בכנישתא דמתא מחסיא סתריה ועייל לפוריי' להתם ולא אפקיה עד דמתקין ליה שפיכי ובבא בן בוטא היכי אסביה ליה עצה להורדוס למיסתריה לבית המקדש והאמר רב חסדא לא ליסתור אינש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתא אי בעית אימא תיוהא חזא ביה איבעית אימא [יט]מלכותא שאני דלא הדרא ביה דאמר [כ]שמואל אי אמר מלכותא עקרנא טורי עקר טורי ולא הדר ביה הורדוס עבדא דבית חשמונאי הוה נתן עיניו באותה תינוקת יומא חד [כא] שמע ההוא גברא בת קלא דאמר כל עבדא דמריד השתא מצלח קם קטלינהו לכולהו מרותיה ושיירה לההיא ינוקתא כי חזת ההיא ינוקתא דקא בעי למינסבה סליקה לאיגרא [כב] ורמא קלא אמרה [כג]כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא דלא אישתיירא מינייהו אלא ההיא ינוקתא וההיא ינוקתא נפלה מאיגרא לארעא טמנה שבע שנין בדובשא איכא דאמרי בא עליה איכא דאמרי לא בא עליה דאמרי לה בא עליה הא דטמנה ליתוביה ליצריה ודאמרי לה לא בא עליה האי דטמנה כי היכי דנאמרו בת מלך נסב אמר מאן דריש [כד]מקרב אחיך תשים עליך מלך רבנן קם קטלינהו לכולהו רבנן שבקיה לבבא בן בוטא למשקל עצה מניה אהדדי

בשנים. בית דשמאן עמד ד' מאות ועשר ובית שני ד' מאות ועשרים: **אגב תקרה ומעזיבה.** שהעלייה היתה נתונה עליו ומעזיבה של טיט טרוכס על גבה וכובד המשא מעמיד הכותל שלא יטה לצדדין הלכך במקדש שני שלא היה כותל ג' מגיע לעליה לא יוכל לעמוד: **הן וסידן או הן בלא סידן.** היי שיעורי דתמני' עם עודי הטיח קא משיב להן או דילמא מקום האבנים הוי בפותיא לבד טיח הסיד: **והא קתני טפחייס ומחצה.** אלמא תני טפח נמי חשיב: **חזי לאיצטרופי.** של זה ושל זה מצטרפין לטפח: **הקורה שאמרו.** לענין הכשר מבוי: **ג' טפחים.** אלמא ג' טפחים דקתני לגבי [ה] מתני' גבי לבינין דקתמני זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה הן בלא סידן קאמר דהא ליתנה לחודה אלשה טפחים: **הכא ברברבתא.** ומתני' בזוטרתא דעם סידן לא הוו אלא ג' טפחים: **משום פשיעותא.** דילמא מתרמי אונס ופשעי ולא בנו אמרינן: **משום צלויי.** כל זמן הבנין: **בי קייטא בסיתווא.** בית הכנסת היה להם לימות החורף נמוך בכתלים רחבים וחלונות מועטין מפני הצינה וביומות החמה בית הכנסת אחר שולט בו: **זוזי.** לזורק בית הכנסת המחדש ומונחים ביד הגבאי מי איכא למיחש לפשיעות או לא: **שריגי ליבני.** מסורלים הלבינים זה על גב זה ומזומנין לתתן בבנין: **הדרי הודרי.** משופין ומתוקנין דהיינו הגג קיבורוג"ש: **בי בנו נמי.** בי כנשתא חדתא לא נסתרוה לעתיקה דדילמא מתרמי פדיון שבויין ומזבני ליה: **ולא אמרן.** דלא ליסתרוה לעתיקה: **אלא דלא חזו ביה תיוהא.** ביקוע שיהא מזומן ליפול: **עייליה לפורייה התם.** כדי שלא יתיישב בבנינו שהחמה והגשמים מצערין אותו: **שפכי.** מרזבין: **היכי אסביה עצה להורדוס.** כדאמרי' לקמן בשמעתין [ד.] וכתובה היא ביוסיפון בן גוריון: אהדר

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ב מהלכות שכנים הלכה יח סמג עשין פב טוש"ע סי' קמז:
יב ב מיי' פי"ז מהל' שבת הל' יג סמג עשין מד סא טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף יח:
יג ג ד מיי' פי"א מהל' תפלה הל' יב סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קנב [ובכ"מ לגאון פרק בני העיר דף רסד]:
יד ה ו מיי' פי"א מהל' תפלה סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ה:
טו ז מיי' פי"א מהל' תפלה הלכה יג סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קנב [ובכ"מ לגאון פרק בני העיר דף רסד]:

תורה אור השלם

1 שום תשים עליך מלך אשר יבחר יי אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא: דברים יז טו

רבינו גרשום

איתא להא ואית' להא. דהא בין בבנין בין בשנים היה גדול: כי קאי נמי תלתין אמה בעובי אמה בבית ראשון משום דהתקרה והמעזיב' מונחת עליו וסומכתו שלא יפול הא לאו הכי לא קאי אפי' בתלתין: ונעבד כמה דאפשר. לעמוד בגובה בבנין כותל ומכאן ולמעלה עד התקרה ליעבד פרוכת: אי טוליה בפרוכת. ממשכן [כדכתיב] והבדילה הפרוכת וגו': הן וסידן. כלומר הא דתנינן בגויל זה נותן ג' טפחים וזה נותן ג' טפחים תני מקום אבנים בהדי סיד שמסיידו מבחוץ צריך ג' טפחים (דאי לא הכי) [דליכא הכא] ר' טפחים שלימות דבצר שיעור מקום הסיד או הן בלא סידן כלומר דלמקום גויל גרידא בעי למיתן זה ג' טפחים וזה ג' טפחים חוץ ממקום הסיד: דאי ס"ד הן בלא סידן. ר' טפחים (ולמקום) [ולעולם] בעי למיתב תרוייהו א"כ ניתנייהו לשיעורא דסיד ולימא הכי זה נותן ג' טפחים ומשהו למקום הסיד והשני כמו כן וכן בכולהו אלא מדלא תני הכי ש"מ מקום הגויל ומקום הסיד לא הוי אלא ר' טפחים (אלא) [לא] לעולם אימא לך הן ולא סידן ואי אמרת אמאי לא תני שיעורא דסיד כיון דלא הוי טפח לא חשיב למתנייה: התם חזי לאצטרופי. כו' חצאי טפח לטפח אבל מקום הסיד לא חזי לאצטרופי לשום חשבון: קורה שאמרו. לגבי מבוי מדתני לבינה של ג' טפחים מכלל דג' טפחים שלימות הוי כל לבינה וש"מ דלמקום לבינה בענין ג' טפחים שלימות לבד ממקום הסיד וה"ה לגויל וכפיס וגזית: (מיהו) [ודהיה דמהא] לא תידוק דמקום לבינה ג' טפחים שלימות דאותן טפחים ו) דתני גבי לבינות טפחים ו) דתני גבי לבינות מבוי גדולים טפח בגודל אבל מתני' בטפחים בינונים הן ומש"ה הן וסידן ג' טפחים: משום פשיעותא. דדלמא מטריד בשאר מילי ולא בני ליה: משום לצלויי. דלא הוה דוכתא לצלויי עד שיעסוק בבנין: סתרו ובנו בי קייטא בסיתוא. שמעתא [דשתין] בתי כנסיות היו להם באחד היו מתפללין בימות הגשמים ובאחד בימות החמה היו מחזקין אותו בימות הגשמים ושל ימות החמה בימות הגשמים ומחמה כדי שיהא להם מקום תפלה בכל שעה: גבו זוזי. מציבורא לצורך בית הכנסת: ומחתי. ומונחתי הן במקום אחד [מן] אמרינן הואיל והמעות גבויין לא פשעי ומצי למיסתריה או דלמא ניחוש דלמא יהבינהו למצוה אחריתי. אם תמצא לומר דהמעות יתנו לפדיון שבוים. הדרי הודרי. מתוקנים הזדיין שריגי ליבני שמתוקנין וערוכין הלבינים ומחתי כשורי ומונחין הקורות והכל [שקנו] להתחיל הבנין מאי יכול לסתור הישן קודם שיתחילו החדש או לאו: אי הכי דאכתי איכא למיחש אפי' כי מיבני האי לא ליסתור אחרינא דאיכא למיחש דמתרמי להו פדיון שבוים ומובני ליה ואיכא פשיעותא ומשני דירתא דאינשא לא מזדבן כ"ש בית הכנסת הואיל ומתוקן הוא וליכא למיחש: ולא אמרן דלא לסתור עד דבני אחרינא אלא דלא חזו ביה תיוהא רעוע או סדק אבל חזו ביה תיוהא סתר לאלתר: ועיילה לפורייה להתם. כדי שיהיו הגשמים יורדין ומנטפין עליו והוא יהמר במלאכת בהכ"נ יותר: שפיכי. מרזבין: אי הכי דלא ליסתור עד דבני אחרינא. בבא בן בוטא היכי אסביה עצה כו'. מלכא שאני דכיון דאמר למיבנייה לא הדר ביה וליכא למיחש לפשיעות': דאותה תינוקת. דבית חשמונאי:

ו) [ונראה דל"ל דאותן לבינות דתני גבי מבו לבינות גדולות של ג"ט אבל מתני' בלבינות ביניונים הן כו'.

מסורת הש"ס

א) עירובין יג:, ב) מגילה כו:, ג) ל"ל דוכתא לצלויי. רש"ל, ד) ל"ל מלתא דמצוה ויהבי. רש"ל, ה) [ערכין ו.], ו) [סס], ז) קדושין ע:, ח) [ועי"ל מס"ק], ט) ל"ל אמרינן, [מגילה כח.]. כ"ש מדסוי,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומעזיבה קאי בלא תקרה ומעזיבה לא קאי כל"ל ותיבת הוום נמחק ב' פעמים: (ב) שם לא תני והא קתני בגזית זה נותן טפחים ומחצה וזה נותן טפחים ומחצה התם חזי לאצטרופי: (ג) שם בי קייטא בסיתווא דסתרי וכנו בי סיתווא: (ד) שם יומא חד שמעיה לבת קלא דאמר כל"ל ותיבת הוום נכתב נמחק: (ה) שם ורמת קלא:

לעזי רש"י

קיבורוג"ש. קורות (גגג).

מוסף רש"י

רחבה כדי לקבל אריח. שהאם דומה לקיטעות לבנות עליה בנין (שרובין יג:). והאריח חצי לבינה של ג' טפחים. נמצא חציה טפח ומחצה וזוזה (שם). משום פשיעותא. שמא יפשע ויתיישב ולא יבנה אחר (מגילה כח:). כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא. שכל זרעו הכנס הורדוס ועבד היה ומלך מתמיהן וקנה בניו על שם בית שמונאי, ומתמה לאו בנות ישראל נשיא, דנשיאים הם להשיא בנותם לעבדים והוו להו טוס עבדים (קדושין עב).

מוסף תוספות

א. משום דבר המסורים הוא ועוד דתקון מבוי דרבנן הוא אבל כיון דאיכא זוטרתא ניחא דהוצרך לפרש דמשערינן ברברבתא. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ב. והיינו דקאמר דאיכא "דוכתא" לצלויי ולא קאמר דאיכא בי כנישתא אחריתא לצלויי. רשב"ץ. ג. כי אז ודאי אין דרכם למכור אפי' לפדיון שבויים פי' אין דרכם למכרה ואע"פ שמותר להם. רבנו יונה. ד. ולא היו מתפללין שם. רשב"ץ. ה. בחדרים שהיו סמוכין לבית הכנסת קרי בי כנישתא ומשם היו שומעים קידוש. תוס' פסחים קא. ו. ודווקא לאותן שבבבל מהני התנאי שהרי לעת בא גואל במהרה בימינו תפקע קדושתן אבל לאותן שבא"י לא מהני תנאי שהרי קדושתן לעולם קיימת. תוס' מגילה כח: ז. תימה זיל קרי בי רב הוא, ויש לומר וגו'. שיטמ"ק.

השותפין פרק ראשון בבא בתרא ד.

שכל דברי מלכות נחתכין על פיו. לפי תרגום [שכ] אחשורוש ט) נענש הרבה שנהרג דכתיב ויגידו למרדכי את דברי אסתר ולא כתב התם התך לפי שהרגו המן על שהיה משיב דבריס בין אסתר למרדכי ומיהו גמ' שלנו אין תופס כן דדרשינן במגילה (דף טו.) והתך להיכן הלך ומפרש לפי שאין משיבין על הקונקלה:

הכי קתני וכן בגינה סתם כו'. וסיפא נמי יש לפרש כן אבל סתם בקעה ומקום שלא נהגו לגדור בגינה אין מחייבין אותו:

והא מבחוץ קתני קשיא. ותיובתא אינה דמלינן למימר היינו שבולט חוץ לחומה מ"מ קשיא היא דא"כ מחוץ הוה ליה למיתני א:

י) **גייז** ליה חבריה ושדי ליה. אע"ג דלעיל אמר גזוחא מידע ידיע בהולא לא ידיע: לאפוקי

אהדר ליה כלילא דיילי נקרינהו לעיניה יומא חד אתא ויתיב קמיה אמר חזי מר האי עבדא בישא מאי קא עביד אמר ליה מאי אעביד ליה א"ל נלטייה מר [כתיב] [1]גם במדעך מלך אל תקלל אמר ליה האי לאו מלך הוא א"ל [2]ולהוי עשיר בעלמא וכתיב ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר [3]ולא יהא אלא נשיא וכתיב [2]ונשיא בעמך לא תאור א"ל [4]בעושה מעשה עמך והאי לאו עושה מעשה עמך א"ל מסתפינא [5] מיניה א"ל ליכא איניש דאזיל דלימא ליה דאנא ואת יתיבנא א"ל כתיב כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר א"ל אנא הוא אי הואי ידענא דזהרי רבנן כולי האי לא הוה קטילנא להו השתא מאי תקנתיה דהההוא גברא א"ל הוא כבה אורו של עולם דכתיב [3]כי נר מצוה ותורה אור ילך ויעסוק באורו של עולם דכתיב [4]ונהרו אליו כל הגוים איכא דאמרי הכי א"ל הוא סימא עינו של עולם דכתיב [5]והיה אם מעיני העדה ילך ויתעסק בעינו של עולם דכתיב [6]הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם א"ל מסתפינא ממלכותא א"ל שדר שליחא ולזיל שתא וליעבב שתא ולהדר שתא אדהכי והכי סתרית [ליה] ובניית [ליה] עבד הכי שלחו ליה אם לא סתרתה אל תסתור ואם סתרתה אל תבני ואם סתרתה ובנית עבדי בישא בתר דעבדין מתמלכין אם זייגך עלך ספרך כאן לא רכא ולא בר רכא הורדום [עבדא] קלניא מתעביד מאי רכא מלכותא דכתיב [7]אנכי היום רך ומשוח מלך ואי בעית אימא מהכא [8]ויקראו לפניו אברך [9]אמרי מי שלא ראה בנין הורדום לא ראה בנין נאה [מימיו] במאי בנייה אמר [9]רבה באבני שישא ומרמרא איכא דאמרי באבני כוחלא שישא ומרמרא אפיק שפה ועייל שפה כי היכי דנקביל סידא סבר [10] למשעייה בדהבא אמרו ליה רבנן שבקיה דהכי שפיר טפי דמיחזי כי אידוותא דימא ובבא בר בוטא [11]היכי עבד הכי והאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ר' יהושע בן לוי [12]מפני מה נענש דניאל מפני שהשיא עצה לנבוכדנצר שנאמר [9]להן מלכא מלכי ישפר עלך וחטאיך בצדקה פרוק ועוויתך במיחן עניין הן תהוי ארכא לשלותך וגו' וכתיב [10]כולא מטא על נבוכדנצר מלכא וכתיב [11]ולקצת ירחין תרי עשר וגו' איבעית אימא שאני עבדא דאיחייב במצות ואיבעית אימא שאני בית המקדש [7]דאי לא מלכות לא מתבני ודניאל מנלן דאיענש אילימא משום דכתיב [12]ותקרא אסתר להתך [10]ואמר רב התך זה דניאל הניחא למ"ד שחתכוהו מגדולתו אלא למ"ד שכל דברי מלכות נחתכין על פיו מאי איכא למימר דשדיוהו לגובא דאריוותא: הכל כמנהג המדינה: הכל לאתויי מאי [1]לאתויי אתרא דנהיגי בהוצא ודפנא: לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם: פשיטא לא צריכא [2]דנפל לרשותא דחד מינייהו אי נמי [3]דפנינהו חד לרשותא דידיה מהו דתימא ניהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה קמ"ל: וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו: הא גופא קשיא אמרת וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו הא סתמא אין מחייבין אותו אימא סיפא אבל בקעה מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו הא סתמא מחייבין אותו השתא סתם גינה אמרת לא סתם בקעה מיבעיא אמר אביי ה"ק וכן סתם גינה ובמקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבין אותו אמר ליה רבא אם כן מאי אבל אלא אמר רבא [4]הכי קתני וכן סתם גינה כמקום שנהגו לגדור דמי ומחייבין אותו אבל סתם בקעה כמקום שלא נהגו דמי ואין מחייבין אותו: אלא אם רצה כונס לתוך שלו ובונה ועושה חזית: מאי חזית אמר רב הונא אכפיה ליה לקרנא לבר ונעביד מלגיו עביד חבריה נמי מלבר ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי גייז ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא גיזוזא מידע ידיע איכא דאמרי אמר רב הונא מיכפא לקרנא מלגיו ונעבד מלבר גייז ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי לייף ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא ליפופא מידע ידיע והא מבחוץ קתני קשיא רבי יוחנן אמר נשעייה

אבל בבקעה לאשמעינן דינא דסתם בקעה דכמקום שנהגו שלא לגדור דמי דאין מחייבין לגדור דתשתא כולה מתנאי: ועושה לכותל חזית. סימן היכרא שידעו בני אדם שזה בנאו כולו בקרקע שלו משלו לפיכך כיון דעשה חזית אם נפל הכותל כו': דכייף ליה קרנא מלבר. דלשקע בראש הכותל בסופו קנים בטיט ויכוף ראשם של קנים מבחוץ לצד הכותל לצד אויר חבירו: אזיל אידך חבירו וכייף ליה נמי מלבר לצד שלו ואמר הרי אית לי נמי חזית ודידי ודידך הוא הכותל ומקומו הלכך לא כייף אלא מלבר: אכתי אתי האי וגייז לההיא חזית שהוא (פצע) [לצד] שלו ואמר דידי ודידך הוא: השתא נמי לייף ליה. כלומר יחברם לכותל בטיט בלא שקיעה: מידע ידיע. יכולין להבין ולהבחין בין דבוקה לשקיעה: והא מבחוץ קתני. ועושה לו חזית מבחוץ קשיא לתך לישנא דאיכא דאמרי: ור' יוחנן אמר. היינו חזית:

אחדר ליה כלילא דיילי. האנקה מתרגמינן יגלא (ויקרא יא) והוא שרך שקורין הרלו"ן ושערו קשה כמחטין ועשה לו עטרה מעורו סביבות עיניו: **השתא מיהא [דאתא ואתי]**. אתא ואת שנינו כאן ואין שומע: **הנני מחלל את מקדשי**. סיפיה דקרא מחמד עייניכם: **מסתפינא ממלכותא**. כפופים היו למלכות רומיים: **מתמלכין**. נוטלין רשות: **אי זייגך עלך ספרך לאן**. אם נתגאית בכלי מלאכתך שהרגת בית אדוניך ספר יוחסין שלך בידינו הוא [ידענו] שאתה עבד: **לא רכא כו'**. לא מלך ולא בן מלך: **קלניא מתעביד**. נעשה בן חורין מאליו: **שיפא**. שיש ירוק שקורין בי"ש: **ומרמרא**. שיש לבן: **כוחלא**. שיש לבנו כעין כחול: **אידווותא דימא**. גלי הים [שהם נעים וגדים והעין [1]מתעשת בראייתן]: **נענש דניאל**. לקמיה מפרש עונשו: **מלכי ישפר עלך**. עלמי תיטב בעייניך: **במיחן עניין**. בחנינת עייניס: **כאן סהא ארכא לשלותך**. [יהא אורך] לשלומך: **כולא מטא**. כל המלוס של פורענות בא עליו: **נקלם ירחין תרי עשר**. בשביל עצמו של דניאל תלה לו שניס עשר חדש: **כהוא**. לולבי דקליס: **ודפנא**. ענפי עץ ערמוניס שקורין לו"ר ופרי שלו קורין בי"ש: **פשיטא**. דהשתנים של שניהס לאפי' לא פסק לן דינא דתמתי' המלמדנו שמתחלה בין שניהס עשאוה על כרחס היו מולקין בשוה האבנים שהרי ברשות שניהס מונחים ויד מי מהס תגבר: (הג"ה בפי' ר"ח קמ"ל דלא בעינן רמיה אלא שותף מפיק מייה בלא רמיה ואיהו דטעין דדיליה גינהו עליו הרמיה וכל כה"ג הכי דיינין ליה. וזה הדין מפורש עוד כמו כן בפרק הבית והעלייה בתחילתו איבעית אימא בשותפין כי האי גוונא אומר אבנים ברשות חבירו לא קפדי וחזקת רשות לאו כלום הוא שמעינן מינה הכל כהאי גוונא דמילתא דידיעא בשותפא לתרוייהו אע"ג דמנתי ברשותא דחד מייהו לא יכול למיטען דידי גינהו דברשותי מנחי דקי"ל שותפין לא קפדי אהדדי ע"כ): **השתא אסס גינה אמרת לא**. אע"פ שהיזק רמיה[1] קשה: **אמר אביי כו'**. האי מקום שנהגו לגדור דקתני מתני' אבקעה קאי: **א"כ מאי אבל בבקעה**. הא מיגה סליק והכי איבעי (ג) למיתני אבל מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו: **מכפייה לקרנא לבר**. לאשי הכותל יכוף לצד חבירו. וכל חזית לשון קלה הוא וכן שנינו בתמיד (פ"ב מ"ד) גבי מערכה וחזיתה מזרחה לאשי הגזירין וכן מחזה מול מחזה דמלכים (פ ז) לאשי הנסרים מוסבין זה מול זה. ה) **ועביד מאבראי כופה** לגדי לאשי הכותל שמחבר בראשו אבנים וטיט ומעבהו: **דידי ודידיה הוא**. דלקתני מתניתין כשעושין אותו בין שניהס עושין חזית ומכאן: **השתא נמי גייז לה**. להיא כפופה שהיא לצדו ואימא דידי ודידיה הוא ולא עשינו חזית: **מלגיו**. לצד שלו. ולקמיה פריך הא מבחוץ קתני: **לייף ליה**. מחבר חזית לחברת לצדו: **נשעייה**

מסורת הש"ס

א) [ינמות כב: ב"ק לד: ב"מ מח: סנ. מנחדרין מז. פס. מכות ח:], ב) סוכה נא: ע"ש, ג) [שם איתא רבא], ד) ר"ח דלא סגיא ליה בלא מלבא, ה) מגילה טו., ו) משתעשעת, ז) בס"ל: לאיתה, ח) ר"ח ופביז, ט) [וכן בפירקי דר"א פ"ג], י) שייך לע"ב,

תורה אור השלם

1 גַּם בְּמַדְּעֲךָ מֶלֶךְ אַל תְּקַלֵּל וּבְחַדְרֵי מִשְׁכָּבְךָ אַל תְּקַלֵּל עָשִׁיר כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹל וּבַעַל כְּנָפַיִם יַגִּיד דָּבָר:
קהלת י כ

2 אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל וְנָשִׂיא בְּעַמְּךָ לֹא תָאֹר:
שמות כב כז

3 כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוּסָר:
משלי ו כג

4 וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נָכוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית יְיָ בְּרֹאשׁ הֶהָרִים וְנִשָּׂא מִגְּבָעוֹת וְנָהֲרוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם:
ישעיהו ב ב

5 וְהָיָה אִם מֵעִינֵי הָעֵדָה נֶעְשְׂתָה לִשְׁגָגָה וְעָשׂוּ כָל הָעֵדָה פַּר בֶּן בָּקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט וְשָׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
במדבר טו כד

6 אָמַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְיָ הִנְנִי מְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי גְּאוֹן עֻזְּכֶם מַחְמַד עֵינֵיכֶם וּמַחְמַל נַפְשְׁכֶם וּבְנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם אֲשֶׁר עֲזַבְתֶּם בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ:
יחזקאל כד כא

7 וְאָנֹכִי הַיּוֹם רַךְ וּמְשׁוּחַ מֶלֶךְ וְהָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּנֵי צְרוּיָה קָשִׁים מִמֶּנִּי יִשְׁלַם יְיָ לְעֹשֵׂה הָרָעָה כְּרָעָתוֹ:
שמואל ב ג לט

8 וַיְרַכֵּב אֹתוֹ בְּמִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה אֲשֶׁר לוֹ וַיִּקְרְאוּ לְפָנָיו אַבְרֵךְ וְנָתוֹן אֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרָיִם:
בראשית מא מג

9 לְהֵן מַלְכָּא מַלְכֵי יִשְׁפַּר עָלָךְ וְחֵטָאךְ בִּצְדָקָה פְרָק וַעֲוָיָתָךְ בְּמִחַן עָנְיָן הֵן הֲוָא אַרְכָּה לְשַׁלְוָתָךְ:
דניאל ד כד

10 כֹּלָּא מְטָא עַל נְבוּכַדְנֶצַּר מַלְכָּא:
דניאל ד כה

11 לְקֵצָת יַרְחִין תְּרֵי עֲשַׂר עַל הֵיכַל מַלְכוּתָא דִּי בְּבָבֶל מְהַלֵּךְ הֲוָה:
דניאל ד כו

12 וְתִקְרָא אִסְתֵּר לַהֲתָךְ הַסָּרִיס הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר הֶעֱמִיד לְפָנֶיהָ וְתַצַּוֵּהוּ עַל מָרְדֳּכָי לָדַעַת מַה זֶּה וְעַל מַה זֶּה:
אסתר ד ה

הגהות הב"ח

(א) גב' ל"ל מסתפינא איכא לאינס דשמע מלמא ולזיל ומודע ליה ל"ל אשתא מיהא ליכא לאינס גבן דאזיל ולימא ליה: (ב) שם סבר למחפייה בהכנא:
(ג) רש"י ד"ה פ"ב מלי וכו' לאיבעי ליה למיתנא:

רבינו גרשום

כלילא דיילי. כתר של מיני האנקה שהן עלוקות נתן סביב ראשו ונקרו עיניו: כי נר מצוה ותורה אור. אלו תלמידי חכמים שעוסקין בתורה אלו סנהדרין; ממלכותא. זו מלכות רומאי שהיה משועבד להם: שלחו ליה. ממלכות רומיים אם דייגך עלך ספרך כאן כלומר אם מלחמתך עליך שאתה מתגבר לשם ייחוסך כאן שיודעין אנו מאיזה משפחה אתה לפי שהורקנוס אביו של הורדוס פעם אחת הלך על הרומים להלחם ונצח וראה בשביה שפחה אחת יפת תואר וחמדה ועשה לה כדין תורה ובא עליה והוליד ממנה אותו הורדוס ולפיכך היו מחרפין אותו מיחוסו: קלניא. בן חורין נעשה: שישא. שיש לבן; ומרמרא. גרונמרין: כוחלא. שחורין: כאדוותא דימא. כגלי הים שזו יורדת וזו עולה: שאני עבד משום דהוי שייך במצות [שהזמן] [שאין הזמן] גרמא והורדוס עבד היה: בהוצא ודפנא. שנהגהין לעשות גדר מכפות תמרים ודפנא עץ של (ערור) [ערמון] שקורין לו"ר וכיון דנתרגו לעשות כותל על זה ועל זה לעכב שלא יעשו אלא כמנהג המדינה: קמ"ל. כיון דזה נותן מחצה וזה נותן מחצה אין צריך להביא ראיה: **פיסקא** וכן בגינה מקום שנהגו לגדור בגויל או בגזית וחבירו מעכב היו כופין אותו משום דאיכא היזק ראיה כדאוקימנא

עין משפט נר מצוה

מז א ב ג מיי' פכ"ו מהל' סנהדרין הל' ל סמג לאוין רט:
יז ד ה מיי' פי"ב מהל' רוצח הלכה טו:
יח ו מיי' פ"ב מהל' סכנים הל' טו סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנז סעיף ד:
יט ז ח מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף ה:
כ ט מיי' שם הלכ' יז סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קנח סעיף ל:

לעזי רש"י

הרצו"ן (והיריצו"ן). קיפוד.
ביי"ש [ב"ש] (בד"ה שישנא). (שיש) חום אפור. לו"ר. דפנה.
ביי"ש (בד"ה ודפנא). גרגרים, פרי הדפנה.

מוסף רש"י

שישא. שיש לבנו, לא לבן ולא שחור אלא כעין יסוק, בלע"ז בי"ש (שוכה נא:). **אפיק שפה ועייל שפה.** שורה של אבנים בנמקום ושורה יוצאה (שם). **כי אידוותא דימא.** כגלי הים, שהאבנים מעוגים במרפיאין זו מזו והעיגים המתמלגלות כאן שוטטות ונגלות מאילו גלי הים הם נדים ונעים (שם). **שהתכוהו מגדולתו.** כימי אחשורוש שהרי בנלאר הסלינו אלתא במלכותו וכן דניים המדי, שנאמר (דניאל ו) ועלה מנהון קרבא אלתא לי דניאל חד מנהון, וכן כורש, שנאמר (שם) ודניאל אלתא במלכות דריוש ובמלכות כורש פרסאה, וכשמלך אחשורוש מתנו מגדולתו (מגילה טו.).

מוסף תוספות

א. דהכי נקטינן משמיהו דרבוותא קמאי ז"ל דכל קשיא לא לגמרי איתותב אלא למקשה בעלמא הוא דקשיא ואיכא נמי דהילכתא נינהו. המב"ן.

רבינו גרשום (המשך)

[לעיל ב:] בגינה הסמוכה לעיר אבל בבקעה של שדות כו': הא סתמא. דיש שגודרין ויש שאין גודרין: השתא סתם גינה. דאיכא היזק ראיה אמרת לא דאין מחייבין סתם בקעה דליכא היזק ראיה מחייב: אמר אביי ה"ק. כלומר כגון שהורא מיחסרא וכן גינה סתם משום דאיכא היזק ראיה ובמקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבין אותו: א"ל רבא. לאביי אי הכי כדקא תרצת א"כ מאי אבל דקתני במתני' אבל בבקעה אי אמרת בשלמא דרישא לא איירי בדינא דבקעה כלל היינו דקתני בסיפא אבל בבקעה דעד השתא לא איירי בדינא דבקעה אלא לדעתך דתרצת דרישא איירי בבקעה מאי אבל בבקעה תו דתני בסיפא: אלא אמר רבא. אנא מתרינצא דלא תקשי אבל ולא תקשי סתמא דרישא לסתמא דסיפא וה"ק וכן בגינה סתם דינא דגינה סתם כדינא דמקום שנהגו לגדור בבקעה דמחייבין לגדור ונדיין לא שמעי' דינא דסתם בקעה ואמטו להכי צריך למתני בסיפא

ד: השותפין פרק ראשון בבא בתרא

לאפוקי מדאביי. ואכ"מ סבר דשפיר אית ליה למיתני תקנתא לרמאי: **אם עמד וגדר את הרביעית.** ל"ג אם עמד ניקף דהא לכולהו ליתני דגמרא קאי אמקיף בר מלישנא בתרא דקאמר מקיף וניקף איכא ביניייהו והא דלייך בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כ: וש"ס) טעמא דניקף הא מקיף פטור היינו להאוא לישנא: **דמי** קנים בזול. וא"ת מאי שנא משדה שאינה עשויה ליטע דאם נטעה חבירו שלא ברשות אמר רב ושמואל בהשואל (ב"מ דף קא.) שמין לו וידו על התחתונה ואורי"י דשאני הכא דאמאי א"ל לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא ומ"מ דמי קנים בזול יהיב ליה לאנן סהדי דאם היה מוצאם כ"כ בזול היה גודר בהם: **שניה ושלישית לא.** אומר ר"י דהיינו טעמא דאין לך אדם שלא היה מסייע לרביעית ע"מ שיהא גדור מד' רוחותיו ובקונטרס פירש לפי שכבר יצא מן השלשה מב"ד [א] וכאמי: הג"ה וקנת קשה דא"כ גם ברביעית יצא זכאי עד טפח אחרון ע"כ: **ורבי** יוסי סבר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית. אע"ג דעד השתא היה מחמיר כדמשמע לישנא דמגלגלין עליו את הכל להך לישנא לא הוי הכי דלשון אם עמד משמע ניקף הגה"ק דבחזית סגיא: **מתני'** [ג] המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו רבי יוסי אומר [ד] אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי דאמר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל [ה] ל"ש עמד ניקף ל"ש עמד מקיף איתמר רב הונא אמר [ו] הכל לפי מה שגדר חייא בר רב אמר הכל לפי דמי קנים בזול תנן המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו אימא סיפא רבי יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל בשלמא לרב הונא דאמר הכל לפי מה שגדר בה היינו דאיכא בין ת"ק [ז] ורבי יוסי ת"ק סבר הכל לפי דמי קנים בזול אין ומה שגדר לא ורבי יוסי סבר הכל לפי מה שגדר אלא לחייא בר רב דאמר הכל לפי דמי קנים בזול מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי אי דמי קנים בזול לא קיהיב ליה מאי קיהיב ליה אי בעית אימא אגר נטירא איכא ביניייהו תנא קמא סבר אגר נטירא אין דמי קנים בזול לא ורבי יוסי סבר דמי קנים בזול ואי בעית אימא ראשונה שניה ושלישית איכא ביניייהו ת"ק סבר רביעית הוא דיהיב ליה אבל ראשונה שניה ושלישית לא יהיב ליה ור' יוסי סבר ראשונה שנייה ושלישית נמי יהיב ליה איבעית אימא מקיף וניקף איכא ביניייהו דת"ק סובר טעמא דעמד וניקף [ח] דמגלגלין עליו את הכל אבל עמד מקיף אינו נותן לו אלא דמי רביעית ורבי יוסי סבר ל"ש ניקף ול"ש מקיף אם עמד וגדר מגלגלין עליו את הכל לישנא אחרינא מקיף וניקף איכא ביניייהו ת"ק סבר אם גדר מקיף את הרביעית נמי יהיב ליה ורבי יוסי סבר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית הוא דיהיב ליה דגלי דעתיה דניחא ליה אבל אם גדר מקיף לא יהיב ליה מידי

רוניא

עליו את הכל. נתת חלקו בשלשת הראשונות הכיון דגדר את הכל הפתוח גלי דעתיה דניחא ליה במאי דגדר חבריה: **גמ' נפי מה שגדר.** בכל יכולות שהוליא בהן הראשון יחזיר לו מחצה: **דמי קנים.** דאמר ליה לדידי סגי לי בגדר קנים ואי אפשי בהוצאה של גדר אבנים: ה"ג **המקיף את חבירו מג' רוחותיו אין מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו אימא סיפא ר' יוסי אומר כו': וגדר את הראשונה כו' אין מחייבין אותו.** דהא לא אהני ליה מידי שהרי גלוי הוא מלד רביעית הא אם גדר עוד מקיף את הרביעית מחייבין אותו דאהני ליה: **אימא סיפא רבי יוסי אומר.** בשלמא לרב הונא דאמר הכל דר' יוסי במה שגדר הוא היינו דאיכא בין ת"ק לר' יוסי דת"ק דלא נקט לישנא דהכל סבר דמי קנים בזול הוא דמחייבין אותו ור' יוסי סבר כו' [ט] דהא ליכא למימר דת"ק דוקא אם גדר מקיף את הרביעית הוא דמחייבין אותו אבל אם גדר ניקף לא דכ"ש הוא השתא היכא דלא גלי דעתיה דניחא ליה בהיקיפא קא מחייב ליה כ"ש היכא דגלי ולר' יוסי נמי קס"ד השתא דמגלגלין עליו ניקף וה"ה למקיף אלא בגלגול הכל הוא דפליגי: **אלא נפ"ק דמי קנים נמי לא יהיב ליה אלא מאי יהיב ליה.** מאי מחייבין אותו דלייקין ממילתיה: **יהב ליה אגר נטירא.** דבר מועט שהיה צריך ליתן לשומר בכל שנה כשהיא בקמומיה: **דתנא קמא סבר.** דמי רביעית יהיב ליה אם גדרה מקיף אבל דמי הראשונות לא יהיב ליה שכבר יצא מהם זכאי בבית דין שהיו שם ימים רבים ולא הועילו לו ואם גדרה ניקף לרביעית לא יהיב ליה מידי כדפיר' שכבר יצא ידי בית דין מהם ולר' יוסי לא שנא גדרה ניקף ולא שנא מקיף מגלגלין עליו [ט] את הכל בכולן דמי קנים: **ואיבעיא אימא מקיף וניקף איכא ביניייהו.** דתנא קמא אית ליה דרבי יוסי היכא דגדרה ניקף אבל רבי יוסי לית ליה דתנא קמא בגדר מקיף תנא קמא סבר לא שנא ניקף ולא שנא מקיף כי גדר לרביעית מחייבין אותו דהא תנא קמא במקיף אירי ולייקינן ממילתיה הא רביעית מחייבין אותו וכל שכן כשגדרה ניקף דגלי דעתיה: ור'

[א] נשעייה באמתא מלבר וניעבד מלגיו עביד חבריה מלבר ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי דקפיל ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא [ב] קילופא מידע ידיע הוצא אמר רב נחמן סינופי [ג] יריכי מלבר וניעבד מלגיו עביד נמי חבריה מלבר ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי גייז ושדי ליה ואמר דידי ודידיה הוא משריק ליה טינא השתא נמי אתי חבריה וקליף ליה קילופא מידע ידיע אביי אמר הוצא לית ליה תקנתא אלא בשטרא: אבל אם עשו מדעת שניהם: אמר ליה רבא מפרזיקא לרב אשי לא יעשו לא זה ולא זה א"ל לא צריכא דקדים חד מנייהו ועבד דידיה ואי לא עביד חבריה אמר דידיה הוא [ד] ותנא תקנתא לרמאי קמ"ל א"ל ורישא לאו תקנתא לרמאי הוא א"ל בשלמא רישא תנא דינא ומשום דינא תנא תקנתא אלא סיפא דינא קתני דקתני תקנתא אמר רבינא הכא בהוצי עסקינן לאפוקי מדאביי דאמר הוצא לית ליה תקנתא אלא בשטרא קמ"ל דבחזית סגיא: **מתני'** [ג] המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו רבי יוסי אומר [ד] אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי דאמר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל [ה] ל"ש עמד ניקף ל"ש עמד מקיף איתמר רב הונא אמר [ו] הכל לפי מה שגדר חייא בר רב אמר הכל לפי דמי קנים בזול תנן המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו אימא סיפא רבי יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל בשלמא לרב הונא דאמר הכל לפי מה שגדר בה היינו דאיכא בין ת"ק [ז] ורבי יוסי ת"ק סבר הכל לפי דמי קנים בזול אין ומה שגדר לא ורבי יוסי סבר הכל לפי מה שגדר אלא לחייא בר רב דאמר הכל לפי דמי קנים בזול מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי אי דמי קנים בזול לא קיהיב ליה מאי קיהיב ליה אי בעית אימא אגר נטירא איכא ביניייהו תנא קמא סבר אגר נטירא אין דמי קנים בזול לא ורבי יוסי סבר דמי קנים בזול ואי בעית אימא ראשונה שניה ושלישית איכא ביניייהו ת"ק סבר רביעית הוא דיהיב ליה אבל ראשונה שניה ושלישית לא יהיב ליה ור' יוסי סבר ראשונה שנייה ושלישית נמי יהיב ליה איבעית אימא מקיף וניקף איכא ביניייהו דת"ק סובר טעמא דעמד וניקף [ח] דמגלגלין עליו את הכל אבל עמד מקיף אינו נותן לו אלא דמי רביעית ורבי יוסי סבר ל"ש ניקף ול"ש מקיף אם עמד וגדר מגלגלין עליו את הכל לישנא אחרינא מקיף וניקף איכא ביניייהו ת"ק סבר אם גדר מקיף את הרביעית נמי יהיב ליה ורבי יוסי סבר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית הוא דיהיב ליה דגלי דעתיה דניחא ליה אבל אם גדר מקיף לא יהיב ליה מידי

רוניא

נשעייה באמתא. יהא טח בטיט אמה בראש הכותל מבחוץ: **ומקפל ליה.** [ד] מקפלו: **הוצא.** אם עשו מחיצה נגרים כילד יעשו חזית: **סינופי** [ד] **יריכי נבר.** ראשי הטולים [ה] יצא לגד שדה חבירו וכשיהיה סוף הטולים כשילבה אחד ויתן את חבירו יסנפנו מבחוץ: הג"ה. יריכי כדאמרי' לעיל [ו] טפח יתירא לגייני [ה] אורבי תמ"ש. ור"ח פי' מוציא ראשי הקנים ודפנא [ו] שהוא הקנים העומדים לחיזוק המחיצה לחוץ מתוך פירושו משמע שהקנים שמעמידין מן הצד לסמוך הכותל וזהו לשון סניפין ע"כ: **אגא בשטרא.** אם עשה האחד יביא עדים ויחתמו לו ואם [ו] עשהו אנשים יעידו עדים ויחתמו דס"ל קופלא דטיגא מעילויה הוצא לא ידיע: **ולא יעשו.** חזית לא לזה ולא לזה וסרי סימן שלא עשאה האחד בשלו שאילו עשאה היה עושה חזית מבחוץ: **ועביד דידיה.** עשה חזית מבחוץ: **ותקנתא לרמאי.** בתמיה וכי מפני דאגת רמאין איכפל תנא למיתני הא מתני': **ורישא.** דקתני ועושה חזית מבחוץ לאו תקנתא משום רמאי הוא דלא איכפל תנא למיתני הא מתני': **ורישא.** דקתני ועושה חזית מבחוץ לאו תקנתא משום רמאי הוא דלא לימא חבריה של שניהו הוא: **סגא דינא.** הואיל ובקעה אין מנהג לגדור אין יכול לכופו אלא כונס לתוך שלו וכונה ואיידי דתנא דינא תנא תקנתא ועושה חזית משום רמאי אלא סיפא דינא לא תנא דהא פשיטא דאם עשו מדעת שניהם תעשה משל שניהם וכולה משום תקנתא הוא דתנייה: **מתני' המקיף את חבירו משלש רוחותיו.** שקנה ג' שדות סביב שדה חבירו לשלשת מצריה וגדר את שלשתן ונמצא שדהו של אמצעי זה מוקף משלש רוחותיו: **אין מחייבין אותו.** לתת כלום לכדאמרי' דסתם בקעה מקום שנהגו אלא לגדור הוא: הג"ה תמ"ש ול"נ טעמא משום דאכתי לא מהני ליה מידי שהכל יכולים ליכנס מרוח רביעית אבל אם גדר רביעית מחייבין אותו דאמרינן בגמ' ואע"ג דאמרינן לעיל דסתם בקעה מקום שנהגו אלא לגדור הוא ה"מ בין בקעה לבקעה וכותל גבוה ד' אמות נשם הוא דלא בעינן [ח] מ"ט דליכא היזק רמיה אבל בשביל היזק בהמות אלא יכנסו לשדה ליך לגדור גדר שלו עשרה טפחים המונע מליכנס הבהמות: ה"ג **ר' יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית** [ו] ולא גרסי' ניקף: הג"ה וכן בפירוש ר"ח ומיהו אניקף מפרשינן לה לקמן. תוס' והכי מוכח בפ"ב דב"ק והלשון מוכיח דקתני אם עמד ולא קתני אם גדר מכלל דלאו בההוא דגדר השלש מייירי. ת' מו' שמ' ע"כ: **מגלגלין עליו את הכל.** נתת חלקו בשלשת הראשונות הכיון דגדר את הכל הפתוח גלי דעתיה דניחא ליה במאי דגדר חבריה: **גמ' נפי מה שגדר.** דאמר ליה לדידי סגי לי בגדר קנים ואי אפשי בהוצאה של גדר אבנים: ה"ג **המקיף את חבירו מג' רוחותיו אין מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו אימא סיפא ר' יוסי אומר כו': וגדר את הראשונה כו' אין מחייבין אותו.** דהא לא אהני ליה מידי שהרי גלוי הוא מלד רביעית הא אם גדר עוד מקיף את הרביעית מחייבין אותו דאהני ליה: **אימא סיפא רבי יוסי אומר.** בשלמא לרב הונא דאמר הכל דר' יוסי במה שגדר הוא היינו דאיכא בין ת"ק לר' יוסי דת"ק דלא נקט לישנא דהכל סבר דמי קנים בזול הוא דמחייבין אותו ור' יוסי סבר כו' [ט] דהא ליכא למימר דת"ק דוקא אם גדר מקיף את הרביעית הוא דמחייבין אותו אבל אם גדר ניקף לא דכ"ש הוא השתא היכא דלא גלי דעתיה דניחא ליה בהיקיפא קא מחייב ליה כ"ש היכא דגלי ולר' יוסי נמי קס"ד השתא דמגלגלין עליו ניקף וה"ה למקיף אלא בגלגול הכל הוא דפליגי: **אלא נפ"ק דמי קנים נמי לא יהיב ליה אלא מאי יהיב ליה.** מאי מחייבין אותו דלייקינן ממילתיה: **יהב ליה אגר נטירא.** דבר מועט שהיה צריך ליתן לשומר בכל שנה כשהיא בקמומיה: **דתנא קמא סבר.** דמי רביעית יהיב ליה אם גדרה מקיף אבל דמי הראשונות לא יהיב ליה שכבר יצא מהם זכאי בבית דין שהיו שם ימים רבים ולא הועילו לו ואם גדרה ניקף לרביעית לא יהיב ליה מידי כדפיר' שכבר יצא ידי בית דין מהם ולר' יוסי לא שנא גדרה ניקף ולא שנא מקיף מגלגלין עליו [ט] את הכל בכולן דמי קנים: **ואיבעיא אימא מקיף וניקף איכא ביניייהו.** דתנא קמא אית ליה דרבי יוסי היכא דגדרה ניקף אבל רבי יוסי לית ליה דתנא קמא בגדר מקיף תנא קמא סבר לא שנא ניקף ולא שנא מקיף כי גדר לרביעית מחייבין אותו דהא תנא קמא במקיף אירי ולייקינן ממילתיה הא רביעית מחייבין אותו וכל שכן כשגדרה ניקף דגלי דעתיה: ור'

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ג מהל' שכנים הלכה טז טוש"ע מ"מ סי' קנח סעיף ד:

כא ב ג ד ה מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' ג סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנח סעיף ו:

רבינו גרשום

נשעייה עליה אמה מלבר. שאמה העליונה מייסד אותה בסיד על פני כולה לאורך הכותל מבחוץ לצד חבירו: קפיל ליה. שיבא חבירו בסתר ומקליף אותו הסיד: מידע ידיע. מקום הקילוף ולא יועיל לו: כל הני דאמרן היינו בכותל של אבנים אבל [אם] אותו כותל מקני הוצא הוא מאי חזית מצי למקבע ביה דסניף ליה ריבי מלבר דלכי גדיל להו להוצא ליכון דליהוי רישייהו דהוצא כייפי לבר לאותו צד של חבירו (שדיין) [ושריק] ליה טינא דלא מצי חבירו לגזוז להו (ולא למישדיינהו) [ולמישדיינהו] דאיכא היכרא ומקשינן אפ"ה אתי חבריה (ומקבל) [ומקפל] לההוא טינא ושדי ליה ואמר דידי ודידך הוא (רישנו) [ומשנו] קילופא מידע ידיע; אביי אמר. בשום ענין לכותל הוצין אין לו תקנה לעשות שום היכר שיהא כולו שלו שחבירו לא יכול לרמותו אלא בשטרא אא"כ יכתבו לו שטר שכולו שלו ואין לחבירו בו כלום; ואם עשו מדעת שניהם. כותל בבקעה בונין אותו שניהן בשותפות ועושין חזית מכאן ומכאן להיכרא שהכותל של שניהם הוא; ולא יעשה חזית לא זה ולא זה. וממילא ידעינן דשל שניהם הוא דכיון דלאחד אין לו חזקה בו יותר מחבירו לא יוכל לטוענו דכולו שלו הוא: לא צריכא. דאקדים חד ועביד חזית מצד שלו להכי צריך למעבד אידך: אמר לו וכי תנא דמתני' לא אתי לאשמועינן בהא סיפא אלא תקנתא דרמאי. בשלמא רישא תנא דינא ותנא תקנתא. תנא אם רוצה כונס בתוך שלו דאף על גב דחבירו אינו רוצה שימעט לו באויר אינו יכול לעכב עליו היינו דינא ואגב דאיצטריך למיתני דינא תנא נמי תקנתא אבל סיפא לא אית ביה דינא כלל דהא דקתני מתני' אבל אם עשו מדעת שניהם בונין את הכותל באמצע לאו דינא הוא דמדעתייהו עבדי; רבינא אמר בהוצא עסקינן כו'. כלומר אפ' סיפא לא אתי לאורויי תקנתא כלל לרמאי אלא לאורויי אכותל דהוצא לאפוקי מדאביי דאמר ליה תקנתא אלא בשטרא קמ"ל דבחזית סגי בלא שטרא: **מתני'** המקיף את חבירו מג' רוחותיו. כגון שהיו לו למקיף ד' שדות א' מכאן וא' מכאן לשדה של אדם אחר שהיה באמצעיתן של אותן שדות ורצה בעל אותן ד' שדות לגדור שדותיו וגדר את הא' ואת הב' ואת הג' ומאותן גדרים של אותן שדות לא היתה משתמרת שדהו אלא זה הואיל שלא גדר שדה רביעית אין מחייבין הניקף ליתן חלקו המגיעו באותן ג' גדרים הואיל ודיין אינו משומר שדהו שעדיין פתוח מרוח א': ר' יוסי אומר אם עמד מקיף וגדר שדה רביעית מגלגלין לו את הכל לניקף ליתן בכל אותן ג' גדרים לפי חלקו המגיעו דעכשיו שדהו משתמרת בכל צד: **גמ'** הכל כמה שגדר. כלומר אם זה המקיף גדר שדותיו בכותל יפה של אבנים חייב ליתן לו זה הניקף לפי חלקו במה שהוציא זה על אותן גדרים ואין יכול לטענן לדידי סגי לי בכותל רעוע של מחיצת קנים: חייא בר רב אמר. מצי ליטען ליה ולא יהיב ליה אלא דמי קנים בזול כמו שאם היו גדרים בקנים: בשלמא לרב הונא דאמר במה שגדר היינו דאיכא בין ת"ק לר' יוסי. דדייק הכי הא רביעית לת"ק מחייבין אותו דמי קנים בזול ואתי ר' יוסי למימר לחלוק על ת"ק ואמר אם אמרת דמי קנים בזול ואנא אמינא דמחייבין אותו במה שגדר כעין שהוציא: אלא לחייא בר רב דאמר. לטעמא דר' יוסי דמחייבי לניקף ליתן דמי קנים בזול מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי כלומר מאי יהיב לת"ק בציר מדמי קנים ליה דמי קנים בזול: ואיבעיא אימא מקיף וניקף איכא ביניייהו. דת"ק סבר אם עמד מקיף נמי וגדר את הרביעית מחייבי ליה לניקף ליתן דמי קנים בזול מאותה רביעית ולא יותר דמצי ליטען ניקף אנא הוינא יתיב ומנטר לשדה שלי. ור' יוסי אומר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית יהיב ליה מכוליה גדרים דמי קנים בזול דהואיל והוא עצמו גדר את הרביעית גלי אדעתיה דניחא ליה באינך גדרים. אבל אם עמד מקיף וגדר את הרביעית לא יהיב ליה כלל דמצי למימר אנא הויתי מנטר שדה שלי: אגר נטירא איכא בינייהו. דהאי דקשיא ליה לעיל לת"ק מאי קיהיב ליה אגר נטירא מאי דהאי ניקף הוי יהיב לשומר שדהו דעכשיו לא צריך הוינן בציר מדמי קנים בזול. ור' יוסי סבר מגלגלין עליו את הכל דיהיב ניקף דמי קנים בזול מכולהו גדרים:

מסורת הש"ס

[ה] (גר' הערוך ערך קפל ג' קיפולא), [ו] נ"ל ריבי. [ז] ס"ק כ:, [ד] נ"ל ריבי. רש"ל, [ח] נ"ל יסב, [ו] [נ.], [ו] הך ול"ג ניקף אינו מפיכ"ר לק שייך בהג"ה. רש"ל, [ח] בס"ל: טוליה,

גליון הש"ם

גמרא קילופא מידע ידיע. בתס"ד ס"ק סימן נ"ג סיה לו הגיהרפא כאן קיפולא וכ' שהוא היפוך הלשון מלשון קילוף וכנין מ"ש רש"י חולין דף מד ע"ש ד"ה דלקפל:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' דידיה הוא א"ל ותנא תקנתא לרמאי וכו' א"ל האי מאי בשלמא רישא: (**ב**) שם דייטו לאיכא בין ת"ק לר' יוסי ת"ק סבר דמי קנים כל"ל ותיבת הכל לפי ממקן: (**ג**) שם דעמד ניקף הוא דמגלגלין: (**ד**) רש"י ד"ה ומקפל ליה מקלפו הס"ד: (**ה**) ד"ה הג"ה יריכי וכו' יתירא לגייני דרבי תמ"ש. נ"ב כך היה גורס בעל הג"ה וכך הוא גי' נימוקי יוסף: (**ו**) **באי**"ד ודפנא שהן הקנים: (**ז**) ד"ה אגא כו' ופס עשאוה אנים: (**ח**) ד"ה הג"ה תמ"ש וכו' דלא בעינן דליכא כל"ל ותיבת מ"ט ממקן: (**ט**) ד"ה בת"ק סבר וכו' מגלגלין עליו בכולן כל"ל ותיבת את הכל ממקן:

מוסף רש"י

המקיף את חבירו משלש רוחותיו. שהיה לו לאותן שלש שדות אגל שדה שמעון משלש רוחותיו (ב"ק כ:). וגדר. לאותן, את הראשונה. שמעון, לגד מחיצות מיוחדות שהיו לו ביני לשלה הבקעות (שם). אין מחייבין אותו. אין מחייבין את שמעון כלום, דמאי שהני ליה, כי שדהו פתוחה מלד רביעית (שם). לא שנא עמד ניקף. אם עמד ניקף וגדר את הרביעית גלי דלעתיה דניחא ליה בהקיפו של לאותן ומגלגלים עליו את הכל לתת את חלקו בני' מחיצות פרטיות של לאותן (שם).

מוסף תוספות

א. ואע"פ שעכשיו הוא נתנה מהם בצירוף הרביעית, ולא הדר דינא אלא אמרינן קם דינא. דשמעא. ב. דשמעא אם עמד מי שלא עמד עדיין, דהיינו ניקף דאי במקיף הוי"ל למימר ר' יוסי אומר אם גדר את הרביעית.

רשב"ש.

רבינו גרשום (המשך)

בזול (ולטעמיה) אי האי פורתא דלא יהיב ליה דמי קנים בזול מאי יהיב ליה. לעולם כדאמר חייא בר רב דלר' יוסי לא יהיב ליה אלא דמי קנים בזול והאי דמקשית מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי איכא ביניייהו ראשונה שניה ושלישית דת"ק סבר אם עמד מקיף וגדר את הרביעית מחייבין ליה לניקף דמי קנים בזול מאותה רביעית אבל מאינך אחרינא לא יהיב ליה כלל ור' יוסי סבר דראשונה ושניה ושלישית נמי יהיב

השותפין פרק ראשון בבא בתרא ה.

מסורת הש"ס

ג) [לעיל נ:], ב) נ"פ ובא בזמנו. רש"ל, ג) שייך לעמוד הקודם, ד) [מלגויי לשון הרמת קול כל"ל. רש"ן], ה) נ"ל ירעם והוא רש"ן כב וכן הוא בס"י, ו) [דברים ו ב"מ קח.], ז) ס"פ ל"ג ול"ג רק הוא הג"ה עד הס"ד. רש"ל, ח) שייך לעמוד הקודם, ט) [כדאיתא בכתובות פד.],

הגהות הב"ח

(א) נב"ר הב לי לפי דמי קנים: (ב) שם בעלמא (מלגויי בעיא כל"ל ומיבא לאו ממתק: (ג) רש"י ד"ה ויסיים וכו' טוב לך שנראות לתפיים: (ד) ד"ה אדבעה לצלא וכו' לענן היה ולוקח עורות וונתן עורות לעבדין: (ה) בא"ד אותה שדה דעבשיו: (ו) תוס' ד"ה הג"ה וכו' דקאמר טעמא דגדר ניקף: (ז) ד"ה אדבעה וכו' הרי הוא מלכן כמוך בלמרי אינשי: (ח) ד"ה אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין וכו' טעמא דגדר ניקף:

מוסף רש"י

מנה לי בידך אמר לו הין. ובפני עדים ואמר לסם אתם עדי (שבועות מב.). **נתתיו לך פטור.** מלגלם ומשבועה לאוריתא (שם). **אין לך בידי.** לא היו דברים מעולם, חייב. לשלם ואינו נאמן בשבועה, שהרי הוחזק כפרן (שם). **היומלטי.** שעתמים נפרים קניב פתחי חלונות ופתחין ונמקום מורי קיטוב הקורות (ב"ק סז.).

מוסף תוספות

א. ולא היה יכול לסלקו וכו', ויש לו חלק בפירות, הרי הוא כאילו הוא שותף עמו בגוף הקרקע [ן]. מ"ן. ב. איכא למידק מאי בחזקת ש[לא] נתן, ואי זה מוחזק בו יותר, וי"ל [ד]. רשב"ם. ג. חזקה לא נתפייס לאחר מיכן ולא פרע וכו' כיון דאין דין זה גלוי לכל שיחייבוהו ב"ד על כך. סס. ד. מארבע אמות ולמעלה שניכר שהכותל שלו. שיטמ"ק בשם תוספות הרא"ש. ה. דגלי אדעתיה דניחא ליה בהוצאה ולא דמי לדר בחצר חבירו דלא גלי אדעתי' אלא בחנם. תוס' ב"ק כ: ו. אע"ג דסתם מלוה ל' יום וכו' אפ"ה אם אמר פרעתיך תוך ל' יום נאמן, דכיון שלא קבע לו זמן ל' יום בפירוש, מיכסיף ופרע תוך ל'. רשב"ם.

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ג מהל' שכניס הל' ח סמג עשין פב טוש"ע מ"מ מ' קנ סעיף י:
כג ב מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ח:
כד ג ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף י:
כה ה מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף יא:

רבינו גרשום

הב לי כמה דגדרי. הואיל והוקפת שדך מד' רוחותיה ומשתמרת תן לי לפי חלקך המגיעך מהרצאותי: הב לי דמי קנים בזול. כלומר אם לא תרצה ליתן שיעור גדר טוב תן לי מיהו שיעור דמי קנים בזול: הוה קא גדר דיקלא. היה (ולקט) [ולקט] דיקלא: א"ל רבינא לאריסיה זיל אייתי לי קיבורא. כגון אשכול של ג' או ד' תמרים תלוים בקנה א' מאותו דקל: רמא קלא. גער בו באותו אריס שלא יגע בתמרים: דניחא לך. בהני גדרים דגדרי: אלא עיזא בעלמא. כלומר מי לא בעית למבייר נטירותא מחמת עיזי דלא ליפסדו בשדך והשתא לא צריכת: פסיקנא לך כרב הונא אליבא דר' יוסי. דאמר הכל כמה שגדר: ארבעה לצלא ארבעה לצללא. כלומר דהיכי דצריכי לאושכף עשיר שהוא (דלא) [צלא] ד' כברות למזונותיו ואנשי ביתו כך צריכין לעבדון עני משל אמר לו כלומר מעשה זה דבר מוצרא אינו אלא משום ועשית הישר והטוב וכיון דזה רוניא עני הוא (אעפ"כ) אינו יכול לחיות בלא שדה (שאם) [ואם] לא יקח עכשיו יפסיד מעותיו ואין לו במה להתפרנס משום הכי לא תוכל לסלוקיה דאין לך ועשית הישר והטוב הלה לא נתן לי כלום אלא אני לבדי בניתי לי משלי וזה אומר נתתי הרי הוא בחזקת שנתן עד שיביא ראיה עדים שלא נתן: מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו. לסייענו בענותו דהשתא ליכא היזק ראיה: סמך לו זה. שלא נתן מד' אמות ולמעלה ובנה זה בחלקו כותל אחר גבוה כמו זה שהגביה חבירו משלו שנתכוין לבנות שניהן ביחד ושיהיה כותל זה שהגביה חבירו אחד מכותל הבית: אע"פ שלא נתן עליו את התקרה. על כותל זה שהגביה חבירו אלא כעין קונסרין ונתן עליהם את התקרה מצד אחד על כותליו אעפ"כ מגלגלין עליו את הכל מה שהוציא זה על אותו גובה יותר על ד' שאע"פ שלא נתן התקרה עליו נהנה הוא מן הכותל ו) וההנאה היא בביתו מחמת אותו כותל: והואיל דמארבע אמות ולמעלה אין

ג) **ור' יוסי סבר.** דוקא גדרה ניקף דגלי דעתיה אכל גדרה מקיף לא: **רוניא אקפיה רבינא.** ד' שדות היו לרבינא סביבות מרבעה מצריו של רוניא וגדרן: **הב לי כמה דגדרי.** כרב הונא אליבא דר' יוסי דאמר הכל לפי מה שגדר דהכי קי"ל כדמוכח לקמן: **יומא חד הוה גדר.** רוניא היה גודר תמרים מדקל שבשדהו: **קיבורא דאסיני.** אשכול של תמרים משל רוניא וכפנין: **רמא ביה קלא.** גער בו רוניא באריסיה דרבינא: **א"ל.** רבינא גלית אדעתיך שמציבין הדקלין עליך וניחא לך בשמירתן: **לא יהא אלא עיזי בעלמא מי לא בעיים בי.** כלומר אפי' איכך ירא מן הגנבים צריך אתה לשמרן מן העזים: **ואלו גברא בעיים לאלווי.** להזעיק ולגעור בהן (ז) ה) וירעם מתרגמי' אכלי (תהלים יח) וכן כל לשון הכרזה בתרגום יהונתן: **פייסיה במה דאיפייס.** טוב לך (ג) להתפייס באגר נטירא הואיל ונתרצה לכך: הגה"ה **ואי לא דאיננא לך כר' יוסי בו'** מכלל דהכי הלכתא. וכן פסק ר"ח. תמ"ש: **ארבעה ללא ללא וד' לצלא.** אני שמעתי ללא רצען עני ולצלא רצען עשיר וכך אמר לו ארבע ככרות צריכין לרצען עני למאכלות ביתו ליום כמו שצריכין לעשיר וזה עני הוא וצריך לו השדה לפרנסה וכשם שאתה אומר לו הסתלק מעלי בדינא דבר מלרא משום ועשית הישר והטוב[1] כך אני אומר לך עשה ישר וטוב לעני זה ואל תסלקהו ויש לגמגם דהעור קרוי ללא ולא הרצען כדאמרי' בעלמא (נדרים דף ט:) מאי דרגש ערסא דללא ואומר אני רוניא רצען היה (ד) ונותן עורות לעבדין לעשות מהן מנעלין למוכרן בשוק וכך אמר לו רב ספרא לרבינא העני זה שכרו מועט שהוא צריך ליתן שכר הרבה לעבדין דאמרי אינשי ארבעה זוזי לצורך מקח העור וארבעה זוזי לשכר העבדין והיינו ללא לפיכך עשה ישר וטוב ותהי לו שדה זו לפרנסת ביתו ו) ול"ג ד' ללא ד' ככרות צריך לעבדן עני וד' לצללא כמו כן ד' לצורך עבדן עשיר ומשל הוא כנגד רוניא שהיה לו שדה אחת בתוך שדות של רבינא כדאמר לעיל דרבינא אקפיה מארבע רוחותיו ועכשיו קנה לו שדה אצל מצר רבינא ומפסיק שדה רבינא בין שדותיו ול"ל רב ספרא לרבינא שיעשה הישר והטוב להניח לרוניא אותה (ה) דעכשיו יהיה לו שנים שכמו שצריך שמירה לשני שדות [צריך] ג"כ לאחד ומכמה דברים יציאת האחד מרובה כיציאת שנים ונמצא רוניא משתכר: **מתני' מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות.** אם שמר האחד לאחר שבנאו אני עשיתיו משלי שלא רצה זה לסייעני ותובעו אני היציאה וזה אומר נתתי חלקי נאמן: **עד שיביא.** המובע עדים שתבעו ולא נתן לו הכיון דמובה עליו לסייעו ומשפט זה לכל גלוי לא היה בונה משלו אלא היה נועק עליו בב"ד: **סמך לו כותל אחר.** לאחר שבנאו האחד למעלה מד' אמות הרבה ולא רצה האחר לסייעו בהגבהתו סמך השני כותל אחר כנגד כותל זה כדי לסמך ולתת עליו תקרה מכותל לכותל אע"פ שלא נתן עליו עדיין התקרה: **מגלגלין עליו את הכל.** דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה דהילך: **בחזקת שלא נתן.** אם בא הראשון ותבעו לדין לאחר שסמך את כותלו לכותל ראשון ואומר לו תן לי חלקך במה שהגבהתי וזה אומר נתתי חלקי אינו נאמן אלא בעדים שאין משפט זה גלוי לכל ועד שיחייבוהו בית דין אינו עשוי ליתן: **גמ' הקובע זמן לחבירו.** במלוה שהלוהו: מילמא

מ) **הגה"ה** כתב בספרים אבל מקיף לא יהיב ליה אלא דמי רביעית. וקשה דמנלן דיהיב ליה אפי' דמי רביעית דילמא לא יהיב ליה כלל וכן משמע בפ' כיצד הרגל (ב"ק דף כ: ושם ד"ה טעמא) דקאמר טעמא (1) דניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא אסר פטור ולמי שאני התם דא"ל לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא מיהו יש לדמות דה"ק לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא הלכך פטור מלסייע לד' רוחות אבל רביעית יסייע דאין לך אדם שלא יסייע לרביעית שיהיה גדור מארבע רוחותיו: **ואי לא דאיננא לך כרב הונא אליבא דר' יוסי.** קלא היה נראה שלא להפסידו היה אומר כן מדלא קאמר ואי לא הגבינא לך בסילוקה דלא מבע דמא ואע"ג דבלוגב הגזול (סוכה דף לד: ושם ד"ה ולדרוש) אמר שמואל להנהו דמזבני אמא אשוו דציינייכו ואי לא דרשינן לכו כר' טרפון ובעי למימר התם דלהפסידם היה אומר כן הכא נראה דהכי ס"ל כדפירש רש"י ועוד מדקאמר ליה זיל פייסיה במאי דאיפייס משמע דמן הדין היה לו יותר אם לא בשביל שכבר נתפיים: **ארבעה לצלא בו'.** לפירוש הקונטרס מקשה ר"ת [הא] אין מרחמים בדין מ) ועוד דקאמר סבר רבינא לסלוקי משמע שטעה רבינא ועוד מה שייך כאן אבי מעשה אי משום דאיירי ברבינא ורוניא ליתי נמי מעשה דהמקבל (ב"מ דף קט.) רוניא שנלא דרבינא הוה והגך תרי עובדי דשמעתין ליתי נמי התם ועוד דללא הוא עור כדאמרי' (מו"ק דף מ.) מאי דרגש ערסא דללא ואומר ר"ת דזבן אדעא אמילרא דרבינא היינו אמילר אותם שדות דאקפיה רבינא מארבע רוחות והיה רבינא מלרן מג' רוחות ורוניא מרוח אחת ואף על גב דאמר בהמקבל (ב"מ דף קמ:) הני ארבע בני מלרא דקדים חד מינייהו וזבן מאי דזבן זבן מ"מ סבר רבינא לסלוקי משום שהיה מלרן מג' לדדין ורוניא רק מרוח אחת א"ל רב ספרא אמרי אינשי ארבעה ללא פירוש לעור גדול צריך ליתן לעבדן ד' זוזי וד' לצללא עור קטן כלומר צריך ליתן מן הקטן כמו מן הגדול שיש טורח בקטן כמו בגדול ס"ל מאי טעמא דינא דבר מלרא משום שיהיו כל שדותיו סמוכין שיוכל לחורשן בבת אחת ולכך הוא מלרן מרוח אחת כמו אתה מג' רוחות וה"ל אבריהם פירש דהך אדעא דזבן רוניא אמילרא דרבינא היינו אמלרא דאותן שדות שהיה רוניא אריס בהן כדאמרי' רוניא שנלא דרבינא הוה וה"ק ליה רב ספרא לרבינא אע"פ שאין לרוניא בגוף הקרקע כלום מכל מקום הואיל שהוא עובדן [2] הרי הוא מלרן (1) כמו דאמרי אינשי ארבעה ללא נותנין ד' זוז על העור וכמו כן צריך ליתן ללצלא לאומן המעבד את העור: **מארבע** אמות ולמעלה אין מחייבין אותו כו' בחזקת שלא נתן. [3]

אייל כגון דידעינן דקדם חד ואלליה לאבריה והיה מסרהב כדמשמע ליעגא אין מחייבין אותו ולכך הוי בחזקת שלא נתן [3] וא"ל להעמיד בשעה חזית [4]: **אע"פ** שלא נתן (ח) תקרה מגלגלין עליו את הכל. אע"ג דזה נהנה וזה לא אסר פטור מ"מ כיון דגלי דעתיה דניחא ליה בהוצאה חייב [5] וכן משמע נמי בכיצד הרגל (ב"ק דף כ: ושם) דקאמר טעמא דניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא אסר פטור ואפ"ה כשעמד ניקף חייב כן נראה לי אי נמי הכא זה אסר הוא שגורם לו שהגביה הכותל למעלה מד' אמות כדי שלא יהיה לו היזק ראיה בשום ענין ממנו: **הקובע** זמן לחבירו. אור"י דוקא קובע זמן אבל בשתם הלוהו לא חשיב ליה תוך שלשים תוך [1] זמנו: **ובא** בזמנו ואמר פרעתיך תוך זמני אינו נאמן. ונראה לי שיש עדים שחייב לו וקבע לו זמן דאי לאו הכי מיהמניה שפרעו תוך זמן במיגו דאי בעי אמר לא הלוית לי כלום או לא קבעת לי שום זמן ולקמן מיבעי ליה לי

מחייבין אותו לבנות אם טורפן הלה ואמר אני נתתי והגבהתי עמו והלה אומר לא נתת הרי הוא בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן: הקובע זמן לחבירו. לפרוע לו את חובו:

ו) נראה לי"ל והסגלה היא מממת שהוא דר בביתו ע"י אותו כותל.

ה: השותפין פרק ראשון בבא בתרא

עין משפט נר מצוה

כו א ב מיי' פי"ד מהל' מלוה הל' ו סמג עשין פד טוש"ע מ"מ סי' עח סעיף ג:

כז ג מיי' שם סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קח סעיף י:

כח ד ה מיי' שם סמג שם טוש"ע מ"מ סי' עח סעיף ג:

רבינו גרשום

כי היכי דלא ליטרדן. שלא יתבעו בזמנו: אילימא בזמנו. בשעת השלמת ד' אמות פשיטא דנאמן דמי איכא למאן דאמר דבזמנו לא הוי נאמן: אלא בתוך זמנו. קודם השלמת ד' אמות ואפ"ה קתני דנאמן דבחזקת שנתן הוא אלמא עביד אינש דפרע בגו זימניה דתיובתא דריש לקיש. אמר לך ריש לקיש בעלמא אימא לך דלא עביד אינש דפרע בגו זימניה דשאני הכא גבי כותל אמאי נאמן דליכא תוך זמנו דכל שעה ושעה כל דימוס ודימוס שבנה זמנו הוא לסייע ומש"ה נאמן: ת"ש מסיפא. הא סיפא קשיא לאביי ורבא אמרי לך אביי ורבא בעלמא אימא לך דעביד אינש דפרע בגו זימניה ושאני הכא גבי סמך לו כותל דמש"ה אינו נאמן כי טעין דפרע חלקו קודם שסמך ג) דאמרי ליה אימר אמר סבר בדעתו הואיל ואינו חייב עכשיו לסייע בהגבהה למה ליה למיתן ליה מי יימר דמחייבי (ליה) [לי'] רבנן למיתן כשאסמוך הכותל ומשום האי סברא לא יהיב ליה מידי ואי טעין דיהיב אינו נאמן: ואפ' מיתמי. שאם טעין אחד לחביריו פרעתיך תוך זמנו ומת והניח יתומים חייבין היתומין לשלם דלא יכלי למטען שמענו מאבינו שאמר שפרע לו בתוך זמנו ואע"ג דאמרי' הבא ליפרע מנכסי יתומין אע"פ שיש לו שטר לא יפרע אלא בשבועה דאמרי' אלו היה אבוהן קיים הוה מפיק שובר ומרע ליה לשטרא אפ"ה דמחמרינן כל כך בנכסי יתמי אפ"ה אי אמר אבוהן לבעל חובו פרעתיך בתוך זמנו ומת מגבי מיתמי: מה לי לשקר במקום חזקה. כלומר הואיל ויכול הוא לטען לפטור עצמו ולומר שפרע בזמנו ג) בחזקה דאדם פורע בזמנו והואיל ויכול לפטור עצמו בזמנו ואמר תוך זמנו אמרי' מה לי לשקר:

מסורת הש"ס

ג) [נראה דל"ל דאמרי' ליה דוקא אמר וסבר בדעתו הואיל וכו'].

מי אמרינן מיגו במקום חזקה[א] ומ"מ אין להוכיח מכאן דקסבר ריש לקיש המלוה את חבירו בעדים אין לריך לפורעו בעדים דאפשר דמיירי הכא שהלוהו שלא בעדים אלא הודה לו בפני עדים דאפילו למ"ד לריך לפורעו בעדים ה"מ היכא דהלוהו בפני עדים מעיקרא דלא הימניה אלא בפני עדים ואם תאמר מכל מקום ניפשוט מהכא דלא אמרינן מיגו דאי בעי אמר פרעתיך עתה ואומר ר"י דהא לא משיב מיגו כיון דמיירי דקיימי ביום אחרון של זמן ואע"ג דמסקינן בשאלתי דהשואל (ב"מ דף קב: ושם) דעביד אינש דפרע ביומא דמישלם זימניה מ"מ אין זה מיגו דלא חליף אינש למימר פרעתיך היום[ב] אבל רגיל הוא לומר פרעתיך אתמול ושכחת: **כי היכי דלא ליטרדן.** אע"ג דנפ' יש בכור (בכורות דף מט. ושם) תנן בכור בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה ואומר ר"י דהתם לא שייך האי טעמא דלא ליטרדן דהוי ממון שאין לו תובענין[ג] מיהו קשיא לרבי מפרק השואל (ב"מ דף קב: ושם) דאמר בעו מיניה מרבי יגאי שוכר אומר נתתי ומשכיר אומר לא נטלתי על מי להביא ראיה אימת אי בתוך זמנו תנינא מת[ג] בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה והשתא היכי מדמי לה לבכור דהתם לא שייך למימר לא ליטרדן[ד] ולכך לריך לומר דבכור נמי איכא טירדא דמצוה שלריך מיד ליתן דוריזין מקדימין ומפרש ר"י טעם אחר דהכא כיון דחייב לו אומרמי ליה זוזי פורע לו תוך הזמן דלא ליטרדן אבל גבי בכור דאכתי לא איחייב כלל עד לאחר ל' יום ושמא ימות בתוך ל' ויפטר וכן שוכר שמא יפול ביתו של משכיר ויצטרך שוכר לצאת דלא עדיף מיניה ומיהו קשיא הא דפריך לר"ל מכותל חצר שנפל ודייק מיניה דעביד אינש דפרע בגו זימניה לאחר ורבא נמי מיקשי דמודו התם דלא עביד דפרע דשמא לא יבנה זה את הכותל ומיהו בכמה מקומות יכול לומר וליטעמיך ולא קאמר: **אילימא דא"ל פרעתיך בזמני פשיטא.** וא"ת ואמאי פשיטא הא כיון דאין אדם פורע תוך זמנו ואמן אחרי שזה עשה כותל אינטריך לאשמועינן דאין לריך לפורעו בעדים דאפילו מ"ד גבי מלוה חבירו בעדים לריך לפורעו בעדים התם משום דלא הימניה מעיקרא אבל הכא ליכא שום הוכחה דלא הימניה הילכך פשיטא דאין לריך לפורעו בעדים: **ואפילו מיתמי.** ואע"ג דאמור רבנן הבא ליפרע בו'. נראה דביתומים גדולים מיירי אבל בקטנים לא גבי אפי' תוך זמנו (ג) לרב פפא דמפרש טעמא דאין נזקקין משום פריעת בעל חוב מלוה ויתמי לאו בני מיעבד מלוה ניהו ואפילו לרב הונא בריה דרב יהושע דמפרש טעמא משום לברי לא גבי מיתמי קטנים אפילו תוך זמנו דאין מקבלים עדים שלא בפני בעל דין דקטנים חשוב שלא בפניו כדמוכח בריש פרק הגוזל בתרא (ב"ק דף קיב.) ואפילו נתקבלה עדות בחיי האב (ד) מצית למימר דחיישינן לברי אפילו תוך זמנו בקטנים דלאשכחן גבי אלמנה בפרק השולח (גיטין דף לד: ושם) דתנן אין האלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה וטעמא משום שמא התפיסה הבעל לברי אע"פ שהוא תוך הזמן[ה] ומיהו מאלמנה אין ראיה דהתם חיישינן לברי אפילו בגדולים[ו] משום דאית בת אבי אית דין דאמרינן בהנושא (כתובות דף קב: ושם) דחיישינן טפי לברי בבנותיו מבבת אשתו משום כיון דאיתנהו בתגאי בית דין אימור לברי אתפסיקנו ואין להביא ראיה מדלא קאמר הכא אע"ג דאמור רבנן אין מזקקין לנכסי יתומים קטנים אא"כ רבית אוכלת בהן כו' דלא מיירי בקטנים אלא דוקא בגדולים דשמא משום רב פפא נקט מילתיה בגדולים אי נמי נקט ההוא דהבא ליפרע לאשמועינן דגבי אפילו בלא שבועה[ז] ואין להביא ראיה משלהי דמכילתין (דף קעד:) דקאמר מאי ביניייהו דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ולא קאמר איכא ביניייהו כגון דמית ליה תוך הזמן דלרב הונא גבי דהא רב הונא ורב פפא אמר בשמעתין דלית להו חזקה דריש לקיש ועוד דבכמה מקומות יכול למצוא איכא ביניייהו טובא ואינו חושש לומר אלא דבר אחד או שנים כדאמרינן בהמניח פלוגתא דיוסף השור מיהו יש להביא ראיה דאפילו רב הונא דמפרש טעמא משום לברי לא גבי מיתומים קטנים אפילו תוך הזמן דפריך עליה דרב אסי בפ' שום היתומים (ערכין דף כב. ושם) ודחיק עלה לשנויי בנבעל חובה[ח] שקיבל עליו לזו ולא לזו ולא משני הכא במאי עסקינן בשלא הגיע הזמן בחיי האב ואין לומר דהתיא סוגיא סברה כטעמא דרב פפא דהא במסקנא[ט] משני כשחייב מודה והאי שיעוא ליתא אלינא דטעמא דרב פפא וכן יש להוכיח מגופיה דמילתיה דרב אסי דקאמר אלא אם כן רבית אוכלת בהן ור' יוחנן אינו מוסיף כי אם כתובת אשה משום מזוני משמע בעל חוב לא משתכח בשום ענין דנפרעין ומסתמא רב אסי ורבי יוחנן אית להו חזקה דריש לקיש דהכי הלכתא כדפסיק בשמעתין ועוד אי לית להו חזקה דריש לקיש א"כ קי"ל כריש לקיש באחרונה בדברים ובריש הפולן (יבמות דף לו. ושם) לא פסיק רבא כוותיה אלא בתלת אע"ג דרבא ודאי[י] פליג אריש לקיש בשמעתין מ"מ גם לדידן מוכח דלא קי"ל כריש לקיש אלא בתלת ובפרק ד' וה' (ב"ק דף לט. ושם) דפריך לרבי יוחנן דאמר מעליית יתומים והאמר רבי יוחנן אין מזקקין לנכסי יתומים אלא לכתובת אשה אע"ג דקיימא לן דטעמא הוי משום לברי והתם בשור שנגח לא שייך לברי מ"מ פריך שפיר דרבי יוחנן אית ליה אין מזקקין בכל ענין אפילו במלוה הבא מחמת עצמו דלא שייך לברי מטעם דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין: **אע"ג דאמור רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים בו'.** ותניא נמי בפ' הכותב (כתובות דף פז. ושם) אבל מה שעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע בו' משמע שהיא משנה בשום מקום ותימה היכא אמרו חכמים דמאלמנה ליכא למילף דשאני אלמנה דאית לה בתגאי ב"ד וחיישינן לברי טפי ואומר ר"י מדתנן בפרק הכותב (שם דף פד.) גבי מי שמת והניח אשה ובעל חוב והיה לו מלוה ופקדון ביד אחרים כו' יתנו ליורשים שכולם לריכים שבועה ואין היורשין לריכין שבועה ועוד תנן בשבועות (דף מה.) וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה וכו' שלא מלינו בין שטרותיו של אבא שטר זה פרוע אלמא גם האב היה נשבע שאינו פרוע מכאן משמע שאם הוציא שטר חוב על חביריו וא"ל אישתבע לי דלא פרעתיך בגו זימניה אין לריך לעשות[ז] שבועה: **מי אמרי' במקום חזקה מה לי לשקר או לא.** הקשה הר"י בר מרדכי והא הך חזקה עדיפא משטר דבשטר אינו גובה אלא בשבועה ובהך חזקה גובה בלא שבועה וא"כ מאי קא מיבעיא ליה הא פשיטא דמיגו במקום עדים לא אמרינן כ"ש במקום חזקה דעדיפא טפי ואור"י דלא קשה כלל דודאי עדים עדיפי מחזקה דאי אמרי שפרעו אפי' בתוך הזמן פטור ואי אמרי אפילו אחר זמן ידענו שלא פרעו היה גובה מן היתומים בלא שבועה ומה שלריך שבועה בשם לו בשטר זהו לפי שאינו מוכיח מתוך השטר אם פרע ואם לאו דזימנין דזייר ליה אפשיטי דספרא דאמרינן בפ"ק דב"מ (דף יז.) אך קשה דמ"מ תפשוט דלא אמרי' מיגו במקום חזקה מדרמי בר חמא דאמר בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מה: ושם) המפקיד אצל חבירו בשטר לריך להחזיר לו[ח] (בשטר) ולא מהימן לומר החזרתי לך במיגו דאי בעי אמר דנאנסו משום דמצי א"ל שטרך בידי מאי בעי וכ"ש דלא אמר מיגו במקום חזקה דחזקה עדיפא דאין לריך שבועה וטעמא דשטרך בידי מאי בעי לא מהני לפוטרו משבועה ושמא סוגיא דהכא לא סברה כרמי בר חמא ולא דמי כלל לההוא[ט] דפרק האומר (דף פד: ושם) דאמר היכא דמוחזק לן דאית ליה אחים ואמר יש לי בנים דנאמן במיגו דאי בעי פטר לה בגיטא וכן הניא דהאשה שלוח מי אמר מיגו דאי בעי אמרה שלוח בעולם או דלמא כיון דהחזיקה היא ואמרה בדדמי לא אמי מה לי לשקר ומרע לחזקה ומייתי התם מעין הניא בעיא לא דמי כלל להך דהכא[ט] ומיהו קשה מדתנן ביבמות בפרק בית שמאי (דף קיא:) יבמה שאמרה תוך שלשים יום לא נטלתי כופין אותו אחר שלשים מבקשים הימנו ומפרש התם דעד שלשים יום מוקי אינש אנפשיה טפי לא מוקי ולכך לאחר שלשים יום אין כופין דלא מהימנה אף על גב דאית לה מיגו[י] דאי בעיא אמרה אינו יכול לבא עלי דנאמנת כדמוכח בסוף נדרים (דף לא.): ואמר

גליון הש"ס

גמרא במקום חזקה אמר' מה לי לשקר. עי' בר"ן קדושין דף כ"ח ע"ב: **תוס'** ד"ה מי בו' **דאי בעיא אמרה א"י לבוא עלי.** לא זכיתי להבין הא שם בנדרים מבואר הטעם דנאמנת בהכי משום דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה והכא ל"ש כן דהגנו בידה וכפי דבריו דבא עליה אינו בעלה עוד וא"כ ליכא חזקה זו דהא ממ"ש אינו בעלה ואלדבה כפי דבריה עדיין זקוקה לו ולע"נ:

הגהות הב"ח

(**ה**) גמ' במקום חזקה מה לי כל"ל ותיבת אמרי' נמחק: (**ב**) תוס' ד"ה כי היכי וכו' זמנו תנינא מת האב במנו: (**ג**) ד"ה ואפ' וכו' תוך זמנו (לרב פפא דמפרש וכו' ואפילו לרב הונא בריה דרב יהושע) מא"מ וי"ב ס"א וכ"ה בשא"י ולא מיבעיא לרב הונא בריה דרב יהושע וכו' אלא אפי' לרב הונא בריה דרב יהושע וכו': (**ד**) **בא"ד** עדות בחיי האב נמי מלית למימר:

מוסף תוספות

א. ולא פשטינן לה מדר"ל. דמיגו יוצא. ב. דמיכסף לומר השתא פרעתיך, דבו ביום לא מישתלי. ר"ן. ג. שיכול ליתן לאיזה כהן שירצה. תוס' ב"מ דף: ד. ומאי מייתי מתניה דאיה לשוכר דשייך טעמא דלא לטרדן. שם. ה. דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים. דשמ"ש. ו. דאין נפרעת אלא בשבועה, ואילו אתה עושה כתובה כחוב דעלמא שלא הגיע זמנו למה היא צריכה שבועה וכו' אלא דחיישינן לצררי. שם. ז. דכוודאי משורינן לה. שם. ח. דאי מחייב ליתמי נמי נטענון. רמב"ן. ט. [דאם הכא] מרע לה [התם] לא מרע לה כיון דאמרה בדדמי, ואי לא מרע [הכא], לפי שאין בתוך זמנו אבל [התם] מרע דיכול להיות אמת שמת במלחמה. תוס' יבמות קנו.

י) גר' הערוך בערך סף ד' **ספא וספא** פי' כל נדבך ונדבך דומיניה הוא), ג) [לקמן לג. גיטין לד:] כתובות פז., ג) [ועי' תוס' כתובות יט. ד"ה חוקה וכו' מה שהשמיטו בל"ע], ד) [קדושין סד: וש"נ], ה) ל"ל בנע"ח עכו"ס. ר"ש מדפוי ומר"ב. ו) ל"ל במקקנא דהתם. מר"ב, ז) ל"ל דלרבא ודאי לא תקשה לעמה לא קאמר ד' דהא פליג אריש לקיש. מר"ב, ח) [ל"ל בעדים], ט) [ל"ל דקדושין פרקין],

אילימא דא"ל פרעתיך בזמני פשיטא. דנאמן שהרי זו טענת מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום: **אלא לאו דאמר ליה פרעתיך בתוך זמני.** קודם שהשלמת לארבע אמות: **ת"ש.** מסיפא בחזקת שלא נתן כו': **אילימא דא"ל פרעתיך בזמני.** כשגמרתי את כותלי וידעתי כמה נתחייבתי לסייע בהגבהתך: **מי יימר דמחייבו לי רבנן.** הילכך אפילו אמר פרעתיך בזמני לא מהימן: **ואפילו מיתמי.** אם מת הלוה בתוך זמנו גובה חובו מן היתומים בלא שבועה ולא חיישינן דילמא פרעיה: **מה לי לשקר.** אי בעי אמר ליה פרעתיך בזמני הילכך כי א"ל נמי פרעתיך בתוך זמני נאמן בשבועה: או

כי היכי דלא ליטרדן תנן בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן היכי דמי אילימא דאמר ליה פרעתיך בזמני פשיטא בחזקת שנתן אלא לאו דאמר ליה פרעתיך בתוך זמני אלמא עביד אינש דפרעיה בתוך זמניה שאני הכא דכל [ו]שפא ושפא זימניה הוא ת"ש בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן היכי דמי אילימא דאמר ליה פרעתיך בזמני אמאי לא אלא לאו דאמר ליה פרעתיך בתוך זמני אלמא לא עביד אינש דפרע בגו זימניה שאני הכא דאמר מי יימר דמחייבו לי רבנן רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי כאביי ורבא מר בר רב אשי עבד כר"ל [א]והלכתא כר"ל [ב]ואפילו מיתמי ואע"ג [ג]דאמר מר [ד]הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה [ה]חזקה לא עביד אינש דפרע בגו זימניה [ו]איבעיא להו תבעו לאחר זמן ואמר לו פרעתיך בתוך זמני מהו [ז]מי אמרינן [ח]במקום חזקה [ט] אמרינן [י]מה לי לשקר

השותפין פרק ראשון בבא בתרא ח.

מסורת הש"ס

ה) [פסחים פז:], ב) ס"ש רב הונא, ג) ס"ש רבא, ד) נדרים סב:, ה) ס"מ קק"ו, ו) [שם ועיל"ל ז:], ז) [שבת קלט:, ע"ש יבמות סב. ע"ס], ח) [פי' נגנב מר המלך אמר המלך הוא"ל ופשטו היהודים בשמירת העיר ישלמו דמי המזר. עיין ערך כליל ל"], ט) פנהדרין קיב. ע"ש, י) [פנהדרין שם תוספתא נדרים פ"ב], כ) [תוספתא דפאה פ"ד], ל) פי' קרבי עץ לחזק שערי העיר. עיין ערך עץ פס ל"], מ) [נעיל ז: וש"ק], נ) [פי' פירש"י נדה כ: ובתענית כד:], ס) ל"ל לדרב יוסף. רש"ל,

גליון הש"ס

גמרא המודר הנאה מאנשי העיר. עיין בכ"ן נדרים דף פג ע"ב ד"ה ר"ש אמר: שם דרבנן ל"צ נטרורתא. עי' רבינו יונה פ"ג דברכות דף ד ע"ב ד"ה שנאמר:

הגהות הב"ח

(א) גמ' רב חנן בר רב אסקלא רמא כרגא וכו' עבר מר אלפוליישמא: (ב) רש"י ד"ה לפרשא פרש הרוכב סביבות: (ג) תוס' ד"ה יתיב וכו' כדפי' הקונטרס דרב יוסף בבלם הבא מטוס שלוס. נ"ב לקמן דף י"ל ד"ה ולא מיימיה:

מוסף רש"י

אלו ת"ח. המעיקין אחרים כשדיים שלהן (פסחים פז:). הכל לאגלי גפא. שכל מעשיעין לגדול מומת העיר ולהעמיד שעריה שלא יכנס לתוך שונאים לעיר. מגבי. שעריה כמו (ברכות כח.) טרוקן בלי. גפא. שתיתת העיר לכתבן (ב"מ כה:) מגא אחר הגפה נחלות (ב"מ קח.). אבל רבנן לא צריכי נטרורתא. מוחמו משמעתו, כדכתיב (משלי ו) בשבבך תשמור עליך (ב"מ שם). הכל לבריא פתיא. לכולם מעין אי בוחות לעיס לשתות, אפילו מרבנן. שהרי גם הם לריכים לשתות, ועל אם כלי שמוחין בו משקין אקורין פתיל בלשון אלמי קלי ליה כריש דפתיל (שם). דלא נפקי באכלוזא. שאין יוצאין בעלי בתים עלמן באכלוזא ובאכלוזא לחפור, אלא בעלי מעות ושוכרין פועלים (שם). רבנן לאו בני מיפס כו'. גנאי הוא להן (שם). המודר הנאה. שאומר הרי עלי קונם אם אהנה (סנהדרין קיב.). איפרא הורמיז. נכרית היתה וקן שמה, ולשון יוני אלפרא מן כמו (ב"מ קיט.), אפריון נמטייה לר"ש. הורמיז כמו (לקמן עב.) הורמיז בר לילתא, לשומר יופי שדים היה לה (נדה כ:). שדרה ארנקא דדינרי לקמיה דרב יוסף. משום שלוס מלכות קבלינהו, ולא אפשר ליה לאלקן לעניי עכו"ם, שאמרו לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עכו"ם (לקמן יא.).

מוסף תוספות

א. דרבנן נמי צריכין שיהא בעיר שוק קבוע כדי שימצאו כל צרכיהם. ריטב"א. ב. [אבל אין רגילין לפדותן, אף שמותר. מהר"ם].

רבינו גרשום

אלו ת"ח. שלומדין זה מזה כתינוק יונק משדי אמו: דריש לקיש דמפיק מאפפרם מחזל ירבון דדיש האי אני חומה בכל ישראל ולא בצדיקים בלבד: כרגא. כסף גולגלתא: אע"פ שאתה מחבב אומות העולם. שאתה נותן להם על ישראל

מבשלת בזמן שישראל בגלות אעפ"כ קדושיו של ישראל העוסקים בתורה יהיו מסורין בידך: לרגלך. משמע בשבילך ומשמע רגל ממש: יתנו בגרים. בלשון ארמי כמו ושנגתם ותתינון כלומר גם יתנון שעוסקים בתורה כולהו עתה אקבצם מגלותם ואם מעט מהם יעסקו ויחלו אותו מעט ויחלו כמו לא יחל דברו: מנת המלך. שנותנין מתנות למלך מסים: ארנונא. מס של קרקע: כריא חדתא. חפירה בדולה שתופרין לתכנס שם מים הרבה להשקות ממנה שדות ע"י דליה ודרך נגרים ופסק ה) ליתן ליתומין חלק בחפירה זו שהן נהנין ממנה לאחריהם: לא מידיול. שלא יבבו המים ונמצאת מוציא מעות יתומים בבדי: לאגלי גפא. זהו שעושין מחיצה או גדר סמוך לחומת העיר מבחוץ כדי להגן על החומה ועל שם כך קרי אגלי גפא לשון הגפת דלתות כלומר לנעול שערים שעושין לפני פינת העיר משום מצור העיר: לכריא פתיא. שחופרין לתלאות ממנו מים לשתות ועל שם כך קרי ליה כריא פתיא שדולין בכלי חרס כמו (ברכות ו ושי"מ) פתיא אוכמא: אפי' מרבנן. שהן שותין ממנו כאחרים: ואי קא נפקי באכלוזא. כלומר שיוצאין חבורות בני העיר הן עצמן (ואינן) ואינהו] חופרין ואינן שוכרין רבנן לא עבדי הכי מפני כבוד תורה: פתח אוצר בשני בצורת. לפרנס עניים:

ה) נראה דל"ל ופפקר שיתנו היתומים חלק וכו'. ב) ל"ל הא למיקרא"ש מיתמא מתא וכו'. ג) ל"ל מייב ליתן חלקו בכסות: לפסי העיר שקורין שפיש"א וכו'.

אלו ת"ח ור"ל סבר לה [ה] כדדרש רבא [1] אני חומה זו כנסת ישראל ושדי כמגדלות אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות [ב] רב [ג] נחמן בר רב חסדא רמא כרגא ארבנן [א]א"ל רב נחמן בר יצחק עברת אדאורייתא ואדנביאי ואדכתובי אדאורייתא דכתיב [2] אף חובב עמים כל קדושיו בידך אמר משה לפני הקב"ה רבונו של עולם אפילו בשעה שאתה מחבב עמים כל קדושיו יהיו בידך והם תכו לרגלך תני רב יוסף אלו תלמידי חכמים שמכתתים רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה ישא מדברותיך לישא וליתן בדבורותיו של מקום אדנביאי דכתיב [3] גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים אמר [ג] עולא פסוק זה בלשון ארמית נאמר אי תנו כולהו עתה אקבצם ואם מעט מהם יחלו ממשא מלך ושרים אדכתובי דכתיב [4] מנדה בלו ואין לא שליט למרמא עליהם [ד] ואמר רב יהודה מנדה זו מנת המלך בלו זו כסף גולגלתא והלך זו ארנונא רב פפא [ה] רמא כריא חדתא איתמי א"ל רב שישא בריה דרב אידי לרב פפא ודילמא לא מידויל א"ל מישקל שקילנא מנייהו אי מידויל מידויל ואי לא [ו] מהדרנא לה ניהליייהו [ז] אמר רב יהודה [ח] הכל לאגלי גפא אפילו מיתמי [ט] [ה]אבל רבנן לא צריכי נטרורתא [ו]הכל לכריא פתיא אפי' מרבנן [ז]ולא אמרן אלא דלא נפקי באכלוזא אבל נפקי באכלוזא רבנן לאו בני מיפס [ח] רבי פתח אוצרות בשני בצורת אמר יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא בעלי הלכה בעלי הגדה אבל עמי הארץ אל יכנסו דחק רבי יונתן בן עמרם ונכנס אמר לו רבי פרנסני אמר לו בני קרית אמר לו לאו שנית א"ל לאו אם כן במה אפרנסך [א"ל] פרנסני ככלב וכעורב פרנסיה בתר דנפק [ט] יתיב רבי וקא מצטער ואמר אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ אמר לפניו ר' שמעון בר רבי שמא יונתן בן עמרם תלמידך הוא שאינו רוצה ליהנות מכבוד תורה מימיו בדקו ואשכח אמר רבי יכנסו הכל רבי לטעמיה דאמר רבי [ז] אין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ כההוא דמי [ח] כלילא דשדו אטבריא אתו לקמיה דרבי ואמרו ליה ליתבו רבנן בהדן אמר להו לא אמרו ליה ערוקינן [א"ל] ערוקו ערקו פלגיהון דליוה פלגא אתו הנהו פלגא קמי דרבי א"ל ליתבו רבנן בהדן אמר להו לא ערוקינן ערוקו ערקו כולהו פש ההוא כובם שדיוה אכובם ערק כובם פקע כלילא א"ר ראיתם שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ: וכמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר וכו': ורמינהי [ט] [ב]החמרת והגמלת העוברת ממקום למקום ולנה בתוכה והודחה עמהן הן בסקילה וממונן פלט ואם נשתהו שם שלשים יום הן בסייף וממונן אבד אמר רבא לא קשיא הא לבני מתא הא ליתובי מתא כדתניא [י] המודר הנאה מאנשי העיר כל שנשתהא שם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו פחות מכאן מותר מיושבי העיר כל שנשתהא שם שלשים יום אסור ליהנות ממנו פחות מכאן מותר ליהנות ממנו ולכל מילי מי בעינן י"ב חדש והתניא [כ]שלשים יום לתמחוי שלשה חדשים לקופה ששה לכסות תשעה לקבורה שנים עשר [ג] לפסי העיר אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן [ל]כי תנן נמי מתניתין שנים עשר חדש לפסי העיר תנן: וא"ר אסי אמר ר' יוחנן [מ]הכל לפסי העיר ואפי' מיתמי [נ]אבל רבנן לא [ס]דרבנן לא צריכי נטרורתא אמר רב פפא [ס]לשורא ולפרשאה ולטרזינא אפילו מיתמי [ע]אבל רבנן לא צריכי נטרורתא כללא דמילתא כל מילתא דאית להו הנאה מיניה אפילו מיתמי רבה רמא צדקה איתמי דבי בר מריון א"ל אביי והתני רב שמואל בר יהודה [פ]אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבוים א"ל אנא [צ]לאחשובינהו קא עבידנא [ק]איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ארנקא דדינרי לקמיה דרב יוסף אמרה ליהוי למצוה רבה יתיב רב יוסף וקא מעיין בה מאי מצוה רבה א"ל אביי מדתני רב שמואל בר יהודה אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבוים [ר]שמע מינה

לא שליט למרמא עליהם. לפי שהיו עסוקים במלאכת שמים בנכסין בית המקדש ה"נ אין להטיל מס על לומדי תורה: **והלך** זו ארנונא. פי' בקונטרס עשור בהמות ותבואה כו' וכ"ה פי' מרוחת דומין לשלטון העובר ממקום למקום שנותן לו כל עיר ועיר מרוחה ופירושו מלשון וינא הלך לאיש העשיר (שמואל ב יב.)

בריא פתיא. פירש ר"ח להסיל בגבוסית מרחוב[א] העיר:

איפרא הורמיז. פר"ח דמשמעות הלשון הן מאת המקום איפרא כמו אפריון נמטייה לר"ש (ב"מ דף קיט.) הורמיז שם שכינה כי הסיל דס"פ אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לט. ושם ד"ה דהורמיז) מפלגא דידך ולעיל דהורמיז בזזי"ן מפלגא ולתמא דהורמיז בנו"ן כמו הורמיז בר לילתא לקמן (דף עב.): (לעיל) **כבלב** וכעורב. כמו שפי' הקונטרס והייגו דכתיב נותן לבהמה לחמה לבני עורב וגו' בהמה בגימטריא כלב: **יתיב** רב יוסף וקא מעיין בה. ופ"ת וכי לית ליה ביבא קלילה תשבורה וגו' (שבועה כז) כדאמרי בפירקין (דף י:) וי"ל דקבלי משום שלוס מלכות כלעבד רבא לקמן (שם) וכי היכי דפלגינהו רבא לעניי עובדי כוכבים ה"ג פלה בהו רב יוסף שבויי עובדי כוכבים ומיהו לא צריכי להכי אלא כדפירש הקונט' (ג) ד) דרבא דקבלה משום שלוס מלכות וכיון שאמר לו ליתן למנות רבה לא היה אפשר לחלקם לעניי עובדי כוכבים דאסור לגנוב דעת הבריות ואפי' דעתו של עובד כוכבים (חולין לד.) אבל מעות המתחלקים לעניים אין כאן גניבת דעת דאינהו נמי ידעי שישראל רגילין לפרנסם [ב] כדאמר בהמזקין (גיטין דף מח.) מפרנסים עניי עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום והא דקבל מהסוא טייעא דנדב שרגא לבי כנישתא בפ"ק דערכין (דף ו: ושם ד"ה עד) אע"ג דהתם לא היה שלוס מלכות אתם טעמא משום דהוו כמו קרבן ואמרינן (מיר סב.) אין אין לרבות נכרים שמודרים נדרים ונדבות ביישראל:

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הלכה י סמנ עשין יב טוש"ע ח"מ סי' קסב סעיף ה וטוש"ע י"ד סי' רמג סעיף ב: נח ב ג ד מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' ו ז סמנ עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסב סעיף ד:

נט ה ו ז מיי' שם ופ"ו מהל' ת"ת הל' י סמנ שם ומי' יב טוש"ע שם טוש"ע י"ד סי' רמג סעיף ח ב:

ס ח טוש"ע י"ד סי' רלז סעיף יח:

סא ט מיי' פ"ד מהל' ע"ז הל' ט:

סב י מיי' פ"ט מהל' נדרים הל' יז סמנ לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' ריז סעיף לב:

סג כ מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים הל' יב סמנ עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנו סעיף ה:

סד ל מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' ה סמנ עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסב סעיף ב:

סה מ מיי' שם הל' ו סמנ שם טוש"ע שם סעיף ד:

סו נ ס ע מיי' שם ופ"ו מהל' ת"ת הלכה י סמנ שם טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' רמג סעיף ב:

סז פ צ מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הלכה יב סמנ עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמח סעיף ב:

סח ק מיי' שם פ"ח הל' ט סמנ עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנד סעיף ב:

סט ר מיי' שם הל' י סמנ שם טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ה:

תורה אור השלם

1 אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כְּמִגְדָּלוֹת אָז הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצֵאת שָׁלוֹם: שיר השירים ח י

2 אַף חֹבֵב עַמִּים כָּל קְדֹשָׁיו בְּיָדֶךָ וְהֵם תֻּכּוּ לְרַגְלֶךָ יִשָּׂא מִדִּבְרֹתֶיךָ: דברים לג ג

3 גַּם כִּי יִתְּנוּ בַגּוֹיִם עַתָּה אֲקַבְּצֵם וְיָחֵלוּ מְּעָט מִמַּשָּׂא מֶלֶךְ שָׂרִים: הושע ח י

4 וּלְכֵם מְהוֹדָעִין דִּי כָל בְּתַגְיָא וְלוָיָא וְזַמְּרֵיא תַּרְעָיָא נְתִינֵיא וּפַלְחֵי בֵּית אֱלָהָא דְּנָה מִנְדָּה בְּלוֹ וְהֵלֶךְ לָא שַׁלִּיט לְמִרְמָא עֲלֵיהֹם: עזרא ז כד

רבינו גרשום (המשך)

בעל הלכות. זה ששונה ברייתות. אף על גב דבדוכתא אחרינא אמרי' בעלי הלכות אלו בעלי משנה הכא הואיל ותני בעלי משנה צריכין למימר ההלכות אלו ברייתות הן: כבלב וכעורב. דכתיב ורחמיו על כל מעשיו: רבי לטעמיה. שלא היה רוצה לפרנס עם הארץ דההוא דמי כלילא. שהשליך המלך מס על יושבי שבריא כדי שיקנו לו כתר: אמר להו. לא תסיינן [לכון] רבנן: ערקינן. דלא מצינן למיתן כולי דמי כלילא אמר להו ערוקו: דליוה לדמי כלילא. על ההוא פלגא דאשתייר: פקע כלילא. בטל גזירת הכתר: הראיתם שאין פורענויות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ. דכיון דלא נשארו שם אלא רבנן לא גזרו עליהן ליתן דמי כתר שכל זמן שאחד מעמי הארץ היה שם גזרו ושוב לא גזרו:

פיסקא ויהא כאנשי העיר. ליתן בכל מילי שנותנין בני העיר שנים עשר חדש: החמרת והגמלת. שייורא של חמרין וגמלין העוברים ממקום למקום ולנה בתוך עיר הנדחת והודחה עמה כדכתיב וידיחו את יושבי עירם הן בסייף וממונן אבד כאנשי עיר הנדחת כדכתיב הכה תכה את יושבי העיר וגו': הן נדונין בסקילה וממונן פלט. הואיל ולא נשתהו שם כלל אלא כדי לינה אלמא דל' יום הוי כיושבי העיר וקשיא למתני' דבעי י"ב חדש ג) למיקרייא מיתבא מתא לא בעינן אלא ל' יום ונידון כמותם משום דהכתוב מיירי בלשון יושבי כדכתיב הכה תכה את יושבי העיר וגו' אבל למיקרייא מבני מתא לא להיותן כאנשי העיר ליתן עמהם לכל דבר לא הוי עד י"ב חודש כדתניא המודר הנאה וכו' ולכל מילי. כלומר דמשמע במתני' שלא יתן כלום בדבר עד י"ב חודש והא תניא נמי הבא לעיר ונשתהה שם ל' יום חייב ליתן לתמחוי היינו כלי שבו נותנין מאכל ומקבצין ומגבין מבני העיר ליתן מנות ממאכלים בתמחוי להאכיל לעניי העולם העוברים עליהם ואם נשתהה שם ג' חדשים יתן חלקו לקופה של צדקה שגובין מע"ש לערב שבת לפרנס עניי אותה העיר ואם נשתהה ו' חדשים חייב ליתן ג) חלקו העיר שקורין שפיצ"א ותירות שעושין חוץ לחומה לחזוק העיר אלמא לכל מילי לא בעינן י"ב חדש: הכל לפסי. מן הכל גובין לצורך תקון פסי העיר: לשורא. לחזוק החומה: לפרשא. שקונים סוסים לפרשים (כפי) [כדין] שיצאו חוץ לעיר לעיין אם [כאן] ביישוב: לטורזינא. לצורך [כלין] זיין שנושאין אותן שומרי חומות העיר: בר מריון. איש א' היה עשיר גדול: אנא לאחשובינהו בעינא. שיחזיו חשובין בכל דבר מצוה כמו אביהן:

ח: השותפין פרק ראשון בבא בתרא

פדיון שבוים מצוה רבה. והא דאמר בפרק בני העיר (מגילה דף מ.) אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה ולא קתני פדיון שבויים שמא מילתא דפשיטא היא ולא איצטריך למיתני: **ומתחלקת בג' מפני שהיא כדיני ממונות.** וא"ת מהאי טעמא נמי תהא נגבית בג' ופר"ת לפי שהיה ידוע סכום של כל אחד ואחד כמה יתן[8]:

ולשנותה לכל מה שירצו. נראה לר"ת דיכולים לשנותו אף לדבר הרשות אע"ג דאמרינן בערכין בפ"ק (דף ו: ושם) האי מאן דנדב שרגא לבי כנשתא אסור לשנותה לדבר הרשות ואמר נמי התם האומר פרוטה זו לצדקה עד שלא נתה ליד הגבאי מותר לשנותה משנתה ליד הגבאי אסור לשנותה (ד) לדבר הרשות הכא שבני העיר משנים אותה שאני לפיכך מותר לשנותה אפילו לדבר הרשות ואפילו נתה ליד הגבאי וכן היה ר"ת נוהג לתת מעות הקופה לשומרי העיר לפי שעל דעת בני העיר נותנים[ב] אותם: **כי הא דרבא אכפיה.** אחר היה עמו דאין עושין שררה על הצבור פחות מב' ולא משיב ליה [9]מפני כבודו של רבא: **אכפיה לרב נתן.** וא"ת[ג] והא בפרק בל הבשר (חולין דף קי: ושם ד"ה בל) אמר בל מ"ע שמתן שכרה [ו](כתובה) בגלה אין ב"ד של מטה מוזהרים עליה וגבי לדקה כתיב כי פתוח תפתח את ידך לו וכתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך (דברים טו) ואר"ת דהאי כפיה בדבריה כמו כפייה (ה) ועל בפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף נג.) ועוד תירץ דהכא קבלו עליהם שיכופו אותן הגבאי ולר"י נראה דבצדקה כופין משום דאית בה לאו דכתיב בה לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ וגו' ולריצב"א נראה דהא דאין ב"ד מוזהרין על מצות עשה שמתן (ו) שכרן בגלה היינו דאין נענשין וכן משמע בירושלמי דהמוכר את הספינה והיתה דבל הבשר (שם) דלא הוה מוקיר אבוה וכפתוהו ואמר להו שנקוהו ס"פ אינכם מוזהרין להכריחו עד שיעשה כאבר מצות עשה דאם א"ל עשה סוכה ולולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו דכתיב בהכותב (כתובות דף פו: ושם) [וע"ע תוס' כתובות מט: ד"ה אכפייה ותוס' חולין קי: ד"ה בל]: **דין אמת לאמתו.** אמת לאפוקי דין מרומה אע"ג שהעדים מעידין אותו [מין מתבעים אותו] כיון שיודעים שמקריס[ד] בדדרסינן (בסנהדרין דף ז.) [ל"ל בשטעות ג.]: לאמתו שלא יטו את הדין [וע"ע תוס' מגילה טו: ד"ה זה]:

ומצדיקי הרבים וגו' **אלו מלמדי תינוקות.** אומר ר"י דצריך לומר דרקיע מזהיר טופי מכוכבים דהא בס"פ אלו עוברין (פסחים מט: ושם ד"ה לא) משמע דגבאי לדקה עדיפי ממלמדי תינוקות דאמר לא מצא בת תלמיד חכם ישא בת גבאי לדקה לא מצא בת גבאי לדקה ישא בת מלמדי תינוקות ואריב"א כי מצא בפרקי דרבי אליעזר דרקיע דהאי קרא דהמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע היינו רקיע שעל ראשי החיות שמזהירין מכוכבים שאורו כאור החמה והאי דקאמר ורבנן מאי אמר דבינה ואוהביו כלפת השמש שלו עתיד לבא דהוא שבעתים כאור שבעת הימים ואור שבעת ימי בראשית היה שבעתים מאור חמה של עכשיו[ה] כדמפרש תרגום של רני ושמחי (זכריה ב):

ואתני בע"ש איני והא כתיב [5]ופקדתי על כל לוחציו ואמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב ואפי' על גבאי צדקה לא קשיא [ב]הא דאמיד הא דלא אמיד [ג]כי הא דרבא אכפיה לרב נתן בר אמי ושקיל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה [6]והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וגו' [ד](המשכילים יזהירו כזוהר הרקיע) זה דיין שדן דין אמת לאמתו ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו גבאי צדקה במתניתא תנא והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע זה דיין שדן דין אמת לאמתו וגבאי צדקה ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו מלמדי תינוקות כגון מאן אמר רב כגון רב שמואל בר שילת דרב אשכחיה לרב שמואל בר שילת דהוה קאי בגינתא א"ל שבקתיה להימנותך אמר ליה [ה] הא תליסר שנין דלא חזיא לי והשתא נמי דעתאי [ו]עליהו [ז]ורבנן מאי אמר רבינא [7]ואוהביו כצאת השמש בגבורתו ת"ר [ח]לגבאי צדקה אינן רשאין לפרוש זה מזה אבל פורש זה לשער וזה לחנות [ט]מצא מעות בשוק לא יתנם בתוך כיסו אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה ולכשיבא לביתו יטלם כיוצא בו [י]היה נושה בחבירו מנה ופרעו בשוק לא יתננו לתוך כיסו אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה ולכשיבא לביתו יטלם [יא]תנו רבנן [יב]גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן [יג]גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן [יד]מעות של צדקה אין מונין אותן שתים (יג) אלא אחת אחת אמר אביי מריש לא הוה יתיב מר אציפי דבי כנישתא כיון דשמעה להא דתניא ולשנותה לכל מה שירצו הוה יתיב אמר אביי מריש הוה עביד מר תרי כיסי חד לעניי דעלמא וחד לעניי דמתא כיון דשמעה להא דאמר ליה שמואל לרב תחליפא בר אבדימי עביד חד כיסא

ואתני כיון דלדיין נתת זוהר הרקיע לעתיד לבא [ולגבאי] צדקה נתת אור הכוכבים רבנן עצמן מאי לאיזה אור יזכו הן: כצאת השמש בגבורתו. דיעדיף מכולהו: לפרוש זה מזה. בשוק משום חשדא שלא יחשדו זה לזה שא' מהם יתן לתוך כיסו ולא לכיס של צדקה אבל ראשי לפרוש זה לשער לשאול לשדאל הצדקה וזה לחנות משום דקרובין זה לזה: פורטין לאחרים. שאם יש בכיס של צדקה פרוטות ורוצה לחלפן בסלע כסף פורטין לאחרים חלפי לאחרים ולא לעצמן שלא יחשדוהו שמרויחים בצדקה: אין מונין אותן שתים שתים. כשפורטין לאחרים אלא מונה אחת אחת שלא יטעה: לא יתיב מר. רבה: אציפי. אמחצלאות שפורסין על כותלי בית הכנסת והיו קנויות מצדקה: מחצלאות. ששוכבין עליהן עניים: עביד חד.

ע א ב ג מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים הל' ט סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנו סעיף ג:

עא ד ה ו מיי' שם הל' ו ז טוש"ע שם סעיף ד:

עב ז מיי' פי"ד מהל' מכירה הל' ט סמג לאוין קע טוש"ע מ"מ סי' רלח סעיף מ כח:

עג ח ט מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים הל' ה סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנו סעיף ג:

עד י מיי' שם פ"ז הל' י סמג שם טוש"ע י"ד סי' רמח סעיף ב:

עה כ מיי' שם הל' י והל' יא טוש"ע שם סעיף ג וסעיף ז:

עו ל מ נ מיי' שם פ"ט הל' מ ט סמג שם טוש"ע י"ד סי' רנו סעיף ג:

עז ס ע מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ב:

עח פ מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף ג:

מוסף רש"י

שממשכנין על הצדקה. טופלים משכונות על לדקה שיפקחו עליו ואינו נותנן, ואפילו בע"ש. שהאדם עדוד (קדושין עו:). פורטין. פרוטות של מעות שנגבו לצדקה וכשמוסרין אותם מחלידות לריך לפורטן בכסף (פסחים יג.) ומחליפין פרוטות נחושת בכלנוי כסף מפני שהפרוטות מתעפשות ונפגלות (ב"מ לח.). תמחוי. מאכל שנותנין מבעלי בתים לאנלק לעניים בכל יום (שם) מאכל לחם ומיני מאכל שנותנין לאנלק (פסחים יג.). ואין מוכרין לעצמן. שאם יתאוה שלקחום מזול (שם).

מוסף תוספות

א. דהקופה דבר קצוב הוא על כל אחד ואחד, ואין הגבאין מוסיפין ולא גורעין, אבל תמחוי אינו דבר קצוב אלא לפי צורך שעה היא נגבית לעניי עולם. ר"ף. ב. לפיכך רשאין לשנותן לצרכי ציבור. רמ"ו יומא. ג. היאך כפה אותו בשביל צדקה. תוס' כתובות מט: ד. דבדין מרומה צריך לחקור העדים בטוב עד שיתבאר האמת ואז ידונו אותו לאמתו. תוס' מגילה טו: ה. ר"ל דשבועתיים היינו שבע כפול שבע, ושבעתיים כאור שבעת ימים, מכפיל בעוד שבע, שהן שמ"ג. עיין. ועיין ריטב"ל.

רבינו גרשום

נהרג בחרב מינויל. דמתלכלך בדמו: נגבית בשנים. משום דמתחלקת לעניי העיר ודבר קצוב הוא שיודעין כמה כל אחד ואחד צריך ליתן בקצוב ונותנין בשוה ולריכא (ה) אלא סידורי בעלמא דגובין אותו גבאי צדקה מהם: ומתחלקת בג'. מפני שהיא כדיני ממונות מה דיני ממונות נוטלין מזה ונותנין לזה אף מחלקי צדקה מרבין לא' וממעטין לא' לפי שיראו צרכי עניים: גיבויו וחילוקיו שוה. שגובין מכל א' לפי מה שידו משגת וכעין דין שמעיינין בדין על מי להרבות ועל מי למעט משא"כ בקופה שאין גובין מכל אחד אלא לפי מה שרוצה ליתן ב) וקרוב נותנין כולן בשוה: לעשות קופה תמחוי. שאם ניתותר בקופה יותר על צורך עניי העיר ונתמעט בתמחוי לעניי כל

ג) נראה דל"ל ולכתא רק שרריותא בעלמא: ב) נראה דל"ל ועי"פ הריב נותנין כולן בשוה לו דל"ל וקרוב שנותנין כולן בשוה כל"ל: ג) נראה דל"ל והיינו כר' מגילה וכו':

מסורת הש"ס

ה) [ערכות ד: וש"נ], ב) [פאה פ"מ מ"ז סנהדרין יז:], ג) שקלים פ"ה מ"ב, ד) [קדושין עו:], ה) כתובות מט:, ו) [ביצקוט ליתא וכן בע"י ליתא], ז) ב"ל לתחם, ח) [בשאלתות פרשת תצא ליתא] ורבנן אמרו מאי דכתיב ואוהביו כצאת השמש בגבורתו אלו גבאי צדקה ופרנסי העיר], ט) [תוספתא פאה פ"ז], י) סנהדרין יג. ב"מ נח., כ) [מנחות היטב בפיה"י גיטין נב: ד"ה ולא תמיד], ל) יעב"ץ, מ) [כ"ה בדפו"ר],

תורה אור השלם

1 וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ אָנָּה נֵצֵא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְיָ אֲשֶׁר לַמָּוֶת לַמָּוֶת וַאֲשֶׁר לַחֶרֶב לַחֶרֶב וַאֲשֶׁר לָרָעָב לָרָעָב וַאֲשֶׁר לַשִּׁבְיָה לַשִּׁבְיָה: ירמיהו טו ב

2 יָקָר בְּעֵינֵי יְיָ הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו: תהלים קטז טו

3 טוֹבִים הָיוּ חֲלָלֵי חָרֶב מֵחֲלָלֵי רָעָב שֶׁהֵם יָזוּבוּ מִדְּקָרִים מִתְּנוּבַת שָׂדָי:

איכה ד ט

4 וְהֵם יִקְחוּ אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאַרְגָּמָן וְאֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ:

שמות כח ה

5 וְהָיוּ בְּנָיו בְּקָדֶם וַעֲדָתוֹ לְפָנַי תִּכּוֹן וּפְקֻדָּתוֹ עַל כָּל לַחֲצָיו: ירמיהו ל כ

6 וְהַמַּשְׂכִּלִים יַזְהִרוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד:

דניאל יב ג

7 כֵּן יֹאבְדוּ כָל אוֹיְבֶיךָ יְיָ וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה:

שופטים ה לא

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כי כו' מפני כבודו של רבא. וכעין לתיתא בכ"מ דף כב ע"ב ניטין דף ג ע"ב סנהדרין דף יא ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' רעב קשה ממרב מינעיא מיתא קרא ואיבעיית אימא סברא אב"א סברא הא' לאו הא האידנא מליסר שנין דלא חזיא לי: (ב) שם אין מונין אותן שתים שתים אלא: (ד) תוס' ד"ה ולעניות וכו' מבפא' ליד הגבאי אסור לשנות הכא כל"ל דבדדרסינן ד"ה כפייה וכו' כמו כפייה רב פפא לרב יהודה בפ' נערה: (ו) בא"ד שמתן שכרה כתובה בגלה:

רבינו גרשום (המשך)

בקופה. ואפי' בע"ש דטורדי אינשי בחיקון מאכלם: הא דאמיד. אם אומדין אותו שהוא עשיר וממאן ליתן ממשכנין אותו בעל כרחו והא דלא אמיד שאין לו מה ליתן אם (לזה) [ליה] ממשכנין עליו נאמר ופקדתי על כל לוחציו. שקל מיניה [ד' מאה] זוזי לצדקה. דהוה אמיד שהיה עשיר גדול: זה דיין. שמשכיל לדין הדין לאמתו. ומצדיקי הרבים אלו גבאי צדקה שמעשין בני אדם ליתן צדקה ומצדיקין אותן: שבקת לאומנותך. שהיה מלמד תינוקות כלומר אם היית מלמד עדיין לא היית מבטל לעמוד בגינה: דעתי עלייהו. על התינוקות שלא הסחתי דעתי מהם שלא לזרום ממקום זה שאני עומד: ורבנן מאי. כלומר אינשי אור יזכו הן: כצאת השמש בגבורתו. אפי' בע"ש דטורדי אינשי בחיקון מאכלם: הא דאמיד. אם אומדין אותו שהוא עשיר וממאן ליתן ממשכנין אותו בעל כרחו והא דלא אמיד שאין לו מה ליתן אם (לזה) [ליה] ממשכנין עליו נאמר ופקדתי על כל לוחציו. שקל מיניה [ד' מאה] זוזי לצדקה. דהוה אמיד שהיה עשיר גדול: זה דיין. שמשכיל לדין הדין לאמתו. ומצדיקי הרבים אלו גבאי צדקה שמעשין בני אדם ליתן צדקה ומצדיקין אותן: שבקת לאומנותך. שהיה מלמד תינוקות כלומר אם היית מלמד עדיין לא היית מבטל לעמוד בגינה: דעתי עלייהו. על התינוקות שלא הסחתי דעתי מהם שלא לזרום ממקום זה שאני עומד: ורבנן מאי. כלומר

השותפין פרק ראשון בבא בתרא ט.

ואפני. מתניה עם הלבור לחלקם לכל הבא: **דכל דאפי.** לתת מעות לקופה: **עניינא.** תנאי: **למשכיה.** עור הבהמה: **נאו כל כמיניייהו דמסנו.** אלא בפניו: **אין מחשבין.** לומר היכן נתתם מעות שגביתם: **שאין ראיה לדבר.** דלא בגבאי לדקה כתיב אלא בגיזברי הקדש הנותנים (ג) לבם לעושי המלאכה שהפועלים מרוצין למלאכות הרבה לגודרין ולחופני האבן לכתפים ולחמרים ולקנות עצים ואבני מחצב וא"א לעמוד על החשבון כדאמרינן בעלמא (שבועות דף מה.) בעל הבית טורח בפועליו הוא ואינשי: **יצור וימנה.** הכסף שהוא מוסר בידו ואע"פ שאינו בא עמו לחשבון לאחר מכאן יצור וימנה שנאמר ויצורו וימנו וגו' והדר ונתנו את הכסף המתוכן המנוי על ידי עושי המלאכה וגו': **בודקין ומזונות.** אם בא עני ואמר פרנסוני בודקין שלא יהיה רמאי: **ואין בודקין לכסות.** בא ערום ואמר כסוני לוקחין כסות מיד: **פרוס.** דרוש ותקור תחלה: **לפשיראה לך.** שאינו רמאי: **מכלל בפונדיון.** ככר הלקוח בפונדיון כשלוקחין ארבע סאין חטין בסלע ומגיע לפונדיון חצי קב שהסלע מ"ח פונדיונין וארבע סאין מ"ח חצאי קבין והחטוי שהוא טוחן ואופה ומוכר ככר בשוק משתכר מחצה הרי שנותן ככר של רובע הקב בפונדיון: **לן.** בגילה: **פרנסה ליה.** לרבי ליה: **בי סדיא.** כר לתת מרחשותיו: **אין נוקקין לו.** לתת מעות מן הקופה אחרי שלמד לחזר על הפתחים דיו בכך: **ולא אזדקיק ליה.** אפי' (ו) לפרנסה: **מעשה הצדקה.** טורח המעשים את חבריהם מדלא כתיב והיתה הצדקה שלום: **וכה.** לחזל טוב: **עניים מרודים.** זו ממשלת רומי (ז) שלועקת תמיד הבו הבו שאנו צריכין: **מרודים.** קונפלייני"ט בלע"ז כמו אריך בשיחי (תהלים ה): **עולא משגג אתחיה דאתחיה.** לרב ששת קרו ליה הכי עולא המשגג דרכי אמו שגרם (ד) להטותה מדרך אחר נשים כדלקמן: משגג

ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר. ראיה גמורה אינה דשאני התם שהיו לדיקים גמורים: **אין** פוחתין לעני העובר ממקום למקום מכבר בפונדיון כו'. הכלכר עולה שתה בילים דלא מהן מחלה לחנווני והוא מזון שתי סעודות כדתניא בפרק בילד משתתפין (עירובין דף פב:) וקשה לר"י דבפרק כל כתבי (שבת דף קיח. ושם) משמע שהוא רגילות לאיכא סעודה בהדיה דקאמר התם דכי אזיל מלווינא ליה סעודה בהדיה דכי אזיל נאו בריקן אזיל וא"כ למה נותנין לו שתי סעודות די לו בסעודה אחת[8] הרי סעודה לאיכא בהדיה יאכל מיד וסעודה שנותנין לו עכשיו יוליכנו עמו ונלחה לר"י אין מחלקין תמחוי בגילה לפי שאינן יכולין להכחיש למי נתנו ולמי לא נתנו וכן משמע מדקאמר לן נותנים לו פרנסת ליום ומפרש דהיינו פוריא ודי סדיא אבל ככר אין נותנין לו ולכך נותנין לו ב' סעודות שיאכל אחת בגילה ואחת לאחר (ה) דכי אזיל נאו בריקן אזיל וטעמא דבעינן שלא ילך ריקם דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו ולא יהא רעב כל כך אבל אין לפרש דהטעם שמא לא יגיע בין היהודים ויהא לו מה לאכול דאי מיישינן להכי היה ליתן לו שלא סעודות כי גם בגילה לא יתנו אף כשיגיע בין היהודים שאין מחלקין תמחוי בגילה ואין לומר דלעולם מחלקין ולכך נותנין שתים דמיישינן שמא לא יגיע בין היהודים שתי פעמים אי נמי לא מיישינן אלא לפעם אחת והשניה נותנין לו כדי שיהא לו פת בסלו דאם כן היכי קאמר התם דמלוינן ליה סעודה אחת בהדיה ואם יש לחוש שמא לא יגיע בין היהודים היה לו ליתן שתים לכך נראה כדפרישית: **שבת** נותנין לו מזון שלש סעודות. פירוש בשבת בלהריס (ו) אותן שתי סעודות שנתן לו לתמול בערב שבת אבל ליל שבת ושבת שתמיד ושלש סעודות שנותנים לו בשבת יאכל אחת בשבת בסעודה שלישית ואחת לאותו שבת ושלישית ישאר לו למחר בדרך שלא ילך ריקם ואין להאריך וקשה לרשב"א הא דתנן במסכת פאה (פ"ח מ"ז) ומייתי לה בפרק כל כתבי (שבת דף קיח. ושם) מי שיש לו מזון שתי סעודות בביתו לא יטול מן התמחוי ואמאי הא אחד יאכל מיד ואחד בגילה וא"כ כי אזיל ריקם אזיל ואריך לפרש דמזון שתי סעודות דקאמר היינו בלא אותה שיש לו לאכול מיד וא"ת שבת אמאי נותנין לו שלש סעודות והא הך מתני' ר"ע היא דקתני דיש כל מי שיש לו מזון י"ד סעודות לא יטול מן הקופה ופריך בפרק כל כתבי הקדש (שם) מני אי רבנן תמיסר הויין אי רבי אדקא שיתסר הויין ומשני הא מני ר"ע היא דאמר עשה שבתך חול וגרלה לרשב"א דבשביל סעודת שבת אין לו להתחיל וליטול אבל בשבבר צריך ליטול[7] נוטל גם כדי לסעודת שבת: **לא** אזדקיק ליה. רב פפא גבאי היה ולא נתן לו מן הקופה כדתניא אין נותנין לו מן הקופה כיון שמחזר על הפתחים וא"ל רב סמא אי מר לא אזדקיק ליה לתת לו מן הקופה (ז) היינו כדי סעודה כ"ש שגם אחרים לא יתנו לו ומסיק הא דתניא אין נזקקין לו מן הקופה היינו כדי סעודה אבל דבר מועט יתנו לו: **שנאמר** והעמדנו עלינו מצות. ואע"ג דהאי קרא גבי בית אלהינו כתיב דבית הבית כ"ש לדקה: מנין

ואתני עלה איהו נמי עבד חד כיסא ואתני עלה רב אשי אמר אנא אתנויי נמי לא צריכנא דכל דקא אתי אדעתא דידי אתי ולמאן דבעינא יהיבנא ליה הנהו (ח) בי תרי טבחי דעבדי עניינא בהדי הדדי דכל מאן דעביד ביומא דחבריה נקרעוה למשביה אזל חד מנייהו עבד ביומא דחבריה קרעו למשביה אתו לקמיה דרבא חייבינהו רבא לשלומי איתיביה רב יימר בר שלמיא לרבא ולהסיע על קיצתם לא אהדר ליה רבא אמר רב פפא שפיר עבד דלא אהדר ליה מידי [8]ה"מ היכא דליכא אדם חשוב אבל היכא דאיכא אדם חשוב לאו כל כמיניייהו דמתנו ת"ר [2]אין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה ולא בהקדש עם הגזברין ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר [1]ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים א"ר אלעזר אע"פ שיש לו לאדם גזבר נאמן בתוך ביתו יצור וימנה שנאמר [2]ויצורו וימנו אמר רב הונא בודקין למזונות ואין בודקין לכסות (ח) אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא אב"א סברא האי קא מבזי ליה ואי לא קא מבזי אי בעית אימא קרא [3]הלא (ט) פרוש לרעב לחמך בשי"ן כתיב פרוש והדר הב ליה והתם כתיב [3]כי תראה ערום וכסיתו כי תראה לאלתר ורב יהודה אמר [3]בודקין לכסות ואין בודקין למזונות אי בעית אימא סברא ואי בעית אימא קרא אי בעית אימא סברא האי קמצערא ליה והאי לא קמצערא ליה אי בעית אימא קרא הכא כתיב הלא פרוס לרעב לחמך פרוס לאלתר וכדקרינן והתם כתיב כי תראה ערום וכסיתו כשיראה לך תניא כוותיה דרב יהודה אמר כסוני בודקין אחריו פרנסוני אין בודקין (ט) תנן התם [7]אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מכבר בפונדיון מארבע סאין בסלע לן נותנין לו פרנסת לינה מאי פרנסת לינה אמר רב פפא [8]פוריא ובי סדיא שבת נותנין לו מזון שלש סעודות תנא [7]אם היה מחזיר על הפתחים אין נזקקין לו והוא עניא דהוה מחזיר על הפתחים דאתא לקמיה דרב פפא לא מזדקיק ליה א"ל רב סמא בריה דרב ייבא לרב פפא אי מר לא מזדקיק ליה אינש אחרינא לא מזדקיק ליה לימות (ט) ליה והא תניא אם היה עני המחזיר על הפתחים אין נזקקין לו א"ל [1]אין נזקקין לו למתנה מרובה אבל נזקקין לו למתנה מועטת אמר רב אסי [1]לעולם אל יצמצם אדם עצמו [מלתת] שלישית השקל בשנה שנא' [4]והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלהינו ואמר רב אסי שקולה צדקה כנגד כל המצות שנאמר והעמדנו עלינו מצות וגו' מצוה אין כתיב כאן אלא מצות (סימן גדול מקדש משה) א"ר אלעזר [8]גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר [5]והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם זכה הלא פרוש לרעב לחמך לא זכה ועניים מרודים תביא בית אמר להו רבא לבני מחוזא במטותא מנייכו עושו בהדי הדדי כי היכי דליהוי לכו שלמא במלכותא וא"ר אלעזר בזמן שבהמ"ק קיים אדם שוקל שקלו ומתכפר לו עכשיו שאין בהמ"ק קיים אם עושין צדקה מוטב ואם לאו באין עובדי כוכבים ונוטלין בזרוע (ט) ואעפ"כ נחשב להן לצדקה שנא' [6]ונוגשיך צדקה אמר רבא האי מילתא אישתעי לי עולא משגש

קבין שהם מ"ח חצאי קבין בסלע שהוא מ"ח פונדיונות ושיערו חכמים דבהם אית ליה ב' סעודות א' לכאן וא' קודם שיגיע לישוב: פוריא ובי סדיא. כר וכסת: אין נזקקין לתת לו מכיס של צדקה. דהואיל ומחסר על הפתח הכל נותנין לו וא"צ ליטול מכיס של צדקה: משליש שקל. בצדקה: לעבודת אלהינו. דהיינו צדקה: מצות. הרבה משמע: ח) ועבודת [הצדקה] מעשה הוא: עכשיו באין וכו'. ודאי יתן או לעובדי כוכבים או לצדקה. אם זכה הלא פרוש לרעב שיתנהו לעניים אם לא זכה ליתנהו לעניים אעפ"כ יתן לעובדי כוכבים בשביל שהיה חייב לעניים. באים [עניים] מרודים כלומר עובדי כוכבים הרודים לביתו ונטלוהו בזרוע: ונוגשיך צדקה. מה שתתן לונגשיך: עולא. עלם אחד כמו עול [ימים] לא היה שמו עולא אלא (אחד בלי) [אחדרי]:

ח) [רביני מפרש דגדול המעשה גלמד מסיפא דקרא דכתיב ועבודת הצדקה וגו' ולא כפירש"י]:

מסורת הש"ס

ח) [ברכות ד: וש"נ], ב) בכל הספרים מדויקים כתיב פרוס ולכאורה היא פליאה ולריכין ליישב ע"פ מ"ש תוס' שבת נה: ד"ה מעבירים כתיב ועיין מהרש"א בח"א שעמד על פליאה זו וכתב לשנות כדומה בשיטי הגירסא קלת אלא במקומו ד"ה הלא פרוס בש"ן כתיב), ג) פסח פ"ח מ"ז שבת קיח., ד) [תוספ' פסח פ"ד], ה) ר"א אמר מר עוקבא כו', ו) ס"א לפרוסה. רש"ל, ז) בס"ב: זו הרשות.

תורה אור השלם

1 וְלֹא יַחְשְׁבוּ אֶת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת הַכֶּסֶף עַל יָדָם לָתֶת לַעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה כִּי בֶאֱמֻנָה הֵם עֹשִׂים:
מלכים ב יב טז

2 וַיְהִי כְּרֹאותָם כִּי רַב הַכֶּסֶף בָּאָרוֹן וַיַּעַל סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיָּצְרוּ וַיִּמְנוּ אֶת הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית יְיָ: מלכים ב יב יא

3 הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וְעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם:
ישעיהו נח ז

4 וְהֶעֱמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֹת לָתֵת עָלֵינוּ שְׁלִשִׁית הַשְּׁקֶל בַּשָּׁנָה לַעֲבֹדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ: נחמיה י לג

5 וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם וַעֲבֹדַת הַצְּדָקָה הַשְׁקֵט וָבֶטַח עַד עוֹלָם:
ישעיהו לב יז

6 תֵּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתֵחַת הַבַּרְזֶל אָבִיא כֶסֶף וְתֵחַת הָעֵצִים נְחֹשֶׁת וְתֵחַת הָאֲבָנִים בַּרְזֶל וְשַׂמְתִּי פְקֻדָּתֵךְ שָׁלוֹם וְנֹגְשַׂיִךְ צְדָקָה: ישעיהו ס יז

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנהו עמהי כל"ל ומיבמ כי תרי נמקמ: (ב) שם לימות אמר ליה והא תנא אם היה: (ג) רש"י ד"ה שאין לאיש וכו' הנותנים לעוסי המלאכה כל"ל ומיבמ לבם נמקמ: (ד) ד"ה עולה וכו' שגרם לה להטות וכו' נשים להתבזות כלקמן: (ה) תוס' ד"ה אין פוחתין וכו' ואחת לאחר בשילך דכי אזיל לאו: (ו) ד"ה שבת וכו' בלהריס כי אותן: (ז) ד"ה לא אם וכו' לתת לו מן הקופה כ"ש שגם אחרים כל"ל ומיבמ היינו כדי סעודה נמקמ:

מוסף רש"י

לעני העובר ממקום למקום. אליו לן בגילה אלנס (שבת קיח.). מכבר. הלקוח, בפונדיון מארבע סאין בסלע. כסתער ד' סאין בסלע, והפונדיון אחד מי"ב בדינר, דהוא אחד ממ"ח בסלע ושיערו לו חכמים ככר זו לשתי סעודות היום והלילה (שם).

מוסף תוספות

א. עד הלילה שיתנו פרנסת לינה. תוספות הרא"ש שבת קיח. ב. לכך נותנין לו שנים שיאכל אחת מיד ואחת בלילה במקום שיהיה ואחת להולך עמו למחר. תוס' שבת קיח. ג. דכשבא בע"ש לעת האוכל נותנים לו מזון ב' סעודות כמו בשאר ימים ואם בא לשבות שם מוסיפים לו עוד ג' סעודות. תוס' שבת קיח. ד. שאין לו מה לאכול. תוס' הרא"ש שבת שם.

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פי"ט מה"ג מכירה הלכה יא סמג לאוין קנ טוש"ע מ"מ סי' רלא סעיף כח וטוש"ע י"ד סי' רנו סעיף ד:
פ ב מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הל' יא סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמ סעיף כ:
פא ג מיי' שם פ"ו הל' ו סמג שם טוש"ע י"ד סי' רלא סעיף י:
פב ד ה מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע י"ד סי' רכ סעיף ד:
פג ו מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף נ:
פד ז מיי' שם הל' ה סמג שם טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף כ:
פה ח מיי' שם פ"י הל' ו סמג עשין קסב טוש"ע שם סעיף ה:

לעזי רש"י

קונפלייני"ט. יללה.

רבינו גרשום

ואתני. אם יצטרכו לעניי העיר שיהיו לעניי העיר ואם לאו שיותירו על עניי העיר שיהיו לעניי כל אדם: דכל דאתי לאיתן צדקה אדעתא דידי אתיא. כל מי שנותן לי על דעת כן נותן לי שאני אתנן לכל עני שארצה משום דרב אשי היה אדם גדול והיה יודע מה הוא עושה: והנהו בי תרי טבחי. התנו ביניהן שכל א' מהן ישחוטו ביומו: קרעוה למשכיה. דחיותא: והייבייה רבא לשלם. דמי העור שקרע: ולהסיע על קיצתן. והלא רשאין לקנות כל מי שעבר על תנאן: הני מילי. דיכולין להתנות ולהסיע על קיצתן: היכא דליכא אדם חשוב. להתנות לפניו: אבל אי איכא אדם חשוב. ולא אתנו קמיה לאו תנאיהו תנאה ואיכא דאמר היכא דליכא אדם חשוב עביד אינש דינא לנפשיה אבל אי איכא אדם חשוב נקיט ליה בדינא קמיה: אין מחשבין בצדקה עם הגבאין. מה גבו ומה נתנו דאין צריך לחשדן: אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר. גבי גבאי צדקה זכר לדבר ממקדש שנא' (מ"ב כב) אך לא יחשב וגו' אבל גבי גזברין של הקדש הוי ראיה גמורה: יצור. בעה"ב בקשר ובחותם וימנה דכתיב ויצורו וימנו כלומר אע"ג דהגזברין היו נאמנין אף על פי כן הגזברין עצמן היו צרין ומונין: בודקין למזונות. שאם אמר עני תנו לי מזונות בודקין אחריו קודם שיתנו לו אם רמאי הוא שאין צריך אם לאו: ואין בודקין לכסות. שאם בא עני ערום ואמר כסוני אין בודקין אחריו אלא נותנין מיד: פרוש כתיב. כלומר צריך אתה לידע בפירוש אם צריך ואם לאו: (פרוש) [פרוס]. לאלתר (פרוש) [פרוס] הלחם ותן לו: לכשיראה לך. שהוא צריך כשתבדוק אחריו: העובר ממקום למקום. שאין לן אלא דרך עברה עובר: כבר בפונדיון. ככר שקונין פונדיון כשנותנין ד' סאין בסלע דהוי ככר של חצי קב כיצד בסלע הם מ"ח פונדיונות דסלע ד' דינר ודינר שש מעות ומעה ב' פונדיונות נמצא מ"ח פונדיונות בסלע וכיצד הוי חצי קב בפונדין דחצי קב אחד ממ"ח בד' [סאין] דסאה ו' קבים נמצא כ"ד

י: השותפין פרק ראשון בבא בתרא

אלא א"כ ממונה עליה כרבי חנניא בן תרדיון. פי' נאמן כמותו אבל לדיק כמותו לא דהא גבאים דבימי אמוראים לא היו לדיקים כמותו ולהכי נקט ר' חנניא בן תרדיון משום מעשה שבא לידו דאמר פ"ק דמסכת ע"ז (דף י"ז:) מעות פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים וכן בפרק במה טומנין (שבת דף מט. ושם) דאמר תפילין לריכין גוף נקי כאליעזר לא לדיק כאליעזר אבל אינו גוף נקי שידע ליזהר שלא יגע בהם ושלא יפיח בהם אבל אמר ולא נקט אליעזר אלא משום דאיתרמיז ביה ניסא[8]:

עליונים למטה ותחתונים למעלה. פי' ר"ח דאמרו הגאונים שקבלה בידם רב מפי רב דעולם הפוך היינו שראה שמואל דהוה יתיב קמיה דרב יהודה תלמידיה משום דמיתה בשמואל בפר' במה בהמה (שם דף נה.) גבי הניא איתתא דאמיא ואומא קמיה דשמואל ולא אשגח בה א"ל רב יהודה לית ליה למר אוטם אזנו מזעקת דל וגו': **ויבא** ויעש ה' כאשר דבר כי **חטאתם** וגו'. ואותה שעה עשה צדקה שהיה (ז) מקנא להקב"ה א"כ שהיה מתיר את ירמיה מן הזיקים כדכתיב התם:

ולא

[8]נותנה ואינו יודע למי נותנה נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה נותנה ואינו יודע למי נותנה לאפוקי מדמר עוקבא נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה לאפוקי מדרבי אבא ואלא היכי ליעביד ליתיב לארנקי של צדקה מיתיבי מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים ר"א אומר יפזר מעותיו לעניים ר' יהושע אומר ישמח אשתו לדבר מצוה [9]ר' אליעזר בן יעקב אומר [2]לא יתן אדם פרוטה לארנקי של צדקה אלא א"כ ממונה עליה כר' חנניא בן תרדיון כי קא אמרינן דממני עלה כר' חנניא בן תרדיון א"ר אבהו אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע במה תרום קרן ישראל אמר לו בכי תשא וא"ר אבהו שאלו את שלמה בן דוד עד היכן כחה של צדקה אמר להן צאו וראו מה פירש דוד אבא [1]פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד [3]רבי אבא אמר מהכא [2]הוא מרומים ישכון מצדות סלעים משגבו לחמו נתן מימיו נאמנים מה טעם מרומים ישכון מצדות סלעים משגבו משום דלחמו נתן ומימיו נאמנים וא"ר אבהו שאלו את שלמה איזהו בן העולם הבא אמר להם כל [3]שכנגד זקניו כבוד [3]כי הא [4]דיוסף בריה דר' יהושע חלש אינגיד א"ל אבוה מאי חזית א"ל עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה א"ל עולם ברור ראית ואנן היכי חזיתינן [א"ל] כי היכי דחשבינן הכא חשבינן התם ושמעתי שהיו אומרים [7]אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן מאן נינהו אילימא ר"ע וחבריו משום הרוגי מלכות ותו לא פשיטא [5]בלאו הכי נמי אלא הרוגי לוד תניא אמר להן רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו בני מהו שאמר הכתוב [4]צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת נענה רבי אליעזר ואמר צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב [5]ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שאומות עובדי כוכבים עושין חטא הוא להן [6]שאינם עושין אלא להתגדל בו כמו שנאמר [6]די להוון מהקרבין ניחוחין לאלהה שמיא ומצליין לחיי מלכא ובנוהי ודעביד הכי לאו צדקה גמורה היא [7]והתניא האומר סלע [3] זה לצדקה בשביל שיחיו בני ובשביל שאזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור לא קשיא כאן בישראל כאן בעובד כוכבים נענה רבי יהושע ואמר צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שאומות עובדי כוכבים עושין חטא הוא להן שאין עושין אלא כדי שתמשך מלכותן שנאמר [7]להן מלכא מלכי ישפר עליך וחטיך בצדקה פרוק ועויתך במיחן עניין הן תהוי ארכא לשלותיך וגו' נענה רבן גמליאל ואמר צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעמך ישראל [וגו'] וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שעכו"ם עושין חטא הוא להן שאין עושין אלא להתיהר בו [8]וכל המתיהר נופל בגיהנם שנאמר [8]זד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון ואין עברה אלא גיהנם שנאמר [9]יום עברה היום ההוא אמר רבן גמליאל עדיין אנו צריכין למודעי רבי אליעזר המודעי אומר צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שעכו"ם עושין חטא הוא להן שאין עושין אלא לחרף אותנו בו שנאמר [10]ויבא ויעש ה' כאשר דבר כי חטאתם לה' ולא שמעתם בקולו והיה לכם הדבר הזה נענה רבי נחוניא בן הקנה ואמר צדקה תרומם גוי וחסד לישראל ולאומים חטאת אמר להם רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו נראין דברי רבי נחוניא בן הקנה מדברי ומדבריכם לפי שהוא נותן צדקה וחסד לישראל ולעכו"ם חטאת מכלל דהוא נמי אמר מאי היא דתניא אמר להם רבן יוחנן בן זכאי כשם שהחטאת מכפרת על ישראל כך צדקה מכפרת על אומות העולם: איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ארבע מאה דינרי לקמיה דרבי אמי ולא קבלינהו [3] שדרינהו קמיה דרבא [3]וקבלינהו משום שלום מלכות שמע רבי אמי איקפד אמר לית ליה [11]ביבש קצירה תשברנה נשים באות מאירות אותה ורבא משום שלום מלכות ורבי אמי נמי משום שלום מלכות [7]דאיבעי ליה למפלגינהו לעניי עובדי כוכבים ורבא נמי לעניי עובדי כוכבים יהבינהו ור' אמי דאיקפד הוא דלא

נוטנה ואינו יודע למי נוטנה. כדמסיים בסיפיה יתננה בכיס של גבאי לדקה: דרב עוקבא ור' אבא במס' כתובות (דף סז:) מר עוקבא הוה שדי לעניא דשבבותיה כל יומא ארבעה זוזי בגינורא דדשא הדי שהעני אינו יודע ממי נוטלה והוא יודע למי נותנה ור' אבא הוה לייר בסודריה ושדי לאמוריה וממלגא נפשיה לגיני עני והעני נוטלה ויודע ממי נוטלה ואינו[9] יודע למי נותנה: **נדבר מצוה.** לפני תשמיש: **אמר לו בני עשה.** אם בא לשאת לאשה בהגבהה קח מהם כופר לצדקה: **נגד זקניו כבוד.** אותם שמולקין להם כבוד בעולם הזה מחמת חכמת זקנתם: **עליונים למטה.** אותם שהם עליונים כאן מחמת עושרן ראיתי שם שהם למטה: **ותחתונים למעלה.** ראיתי עניים שהם בגיהנם שפלים שם ראיתים תשובים: **ואנן.** בעלי תורה היאך אתינן היאך יש תשובותינו: **כי היכי.** דאתינן הכא תשובים וכבדים הכי אתינן התם: **הרוגי מלכות ותו לא.** כלומר הך מלתא לחודא הוא דהוי בהו שנהרגו על קידוש השם[9] ותו לא הוה בהו: **הרוגי לוד.** לוליינוס ופפוס אחים שהרגם [9] טורנוסרופוס הרשע בלודקיא כדאמרינן במסכת תענית (דף יח:) על ידי גזירה שגזרה על ישראל להשמיד על שנמלאת בת מלך הרוגה וחללו את ישראל עליה ועמדו האחי' הללו ואמרו מה לכם על ישראל אנו הרגנוה: **ה"ז לדיק גמור.** על דבר זה וממשבה זו: **לאן בישראל ולאן בעובד כוכבים.** ישראל דעתן לשמים בין יחיה בין לא יחיה אינו מהרהר אחר מדת הדין אבל עכו"ם אינו נותן אלא ע"מ כן ואם לאו מתמרט: **יום עברה היום ההוא.** ביום הדין משתעי בגבוהת לפניה: **המודעי.** מהר המודעי היה: **ויבא ויעש ה' לאשר דבר כי חטאתם לה' וגו'.** נבוזרדן קאמר ליה לירמיה כשהיה מגלה את ישראל לבבל: **ביבש קצירה תשברנה.** כשתבלה זכות שבידן וייבש לחלוחית מעשה לדקה שלהן אז ישברו:

ולא

עין משפט נר מצוה

צב א ב מיי' פ"י מהל' מתנות עניים הלכה ח סמג עשין קסד טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ז:

צג ג ד מיי' שם פ"ח הלכה ט סמג שם טוש"ע י"ד סימן רנד סעיף כ:

מוסף רש"י

אינגיד. גוע ופרמה לומו (פסחים נ.). **עליונים למטה.** אומן שהיו כאן משוטים ראיתי קלים (שם). ואנן. תלמידי חכמים (שם). הרוגי מלכות ותו לא. לא היתה בהן מעלה אחרת שיתשבו עליה אלא זו בלבד (שם). הרוגי לוד. שני אחים היו שמרדו עצמן על ישראל, שהודו על עצמן הריגת בת מלך, שהיו מטילין אותה על כל ישראל (שם). הרי זה צדיק גמור. אם רגיל בכך (ר"ה ד.). אי: בדבר זה, ולא אמרינן שלא לשמה עשה, אלא קיים מצות בוראו שלוטו לעשות צדקה ומתכוין אף להנאת עצמו שיזכה בה לעולם הבא אי שיחיו בניו (פסחים ח:). **כאן בישראל.** שלבו לשמים ואם מרעין לו בחיי אינו קורא תגר אלא תולה היסורין בעונו, אבל עובד כוכבים אם אין מעינין לו כגמולו קורא תגר (ר"ה ד.). **יום עברה היום ההוא.** ביום הדין משתעי קרא שעדיין עובדי כוכבים לגיהנם (ע"ז יח:).

רבינו גרשום

בתפלה: ואינו יודע למי נותנה. לאפוקי ממר עוקבא דמנה לצדקה אצינורא דדשא של עני העני לא היה יודע מי נתנה שם ומר עוקבא יודע איזה עני נטלה. נוטלה העני ואינו יודע ממי נטלה. לאפוקי דר' אבא דצייר בסודריה ומפשילו לאחוריו ואתי עני ושרי ושקל. עני היה יודע ממי נוטל ור' אבא אינו יודע איזה עני נוטלה: יתן לארנקי של צדקה ולא ידע העני מי נתן והנותן לא ידע מי נטל: ישמח אשתו בדבר מצוה. שיפקדנה שלא בזמן עונה: אלא א"כ ממונה עליה כר' חנינא בן תרדיון שהיה אדם גדול והיה יודע לבדוק למי יתן אלמא (דלא) [דאי לא] מצינן למשכח ממונה כגון זה. הוא עצמו מפזדן ונותן. כי אמרינן נמי דיתן לארנקי בשיש ממונה עליה כר' חנינא בן תרדיון. אי לא יפזדן הוא עצמו: אמר לו בכי תשא. משום דכתי' שם ונתנו איש כופר נפשו: אמר להן כל שכנגד זקניו כבוד. זה שקנה חכמה כלומר כל שחולקין לו כבוד בשביל חכמתו ולא משום עושרו: עליונים למטה. כלומר אותן שהן עליונים בעולם הזה בשביל עושרם ולא בגין חכמתם ושם בעולם הבא שרוין למטה: ותחתונים בעולם הזה שהם חכמים ומסכינין ובני מעשים טובים לא חשיבי הכא. לעולם הבא שרוין למעלה: ואנן מאי. כלומר איך תלמידי חכמים (האין) חושבין אותם שם: כי היכי דחשיבין הכא חשיבין התם והיינו נגד זקניו כבוד: ותלמודו בידו. בגירסא: ר' עקיבא ועשרה חבריו. פשיטא כלומר בלא זכותא דהריגה דהוו בדיקין גמורים: הרוגי לוד. שפעם אחת נמצאת בת מלך הרוגה ומושלכת ברחוב ולא נודע מי הרגה וחשדו לכל היהודים ורצה המלך לשלוח יד בכולן עד שבאו שנים ומסרו עצמן ואמרו שהן הרגוה והצילו את כולם על ידן: כאן בישראל. ודאי מעליותא היא דאעפ"כ לבו לשמים לשם מצוה אבל הרבה אומות אין עושין אלא לצורך עצמן ולא לשם שמים ומשום הכי דלא עבדיתו צדקה כו': ויבא ויעש וגו' כי האי גונא מחרפין אותן. ור' נחוניא דריש הכי צדקה תרומם ישראל וחסד דמשים צדקה וחסד לישראל.

מסורת הש"ס

(א) ע"ז דף יז:, (ב) [ובע"ז איתא רבא], (ג) פסחים נ. [ושם איתא כי הא דיוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד כי הדר א"ל כי], (ד) [מ"ק כח. כתובות עז:], (ה) ס"פ דהא איכא מעשים טובים בלאו ה"נ אלא כי', (ו) ס"פ לפי שאין עושין כו' וכן בטולן, (ז) פסחים ח. ר"ה ד., (ח) [נקמן עח: ע"ש] ע"ז יח, (ט) בע"י: והוא איתו, (י) בס"פ: על המעד, (כ) ל"ל טוריינוס,

תורה אור השלם

1 פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד קַרְנוֹ תָּרוּם בְּכָבוֹד:

תהלים קיב ט

2 הוּא מְרוֹמִים יִשְׁכֹּן מְצָדוֹת סְלָעִים מִשְׂגַּבּוֹ לַחְמוֹ נִתָּן מֵימָיו נֶאֱמָנִים:

ישעיהו לג טז

3 וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה כִּי מָלַךְ יְיָ צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלִַם וְנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד: ישעיהו כד כג

4 צְדָקָה תְּרוֹמֵם גּוֹי וְחֶסֶד לְאֻמִּים חַטָּאת:

משלי יד לד

5 וּמִי כְעַמְּךָ כְּיִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ אֲשֶׁר הָלְכוּ אֱלֹהִים לִפְדּוֹת לוֹ לְעָם וְלָשׂוּם לוֹ שֵׁם וְלַעֲשׂוֹת לָכֶם הַגְּדוֹלָה וְנוֹרָאוֹת לְאַרְצֶךָ מִפְּנֵי עַמְּךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ לְךָ מִמִּצְרַיִם גּוֹיִם וֵאלֹהָיו: שמואל ב ז כג

6 דִּי לְהֵוֹן מְהַקְרְבִין נִיחוֹחִין לְאֱלָהּ שְׁמַיָּא וּמְצַלִּין לְחַיֵּי מַלְכָּא וּבְנוֹהִי: עזרא ו י

7 לְהֵן מַלְכָּא מַלְכֵי יִשְׁפַּר עֲלָךְ וְחַטָּאךְ בְּצִדְקָה פְּרָק וַעֲוָיָתְךָ בְּמִחַן עָנְיִן הֵן תְּהֵוֵא אַרְכָּה לְשַׁלְוָתֶךָ:

דניאל ד כד

8 זֵד יָהִיר לֵץ שְׁמוֹ עוֹשֶׂה בְּעֶבְרַת זָדוֹן: משלי כא כד

9 יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמְצוּקָה יוֹם שְׁאָה וּמְשׁוֹאָה יוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה יוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל:

צפניה א טו

10 וַיָּבֹא וַיַּעַשׂ יְיָ כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר כִּי חָטָאתֶם לַיְיָ וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְהָיָה לָכֶם הַדָּבָר הַזֶּה: ירמיהו מ ג

11 בִּיבֵשׁ קְצִירָה תִּשָּׁבְרֶנָה נָשִׁים בָּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עַם בִּינוֹת הוּא עַל כֵּן לֹא יְרַחֲמֵנוּ עֹשֵׂהוּ וְיֹצְרוֹ לֹא יְחָנֵּנוּ: ישעיהו כז יא

הגהות הב"ח

(א) גמרא כי הא דרב יוסף כייב דר' יהושע: (ב) שם סגא זו לדקה: (ג) שם שדרתיהו קמיה דרבא: (ד) תוס' ד"ה ויבא וכו' עשה לדקה סהיה נראה במקנא להקב"ה:

מוסף תוספות

א. דמסתמא כיון שנעשה לו נס בתפילין היה דהיר בהן והיה לו גוף נקי. תוס' שבת מט.

רבינו גרשום (המשך)

שאמרו הרבה אומות עושין חטאת הוא להן מכלל דהא ריב"ז דריש האי קרא כשם שחטאת קרבן חטאת מכפר על ישראל: לקמיה דר' אמי דהוי גבאי ליתנם לצדקה: איקפד על רבא דקבלינהו: אמר לית ליה לרבא ביבש קצירה תשברנה. כלומר כעין שהקציר מבושל יפה משברין אותו כך כשימלא ספקם ומגרש אותם מחטאתם תשבר דרעם נשים באות מאירות כגון אריתי מורי כלומר שאפי' הנשים (אין) יכולין למשול בם והיכי עביד רבא דקביל צדקה מהן להמשך מלכותן בזכות הצדקה: ור' אמי דאיקפד לא סיימה קמיה דחילקו לעניי עובדי כוכבים דאין להם זכות בכך:

השותפין פרק ראשון בבא בתרא יא.

דלא סיימוה קמיה. דר' אמי דלעניי עובדי כוכבים חלקן רבא והכי דאמרן לעיל (דף ח.) דשדה נמי איפרא הורמיז למלוה רבה משום שלום מלכות נמי קבלינהו ולא אפשר ליה לחלקן לעניי עובדי כוכבים דאסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עובד כוכבים [חולין לד.] אבל במעות המתחלקות לעניים אין גניבת דעת דאינהו נמי ידעי שישראל רגילים לפרנס עניי עובדי כוכבים כדאמרי' במס' גיטין (דף סא.) מפרנסין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום: **אפה אמרת לו.** מתורתך למדנו לפיכך נברא אדם יחידי לומר לך כל המקיים נפש אחת [מישראל] כאילו קיים עולם מלא [סנהדרין לז.] וכתיב (בראשית ד) קול דמי אחיך דמו ודם זרעיותיו אף כשאתה מקיים דמי אחיך עמך מעלה עליך מיום ומיום זרעיותיו שאדה טובה מרובה ממדת פורענות: **מונגו המלך.** בנה של הילני המלכה מזרע החשמונאים: **כשאתה מארץ עלמה.** אף משמים נשקף הלדק לשלם גמול: **נשקף.** מביט כמו נשקפה ותייבב (שופטים ה). כלומר זכות הלדקה מביט ומסתכל למטה: **מכון כסאך.** גניזתן תחת מכון הכסא: (**במקום**) [**דבר**] **שעושה פירות.** והקרן קיים לעולם"ב והפירות אוכל בחייו שנאמר כי פרי מעלליהם יאכלו: **אוכלים ונפשות.** שנאמר ולוקח נפשות חכם בהאי קרא: **מתני' טרקלין ומוכן.** מיני פלטין: **בית השלחין.** מתוך שיש לו מעיין וכידו להשקותו תדיר אם אין בו ט' קבין זורעין בו שאר זרעים לפיכך אפילו בפחות מכאן יש בו דין חלוקה: **אפילו בפחות מכאן יחלוקו.** משום דבעי למיתני וכתבתי הקדש אע"פ שאינם רוצים לא יחלוקו תני ריש[ה] **כאבי הקדש.** כ"ל ספרים והיו רגילים לכותבן בגליון כס"ת שלנו לפיכך גנאי הדבר לתתכן: **גמ' חוץ משל פתחים.** אצר של שניים שני בתים פתוחין לתוכה ולפני הפתח ארבע אמות לוקח הבית הן לפרק משאו מעל חמורו וחוץ מאותן ד' אמות לריך שיהא ארבע אמות לשאר תשמישין: **אצר מתחלקת לפתחי'.** היתה לו אצר ובה שני בתים ואחד מהן פתוחין לו שני פתחים לאצר ולבית השני אין פתוח לאצר אלא פתח אחד וחולק נכסיו על פיו ונותן האחד לראובן בנו והשני לשמעון ואצר לא חילק אם בתו לחלוק את האצר זה שיש לו שני פתחים נוטל שני חלקים באצר ואחיו נוטל חלק אחד: **נותן לכל פתח ד' אמות.** (ג) בתוחב האצר להלן מן הפתח כנגד הרוחב כפי רוחב הפתח: **נוטל שמונה אמות.** דהייגו כנגד רוחב הפתח וארבע אמות בתוחב האצר להלן מן הפתח: **האי פירא דסופני.** מי שיש לו חפירה באצר שנותנין בה גרעיני תמרים למאכל בהמה יש לו ארבע אמות באצר לכל סביבותיה: **דלא מייחד ליה פיתחא.** שלא היה לו פתח אלא חפירה אלא דרך פתח ביתו שהוא יולא ונכנס בו היה לו דרך לצאת באצר ולילך אחר החפירה שלפני סוף ביתו ומשתמש: אבל

ולא את השדה עד שיהיה בה ט' קבין וכו'. אף על גב דבכל דהו מקרי שדה כדאמרינן בפרק האומר בקידושין (דף סא.) אין לי (ג) אלא בית כור זרע חומר שעורים מנין לרבות סאה ואחי סאה תרקב ואחי תרקב ת"ל שדה מ"מ אינו חשוב לטרוח לאחוש ולזרוע בפחות מט' קבין והא דאמר בסוף כתובות (דף קיב.) אמר ההוא מינא לר' חייא יאות משבחיתו (ד) בארעייכו בית סאה הויא לי אבא ממנה משא [ממנה חמר] ממנה עיבור ממנה קטנית כו' התם היה במקוס שמתבדר ביותר: הכא

דלא סיימוה קמיה תניא אמרו עליו על בנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה פעם אחת באתה אשה לפניו בשני בצורת אמרה לו רבי פרנסני אמר לה העבודה שאין בקופה של צדקה כלום אמרה לו רבי אם אין אתה מפרנסני הרי אשה ושבעה בניה מתים עמד ופרנסה משלו לימים חלה ונטה למות אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע אתה אמרת [א]כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא ובנימין הצדיק שהחיה אשה ושבעה בניה ימות בשנים מועטות הללו מיד קרעו לו גזר דינו תנא הוסיפו לו עשרים ושתים שנה על שנותיו ת"ר [ב]מעשה במונבז המלך שבזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת וחברו עליו אחיו ובית אביו ואמרו לו אבותיך גנזו והוסיפו על של אבותם ואתה מבזבזם אמר להם אבותי גנזו למטה ואני גנזתי למעלה שנאמר [1]אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף אבותי גנזו במקום שהיד שולטת בו ואני גנזתי במקום שאין היד שולטת בו שנאמר [2]צדק ומשפט מכון כסאך אבותי גנזו דבר שאין עושה פירות ואני גנזתי דבר שעושה פירות שנאמר [3]אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו אבותי גנזו [אוצרות] ממון ואני גנזתי אוצרות נפשות שנאמר [4]פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם אבותי גנזו לאחרים ואני גנזתי לעצמי שנאמר [5]ולך תהיה צדקה אבותי גנזו לעולם הזה ואני גנזתי לעולם הבא שנאמר [6]והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך: ואם קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר: מתניתין דלא כרשב"ג דתניא רבן שמעון ב"ג אומר אם קנה בה קרקע כל שהוא הרי הוא כאנשי העיר והא תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר אם קנה שם קרקע הראויה לבית דירה הרי הוא כאנשי העיר תרי תנאי ואליבא דרבן שמעון בן גמליאל: **מתני'** [ג]**ב**אין חולקין את החצר עד שיהא ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה [ד]ולא את השדה עד שיהא בה [ה]תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה ר' יהודה אומר עד שיהא בה תשעת חציי קבין לזה ותשעת חציי קבין לזה [ו]ולא את הגינה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר' עקיבא אומר בית רובע [ז]ולא את הטרקלין ולא את המורן ולא את השובך ולא את הטלית ולא את המרחץ ולא את בית הבד ולא את בית השלחין עד שיהא בהן כדי לזה וכדי לזה [ח]זה הכלל כל שיחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו אין חולקין [ט]אימתי בזמן שאין שניהם רוצים [י]אבל בזמן ששניהם רוצים אפי' פחות מכאן יחלוקו [יא]וכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו: **גמ' א**"ר אסי א"ר יוחנן [יב]ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים תניא נמי הכי אין חולקים את החצר עד שיהא בה שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה והא אנן תנן ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה אלא ש"מ כדרבי אסי שמע מינה ואיכא דרמי להו מירמא תנן אין חולקין את החצר עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה והתניא שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה א"ר אסי אמר ר' יוחנן ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים [יג]אמר רב הונא חצר מתחלקת לפי פתחיה ורב חסדא אמר [יד]נותנין ארבע אמות לכל פתח ופתח והשאר חולקין בשוה תניא כוותיה דרב חסדא [טו]פתחים שבחצר יש להן ארבע אמות היה לזה פתח אחד ולזה שני פתחים זה שיש לו פתח אחד נוטל ארבע אמות וזה שיש לו שני פתחים נוטל שמונה אמות והשאר חולקין בשוה היה לזה פתח רחב שמונה אמות נוטל שמונה אמות כנגד הפתח וארבע אמות בחצר ארבע אמות בחצר מאי עבידתייהו אמר אביי [טז]הכי קאמר נוטל שמונה אמות באורך החצר וארבע אמות ברוחב החצר אמר אמימר [יז]האי פירא דסופלי יש לו ארבע אמות לכל רוח ורוח [יח]ולא אמרן אלא דלא מייחד ליה פתחא אבל

ת"א עד שיהיה בה ט' קבין וכו'. אף על גב דבכל דהו מקרי שדה כדאמרינן בפרק האומר בקידושין (דף סא.) אין לי (ג) אלא בית כור זרע חומר שעורים מנין לרבות סאה ואחי סאה תרקב ואחי תרקב ת"ל שדה מ"מ אינו חשוב לטרוח לאחוש ולזרוע בפחות מט' קבין והא דאמר בסוף כתובות (דף קיב.) אמר ההוא מינא לר' חייא יאות משבחיתו (ד) בארעייכו בית סאה הויא לי אבא ממנה משא [ממנה חמר] ממנה עיבור ממנה קטנית כו' התם היה במקוס שמתבדר ביותר: הכא

מסורת הש"ס

(א) [סנהדרין לז.], (ב) [תוס' פאה פ"ד], (ג) [נעיל ב:] סוכה נ.; ד) [לקמן קנ:] כתובות נח.], ה) [נעיל נ.], (ו) [לקמן יג: נעיל נ.], (ז) [סוכה נ:],

תורה אור השלם

1 אֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמָח וְצֶדֶק מִשָּׁמַיִם נִשְׁקָף:
2 צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאֶךָ חֶסֶד וֶאֱמֶת יְקַדְּמוּ פָנֶיךָ:
תהלים פה טו
3 אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פְרִי מַעֲלֵלֵיהֶם יֹאכֵלוּ:
ישעיהו ג י
4 פְּרִי צַדִּיק עֵץ חַיִּים וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם:
משלי יא ל
5 הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבוֹט בָּא הַשְּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרֲכֶךָ וּלְךָ תִהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ:
דברים כד יג
6 אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד יְיָ יַאַסְפֶךָ:
ישעיהו נח ח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אפי' וכו' אני ריאא יחלוקו הס"ד: (ב) ד"ה נותן לכל פתח ד' אמות להלן מן הפתח כנגדו והרוחב כפי רוחב הפתח כל"ל ותיבת ברוחב האצר נמחק ואח"כ מ"ה הכי קאמר נוטל ח' אמות באורך החצר לסייגו וכו' מן הפתח כנגדו הס"ד: (ג) תוס' ד"ה ולא וכו' אין לי אלא זרע חומר שעורים בחמשים מנין לרבות לתך סאה תרקב כל"ל ותיבת בית כור ותיבת ואחי סאה נמחק: (ד) בא"ד משבחיתו לארעייכו:

מוסף רש"י

אין חולקין את החצר. אין אחד כופה את חבירו לחלוק (לעיל ב:). **חצר מתחלקת לפי פתחיה.** אצר שהיו בתים פתוחין לה וחלקוה שני אחין ביניהם, זה נטל ג' בתים קיצים וזה נטל כנגדן בית גדול, אם בתו לחלק אוירא של אצר, זה שנטל ג' בתים הקצים, נוטל ג' חלקים כמנין ג' פתחים וזה נוטל רביע, לפי שהאצר עשוי ליאלה וביאלה, שדרך האצר נכנסין ויולאין מן הבתים לרה"ר ומכניסין משאותיהן ופוקרין לפני פתחיהם לפיכך אצר מתחלקת לפי הפתחים (סוכה ג: וכנע"ז שבת קמו: הובא לקמן יב:). **ורב חסדא אמר.** אין לריך ליתן לכל פתח אלא ד' אמות כנגדן מן הפתח והלאה ורוחבן ברוחב הפתח ואפילו הוא רחב ר' אמות נוטל ד' אמות בתשך ונעגד כל רחבו לפרק משאו (שם).

עין משפט נר מצוה

צד א מיי' פ"א מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה טו:
צה ב ג ד מיי' פ"א מהל' שכנים הל' ד ופ"ב הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצא סעיף ג:
צו ה מיי' שם פ"א הל' ה סמג שם:
צז ו מיי' שם הל' ד סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:
צח ז ח מיי' שם פ"ב הלכה ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצג סעיף ג:
צט ט מיי' שם הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצא סעיף ג:
ק י כ ל מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצב סעיף א:
קא מ נ מיי' שם הל' ב טוש"ע שם ס"ג:

רבינו גרשום

מונבז ממלכי חשמונים היה: במקום שאין עושין פירות. שהממון המונח באוצר אינו מייתר כלום: אם קנה בה קרקע הראוי לבית דירה אע"פ שלא עשה בה דירה: **פ"ם:** ארבע אמות לזה וד' אמות לזה שאמרו בחצר חוץ משל פתחים דלכל פתח יש לו בחצר ד' אמות לפרק משאו. ועכשיו אם יהיה חצר ט"ז אמה דמטי לפתחים ח' ולחלוק ח' (חלקים) והיינו ח' אמות לכל אחד עם הפתח שלו: אמר רב הונא שאם הניח להם אביהן לזה בית אחד של ב' פתחים ולזה בית אחד של פתח אחד ולפני בתים הללו היתה חצר מתחלקת אותה חצר לפי פתחיה וזה שיש לו ב' פתחים נוטל ב' ידות מן החצר וזה שאין לו אלא פתח אחד נוטל שליש דלפי שיש חזקה לזה טפי: ורב חסדא אמר ד' אמות לכל פתח ופתח. ולא כל שתי ידות החצר דאי מייתר מד' ד' לכל פתח חולקין בשוה: נוטל ח' אמות באורך החצר כנגד ח' אמות של רוחב הפתח וד' אמות ברוחב החצר כנגד הפתח. כלומר דלא שקיל אלא (על) ח' ברוחב ד': פירא דסופלי אם הגיעם חצר אחרת גדולה ובתוך אותה חצר היתה פירא דסופלי חפירה שמשימין גרעיני תמרים לצורך מאכל בהמה והגיע ליורש אחד אותה פירא דסופלי. יש לו ד' אמות בחצר וזה הואיל דעדיין לא נעשה פתח ודרך לאותה חפירה אמרינן דיש לו ד' אמות לכל רוח ליכנס באיזה רוח שירצה ולהשתמש ד' אמות לכל רוח: אלא שלא ייחד אביהן פתח. לאותה חפירא דסופלי: אבל וכו'. **ל"א** אם יש לאחד מן השותפים פירות דסופלי חריץ שמשימין בו תבן ומספוא לשוורים בהאי חצר נוטל ד' אמות לכל רוח של חריץ זו כלומר כשיצור תשמיש ועבודת טלטול החריץ לבד החלוקה שחולקין בשווה דיש לו ליטול לפי חזקה דאית ליה בתוך החצר. למורי הרב: אכסדרה גג מקורה הקבוע על ד' קונדסין ופתוחה מכל צדדיה ואינה עשויה אלא לצל בעלמא כשחולקין את

החצר למי שיגיע לו האכסדרה אין נוטל ד' אמות חוץ לאכסדרה כמו לפתח דטעמא מאי אמרו דנוטל ד' אמות כנגד פתחו בחצר כדי עבודת הפתח לפרק משאו מעל גבי בהמתו בהני ד' אמות דאינו רוצה לילכלך ולטנף ביתו מזבל בהמתו אבל הכא באכסדרה זו הואיל שאין לה דפנות סביב אפשר לו דעייל באכסדרה זו (דבי בי רב שלומדין שם תלמידים שיש לה ג' דפנות) ומפרק דבלאו הכי נמי מטונפות מן הזבלים ומן הגשמים ולהכי אין צריכין ד' אמות:

המשך הנספח בעמוד הבא.

השותפין פרק ראשון בבא בתרא יג.

מסורת הש"ס

א) תגיגה ב, פסחים פח. ערכין ב: עדיות פ"פ מ"י (ניטין מא.). ב) נקמן קנב., ג) דש"כ כל עפ"ר יסלק עני שופחו בדבר שאין בה דין מלוקה כל"ל מסה"מ, ד) [ינמות סו.], ה) [וע"ע תוס' פסחים פח: ד"ה כופין], ו) ל"ל ע"י שיפה כני שפחה. רש"ל.

תורה אור השלם

1 כי כה אמר יי בורא השמים הוא האלהים יצר הארץ ועשה הוא כוננה לא תהו בראה לשבת יצרה אני יי ואין עוד: ישעיהו מה יח

הגהות הב"ח

(א) גמ' לשבת יצרה אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו: (ב) רש"י ד"ה פלגי לה בקרנא זול וכו' מן הכפוח לדרום נמצא כל הנהר לאחד והשני אין לו אלא חצי נגר וכו' למערב יהיה לאחד חצי הנהר וכו' ולשני אין לו אלא חצי נהר במזרחו: (ג) ד"ה ה"נ וכו' העבד יכול לקנות עצמו ולהיצא לחירות אבל העבד אינו יכול לומר לרבו קנה קנה אלקי שאין דמיס: (ד) תוס' ד"ה אית וכו' ע"ע עילוי דמיס בדבר שאין בה דין אלוקה: (ה) ד"ה ליפא וכו' דין אלוקה: (ו) ד"ה ליפא וכו' אומר"י דלא כופין: (ז) ד"ה שנאמר וכו' לא תוסו בראה כראה משום שנשמע מלוה רבה: (ז) ד"ה כופין וכו' ועוד אפילו מפקדא אפרו ורבו אפשר לה באחר: (ח) בא"ד ולמ"ד נמי לאפי' אין לו בנים ואשה רבו: (ט) בא"ד בלר אשה אים מכל מקום ישאנה בלא קידושין וכו' מוחר בשפחה בלא הדה כפין: (י) בא"ד בפני עצמו הוא ומטעם:

מוסף רש"י

מי שחציו עבד וחציו בן חורין. כגון שהיו ב' אחין או ב' שותפין ושחרר אחד את חלקו (גיטין מא.). **תקנתם את רבו.** שאינו תפר לגוס (שם) שאינו מפסיד לגוס מן הראוי לו (פסחים פח:). **ואת עצמו לא תקנתם.** מה תהא עליו (שם) כל תקנת רבו כאן היא, אבל תקנת העבד אין כאן, אם נתקן בנשפחי הממון לא נתקן בפרייה וריביה (חגיגה ב:). **לישא שפחה אינו יכול.** מפני לד המיתות שבו (שם) דכתיב (דברים כב) לא יהיה קדש, לא יסד אישתא אמה (פסחים פח:). **לישא בת חורין אינו יכול.** מפני לד עבדות שבו (חגיגה ג.). **לא תהו בראה לשבח יצרה.** לא בנא הקב"ה את האדם לגיות בלא יסוד, אלא לגמרא יצרה (שם) יוצר האדם לא על מנת שיהא ריקניא ברא אותה, כי אם לגמרא, לגיות בה יסוד יצרה (גיטין מא.).

מוסף תוספות

א. ורש"י ד"ל פירש ג"כ קרון או אקרון מכלל דבקציצתן תלוי כמו שיריבו: ביטב"מ. ב. אלא [הוה] עפ"י שומת ב"י, וגוד או איגוד [היינו] משוך או אמשוך. סס. ג. ונמצא הבכור נוטל יותר מפי שנים, ומי יוכל לצמצם בדבר שיטול כפל של יום אחד בלבד. סס. ד. ואם הורע כחו של פשוט הורע מן הדין מפני שחלקו מועט. למב"ן. ה. [בשנים שהשילו לכיס זה מנה זה מאתיים. סס. ו. ובטלת ירושת בנו הבכור. סס. ז. שהרי צד חירות שבו מצוותה על פריה ורביה. תוס' רי"ד. ח. שהוא גורם לו לעבור שהוא אומר לו לקוט וסבור שעשרן. תוס' עיריופן לג:

עין משפט נר מצוה

קיז א מיי' פי"ב מהל' שכנים הל' ג סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קעד סעיף ג:

קיח ב מיי' פ"ח מה' הלכה כ סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קעא סעי' ו:

קיט ג ד מיי' פ"ז מהל' עבדים הל' ז סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' סב:

קכ ה מיי' פ"ח מהל' שכנים הל' כ ועיין בהשגות סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קעא סעיף ו:

גליון הש"ם

גמרא דינא דגוד. לגון מעיסה כמו מעסו וקמו (שמות יב) דממרגמי' נגודו עיין תוס' נדה דף לו ע"ב ד"ה בגייאה:

רבינו גרשום

דליהוה נפישי ארימין מיכן ומיכן וישמרו זה את זה ואמאי כופין. למ"ה. שנים שיש להם שדה אחת לחלוק ולצד מזרח ולצד דרום שדה יש שם נגר משוך לאורך השדה שמשקין ממנו השדה ומצד צפון ומערב של שדה יבישה והשתא אין יכולין לחלוק בשום ענין שלא יהא חלק אחד יפה מחבירו אלא א"כ צריכין לחלוק בקרנא זול כעין אותו ציור בד' חלקים דמכל רוח יעשה ב' חלקין מן הנהר ב' ומן הנגר ב' ומן היבשה ב' ב' ויחלקו כי האי גונא כי היכי דלימטי לכל חד וחד שוה לחבירו מן הנהר ומן הנגר ומן צדי היבשה משום דנהר יפה מנגר ונגר יפה מיבשה ובחילוק ענין זה יחלוקו בקו השוה שלא יהא חלקו של אחד יפה משל חבירו ואין אחד מהם נוטל ב' חלקים בסמוך לו אלא כעין זה. (הנהר המרשך מצד מזרח):

פיסקא אין חולקין את הטרקלין. פלטורין אא"כ יש בו בדי לזה וכדי לזה דהיינו י' על י' לזה וכן לזה דהיינו שיעור טרקלין. מורן הוא מגדל. ולא את הטלית אלא אם כן יכולין שניהן להתכסות בו זה בפני עצמו בטליתו. ולא את המרחץ עד שיכולין לרחוץ כל אחד בחלקו המגיעו זה הכלל כל ששמו עליו כתחלה מקודם חלוקה שלאחר חלוקה אית לכל חלק שם אותו עצמו כמו שנקרא בתחלה חלקין. ואם לאו אין חולקין אלא מעלין זה לזה בדמים שיקנה אחד מהן חלק חבירו בדמים. ואי ליבא שיעור חלוקה מאי. רב יהודא אמר אית דינא דגוד או אגוד דאם אחד רוצה שישתמשו בו שניהם בשותפות זה שבוע אחד וזה שבוע אחד והאחד אינו רוצה יכול לומר האי דאינו רוצה נישום אותו בדמים ותקנה אתה חלקי או אני חלקך. גוד. משוך תרגו"מ). ורב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד כלומר אי האי אינו רוצה אינו יכול לכפותו ולומר לו כן אלא משתמשין בו בשותפות: בכור ופשוט והוא הדין לפשוט ופשוט אלא להכי בעי בכור ופשוט קשה טפי לחלק בג' חלקים. ולהכי נקיט בהמה טמאה. דאי אפשר לשוחטה ולחלוק הבשר אמר ליה עובד לפשוט יום אחד ולבכור ב' ימים וכן נמי בהמה טמאה זה ישתמש בה ב' ימים וזה יום אחד ואין כאן דין גוד או אגוד: וחציו בן חורין ששחררו אחד מן השותפין. לישא שפחה אינו יכול מפני

מזרח

מערב

פירוש חולקין אותה בחלכסון מקרן מזרחית לפומית לקרן מערבית לרומית ויהיה לכל אחד לד אחד ניגרא וחד לד נהרא וכל היכא דמשיך נהרא או ניגרא קרוי חד גיסא: **אית דינא דגוד או אגוד.** נראה לר"י דאפילו בדמיס יקרים הרבה יותר משויין יכול לומר לו או גוד או אגוד[א] ואין נראה לריב"א[ב] דל"כ יוכל לסלק אחד את חבירו ע"י עילוי דמיס (ד) בחלר שאין בה דין[ב] אלוקה: **בכור ופשוט שהניח לחן בו.** ותימה דאמאי נקט בכור ופשוט ולא נקט פשוט ופשוט ואומר ר"ת דפשוט ופשוט ניחא ליה שיעבוד לזה יום אחד ולזה יום אחד אבל בכור ופשוט קשיא ליה אם יעבוד לבכור ב' ימים הרי נטל הבכור יותר מפי שנים שאם יש עיר רחוקה מהלך יום אחד שמשתכרים בה הרבה שיש שם סחורה בזול ופשוט שאין לו שהות אלא יום אחד לא יוכל לילך שם והבכור שיש לו ב' ימים יכול לילך שם ומשתכר יותר הרבה מפשוט[ג] ומשני דמ"מ כך מולקין[ד] ור"י מפרש דלהכי נקט בכור ופשוט ומשום דאמר לשמר בנמי שהיה נשוי (כתובות דף לג:) [ה] דשור לחריסה ועומד לחריסה דב"ע הבכר לאמלע אע"פ שאין לזה כי אם מנה ולזה מאתים ולהכי פריך כילד יעשו דעבדיו אין הבכור נוטל פי שנים[ו] ומשני דעובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים ולא דמי לשור לחריסה ועומד לחריסה

חד גיסא ניגרא וחד גיסא נהרא. פירש רבינו חננאל שדה אשר מזרחה ופפונה נהרא ומערבה ודרומה מושך ניגרא חולקין אותה בקרנא זול

[א]חד גיסא נגרא וחד גיסא נהרא פלגין לה בקרנא זול: ולא את הטרקלין כו': אין בהן כדי לזה וכדי לזה מהו רב יהודה אמר [ב]אית [ג]דינא דגוד או אגוד רב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד א"ל רבא לרב נחמן לדידך דאמרת לית דינא דגוד או אגוד בכור ופשוט שהניח להן אביהן עבד ובהמה טמאה כיצד עושין א"ל שאני אומר עובד לזה יום אחד ולזה שני ימים מיתיבי [ד]מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה ב"ש אומרים [ז]תקנתם את רבו את עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול לישא בת חורין אינו יכול יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר [ו]לא תהו בראה לשבת יצרה אלא (ה) [ד]כופין את רבו ועושין אותו בן חורין וכותבין שטר על חצי דמיו וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא ת"ש [ה]שני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד עשאן לשכר השכר לאמצע עשאן לעצמו הרי עשיר אומר לעני

מזרח דרום

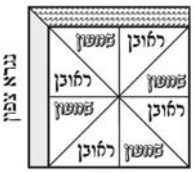

מערב

אית דינא דגוד או אגוד. זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קון לי דמיס ואקנה לך חלקי או אני אקון לך דמיס ואתן לך בחלקך שאי אפשי בשותפותך: **לית דינא.** שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי אמכור אלא שותפין נהיה בה: **עבד או בהמה טמאה.** שאי אפשר לחלקן כילד יעשו לכי נקט בכור ופשוט דטריחא מילתא להיות שותפין בה: **וחזרו ביום הלל להורות כו'.** טעמא דמפני תיקון העולם הא לאו משום פריה ורביה לא כייפינן ליה ולא מלי עבד למימר ליה אקון דמיס ואתן לך בחלקך: ה"ג **שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא.** העבד יכול לקנות[ט] אבל אינו אומר קנה חלקי שאין דמיס לבן חורין שאין עבד עברי נמכר אלא לשש:

קח

דהתם הוי הבכר לאמלע משום דמעיקרא אדעתא דהכי נשתתפו אבל גבי בכור ופשוט דלא שייך אפי' טעמא כל אחד ונוטל כפי חלקו: **לישא שפחה אינו יכול.** ואע"ג דאמר בהבא על יבמתו (יבמות דף סב. ושם ד"ה הכל) דהכל מודים בעבד שאין לו חיים ולא קיים פריה ורביה והכא נמי אם ישא שפחה לא קיים כיון שהולד מתייחס אחריה ואפי' שבת לא קיים כדמשמע התם דשבת תלוי בפריה ורביה מ"מ אור"י (ה) לא כופין לרבו לעשותו בן חורין משום פריה ורביה אם היה יכול לקיים אפי' שבת כל דהו כיון שהוא אנוס: **שנאמר לא תהו בראה וגו'.** הא דלא מייתי קרא דפרו ורבו[ז] אור"י בר מרדכי משום דלשבת ילדה שייך אפי' בלא עבדות וחליה שפחה וחליה בת חורין[ז] דלא כפו את רבה לשחררה אלא משום שנהגו בה מנהג הפקר הא דלא כפו אותו משום שבת דשמא אפילו כשמעשה בת חורין לא תקיים משום דלא מפקדא אפריה ורביה כדאמרינן בהבא על יבמתו (שם דף סה: ושם) דאיתתא לא מפקדא אפריה ורביה אבל עבד כשיהיה בן חורין ע"כ יקיים ור"י מפרש דלכך לא נקט קרא דפרו ורבו משום דפטור הוא מאותה מלוה כיון שהוא אנוס וכדי שיתחייב בה לא כפינן לרבו לעשותו בן חורין דא"כ בכל העבדים נכוף רבם לשחררם כדי שיתחייבו בכל המצות ולכך נקט קרא לא תהו בראה משום (ו) שהיא מצוה רבה ומשום הכי כפינן ובפ"ב דמגילה (דף כז.) נמי מייתי להאי קרא משום הכי גבי אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה ללמוד תורה דאמר מר גדול ת"ת שמביא לידי מעשה לישא אשה נמי לא תהו בראה אלא לשבת ילדה: **כופין את רבו.** וא"ת אמאי כופין ליתי עשה דפרו ורבו וידחה לא תעשה דלא יהיה קדש ואומר רבינו יאנק חדא דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה דמשעת הערלה קא עקר לגאו ועשה דפרו ורבו לא מקיים עד גמר ביאה ועוד דהיא אסורה לישא לו דלגבי דידה ליכא עשה ועוד אפי' מפקדא (ו) דאפשר לה באחר ועוד כיון דאפשר לקיים שאינו וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירך כדאמרי' בריש שבת (דף ד. ושם ד"ה דמי) והא דאמרר ר"א עבדו דאסולה (גיטין שם) שנכנס לבית הכנסת ולא מצא שם י' התם משום דר"א גופיה עשה מצוה בכך שהשליח המנין והא דאמר נמי בפ' בכל מערבין (עירובין דף נב: ושם ד"ה ולא) דליתא ליה לאחבר למיעבד איסורא זוטרא ולא ליעבד עם האדם איסורא רבה התם משום דקא עביד עם האדם איסורא על ידו של אחר דקא מאכיל ליה טבל[ח] ואומר ר"י דמשום מצוה רבה שרי אע"ג דעובר בעשה כדאמרי' ריש תמיד נשחט (פסחים דף נט. ושם ד"ה אמר) אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטרת וגרות ופסח ומחוסר כפורים דערבי פסחים ומפרש התם משום דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה אלמא קעבר כהן אעשה דהשלמה כדי שיקיים מחוסר כפורים מצות פסח[ט] וא"ת אמאי כופין וימכור עצמו בעבד עברי למ"ד בפ"ק דקדושין (דף יד: ושם) מוכר את עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית ולמ"ד נמי דאפי' אין לו בנים (ח) רבו מוסר לו שפחה כנענית ואע"ג דאין עבד עברי הוגא אלא בזמן שהיובל נוהג כדאמרי' בפ' האומר בקדושין (דף פט. ושם) הא בזית שני הגא יובל כדפי' ר"ת בהשולה (גיטין דף לו. ד"ה ממון) גבי הלל תקן פרוזבול ואור"י דאין זה תקנה דאסור עצמו בעבד עברי כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כב:) אזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים וגו' וא"ת וישא חליה שפחה וחליה בת חורין ונהי דאינו יכול לקדשה דאמי לד עבדות ומשתמש בלד אשת איש (ט) יש"אלה בלא קדושין כדאמר ליש"ש שפחה כו' משמע דאי הוה מותר בשפחה לא כפינן לרבו אע"ג דאין קידושין מופסין בשפחה מ"מ היה נושאה בלא קידושין וי"ל דהשתא נמי אתי לד עבדות ומשתמש בלד חירות ולא דמי לפרה דאמר בפרק אומו ואת בנו (חולין דף עט. ושם) דמרביעין עליה מינה ולא אמר דאתי לד חמור ומשתמש בלד סוס דהתם כלאים כתיב דמשמע שני מינים דומיא דשור ואמור דאחרישה ופרדה מין אחד בפני עצמו (י) ומטעם זה מותר לרכוב עליה ות"ת וישא ממזרת דלד עבדות מותר בממזרת כדתנן בהאומר בקדושין (דף פט.) יכולין ממזרין ליטבר כילד ממזר וישא שפחה ובלד חירות נמי מותר כדתנן בפרק עשרה יוחסין (שם דף פט.) ממזרים וחרורים מותרין בגת זה בזה ואור"י דאין זה תקנה להרבות ממזרים בישראל וא"ת וישא נתינה ומתיני מותרין בגת זה בזה כדתנן בפ' עשרה יוחסין (שם) ולד עבדות נמי מותר בנתינה דאמר בריש יש מותרות (יבמות דף פה:) ממזרת ונתינה לישראל איכא ביייאה למ"ד מפני שמרגילה הא [הא] מרגלה ליה פי' איכול להכשיר זרעו ע"י בנו שישא שפחה[ט] וי"ל דלעולם אסור נתין בשפחה מ"מ מרגלה ליה כיון איכול להכשיר אפי' ע"י איסור דהאי גברא לא איכפת ליה באיסור דהא נסיב ממזרת או נתינה וא"ת ומ"ש דאסור נתין בשפחה וממזר מותר הא נתין נמי הוי מפסולי קהל כמו ממזר דכתיב לא תתחתן בם ואור"ת משום דממזר קדש ושומר לפי שגולד מאיסור חמור דלא תפסי קדושין ולכך לא מיתסר בלאו באותן שהוא בא ממנו ומקדישות דזכור ובהמה אין להתירו אפי' למאן דמתיר להו בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נד:) מולת יהיה קדש דאין להתירו בקדישות אלא באותן שהוא בא ממנו ומקדישות דזכור ובהמה לא בא וא"ת ומ"ש דגירי וחרורי מותרים בנתינה ואסורים בשפחה ואע"ג דתרוייהו מייבי לאוין ואור"י דתניתי דתפסי בהו קדושין גמרינן משאר פסולי קהל כגון עמוני ומואבי מלרי ואדומי דמותרין בקהל גרים דלא איקרי קהל אבל שפחה דלא תפסי בה קדושין לא יצאה מייהו:

שמע

צד חירות שבו וכותב שטר לרבו על חצי דמיו שיפרע לו ממה שיירוח לאחר שיהיה כולו בן חורין מפני שכשהגיא חצי עבד אין לו ממון כלום שכל מה שמרויח ביום שהוא עובד לעצמו סוף סוף למחר כשהוא עובד לרבו הרי הוא עבדו וכל מה שקנה עבד קנה רבו להכי צריך לכתוב שט"ח על חצי דמיו. וחזרו בית הילל כו' מפני תיקון העולם הא לאו מפני תיקון העולם אין כופין את רבו משום דאמרינן דלית דינא דגוד או אגוד דלא מצי עבד למימר לו שחרריני ואתן לך דמי חצייי או תן אתה לי דמי חצייי ואהא מהכל עבדך והיובהא דרב יהודה. לעולם אמר לך רב יהודה בעלמא אית דינא דגוד או אגוד דהכא נמי עבד שאני. דגוד איכא אגוד ליכא דעבד מצי למימר לרבו קנוב עלי דמים ואקנה חצי ממך אבל אינו יכול לומר לו אקנוב אני עליך דמי חצייי ותקנה אותי מהכל דאינו יכול למכור צד שחרור שבו לישא שפחה. וא"ת דמפרש"י אגוד ליכא לא מצי עבד למימר לרבו קנה חלקי המשוחרר שאם נותן לו הרב דמים עכשיו כשהוא רבו מהכל חזור ונוטלן הימנו דמה שקנה עבד קנה רבו ונמצא שאין גופו קנוי כשהוא חזור ונוטלן. לא"ה: אם

ט) [ל"ל תרגום משכו ונגידון].

המשך הנספח בעמוד הבא.

השותפין פרק ראשון בבא בתרא טו.

מסורת הש"ס

א) מנחות ל, ב) [סס מיתא חיי], ג) [סס ליתא], ד) [מ"ש ואימא יעקב דכתיב ביה ויזרח לו השמש ההוא מיבעי ליה שמש שבאה בעבורו זרחה בעבורו קא כו'], ה) [לעיל יד:], ו) [ימות מט:], ז) [כלומר, רש"ש], ח) בס"א: למקנטרים, ט) בנת, י) [ל"ל בנו וכ"ל בס"ר], כ) [מדליתא ימות מט:], ל) [כך ליתא ברש"י דהכא ומנחות ל, אבל במגילה כא: ד"ה תנא דתנו דבר זה בסס רש"ר], מ) [סוף פ' וילך],

גליון הש"ם

גמ' מבאן ואילך כתב יהושע. עי' (מגילה) [מכות] דף יא ע"א: תוס' ד"ה פ"ה בו' ההא ירמיה. עיין בתשובות נודע ביהודה מ"מ מא"מ סימן קו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' עד כאן הקב"ה אומר ומשה כותב כל"ל ותיבת אומר נמחק: (ב) רש"י ד"ה ל"א הכי גרסינן דמתניתא וכו' בני קרח הוא. וגרסינן כאן קא חשיב אברהם וקא חשיב איתן והאמר רב בר' ומשני איתן האזרחי דקא חשיב הכא יעקב דכתיב ביה ויזרח לו השמש הש"ל:

מוסף רש"י

אפשר ס"ת חסר אות אחת. ומשה קורא לו ס"ת דכתיב נקוט את הספר התורה הזה (מנחות ל:). הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב. ומשה אומר אחריו כדי שלא יעשה וכותב (שם). ומשה כותב בדמע. ולא היה אומר אחריו מרוב צערו (שם). כמו שנאמר בר' מפיו יקרא אלי כו'. שלא היה אומר אחריו משום דקינות הוו (שם). שמונה פסוקים שבתורה. מיומת סס משה, יחיד קורא אותן. אדם אחד קוראן ואין מפסיק בינתיים כדי לעמוד אחר וקרות (שם) שלא לתפסיק בפסוקיו של יסוד עולם (מחזור וישרי ס"ר תיח). הואיל ואשתנו. דנכתב בדמע, אשתנו. משאר פסוקי דס"ת (שם).

מוסף תוספות

א. וי"ג עד ולו. ריטב"א. ב. שאין עומד עם הקורא שליח ציבור שמחזן עליו. סס. ג. כדי שלא יהא ניכר שיהושע הוא כתבן. ר"י מגיג. ד. ר"ל אמר איוב לא היה, מחולפת שיטתיה דר"ל, דתמן אמר ר"ל בשם בר קפרא בימי אברהם היה, והכא אמר איוב לא היה, מאי לא היה, ביסורים שנכתבו עליו. גרסאות רבינו סוף פרשת וירא. ה. אלא. סס.

רבינו גרשום

ליום השבת שנאמר בשביל אדם הראשון ועל ידי [ר"] זקנים הני דקא חשיב ט) לבר מאדם הראשון הוו ר' והני ר' כולהו קבוע בו מזמורייהן; וסיעתו. תלמידיו. וייחוס דברי הימים עד לו. כלומר הוא חשב היחס בדברי הימים מאדם הראשון עד עצמו: הואיל ואשתני. משאר תורה שהללו כת' משה בדמע: אשתני. נמי משאר תורה דיחיד יקרא אותו ולא שנים. ולמאן דאמר יהושע כתבו להכי יחיד קורא אותו והיינו דלא כר' שמעון דאיהו אמר דמשה כתבו: תרי הימן הוו. בן בנו של שמואל: (עד שעשאה כסולת נקיה). רבא אתי לסיועי למאן דאמר איוב בימי משה הוה. שדומה לעץ נקי מחטא: אלא משל היה. כמו שאמר שלמה יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים ולא שממש הוה: שיצאו. מכלל דבימי משה הוה ולא מעולי גולה: לעולם מעולי גולה אימא שהיה כשיעור שהיו ישראל במצרים והכי הוא

ט) נראה דרבינו גרשם גם וע"י שלמה ומכו שהוא נתוס' ולפיכך הוקרן לומר דקתביב ר' לבד מאדם הראשון:

חזקיה וסיעתו. בני דורו שהחליכו ימים אחריו: **כתבו ישעיה.** שהרגו מנשה[ז] ולא כתב ספרו שלא היו הנביאים כותבים ספריהן אלא לפני מותן: **משלי קהלת.** דכתיב בספר משלי (כה) אשר העתיקו אנשי חזקיה וגו' ועל שחזקיה גרם להן לעסוק בתורה כדאמרינן בחלק (סנהדרין דף לד:) נעץ חרב על פתח בית המדרש כו' נקרא הדבר על שמו: **אנשי כנסת הגדולה.** חגי זכריה ומלאכי זרובבל ומרדכי וחבריהם: **כתבו יחזקאל.** שנתגלה בגולה ואיני יודע למה לא כתבו יחזקאל בעצמו אם לא מפני שלא נתנה נבואה ליכתב בחוצה לארץ וכתבום אלו לאחר שבאו לארץ וכן ספר דניאל שהיה בגולה וכן מגילת אסתר ושניים עשר מתוך שהיו נבואותיהם קטנות לא כתבום הנביאים עצמם אים אים ספרו ובאו חגי זכריה ומלאכי וראו שרוח הקדש מסתלקת שהיו הם נביאים אחרונים ועמדו וכתבו נבואותיהם וגרפו נבואות קטנות עמם ועשאום ספר גדול שלא יאבדו מחמת קטנם: **עד לו.** עד שייחס עצמו: **מסייע לי' כו' עד שייחס עצמו.** שכתב דברי הימים עד שייחס בו את עצמו: **ומאן אסקיה.** מי שיימו: **מניח כמאן דאמר.** כל[ו] הך דקתני לעיל [יד:] יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה אתיא כי האי תנא דלקמיה דאמר נמי יהושע כתבן: **דתניא.** פלוגתא דתנאי בהאי וימת שם משה כו': **כמו שנאמר להלן כו'.** אכולה מילתא קאי דקאמר הקב"ה אומר ומשה כותב כמה שמצינו שהנביאים כותבים מפי רבם: **יחיד קורא אותן.** כלומר אין מפסיקין בהן: **לימא ר"י היא.** דאמר לא כתבם משה לפיכך נשתנו משאר התורה ולא כר"ש: **הואיל ואישתנו.** לכתוב בדמע אישתנו: **ואימא יעקב הוא.** לא גרסינן לה: ל"א (ג) גרסינן [למתניתא] דלעיל [יד:] במנייא דעשרה זקנים דקא חשיב אברהם ואיתן האזרחי ולא קא חשיב אסף דקסבר משלשה בני קרח הוא: **והא אמר רב הוא.** גבי ויחכם מכל האדם מאיתן האזרחי וגו' (מלכים ה יא) אימר וכן הך דהימן זה משה אהימן דההוא קרא אימר דכתיב ביה והימן וכלכל וגו' [דס"ל בן] **מרי הימן הוא.** משכיל להימן האזרחי [תהלים פח] הימן אחרינא הוא: **שנאמרו כאן.** אויב שהאריך ימים רבים: **משל היה.** ללמוד ממנו תשובות למקטרגים[מ] על מדת הדין ושאין אדם נתפס על עוונו: **איש היה.** אלמא הוא: **אלא מעתה ולרש אין לו כו'.** וסיפיה דקרא ותהי לו [ט] נבת: **מי הוא.** משום דכתיב ותהי: אימא

ועל ידי שלמה ועל ידי בני קרח. לפי הספרים דגרסי שלמה ל"ל דאסף הוה משלשה בני קרח והוא אביאסף ולספרים דל"ג שלמה לא הוי אסף אביאסף אלא אסף היה מן הלויים המשוררים וא"ת ולהכהו דלא גרסי ליה אמאי לא חשיב הא כתיב (תהלים עג) לשלמה אלהים משפטיך וגו' וי"ל דדוד אמרו והתפלל על שלמה תדע דכתיב בסוף המזמור כלו תפלות דוד וא"ת לספרים דגרסי שלמה הכתיב כלו תפלות דוד וי"ל לפי שסיימו דוד והא דכתיב נמי שיר המעלות לשלמה דוד כמו כן אמרו דכל חמש עשרה מעלות דוד אמרן ויש ספרים דקא חשיב אברהם ואיתן האזרחי וגרים לקמן דקא חשיב אברהם וקא חשיב איתן והאמר רב איתן האזרחי הוא אברהם ומשני איתן האזרחי דקא חשיב הכא יעקב וקשה להאי גירסא דמנא לן לדוד כתב ספרו על ידי אברהם כיון דאיתן האזרחי לאו היינו אברהם: **ירמיה כתב ספרו וספר מלכים.** והא דלא כתב ישעיה דהיה קודם ירמיה ספר מלכים לפי שנהרג ולא היה בסוף מלכים ממנשה ואילך (לפי שנהרג) ואפילו ספרו לא כתב: **חזקיה וסיעתו כתבו ישעיה.** לפי שחזקיה גרם להם לעסוק בתורה נקרא הדבר על שמו אבל הוא לא כתבו שהרי מת קודם לישעיה דמנשה[י] כן בתו הרג לישעיה[כ]: **עד לו.** פירש ר"ח עד פסוק ולו אחים בני יהושפט (דה"ב כא) ומסייע לרב שייחס עצמו ועלה שייחוס עצמו כתב לפני זה הפסוק וקשה לפירושו דהכל"ל עד ולו בוי"ו א: **פ"ה דיחזקאל לא כתב ספרו לפי שהיה בחוצה לארץ.** וקשה[מ] דהא ירמיה נמי בחוצה לארץ היה שהלך למצרים ותנינא שם כמה נבואות ולא מלינו שחזר יותר לארץ ישראל: **שמונה פסוקים שבתורה.** ה"ר משולם היה מלריך מכאן לקרות לאחד אותן ח' פסוקים שלא יקרא עמו שליח לצבור[ב] ואין נראה לר"ת דהא כל התורה כולה נמי אחד קורא כדתנן במגילה (דף כא:) קראוה שנים יצאו ואמר בגמ' תנא מה שאין כן בתורה ואומר ר"ת[ג] דיחיד קורא בלא הפסקה שלא יקראו שנים זה ד' פסוקים וזה ד'[ד] ומה שנוהגים עתה לקרות שנים [בכל התורה] אומר ר"ת כדי שלא יתביש מי שאינו יודע לקרות בעצמו כענין שמלינו במסכת ביכורים (פ"ג מ"ז) תתן כל מי שיודע לקרות קורא בעצמו ושאינו יודע לקרות מתקנין לפניו ממנעו מלהביא ביכורים התקינו שיהיו מקרין את מי שיודע לקרות ואת מי שאינו יודע לקרות והא דאמר בירושלמי במגילה רבי שמואל בר רב יצחק על לבי כנישתא ומחזא חזנא דקאים וקורא ולא קאי בר איניש מתמיה א"ל אסור כשם שנתנה תורה על ידי סרסור כך אנו לריכין לנהוג בה על ידי סרסור אע"ג דמשמע שחזן עומד אצל הקורא לא שיקרא עמו אלא יעמוד ויקרא אותם שיש להם לקרות כדי שתנתן תורה על ידי סרסור ועוד אומר ר"י דיכול להיות שקלת מסייע לו בנחת והא דמשמע במגילה שלא יקראו שנים היינו שנייסה שוין בקול רם:

איוב לא היה ולא נברא. האי לא סבר כריש לקיש דאמר בב"ר[מ] [ז] אויב לא היה שבאו עליו יסורין ולא אמר הכתוב שבאו עליו [ח] להודיענך כחו של איוב שאילו באו עליו היה יכול לעמוד בהן דאי סבר האי אמורא דאויב היה בעולם א"כ מאי קאמר שמו ושם עירו למה טובא אינטריך לאשמועינן מי הוא אותו לדיק שהיה יכול לעמוד באותן יסורין:

בלעס

עין משפט נר מצוה

קלא א מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה ו ועיין בהגהות סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' תכח סעיף ז [וכרב אלפס פרק ד' דמגילה דף רט):

תורה אור השלם

1 וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל פִּי יְיָ.
דברים לד ה

2 לָקֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׂמְתָּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד:
דברים לא כו

3 וַיֹּאמֶר לָהֶם בָּרוּךְ מִפִּיו יִקְרָא אֵלַי אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַאֲנִי כֹתֵב עַל הַסֵּפֶר בְּדִיו:
יהושע כד לג

4 וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן עֶבֶד יְיָ בֶּן מֵאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים:
יהושע כד כט

5 וַאֲלִיעֶזֶר בֶּן אַהֲרֹן מֵת וַיִּקָּבְרוּ אֹתוֹ בַּגִּבְעַת פִּינְחָס בְּנוֹ אֲשֶׁר נִתַּן לוֹ בְּהַר אֶפְרָיִם:
יהושע כד לג

6 וּשְׁמוּאֵל מֵת וַיִּסְפְּדוּ לוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּרָמָה וּבְעִירוֹ וְשָׁאוּל הֵסִיר הָאֹבוֹת וְאֵת הַיִּדְּעֹנִים מֵהָאָרֶץ:
שמואל א כח ג

7 מְשַׂכִּיל לְאֵיתָן הָאֶזְרָחִי:
תהלים פט א

8 מִי הָעִיר מִמִּזְרָח צָדָק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמְלָכִים יָרֵד יִתֵּן בְּעָפָר חַרְבּוֹ כְּקַשׁ נִדָּף קַשְׁתּוֹ:
ישעיהו מא ב

9 לֹא כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא:
במדבר יב ז

10 מִי יִתֵּן אִפּוֹ וַיַּכִּרֶהוּ מְלֵי מִי יִתֵּן בַּסֵּפֶר וְיֻחָקוּ:
איוב יט כג

11 וּבְמָה יָדַע אִפּוֹא כִּי מְצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמְּךָ הֲלוֹא בְּלֶכְתְּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכָּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה:
שמות לג טז

12 וַיַּחֲרֵד יַעֲקֹב וַיַּרְדֶּהָ גְּדֹלָה עַד מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי אִפּוֹא הוּא הַצָּד צַיִד וַיָּבֵא לִי וֵאֹכַל מִכֹּל בְּטֶרֶם תָּבוֹא וַאֲבָרְכֵהוּ גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה:
בראשית כז לג

13 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם כֵּן אִפוֹא זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ מִזִּמְרַת הָאָרֶץ בִּכְלֵיכֶם וְהוֹרִידוּ לָאִישׁ מִנְחָה מְעַט צְרִי וּמְעַט דְּבַשׁ נְכֹאת וָלֹט בָּטְנִים וּשְׁקֵדִים:
בראשית מג יא

14 וַיֹּאמֶר אַת אֲחִי אָנֹכִי מְבַקֵּשׁ הַגִּידָה נָּא לִי אֵיפֹה הֵם רֹעִים: בראשית לז טז

15 וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ כִּי שָׁם חֶלְקַת מְחֹקֵק סָפוּן וַיֵּתֵא רֵאשִׁי עָם בְּדֶקֶת יָיְ עֲשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל:
דברים לג כא

16 אִישׁ הָיָה בְּאֶרֶץ עוּץ אִיּוֹב שְׁמוֹ וְהָיָה הָאִישׁ הַהוּא תָּם וְיָשָׁר וִירֵא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע:
איוב א א

17 וּמָה הָאָרֶץ הַשְּׁמֵנָה הִוא אִם רָזָה הֲיֵשׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין וְהִתְחַזַּקְתֶּם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי הָאָרֶץ וְהַיָּמִים יְמֵי בְּכוּרֵי עֲנָבִים:
במדבר יג כ

18 וְלָרָשׁ אֵין כֹּל כִּי אִם כִּבְשָׂה אַחַת קְטַנָּה אֲשֶׁר קָנָה וַיְחַיֶּהָ וַתִּגְדַּל עִמּוֹ וְעִם בָּנָיו יַחְדָּו מִפִּתּוֹ תֹאכַל וּמִכֹּסוֹ תִשְׁתֶּה וּבְחֵיקוֹ תִשְׁכָּב וַתְּהִי לוֹ כְּבַת:
שמואל ב יב ג

המשך הנספח בעמוד הבא.

השותפין פרק ראשון בבא בתרא יז.

כלל מכל כל. בגאברהם כתיב (בראשית כד) וה' ברך את אברהם בכל בילחק כתיב (שם מ) ואוכל מכל ביעקב כתיב (שם לג) וכי יש לי כל כלומר לא חסרו שום טובה: **חלב בקרבי. לעריה קא מדבר.** על לבו ממש הוא מתרעם ואומר שמת בקרבו מרוב צרות: **שלא שלט בהן מלאך המות.** אלא מתו בנשיקה על פי שכינה: **כלל מכל כל.** לא חסרו שום כבוד ומצינו כבוד זה במשה ואהרן שנאמר בהן על פי ה' ואם אלו מתו ע"י מלאך [המות] נמצא שחסרו כבוד: **לדאמרן.** שמתו ע"פ שכינה ואין ראויה רמה לשלוט במי שנשוק משכינה שהרי אין הרמה באה אלא מעטפה מרה המעטפת מסכינו של מלאך המות דאמר מר (ע"ז דף כ:) ממנה מת ממנה מסריח ממנה פניו מוריקות: **ישכון לבטח עליו.** הכי דרש (ג) ישכון לבטח בימין על סמיכות ידידות השכינה: **בעטיו של נחש.** בעצתו של נחש כלומר לא היו רואין למות אלא שגזרה גזירת מיתה על כל תולדותיו של אדם הראשון בעצתו של נחש בעטיו תרגום של עצתו כדכתיב (דניאל ו) אתייעטו כל וגו' וכן כתיב עטוא וטעם (שם ג): **ואחיותיהם.** בני ישי כתיב:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור. בור שיח ומערה. מפורשים בגמרא קמא בפרק שור שנגח את הפרה (דף נ:): **בור.** עגול: **שיח.** ארוך וקצר: **מערה.** מקורה בקירות: **נברכת הכובסים.** חופר חפירה מרובעת בעומק אמה או יותר ומי גשמים מתכנסים בה לכבס בגדיהם והיו להם שתים אמת ששורים את הבגדים יום או יומים בלותא כלבים והיא קרויה מחמצן בגמ' [יט.] ואחת שמשפשפים בה והיא קרויה גדיין [שם]: **אא"כ בור.** מפני שהחפירה הסמוכה לבור מחלשת כותלי הבור ומרפה אותן: **וסד בסיד.** את כותלי חפירתן: **גפת.** פסולת זיתים שנתעצרו בבית הבד: **הסלעים.** אבנים שהאור יוצא מהן שקורין קוליי"ש שכל אלו קשין לחומה שמוציאין הבל: **מן הכותל.** כותל לבנים של טיט הבנוי על גבי קרקע ולאו בבור קאי השתא: **זרעים.** קשין לכותל דתפרש בגמ' (פ): **ומחרישה.** מרפה את יסודו וגופל: **מי רגלים.** ממסמסין את הלבנים שהן של טיט יבש: **ריחיים.** קשין לכותל שמגידין את הקרקע בגלגול חבטתן: **מן השכב.** היא הריחיים התחתונה: **הרכב.** היא העליונה הרוכבת על זו והיא קליה טפח מן התחתונה: **ואם הגביה שלשה מן הכליה.** תנור כלי חרס הוא ברוף בבבשן כשאר קדירות ופיו למעלה והבא לקובעו בארץ עושה בין טיט ואבנים שיהיו לו לבסים ומושיבין אותו עליו שלא יצטננו שוליו מחמת קרקע ואותו בנין עשוי בשיפוע רחב מלמטה וקצר מלמעלה כמדת התנור מתחתונה קרוי כליא ועליונו קרוי שפה כלומר שפת הכליא שפתה עליונה ולפי שהבלו של תנור קשה לכותל צריך להרחיקו: **גמ'** פתח

שלשה בו' מעין העולם הבא. תימה לרשב"ל אמאי לא חשיב נמי מיום דאמר לעיל (דף טו:) והאתונות רועות על ידיהם מלמד שהטעימו הקב"ה מעין עולם הבא וי"ל דאיום לא היה אלא בחד מילתא ואברהם ויצחק ויעקב נהנו מעין עוה"ב מכל וכל:

שבעה שלא שלטה בהן רמה. תימה לרשב"ל דכולהו לדיקי נמי דאמר בשבת בפ' שואל (דף קנב:) ורקב עצמות קנאה מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו נרקבין ושאין קנאה בלבו אין עצמותיו מרקבין וי"ל דיכול להיות אלא ירקב ויאלטוב בו רמה כדאמר במעשה דרבי (ד) אלעזר בן שמעון בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פד:) דנפיק ריחשא מאודניה:

שלשה לא שלט בהן יצר הרע. אין לפרש אלא שלט כלל דא"כ היכי קבלו עליה אגרא אלא כדאמר (יומא דף לח:) מאי דכתיב רגלי חסידיו ישמור כיון שעבר אדם רוב שנותיו ולא חטא שוב אינו חוטא ה"נ כיון שראה הקב"ה שהיו דוחקין עצמן כל כך להתרחק מן העבירה סייעם הקדוש ברוך הוא מכאן ואילך אלא שלט בהן יצר הרע:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור. כל הני איירי דאית בהו מיא וטעמא משום מתוגתא כדאמרינן בגמרא ותימה לר"י והא אמרי' בגמ' כל מרא ומרא דקא ממית כו' ואומר ר"י דלא קאמר אלא שמאותה שעה מתחיל החיזק וכיון דבתחילת החיזק הוו גירי דיליה מודה ר' יוסי ומיהו אי לאו משום מיא לא היה צריך הרחקה ג' טפחים:

לא שיח ולא מערה. וה"ה חרילין ונעיצין והני נקט אגב בור דבכל מקום רגיל לשנות שיח ומערה בהדי בור ואמת המים ונברכת הכובסין דאין רגיל לשנותן גבי בור מפרש בגמ' דצריכי תרוייהו ומיהו הא לא מפרש אמאי לא הוה שמעינן להו מבור[א] דמצי למימר דבור ושיח דעמוקין טפי[ב] בעי הרחקת שלשה אבל הכא דלא עמיקי כולי האי הוה אמינא דלא בעי הרחקת שלשה ואי תנא הני הוה אמינא דבור ושיח דעמיקי טפי בעי הרחקה יותר מג' ובפרק הפרה (נ"ק דף נ:) דתנן אחד החופר בור ושיח ומערות ומצרין להו לכולהו בגמרא התם ניחא דלא הוה ליה לתנא למינקטינהו אגב בור כיון דכתיב בור בקרא אלא הוה ליה למיתני בור לחודיה:

סלעים. אבנים שאם יולא מהן דרך להניחן אצל הכתלים והא דאמר בירושלמי אית תנא תני טומנין בסלעים ואית (ה) תני דאין טומנין כאן בסלעים של כסף כאן בסלעים של נחושת[ג] הוה מצי לשנויי כאן בסלעים של אבנים כאן בשל כסף אלא ניחא ליה לשנויי כולהו במתכת: **וסד בסיד.** גרסא לר"י דבסיפא נמי גרס וסד בסיד ולא גרס או דאי גרסי' בסיפא או סד בסיד אם כן תפשוט דבריהם וסד בסיד תנן מדלא קתני או סד בריש כמו בסיפא אלא ודאי בסיפא נמי גרס וסד והא דפשיטא ליה בגמרא (לקמן דף יט.) דבסיפא הוי או סד בסיד הייגו משום דאין ההיזק כל כך מרובה אלא יועיל לו סיד לחודיה: **כליא.** פירש ר"ח בתנור לר מלמטה ובאמצעיתו מרחיב ובולט ויולא כשיעור טפח ומתמצעיתו מיצר ועולה:

פתח

מסורת הש"ס

(א) [מו"ק כח.], ב) נ"א אברהם יצחק יעקב משה אהרן ומרים כדאמרן בנימין בן יעקב וכו' ומזה תבין פירש"י דהכא ד"ה כדאמרן וכו'], ג) שבת נה:, ד) נ"א וסד, ה) [נקמן יט:],

תורה אור השלם

1 וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְיָ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל:
בראשית כד א
2 וַיַּחֲרֹד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד מְאֹד וַיֹּאמַר מִי אֵפוֹא הוּא הַיָּצֹד צַיִד וַיָּבֵא לִי וְאֹכַל מִכֹּל בְּטֶרֶם תָּבוֹא וַאֲבָרְכֵהוּ גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה:
בראשית כז לג
3 קַח נָא אֶת בְּרֶכְתִּי אֲשֶׁר הֻבְאַת לָךְ כִּי חָנַנִי אֱלֹהִים וְכִי יֶשׁ לִי כֹל וַיִּפְצַר בּוֹ וַיִּקָּח: בראשית לג יא
4 כִּי עִנִּי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי:
תהלים קט כב
5 וַיַּעַל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֶל הֹר הָהָר עַל פִּי יְיָ וַיָּמָת שָׁם בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ: במדבר לג לח
וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל פִּי יְיָ:
דברים לד ה
6 וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הָעֵדָה מִדְבַּר צִן בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקָדֵשׁ וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם וַתִּקָּבֵר שָׁם: במדבר כ א
7 לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְיָ יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכָן:
דברים לג יב
8 לֵכֶן שָׂמַח לִבִּי וַיָּגֶל כְּבוֹדִי אַף בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּן לָבֶטַח:
תהלים טז ט
9 וְאֵת עֲמָשָׂא שָׂם אֲבִשָׁלֹם תַּחַת יוֹאָב עַל הַצָּבָא וַעֲמָשָׂא בֶן אִישׁ וּשְׁמוֹ יִתְרָא הַיִּשְׂרְאֵלִי אֲשֶׁר בָּא אֶל אֲבִיגַיִל בַּת נָחָשׁ אֲחוֹת צְרוּיָה אֵם יוֹאָב:
שמואל ב יז כה
10 וַאֲחִיוֹתֵיהֶם צְרוּיָה וַאֲבִיגָיִל וּבְנֵי צְרוּיָה אֲבִישַׁי וְיוֹאָב וַעֲשָׂה אֶל שְׁלֹשָׁה:
דברי הימים א ב טז

הגהות הב"ח

(א) במשנה ולא נברכת כובסין אא"כ הרחיק מכותלו של חבירו: (ב) שם ואת הסלעים מן הכותל שלו: (ג) רש"י ד"ה יסמן ובו' אבי דרש ליה יסמן בנימין לבטח על סמיכות: (ד) תוס' ד"ה שבעה וכו' דר' אלעזר בר"ש: (ה) שם ד"ה סלעים כו' ואית תנא תני דאין טומנין:

לעזי רש"י

קוילי"ש [קילו"ש]. אבני חלמיש.

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ט מהלכות שכנים הלכה ח סמג עשין טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף י:
ב ב מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ד:
ג ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
ד ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ז:
ה ה מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ח:

מוסף רש"י

בעטיו של נחש. בעצתו של נחש שהשיאה לחוה ולא נחטא אחר, שלא חטאו. בעטיו, כמו (דניאל ג) עטא ועטעם (שבת נה:)

הדרן עלך השותפין

מוסף תוספות

א. הא הוה נמי משום מתוגתא כנ"ל. עיין רשב"ם. ב. ומקלקל ליה לכותל טפי. שם. ג. בסלעים של כסף אין טומנין, ובסלעים של נחושת טומנין. יומא לא: שבת פ"ד ה"ח. ועיין מהרש"ל.

רבינו גרשום

על פי ה'. דמי שמת ע"י מלאך המות שולט בו רמה ותולעה מפני כי ג' טיפין של מרה תלוין בו בסכינו ממנה מת ממנה מסריח ממנה פניו מוריקים ואותם שמתו על פי ה' לא שלט בהן רמה ותולעה: חלל בקרבי. שאין בו יצר הרע: צעריה דמדכר. כלומר זה בקרבו מפחד מאותו מעשה שאירע לו: רחמי הוא דבעי ה) שוכן בו לבטח: בעטיו של נחש. בעצה שיועצה לחוה ולא מפני חטא אדם עטיו לשון עצה כמו (דניאל ב) עטא וטעם:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור אדם בור וכו'. מלאך המות שולט בו רמה ותולעה ומקלקל לבורו: ולא שיח. זהו חפירה שחופרין להשקות שדותיהן ונעשויה ארוך וקטין: לא מערה. שהיא מרובעת: נברכת הכובסין. ששם רוחצין וכובסין את בגדיהן:

ה) [נראה דל"ל רחמי הוא דבעי שיסכון בבתו לבעלן].

שלשה בו' מעין העולם הבא. נמי מיום דאמר לעיל (דף טו:) והאתונות רועות על ידיהם מלמד שהטעימו הקב"ה מעין עולם הבא וי"ל דאיום לא היה אלא בחד מילתא ואברהם ויצחק ויעקב נהנו מעין עוה"ב מכל וכל:

שבעה שלא שלטה בהן רמה. תימה לרשב"ל דכולהו לדיקי נמי דאמר בשבת בפ' שואל (דף קנב:) ורקב עצמות קנאה מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו נרקבין ושאין קנאה בלבו אין עצמותיו מרקבין וי"ל דיכול להיות אלא ירקב ויאלטוב בו רמה כדאמר במעשה דרבי (ד) אלעזר בן שמעון בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פד:) דנפיק ריחשא מאודניה:

שלשה לא שלט בהן יצר הרע. אין לפרש אלא שלט כלל דא"כ היכי קבלו עליה אגרא אלא כדאמר (יומא דף לח:) מאי דכתיב רגלי חסידיו ישמור כיון שעבר אדם רוב שנותיו ולא חטא שוב אינו חוטא ה"נ כיון שראה הקב"ה שהיו דוחקין עצמן כל כך להתרחק מן העבירה סייעם הקדוש ברוך הוא מכאן ואילך אלא שלט בהן יצר הרע:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור. כל הני איירי דאית בהו מיא וטעמא משום מתוגתא כדאמרינן בגמרא ותימה לר"י והא אמרי' בגמ' כל מרא ומרא דקא ממית כו' ואומר ר"י דלא קאמר אלא שמאותה שעה מתחיל החיזק וכיון דבתחילת החיזק הוו גירי דיליה מודה ר' יוסי ומיהו אי לאו משום מיא לא היה צריך הרחקה ג' טפחים:

לא שיח ולא מערה. וה"ה חרילין ונעיצין והני נקט אגב בור דבכל מקום רגיל לשנות שיח ומערה בהדי בור ואמת המים ונברכת הכובסין דאין רגיל לשנותן גבי בור מפרש בגמ' דצריכי תרוייהו ומיהו הא לא מפרש אמאי לא הוה שמעינן להו מבור[א] דמצי למימר דבור ושיח דעמוקין טפי[ב] בעי הרחקת שלשה אבל הכא דלא עמיקי כולי האי הוה אמינא דלא בעי הרחקת שלשה ואי תנא הני הוה אמינא דבור ושיח דעמיקי טפי בעי הרחקה יותר מג' ובפרק הפרה (נ"ק דף נ:) דתנן אחד החופר בור ושיח ומערות ומצרין להו לכולהו בגמרא התם ניחא דלא הוה ליה לתנא למינקטינהו אגב בור כיון דכתיב בור בקרא אלא הוה ליה למיתני בור לחודיה:

סלעים. אבנים שאם יולא מהן דרך להניחן אצל הכתלים והא דאמר בירושלמי אית תנא תני טומנין בסלעים ואית (ה) תני דאין טומנין כאן בסלעים של כסף כאן בסלעים של נחושת[ג] הוה מצי לשנויי כאן בסלעים של אבנים כאן בשל כסף אלא ניחא ליה לשנויי כולהו במתכת: **וסד בסיד.** גרסא לר"י דבסיפא נמי גרס וסד בסיד ולא גרס או דאי גרסי' בסיפא או סד בסיד אם כן תפשוט דבריהם וסד בסיד תנן מדלא קתני או סד בריש כמו בסיפא אלא ודאי בסיפא נמי גרס וסד והא דפשיטא ליה בגמרא (לקמן דף יט.) דבסיפא הוי או סד בסיד הייגו משום דאין ההיזק כל כך מרובה אלא יועיל לו סיד לחודיה: **כליא.** פירש ר"ח בתנור לר מלמטה ובאמצעיתו מרחיב ובולט ויולא כשיעור טפח ומתמצעיתו מיצר ועולה:

פתח

יז: לא יחפור פרק שני בבא בתרא

פתח בבור וסיים בבותל. בקונטרס גרס בתר דשני מכותל בורו שאינו וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ואינו נראה כמו שאפרש ומי גרס לה הכי גרס לה פתח בבור וסיים בכותל וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו וכן משמע מתוך פירוש ר' חננאל ואע"ג דבריש המניח (בבא קמא דף מ.) כי פריך פתח בכד וסיים בחבית לא קא מסיים וליתני ואם יחוק בעל הכד כו' אין לשון הגמרא שוה אלא פעמים מאריך ופעמים מקצר:

מכותל בורו שנינו. כלומר לא מחלל בורו קאמר אלא מכותל שיש לבור שהראשון הניח כשחפר בורו ומהך מילתא דרב יהודה דייקא לקמן דאסור לסמוך מהחוזקן הראשון להניח כותל ופריך מינה לאביי והשתא לא אפשר למיגרס וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו דא"כ הוה משמע מחלל בורו ומה שפירש הקונטרס דאי הוה תני מבורו הוה ידעינא דמכותל בורו קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין [זה] כונס לתוך שלו כלום כו' גרסת ספרו דחקתו אבל אין נראה דודאי אי תני מבורו הוה אמינא מחלל בורו קאמר ושרי לסמוך ואם הראשון הרחיק מאיליו מן המיצר ג' טפחים או יותר ה"א דהשתי יכול לסמוך עד המיצר ואם כן צריך לשנות מכותלו לאשמועינן דאסור לסמוך לרבא ולאביי צריך הרחקה בין שני הבורות ששה טפחים ומיהו יש לישב הגירסא ופריך אלינא דאביי דאלינא דידיה קיימא דליתא אלא אם כן הרחיק מבורו ששה טפחים:

למאי נפקא מינה למקח וממכר. הך נפקותא לא איצטריך לרבא דהא קא משמע לן דאסור לסמוך אלא לאביי דקא סבר מותר לסמוך וקאמר למאי נפקא מינה אי לאשמועינן דבעי הרחקה ו' טפחים ליתי אלא אם כן הרחיק מבורו ו' טפחים: **אביי אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות.** והומיל וכן אינו מזיק לו אם הוא סומך וקשה לרש"ל דהא מפסיק הוא שאם יטע אילן יצטרך להרחיקו יותר ממחמת שסומך זה עד המיצר דמרחיקין האילן מן הבור חמש ועשרים אמה[א] וי"ל דמכל מקום אינו עושה לו היזק דהא דמרחיק יותר לא מפני שלא יזיקנו הבור אלא מפני שלא יזיק הוא לבור ולהכי אין לזה להניח מלסמוך בשביל כך דאם לא כן ירחיק כל כ"ה אמה את בורו:

אביי אמר סומך. אומר ר"י לשתי הלשונות לאביי דאמר סומך אם בא אחד לחפור בור לאחר מכאן צריך הוא להרחיק כל ששה טפחים[ב]:

לאביי ניחא. השתא ס"ד דמכותל בורו היינו מחלל בורו ולא דקדק בלשון: **ה"ג בספרים ישנים שלא הבא בידים בו' וזה מרחיק ג' טפחים וסד בסיד** (ה). וקשה לאביי ה"נ שבאו לחפור שניהם בבת אחת ובא בידים איצטריך ליה סד"ל כיון דבא בידים ליבעי רווחא טפי קמ"ל והשתא לא היה צריך לאסוקי ובא בידים איצטריך ליה שהרי לא הקשה כלום מבא בידים אלא אגב דאייתא בריתא מפרש לה ויש ספרים דגרסי טעמא דבא בידים הא לא בא בידים ולא פריך לרבא ומשני ה"ה אפי' לא בא בידים ובא בידים איצטריך ליה וכו' ואין נראה לר"ת לחלק לענין היתר לסמוך בין בא בידים ובין לא בא בידים[ג] ולר"י נראה לחלק שפיר דאע"ג דלא בא בידים שרי לסמוך בבא בידים אסור לסמוך לפי שהקרקע מתבקעת ונופלת קרקע של שדה חבירו[ד]: **מרחיקין את הגפת בו' טעמא דאיכא בותל בו'.** פירוש וקשה לרבא ותימה מאי קושיא הכא ודאי מותר לסמוך בשאין כותל שאין מזיק כלום וכשיחפוץ זה לעשות כותל יסיר את הגפת וי"ל דהני נמי מקלקלין את הקרקע ויזיק לכותל לכשיבנה אפי' שוב יסיר ועוד אומר ר"י דבכל אלו יש טורח בסילוקן ולכך מעתה יכול לעכב עליו כי יש לאוש שמא לא ימהר לסלקו כשילה לעשות כותל וא"ת אכתי מאי פריך לרבא הא מפרש טעמא לעיל משום דכל מרא ומרא דקא מחיית מרפית לארעאי[ה] וי"ל דההוא טעמא לא קאמר אלא אליבא דרבי יוסי והכא לא פריך אלא אליבא דרבנן[ו]:

פתח בבור. סמוך לבורו של חבירו והדר סיים אלא אם כן הרחיק מבורו הוה ליה למיתני אלא אם כן הרחיק דאילו מכותלו כותל הבנוי על גבי קרקע הוא: **מכותל בורו שנינו.** כלומר הא דקתני מכותל בורו קאמר שאף הוא קרוי כותל: **וליתני מבורו של חבירו.** ואנא ידענא דמכותל קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין זה כונס לתוך שלו כלום ופעמים שהוא סותר אף כותל חבירו אם הוא רחב משלשה[ז]: **הא קא משמע לן.** במאי דתניא מכותל בורו למדנו דה שהכותל בורו של ראשון מילא כל שלשה טפחים שהוחזק גם הוא להרחיק מן המיצר וממאי מדקתני שהטפחים חלוי של זה אינה מופלגת מכותלו של זה אלא שלשה טפחים שהוא כונס לתוך שלו נמצא שלשלת הטפחים שכנס גם זה לתוך שלו הכותל מלאם ומשמועינן שיעור רוחב כותלי בור: **ונפקא מינה למקח וממכר.** ואי"ת מנלן[ג] שהכותל הראשון הוא הוי שיעור הרחקה מן המיצר והלא לא היה לאחיזו בור סמוך למיצר ופליגי בה אביי ורבא ושמעינן ליה לאביי דאמר ראשון אינו צריך להרחיק תריץ הא שמעינן ליה לאביי גופיה דאוקמה כשבאו לחפור בבת אחת ששניהן הוחזקו להרחיק כל אחד ואחד שלשה טפחים: **הבא לסמוך.** בורו תחילה בלא המיצר ולאחיזו אין שם בור: **העשויה לבורות.** כגון בית השלחין שצריכה להשקות תדיר: **אפי' לרבנן דאמרי בו'.** דשמעינן מינה אדם צריך לכנוס לתוך שלו כדי שלא יזיק את חבירו ולא אמרינן זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: **ליפנהו לשרשיו.** אלא סופן שיתפשטו עשרים וחמשה אמה ויזיקו את כותלי הבור: **מרפיס לי.** שהיא מרעדת ונדה מחמת המכה: **הא לאיתמר עלה מכותל בורו שנינו.** ולמדנו בה שאף הראשון הוחזק להרחיק כדי כותל שהוא שלשה טפחים כדאמרן: **אלא לאביי קשיא.** דהוא גופיה אוקים דמכותל בורו שנינו ועל כרחך לא הוזכר שם כותל אלא ללמדנו ששיעור כותל כדי הרחקת המיצר הוא אלמא אף הראשון הוחזק להרחיק: **הבא בידים.** קרקע רך מתכתש מאליו: **זה וזה מרחיק.** אלמא אף על הראשון להרחיק: ה"ג **בא בידים שאני ודקאדי לה מאי קאדי לה בא בידים איצטריך סד"ל כו'.** כלומר הוא הדין אע"ג דלא בא בידים והאי דנקט[ד] בידים רבותא אשמעינן דאף על גב דבא בידים אין צריך להרחיק אלא שלשה טפחים:

מתוך המ

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פכ"ח מהלכות מכירה הל' יב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריז סעיף ה:

ז ב ג מיי' פ"ט מהל' שכנים הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף יח:

רבינו גרשום

ומקשינן פתח בבור לא יחפור בור וסיים בכותל דקתני אא"כ הרחיק מכותל חבירו ליתני מבורו של חבירו. והא אכתי לא פריש מילי דבור: ה) וג' טפחים הוי במחיצה של לבנים כדקתני באידך פירקין דלעיל בלבנים זה נותן טפח ומחצה ומחצה וזה נותן טפח ומחצה: אין ה"נ קתני מתני' אא"כ הרחיק מכותל בורו של חבירו ג' טפחים דהיינו בין בור זה לבור חבירו ו' טפחים והא אתא לאשמועינן דכותל בור ג' טפחים הוי דאי חפיר סמוך לכותל בור חבירו צריך להרחיק ג' ואי עביד כותל לבורו לא צריך הרחקה כלל: הבא לסמוך בצד המצר. כלומר שאם רוצה אחד לחפור בורו סמוך לשדה חבירו הפנויה מבורות: אביי אמר סומך. בצד ממש בלא הרחקה הואיל דאינו מזיק לחבירו דלית ליה להבירו השתא בור: ורבא אמר אינו סומך. אא"כ הרחיק כדין דאע"ג דלית ליה האידנא אימור אימלוך וחפיר נמי חבירו ואי לא ירחיק האי אתי לאזוקי ליה: שדה העשויה לבורות. שצריכה לבורות דבית השלחין היא (להבירו) ד"ה אינו סומך האידנא בור דהואיל ולא סגי בלא בור ודאי עביד בה בור ואתי לאזוקי אי לא ירחיק: כי פליגי בשדה שאינה עשויה לבורות. דבית הבעל היא: דבעידנא דקא נטע אילן איתא לבור. משום הכי מרחיק כ"ה אמות כי היכי דלא ליזלו שרשיו ומזקי לבור אבל הכא ג) דתני במצר כמצר סמוך משום דבעידנא דקא חפיר ליתיה לבור דהיאך: ליתנהו לשרשיו. בההיא שעתא: מרפית לארעא. וכי בעינא למיחפר בור יפול העפר לתוכו: טעמא דאיכא בור. סמוך ליה מש"ה אינו סומך בלא הרחקה הא דוק מינה אי ליכא בור סומך למצר חבירו בלא הרחקה: בשלמא להך לישנא. בתראה בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך (מש"ה) [שפיר] מתוקמ' מתני' דקתני הא ליכא בור סמוך בשדה שאינה עשויה לבורות מש"ה אי ליכא בור סמוך ואתיא מתני' כד"ה: אלא להיאך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות פליגי. אבל בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך אא"כ לא מיתוקמא מתני' אלא אליבא דאביי. אלא לרבא דאמר בין שדה העשויה לבורות בין שאינה עשויה לבורות אינו סומך מתני' קשיא ליה דמתני' דיקא הא ליכא בור סמוך: אמר [לך] רבא. לעולם אינו סומך לא בשדה העשויה לבורות ולא בשדה שאינה עשויה לבורות וממתני' לא מצי למידק הא ליכא בור סמוך דהא איתמר עלה דמתני' לעיל אמר אביי ואי תימא רב יהודה מכותל בורו של חבירו שנינו. מדקתני מכותל בורו מכלל דההוא דחפר מעיקרא הרחיק בורו ג' טפחים כשיעור כותל ולא סמיך בצד ממש בלא הרחקה: ג) מתני' מתוקמ' לד"ה אלא להיאך לישנא דאמר בשדה העשויה לבורות פליגי בשלמא לרבא דאמר אינו סומך ניחא ומתוקמא מתני' דתני לא יחפור אא"כ הרחיק לדעתיה ד): אלא לאביי דאמר בין בשדה העשויה לבורות ובין שאינה עשויה לבורות סומך לדעתיה מתני' דקתני אינו סומך קשיא ליה: אמר לך אביי. לעולם אפי' בשדה העשויה לבורות מצי סמיך אי ליכא בור אלא מתני' דקתני לא יחפור אא"כ הרחיק מיתוקמא כשבא לחפור בבת אחת זה בורו מכאן וזה בורו מכאן ומש"ה צריך להרחיק זה מזה משום רפיות

מסורת הש"ס

ה) כש"ל מ"ו, ג) [לקמן כה: מ: ב"מ קח:], ג) [לקמן כב: כה:], ד) לקמן יט. ע"ז [מוספתא פ"ח],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מיכא דאמרי תנן לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו ואיתמר עלה אמר אביי: (ב) רש"י ד"ה הא קמ"ל ממאי דקתני מכותל בורו למדנו כה שכותל בורו וכו' מדקתני שחפירותיו חלוי של זה אינה מופלגת. נ"ב לומר אין הכותל קרוייה הפלגה אלא בג"ש לאפוקי בפחות מג': (ג) ד"ה ונפקא וכו' מנלן שכותל הראשון: (ד) ד"ה ה"ג בא בידים וכו' והאי דנקט בא בידים: (ה) תוס' ד"ה הכי גר' וכו' וסד בסיד פי' וקשה לאביי:

מוסף רש"י

מרחיקין את האילן מן הבור. שהשרשין מתפשטין ומקצין כמותלי הבור ומקלקלין את הקרקע וכסתליס עופיס (ב"מ קיז.).

מוסף תוספות

א. [ד]אע"פ שאינה עשויה לבורות עשויה לאילנות היא. ר"ן. ב. דהיינו כל הרחקת שני בורות כדי שלא יקלקל בורו של חבירו. רשב"ם. כיון דהאי ברשות עבד. ריטב"ם. ג. דהא אביי ס"ל דאע"ג דכל מרא ומרא מרפי לארעיה, כיון דלא מיתוקמא אדעא דרפוא דידיה אלא משום בורו, [לכן כי] ליתיה לבור שרי. ר"ן. ד. [ו]מעכשיו יהא נזוק חבירו בכך. שם. ה. וחכא ליכא למימר הכי, דהא גפת דובל לא מקלקל ליה לארעיה שלא תהא ראויה לעשות בה כותל כשיבא לבנות. רשב"ם. [עיין דיסק קנ"ס מז] ו. כיון דלא בעי לרבנן גירי. רמב"ן.

רבינו גרשום (המשך)

קרקע אבל היכא דאינו חופר אלא חד מינייהו כדקא משמע ותני דעשויה לבורות לחבירו נמי אבל עדיין לא עשאו ואתי זה אחר לחפור אהאי לעולם סמיך אמיצריה הואיל דעדיין לא נחפר בורו של חבירו: סלע הבא בידים. ארץ שהיא רכה שיכולין לחזפרה ביד בלא חפירה אם בא זה בעצמו וזה בעצמו לחפור זה חופר בורו כו' וסד בסיד כדי שלא יפול אלמא דלא סמיך וקשיא לאביי אמר לך אביי לעולם לא קשיא לי בא בידים שאני דהואיל דסלע תיחזוק הוא מש"ה צריך הרחקה זו דלא אתי למפל אבל בעלמא סמיך: ודקארי לה. משום קשיא מאי קארי וכי לא היה יודע דהיכא דבא בידים צריך הרחקה טפי ומאי טעמא מקשה ליה. אמר לך המקשה לעולם משום קושיא קא מייתינא לה והאי דקתני מתני' בא בידים הוא הדין נמי בשאר קרקע שלא בא בידים דצריך הרחקה אבל מש"ה מתני בא בידים טפי משאר קרקע דאיצטריך למיתנייהו דס"ד כו' קמ"ל דלא צריך ריחוק טפי משאר קרקע. ולעולם לא מצי סמיך ה) ותיובתא דאביי ואביי מתרץ לה ו) נפל שאני. כפ"ה: איכא דאמר סלע הבא בידים. כלומר סלעים המונחין בין מיצרי השדות לסימן והיכר מחיצה בין זה לזה השתא אם היו מונחין הני סלעים בידים צריך להרחיק [שלשה טפחים] דאלמא סמך דכיון דמונחין בידי אדם מתפרצין הקרקע. הא לאו בידים אלא הכי הוי דלא אתיא להתפרצע אלמא

ה) [מכאן ועד זה נותן טעם ומתלה דשייך לאלן בסמוך אחר תיבות לא צריך הרחקה כלל]: ו) [אבל הכא דרוקה לחפור סמוך לגיר מתן וכו']: ז) [אבל הכא דרוקה לחפור סמוך לגיר מתן וכו']: ח) [נראה לר"ל ולעולם לא מי סמיך אפי' בשאר קרקע אלא בא בידים ותיובתא דאביי וכו']: ט) [נראה לר"ל שבאו לחפור בבת אחת]:

לא יחפור פרק שני בבא בתרא יח.

מסורת הש"ס

ה) נ"מ ופד, ב) נ"מ דהני, ג) נקמן כ:, ד) [פס], ס) נקמן כ:. [נדף פג.], ו) [נקמן כו.], ז) נ"מ ת"ש, ח) נקמן כו., ט) נ"מ ה"ב בצונמא, י) נקמן כה:, כ) נ"ז פס., ל) נ"מ ותני עלה [נקמן כה:], מ) [רש"ש מ"ז], נ) נ"ל נפר"ש. רש"ש,

גליון הש"ם

תוס' ד"ה דיקא כו' **דאע"ג** דהוי גירי. עיין נקמן דף כה ע"ב תוס' ד"ה עני:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי בעו שרשין התם: (ב) רש"י ד"ה טעמא וכו' ותע"ג דסופו שיתפשטו: (ג) ד"ה ומי לא לאו טעמא וכו' לו זה (כשיזקו הן) תא"מ מ"ג וכ"ש ס"א כדי שלא יזיקהו כשיזקינו הן: (ד) תוס' ד"ה הא ליכא וכו' דהבלא דהני קשה לאוקר:

לעזי רש"י

איטוני"ר (איטוני"ר). להרעיד לנער. פוריל"ש. כרשות (ירק מאכל).

מוסף תוספות

א. משמע משום דאישתני לריעותא. רמב"ן. ב. ולא הצריכו אלא משום עבודת הכרם. סס. ג. אפי' האילן עצמו. ריטב"א.

רבינו גרשום

המלח. שחופרין להכניס לתוכן מים לעשות מלח ושיחזור שעושין לשרוף בהן חסיד ואת הסלעים חפירה מלאה אבנים: וסד בסיד. החפירה דכל אלו מזיקין לכותל: הא ליכא כותל. הוי כשאר כותל וסמיך וקשיא לרבא דאמר גבי שדה דלא סמיך: דמתונתא דהני. זה לחלוחית המים שמשקין הזרעים בנגר ודאי קשין לכותל שמקלקלין המים יסוד הכותל: מרחיקין את הריחים. העשרין בקרקע מן הכותל חבירו: ג' טפחים מן השכב. זו אבן התחתונה שמו שכב. ורכב זו אבן עליונה שמורכבת עליה והתחתונה רחבה מן העליונה טפח לכל צד והיינו ג' מן השכב שהוא ד' מן הרכב מתוך דפחותה טפח: טעמא דאיכא כותל. וקשיא לרבא: טירא קשה לכותל אותו דינזוגע שמזעזעין הקרקע בשעה שמתקינין שם הריחים איכא דאמר טירא קול הברה שעושין הריחים: מרחיקין את התנור מן הכותל. אע"ג דלא תני כותל אפ"ה משמע דירחיק מן הכותל ג' טפחים מן הכיליא איזהו כיליא שכשעושין התנור מחרס שכל תנוריהן היו של חרס ועשרין כעין דלי פתוח מלמעלה וההרס קלוש ומדביקין סביב התנור מן הטיט בעובי טפח סביב כדי לחזק התנור מפני שהוא של חרס שלא ישבר ולאותו הדבק קרי כיליא והיינו דאמרי' במס' (פסחים) [חולין קכז:] וגורר את הטפילה עד שמגיע לארץ ואותה דאמרי' התם היינו כיליא ושפה זו שפת התנור עצמו שהוא מרחיק מן הכותל ד' טפחים כפ"ה. איכא דאמרי כיליא זה יסוד התנור דכל סביב התנור סמוך לקרקע יוצא בנין התנור טפח לחוץ וכי מעלה בנינו מקצר ועולה עד לשפה שלמעלה דפוחת טפח למ"ה: הבלא. חמימות התנור: לא יפתח אדם חנות של נחתומין. שאופה פתו למכור בכל עת תמיד אופה ומחמם התבואה או היין של חבירו שבאוצר שלמעלה הימנו בעלייה ומש"ה קרי לעלייה אוצר כמו בני אדם שאוצרין פירותיהן בעליות. וכן של צבעים לא יפתח תחת האוצר מפני שתחיר עושה היסק גדול לצורך הצבע ומחמם התבואה: ולא רפת בקר נמי משום הבלא דזבל. וטעמא מאי לא יפתח דאיכא אוצר דקדם מעיקרא מש"ה אינו יכול לפתוח להפסידו. הא לא הוי אוצר מעיקרא אלא חנות קדם ברישא והשתא קא פתח (הוי) [האי] חנות של נחתומין אע"ג דיכול למיכר האי בעל

מוסף רש"י

מפונקת. דבר לח: **טיריא.** מיטוני"ר בלע"ז כמו דטרייא לריסיה באלו טריפות (חולין דף מה.). **חנות של נחתומין.** מוכרי לחם שמסיקין שם אור תמיד: **אוצר.** עלייה שאוצרין בה תבואה ושמן ויין מ) והעשן קשה להן: **ונא רפת בקר.** הריח קשה להן: **דירה שאני.** חנות ורפת בקר דירתן של אדם הן ואין לו לאסור דירתו עליו אע"כ ההיזק מוכן: **דיקא נמי.** דדירה שאני: **דקתני עלה.** דההיא דאם היתה הרפת בקר קודמת לאוצר דמתני' לא תנא הכי ש"מ הכא משום דדירה שאני אבל אינך אף הראשון צריך להרחיק: **אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות.** כדמפרש טעמא כדי עבודת הכרם שהיו חורשים הכרם במחרישה וכן בשעת הבציר בוצרין אותם בעגלות וצריך להן מקום פנוי ארבע אמות שלא תיכנס עגלת מחרישתו בקרקע חבירו: **טעמא משום עבודת הכרם.** שהוא מזיקו בידים הא לאו הכי סמיך ואע"ג (ג) שיתפשטו שרשיו ויזיקו בשדה בין לעכב המחרישה בין לחפירת הבור: **לוגמא.** קלע חזק שלא יתפשטו שרשיו לשם: **גדר בינתים.** שאין מזיקו עוד לעבודת הכרם זה סומך אילנות לגדר מכאן וזה סומך אילנות לגדר מכאן ואי נמי אחד מהן שדה לבן אין כאן כלאים כדאמר בעירובין (דף יח.). אם גפנים מכאן מותר לזרוע כאן גבי נעץ ארבעה קונדיסין ומתח זמורה על גביהן דדמיא לגורת הפתח קתני מיהא זה סומך ואע"ג דאזלי שרשים תחת הגדר ומתפשטין לתוך השדה: **מעמיק לתן.** בעל השדה קוצץ את השרשין שיצאו בשדהו בעומק שלשה טפחים: **ואי לאו לוגמא.** וזה נוטע אם שלא כדת מעמיק להו זה (ג) כשיזקו הן: **עשרים וחמשה אמות.** כך שיערו שהשרשין נמשכין והולכין ומקלקלין את כותלי הבור: **הוא הדין בו'.** והא קמ"ל דעד כ"ה אמה אזלי שרשין ומזקי לבור: ה"ג **אי הכי אימא סיפא אם האילן קדם לא יקוץ אי לא סמיך היכי משכחת לה.** דהאילן קדם ואי אלא יעבב המחרישה ואי דמפסיק צונמא מאי בעו (ד) התם ה"ק ואי לאו צונמא והיו שרשיו יוצאין לתוך של חבירו מעמיק שלשה טפחים כדי שלא יעכב המחרישה ת"ש מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה טעמא דאיכא בור הא ליכא בור סמיך לא כי ליכא בור נמי לא סמיך והא קמ"ל דעד כ"ה אמה אזלי שרשים ומזקי לבור אי הכי אימא סיפא ואם אילן קדם לא יקוץ ואי דלא סמיך היכי משכחת לה כדא"ר פפא בלוקח ה"נ בלוקח ת"ש מרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין מן הבצלין ואת החרדל מן הדבורים טעמא דאיכא ירק הא ליכא ירק סמיך לא כי ליכא ירק נמי לא סמיך והא קמ"ל דהני קשו אהדדי א"ה אימא סיפא רבי יוסי מתיר בחרדל מפני שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבוראי הרחק דבורך מן חרדלאי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלאי ואי **ביד מוכר ואין נראה לר"י בר' מרדכי דא"כ הול"ל במוכר אלא נראה לו לפרש שהאילן ביד לוקח ולשני הפירושים אלו אין להקשות מאי אריא שהאילן קדם אפילו קדם בור נמי כגון שאדם אחד עשה הבור ואח"כ נטע האילן ומכר הבור לפ"ה או אילן לפי' ר"י ברבי מרדכי לא יקוץ שהרי בהיתר עשאן דבכה"ג אילן קדם קריגא ביה שקדמה נטיעת האילן לערעור בעל הבור דערעור אינו בא אלא ע"י מכירת בור או מכירת האילן אבל לפר"ת ז) שפי' בלוקח שלקח מאדם אחד את אילן וטוענין לוקח קשה לר"י מאי אריא אילן קדם אפילו קדם בור נמי ועוד כיון דהמחזיק באילן ג' שניס מיירי דבאחזקת ג' שניס טוענין לוקח לוקמה נמי בלא לוקח ואחזקה שיש עמה טענה: לא יטע אדם אילן סמוך לשדה. כין שדה הלכן כין שדה אחלין, וטעמא כדי עבודת הכרם, שכשיתרום את אילנותיו לא יהא צריך להכניס מחרשתו לתוך שדה חביבו (לקמן כו.). מרחיקין את האילן מן הבור. שהכרשין מתפשטין וטוקנין בכותלי הבור ומאלדין את הקרקע והכותלים ונופלים (ב"מ קיז.). **עד שאתה אומר** לי הרחק חרדלך כו'. שאני מזיק ועלי להסתיק את עצמי, אני אומר לך שאתה מזיק (לקמן כה:). **לגלוגי חרדלאי.** פרחי חרדלים (שם).

רבינו גרשום (המשך)

(האוצר) [המיצר] למחר אי עביד הכא לעיל אוצר שלי ומזקת לי כיון דעדיין לא מינכר היזקו עביד וסמיך הכי נמי סמיך ח) למיצר וקשיא לרבא אמר לך רבא לעולם בעלמא לא סמיך [ודקא דייקי הא היכא] דליכא אוצר סמיך היינו טעמא דדירתו של אדם שאני שצריך לו לאדם לעשות צרכיו בדירתו מש"ה לא מצי מעכב ליה הואיל ואין לו שום אוצר עכשיו אבל גבי בור ושדה דעלמא דלא קבע תשמישתייהו כדירה לא סמיך משום דמזיק ליה בכך [דמרפי] ליה אדעיה ואי מימלך למיעבד בור לא מצי למיעבד בור: דיקא נמי. דדירה שאני: דקתני אם היה רפת בקר קודם לאוצר מותר. משום דדירה שאני: כדי עבודת הכרם. כדי איכר בקר וכליו דלא דייש ליה לשדהו דהתם היו חורשין את הכרמים בשוורים וכך נמי היו חורשין לשדה אילנות בשוורים: דקא מפסיק צונמא. בין שדה שלו לשל חבירו דלא קא עבדין בהני סלעים מש"ה מצי סמיך אי לאו מפני עבודת הכרם אבל בעלמא לא: היה גדר ביניתים. בין הכרם לשדה זה סומך נטיעותיו לגדר [אע"ג] דעברין שרשין לשדה: מעמיק לשרשיו בקרקע ג' טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה. הכי קאמר אי לאו צונמא והוה מרחיק ליה לאילנות כ"ה אמה כשיעור האילן. ולאחר כן הגדילו שרשין יותר מכ"ה והיו שרשין יוצאין לתוך של חבירו כ"ל: אית דמפרשי האי שדה כרם הוא כדי להשתמש בהני ד' אמות עבודת תשמיש דצריך לכרם כגון בית הגת וגיגית שלתוכן טיני. היינו בור שתחת הגת. אלמא דסמיך (ליה אלא) הכא במאי עסקינן דאי לאו משום עבודת הכרם סמיך דמפסיק צונמא כלומר דאיכא סלע חזק בין האילן לשדה דאינן יכולין השרשין לעבור ולהפסיד בשדה אבל גבי בור ושדה דעלמא דמפסיד לעולם לא סמיך. זה סומך אילנו לגדר וזה בורו אלמא דסמיך אע"ג דעברי שרשים תותי גדר לשדה חביבו וקא מזקי. לא הכא נמי דאיכא צונמא: מעמיק שרשי האילן בקרקע ג' טפחים ב) כי היכי דלא ליתזקו שרשין ואמאי צריך להעמיק בחמיה: כדי שלא תעכב את המחרישה ולא יפסיד. להכי צריך להעמיק וסמיך אבל גבי בור ושדה דעלמא דלעולם אי אפשר דליכא פסידא של רפיית הקרקע מבור לבור (אמאי) [אימא] לעולם לא סמיך. למ"ה: אי הכי. דכי ליכא בור [נמי] לא סמיך האילן אימא סיפא אם האילן קדם לבור דאם היה נטוע האילן קודם דנחפר הבור אע"ג דמזיק לה לא יקוץ ואי לא סמיך האילן על מצר שדה חביבו קודם חפירת הבור היכי מצי משכחת לה דמזיק לה השתא אלא לאו ש"מ דסמיך: לא לעולם לא סמיך. וכי תימא א"כ היכי הוה זה סומך אילנו אצל שדה חביבו: כדאמר רב פפא לקמן בלוקח. כגון דהוה מעיקרא האילן והשדה לאדם אחד ומכרו לשני בני אדם לא' מכר מקום האילן והאילן ולשני מכר כל שאר השדה משפת אילן ולהלן ובא זה ונתן לחבירו בורו סמוך לאילן דהשתא קדם האילן לבור ולא סמכו זה לוקח אלא המוכר דבשעת סמכו דהכל היה שלו ומש"ה לא יקוץ ולעולם בעלמא לא סמיך: מרחיקין את המשרה. מים סרוחין ששורין בהן פשתן וקשה הוא לירק. א"ד משרה שמכסבין ושורין בהן את הבגדים: מן הירק מתוך ג) דאתנייהו ירקות דלא צריכי כל כך למים וניתנין ניצוצות הכביסה על הירק כל שעה

ח) נראה דל"ל וכמה נמי סמיך בור סמוך למילה. ט) נראה דל"ל ג"ט כדי שלא תעכב את המחרישה ולא יפסיד ואמאי צריך להעמיק בתמי': ה"ק ואי לאו צונמא וכו' ולהכי צריך להעמיק וכו': ג) אולי ל"ל מתוך דהנהו ירקות לא צריכי כ"כ וכו'.

יח: לא יחפור פרק שני בבא בתרא

ג) **לגלוגי** חרדל. פי' הקונטרס פרחים ובערוך פירש גרעין ומרוייהו אין נראה לר"י דהא קאמרי רבנן דבורים לחרדל לא מזקי אי בבינתא כו' אי בטרפא כו' משמע דלא פירש רבי יוסי בדבריו מה הן מזיקין ולכך היו מסתפקין אי בבינתא כו' ונראה לר"י דלגלוגי הם ענפים והשתא לא פירש רבי יוסי מה הם מזיקות לכך אמרו ליה רבנן אי בבינתא כו' וא"ת מכל מקום הרי הן מזיקין לחרדל שיאכלו הפרחים ויש לומר שהפרחים אין כ"א מעט[ג] וביום או יומים שיעמדו אין יכולין להזיק[א]: **ואי לא סמיך היכי משכחת לה.** פר"י בשלמא לאביי דאמר סמיך אתי שפיר דמיירי שסמך בעל דבורים תחילה ואע"ג דהשתא קס"ד דדבורים נמי מזקי לחרדל לכ"ע מכל מקום הרי הן מזיקין לחרדל המזיק שני הריינו בעל חרדל להרחיק את[ד] כל ההרחקה כמו גבי בור דאם סמכם אמר רב פפא בלוקח שזרע חרדל ומכר חצי שדהו והלוקח העמיד דבורים וסברי רבנן כדמסיק דדבורים לא מזקי ועל המזיק להרחיק את עצמו אף על פי שסמך בהיתר אע"ג דגבי אילן כשסמכו בהיתר אמרי דלא יקוץ הני מילי אילן שעשוי לעמוד שניס רבות ואיכא הפסד מרובה אבל משרה כרישין וחרדל לא דהכי נמי אמרינן גבי אילן אם הבור קדם קודם ונותן דמיס אע"ג דסמך אילנו באיסור ובשאר דברים הנסמכים באיסור אינו נראה שיתנו דמיס אלא טעמא דלהפסד מרובה חשבו וכבי יוסי סבר דדבורים מזקי לחרדל ולריך בעל דבורים להרחיק כל ההרחקה כיון דבעל חרדל לא עשה כלום שלא כהוגן ומשום הכי נמי לא בעי לאוקמי כשסמך בעל דבורים תחלה ובלוקח ולא היה לריך לדחוק ולומר דלרבנן על המזיק להרחיק אע"פ שעשה בהיתר מה שאינו גבי אילן ובור וגם לא יצטרך לומר דלרבנן דבורים לא מזקי לחרדל ופליגי אדבי יוסי דא"כ כיון דבעל דבורים סמך בהיתר ולא עשה שלא כהוגן לא היה מתיר רבי יוסי לבעל חרדל לסמוך ואם תאמר נוקי פלוגתייהו בלא לוקח דלרבנן דדבורים לא מזקי לחרדל לריך בעל חרדל להסיר ולהרחיק כל ההרחקה אע"פ שסמך בהתר תחלה ולרבי יוסי כיון דתרוייהו מזקי אהדדי אין לבעל החרדל להרחיקה כל ההרחקה אלא החצי וי"ל דמתיר בחרדל משמע דמתיר לגמרי לסמוך אי הכי מאי טעמא דרבנן כיון דבהיתר נסמכו משרה וכרישין למה לריך להרחיקן כשבאו ירק ובצלים וכ"ש חרדל למה ירחיקוהו כשבאו דבורים כיון שגם הם מזקי דס"ד דדבורים נמי מזקי לחרדל לכ"ע ועוד מ"ט דרבי יוסי דלא פליג אלא בחרדל משום דדבורים נמי מזקי לחרדל אפילו משרה וירק כיון שנעשה המשרה בהיתר לא יצטרך להרחיקה כמו גבי אילן ובור ומשני רבינא לעולם בלוקח וקא סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו אע"פ שעשה בהיתר ולהכי על בעל החרדל להרחיק שהוא[ה] הזיק ופריך כיון דשמעינן ממילתא דרבינא שהדבורים אינם מזיקים לחרדל דלכך נתנו רבנן הרחקה על בעל החרדל מכלל דרבי יוסי סבר על המזיק להרחיק עצמו מדשרי סמיכת חרדל אע"פ שהוא מזיק ולא ניחא ליה לאביי משרה וירק נמי וה"ה דה"מ לאקשויי[ו] דבריתא בהדיא משמע שהדבורים מזקי נמי לחרדל דקתני ואוכלות לגלוגי חרדלי אלא ניחא ליה למינקט קושיא דאפי' משרה וירק נמי משום דהתחיל כבר להקשותה[ג]: **מכלל** דסבר רבי יוסי על המזיק להרחיק וכו'. ל"ל לפירוש זה דזה המקשה אינו אותו שהקשה בתחלה ואי לא סמיך היכי משכחת לה דהא לדידיה הוה ניחא ליה לאביי דאמר סמיך ולא הוה קשה ליה מידי וסבר רבי יוסי על המזיק כו' וי"ל שהמקשה הראשון הוה ידע שפיר המסקנא דדבורים לחרדל לא מזקי לרבנן אבל המקשה הזה לא ידע להכי פריך מכלל דסבר רבי יוסי כו' והקשה כיון דלרבנן חשיב בעל דבורים ניזק ולא מזיק שמצריכין לבעל חרדל להרחיק אף על גב שהם מזיקין לחרדל מכל מקום כיון דסמך בהיתר לא חשיב מזיק ועל בעל חרדל להרחיק א"כ גם לרבי יוסי חשיב ניזק ואפ"ה מותר לסמוך לבעל החרדל א"כ סבר דעל הניזק להרחיק את עצמו אי הכי אפילו משרה וירק נמי כן דאין סברת דלרבי יוסי חשיב בעל דבורים מזיק אע"פ שסמך בהיתר משום שעשה קצת שלא כהוגן ולרבנן ליתא להו האי סברא דאין סברא כלל דלפלוגיהו בהכי ומשני לעולם רבי יוסי על המזיק ס"ל וחשיב בעל דבורים מזיק אע"ג שסמך בהיתר כיון שעשה קצת שלא כהוגן בסמיכתו ורבנן נמי הוו מודו ליה בהך סברא אי הוו סברי דדבורים מזקי לחרדל אלא דס"ל דדבורים לא מזקי לחרדל ולכך מרחיק בעל החרדל וכמסקנא זו יש לפרש תחלת הסוגיא לדברי המקשה דפריך ואי לא סמיך היכי משכחת לה דבשלמא אי סמיך (ד) כדמסקינן השתא ולא כמו שפי' לפ"ה שיחלקו (ה) לרבנן הוו דבורים כמו ירק כיון שנסמכו בהיתר אע"ג שגם הם מזיקין לחרדל כשיבא ור' יוסי מתיר לסמוך החרדל מפני שבעל הדבורים עשה קצת שלא כהוגן: (לעיל) **וסבר** ר' יוסי על המזיק כו'. לקמן על מקומה הוה ליה לאקשויי אלא משום דאיצטריך ליה לפרש הכא דסבר רבי יוסי דעל המזיק להרחיק את עצמו אסקשה לכולה מילתא הכא ובלוקח הכא אי אפשר לפרשו כפירוש רבינו חננאל דפי' בחדש שלוקח משרה וטוענין לוקח דא"כ למה ירחיק המשרה כשיבא שם ירק כיון שטוענין לו שהמוכר קנה ממילה זו אלא צריך לפרש בלוקח כמו שפירש בקונטרס או כר"י בר' מרדכי כך פי' ר"י כל הסוגיא לפי שיטת רש"י וקשה לו מה הוצרך לחלק בדוחק בין לוקח דאילן לוקח דמשרה ועוד דלמה המתין להביא משנה זו דמשרה וירק באחרונה המוקדמין במשנתנו ועוד דקתני בתוספתא (פ"ה) רבי יוסי מתיר בחרדל שאומר לו כדרך שעשית בתוך שלך כך אני עושה בתוך שלי משמע דבעל דבורים סמך תחלה[ב] ומפרש רבינו תם ורבינו חננאל דהכי גרסינן אלא אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו והשתא הדר ביה מכל שינויי דלעיל דודאי בכולהו מודה רבא דכי ליכא כותל או ירק דסמיך משום דקא סברי רבנן דדוקא על המזיק להרחיק את עצמו דהיינו כי איכא דבר הניזוק אבל כי ליכא דבר הניזוק לא מקרי הסומך מזיק ולא אסר רבא לסמוך אפי' לרבנן אלא דוקא בור משום טעמא דכל מרא ומרא דקא מחית מרפית לארעאי ולהכי חשוב הסומך מזיק אפילו כי ליכא בור וכיון דלרבנן נמי סמיך אתי שפיר פלוגתייהו כדפרישית לעיל אלא דאביי ולכך הדר ביה ולא מוקי בלוקח וכגון שסמך בעל דבורים תחלה משום דא"כ לא היה מתיר ר"י לסמוך לבעל החרדל כיון דבעל הדבורים לא עשה כלל שלא כהוגן ודוקא בדסמיך בלא לוקח שעשה קצת שלא כהוגן בעל הדבורים מתיר רבי יוסי לבעל החרדל לסמוך כדפרישית לעיל ולפי זה אתי שפיר דלמסקנא זו לא נצטרך לחלק בין לוקח דאילן לוקח משרה ולהכי המתין נמי כדי להביא מתניתין דמשרה משום דמינה לריך לחזור מכל שינויי דלעיל ואתי נמי שפיר דמיירי שסמך נמי בעל דבורים תחלה כמו שמוכח בתוספתא:

ואי דלא סמיך היכי משכחת לה אמר רב פפא בלוקח אי בלוקח מאי טעמא דרבנן ועוד מאי טעמא דרבי יוסי אפילו משרה וירקא נמי אמר רבינא קא סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו מכלל דר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו אי על הניזק אפי' משרה וירקא נמי אלא לעולם ר' יוסי נמי על המזיק סבירא ליה והכי קאמר להו רבי יוסי לרבנן תינח משרה וירקא דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ליה אי בבינתא לא משכחא ליה אי בטרפא הדר פארי וסבר ר' יוסי על המזיק להרחיק את עצמו והתנן [ו]רבי יוסי אומר אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אלא לעולם ר' יוסי על הניזק ס"ל ולדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי [א]על הניזק להרחיק את עצמו [ב]ואפי' משרה וירקא לא בעי רחוקי אלא לדידכו דאמריתו על המזיק תינח משרה וירקא דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ליה אי בבינתא לא

ומי לא סמיך. מיניס היזק למילר חבירו אפילו בשאין שם דבר הניזוק אית ליה לר' יוסי דאלו שניהן מזיקין הן היכי משכחת ליה דליסמוך חד מינייהו בריאת הרי חבירו מעכב עליו: **בלוקח.** אחר שעשה זה משרה בתוך שדהו או זרע שם חרדל מכר מחצה שדהו לאחר והלוקח זרע שם ירק או העמיד דבורים: **אמאי מרחיק.** הרי בדשות עשה: **ועוד מאי טעמא דרבי יוסי.** הלא פליג אלא בחרדל וטעמא משום דתרוייהו מזיקין הן וליפלוג נמי במשרה וירק: **על המזיק להרחיק את עצמו.** ואף על פי שמתחלה עשה בדשות: **אי בבינתא.** גרעין הזרע: לא

מסורת הש"ס

ה) לקמן כה:, ב) שיך לע"ל, ג) ל"ל מעט זמן. תת"ס, ד) ל"ל גם. רש"ש, ה) מזיק,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואי לא וכו' להרחיק את עצמו כל הרחקות: (ב) **בא"ד** לאקשויי דבבריתא: (ג) **אחר** ד"ה ואי לא ל"ל ד"ה וסבר ואתי"כ ד"ה מכלל וכו' וג' דבורים אלו הד"ל ואתי"כ ל"ל ד"ה לגלוגי: (ד) **בא"ד** אי סמיך פליגי כדמסקינן וכו': (ה) **בא"ד** שיחלקו בזה לרבנן כל"ל:

מוסף תוספות

א. דטרפא בכל שעה שהוא פורה הוא נלקט, ואע"פ שאוכלין ממנו מעט בין פריה ללקיטה, דבר מרגש הוא ואין זה נזק של כלום. רשב"ם. ב. [ו]כגון שבא עכשיו לסמוך ולזרוע החרדל ולא שנעשה החרדל כבר. שם.

רבינו גרשום (המשך)

כלומר אם תאמר שאוכלין העלין של חרדל מאי איכפת ליה הדר פארי. חוזר וגדל ולהכי סבירא להו גבי חרדל ודבורין כגון משרה וירק: וזה נוטע בתוך שלו. אע"ג דמזיק לבור של חבירו דאי בעי בעל הבור דהוי ניזק להרחיק ירחיק דהאי לא יניח שלא יטע בתוך שלו אע"ג דמזיק ליה אלמא דסבר ר' יוסי דעל הניזק רמי להרחיק את עצמו: אלא לעולם ר' יוסי ודאי [ס"ל] על הניזק להרחיק וכי תימא א"כ מאי טעמא דמודה לרבנן במשרה וירק דמסברי דעל המזיק רמי לא תימא דמודה להו אלא לדבריהן דרבנן קאמר לדידי אפ' משרה וירק נמי לא צריך להרחיק משום דסבירא לי דעל הניזק להרחיק אלא לדידכו וכו':

רבינו גרשום

ח א ב מיי' פ"ש מהל' שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף לא:

רבינו גרשום

ומזיק להו. למ"ה: ולא כרתי אצל בצלים. משום דמכחשי כרישין לבצלים וכן לחרדל מתוך דאכלי דבורים לחרדל: דאכלי לגלוגי. כלומר ענפי חרדלי: ואי לא סמיך. היכי משכחת לה דיכולין אלו לטענן הכי זה כנגד זה אנא סמיכנא ואת הרחק והלא אין סומכין אפי' כי ליכא עדיין היזקא לחבריה אלא מדיכולין לטענן הכי ש"מ דסמיך. לא לעולם בעלמא לא סמיך והכא מאי טעמא סמיך בלוקח שלקח מן אחד מקום חרדל ושני לקח שאר מקום חשדה והכניס שם דבורים ומש"ה לא מצי מעכבי זה לזה לטעמיה דר' יוסי דבעל חרדל טעין אנא לא מרחקנא דאתינא מכח דמוכר הסמך ברשות בתוך שלו. אבל את הרחק את דבורך דמזקי לחרדלאי. ובעל דבורים טעין את מזקת לי טפי מדאנא מזיקנא לך: אי הכי כדתרצת בלוקח מאי טעמא דפליגי רבנן עליה דר' יוסי דמחייבי להרחיק החרדל הואיל ולוקח הוא ובדשות סמך. ועוד קושיא אחריתי כיון דאוקמת לה בלוקח מאי טעמא מתיר ר' יוסי בחרדל לחודיה ומודה לרבנן במשרה וירק ליפלוג נמי עלייהו במשרה וירק דלא צריך להרחיק הואיל דלוקח הוא ובדשות סמך המוכר המשרה והירק והשומין. לעולם בלוקח ומאי דאמרת מאי טעמא דרבנן דאמרי מרחיקין חרדל ולא סמיך משום דסבירא להו דעל המזיק רמי להרחיק עצמו שלא יזיק אע"ג בדשות סמך דמתוך ששורין פיהם מחריפות החרדל חוזרות ואוכלות את דובשן. ומקשי' מכלל דר' יוסי דפליג עלייהו סבר על הניזק להרחיק דיכול לומר מזיק לניזק הרחק עצמך ממני שלא תזוק ולהכי מתיר בחרדל ודבורים א"כ מאי שנא ממשרה וירק דלא פליג על רבנן כי היכי דפליג בחרדל. אלא ודאי מסתברא ר' יוסי סבר דעל המזיק רמי להרחיק דלא סמיך כרבנן וכי תימא א"כ מאי טעמא דר' יוסי דמתיר גבי חרדל לחודיה לסמוך ופליג עלייהו אמשרה וירק משום דהכי קאמר להו ר' יוסי לרבנן בשלמא להנך תרתי במשרה ושומין מודינא לכו דעל המזיק להרחיק משום דהן מזיקין את הירק ואת הבצלים והם לא מזקי למשרה ושומין אבל גבי חרדל ודבורים דזה מזיק זה וזה מזיק זה פליגנא עלייכו דלא צריך חד מינייהו להרחיק טפי מחבריה ואמרי ליה רבנן לר' יוסי ל"ש בין חרדל למשרה וירק דכולן מזיקין ולא ניזוקין דחרדל מזיק לדבורים מתוך חריפות החרדל דאכלי דבורים מכחשו הדבש אבל דבורים לא מזקי לחרדל אמאי אמרת אי משום בינתא (בעתא בצתא) גרעינין דחרדל ליכא למיחש דאכלי ליה דבורים דכיון דהן דקין מאד לא משכחי להו דבורים ואי בטרפא

המשך הנספח בעמוד הבא.

כ: לא יחפור פרק שני בבא בתרא

דלית בה שיעורא. פירוש דאין שיעור לחפצא למעט מפותח טפח[א] ולא גרסינן כדתנן דמה ענין זה לשיעורי שבת אלא וכדתנן בוי"ו והי"פ ואמאי מלא ממעט[ב] הא כי שקיל חפצא כשיטטרך לו יסיר גם המלח כדי שלא יזיק את הכותל ואהא מייתי וכדתנן כלומר דמיירי נמי דלית ביה כדי ליתן בין פצים לחבירו דאין ראוי לכלוס ולא שקיל ליה ואית ספרים דלא גרסי חפצא גופיה תיחוק אלא גרסינן ותיפוק ליה משום חפצא כלומר ותיפוק ליה שיסיר המלח כשיסיר חפצא ומשני דלית בה שיעורא כדתנן כו' ולא שקיל ליה:

ושל חמור שלש מן האיצטרובלא. פי' רבינו חננאל דבשל חמור ליכא טיריא דאין חמור טוחן בה אלא חמור קורא לבנין הבעלים הנושאים את הריחים כמו שמצינו דבעלים הנושאים נקראים חמור כמו העץ שהמטה מוטלת עליו כדתנן (כלים פי"ח מ"ג) נקליטי המטה וחמור טהורים וכן העץ הסובל שידה מיבה ומגדל נקרא חמור דתנן[ב] חמור שתחת המלבן וספסלים שתחת הרגליים טהור וכן עץ שהנפח סומך עליו נקרא חמור דתנן (שם פי"ד מ"ג) חמור של נפחים (ו) טמאים וכן הריחים הבנין עשוי כמין כסא ועליה ריחים וזהו אינטרובל ואדם יושב כנגד במקום גבוה ורגליו (ז) מרווחת למטה ומסבב הגלגל ברגליו וטוחן ולית ביה טיריא אלא קול בעלמא אבל בריחים שאדם טוחן בידיו או בגופו אית ביה נדנוד והיא טיריא ולר"י נראה דשל חמור נמי טוחן ביד[ג] אלא (ח) כשהוא על גבי בנין כדתנן במס' זבים בפרק רביעי חמור של ריחים ושל יד והא דתניא בתוספתא בפ' קמא דמכילתין מרחיקין הריחים של יד שלשה מן הסכב שהן ארבע מן הרכב ושל חמור שלשה מן האינטרובל שהן ארבע מן הקלת לא משום דבשל חמור אין טוחנין ביד אלא פתם של יד אין בהן חמור אלא ע"ג קרקע ולכך קתני בתר הכי ושל חמור אבל תרוייהו טוחנין ביד: **שמע מינה כליא דתנור טפח.** הא דלא קאמר נמי לעיל ש"מ שכב בריחים נמי טפח[ד] לפי שהיה פשוט להם איך היה: **תנור דידן כבירה דנחתומין דמי.**

כל אחד היה עושה תנור שלו כפי מה שהיה רולה גדול או קטן אבל כירות של נחתומין היו כולן שוות והיו בקיאין בהן ונפקא מינה למקח וממכר: **מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא.** הסתם ס"ד דתיבוקות דסיפא היינו שבאין לקנות בחנות ומשום הכי פריך מ"ש אבל מפטיש וריחים לא פריך דאין שם נכנסין ויוצאין דמי שיש לו חטין לטחון טוחן לצבע הריחים (ט) וכן פטיש:

דלית בה שיעורא[ו] כדתנן חרם כדי ליתן בין פצים לחבירו כלי חרס חזי ליה [א]דמיטנף חזי לאומנא [ב]דמנקב ספר תורה חזי למקרא [ג]בבלוי והא בעי גניזה [ד]שם תהא גניזתה [ה]בכל עושין מחיצה חוץ ממלח ורבב ושמואל אמר אפילו מלח אמר רב פפא ולא פליגי הא במלח סדומית הא במלח איסתרוקנית והשתא דאמר רבה עושה אדם שני צבורי מלח ומניח עליהם קורה שהמלח מעמדת את הקורה והקורה מעמדת את המלח אפי' מלח איסתרוקנית ולא פליגי הא דאיכא קורה הא דליכא קורה: מרחיקין את הריחים ג' מן השכב שהן ארבעה מן הרכב וכו': מאי טעמא [ו]משום טיריא והא תניא ושל חמור שלשה מן האיסטרוביל שהן ארבעה מן הקלת התם מאי טיריא איכא [ז]אלא משום קלא: ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ארבעה מן השפה: אמר אביי שמע מינה כליא דתנור טפח נפקא מינה למקח וממכר: **מתני'** [ח]לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אלא אם כן יש על גביו גובה ארבע אמות היה מעמידו בעלייה צריך שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים ובכירה טפח [ט]ואם הזיק משלם מה שהזיק ר' שמעון אומר לא אמרו כל השיעורין האלו אלא שאם הזיק פטור מלשלם [י]לא יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין תחת אוצרו של חבירו ולא רפת בקר [כ]באמת ביין התירו אבל לא רפת בקר: **גמ'** והתניא בתנור ארבעה ובכירה שלשה אמר אביי כי תניא ההיא [כא]בדנחתומין [כב]דתנור דידן כי כירה דנחתומין (ח): לא יפתח חנות וכו': [כג]תנא [כד]אם היתה רפת (ט) קודמת לאוצר מותר [כה]בעי אביי כיבד וריבץ לאוצר מהו ריבה בחלונות מהו (ג) אכסדרה תחת האוצר מהו בנה עלייה על גבי ביתו מהו [כו]תיקו בעי רב הונא בריה דרב יהושע תמרי ורמוני מאי [כז]תיקו: באמת ביין התירו וכו': תנא [כח]ביין התירו מפני שמשביחו ולא רפת בקר מפני שמסריחו אמר רב יוסף [כט]האי דידן אפילו קוטרא דשרגא נמי קשיא ליה א"ר ששת [ל]ואספסתא כרפת בקר דמיא: **מתני'** [לא]חנות שבחצר יכול למחות בידו ולומר לו אני יכול לישן מקול הנכנסין ומקול היוצאין [לב]אבל עושה כלים יוצא ומוכר בתוך השוק [לג]ואינו יכול למחות בידו ולומר לו אני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הריחים ולא מקול התינוקות: **גמ'** מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי סיפא אתאן לחצר אחרת א"ל רבא אי הכי ליתני חצר אחרת מותר אלא אמר רבא סיפא

מתני' ולא מקול התינוקות. קא סלקא דעתך תינוקות הבאים לקנות יין ושמן וכל דבר הנמכר בחנות: **גמ' מאי שנא רישא.** דקתני יכול לומר אני יכול לישן מקול הנכנסין ויוצאין וסיפא קתני אינו יכול לומר לו אני יכול לישן מקול התינוקות: סיפא

עין משפט נר מצוה

כא א ב מיי' פי"ו מהל' טומאת מת הלכה ד:
כב ג ד מיי' שם הל' ג:
כג ה מיי' פט"ז מהל' שבת הל' כח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שסב סעיף ה המשיגו הא דמלח וכבר ע"ש:
כד ו ז מיי' פ"ט מהל' שמירת הנפש הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף ז:
כה ח ט מיי' שם הל' יא סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף ג:
כו י מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ב:
כז כ מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ג:
כח ל מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ב:
כט מ נ ס מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף ג:
ל ע פ צ מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ב:
לא ק מיי' שם פ"ו הל' יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנו סעיף ב:

מוסף רש"י

בין פצים לחבירו. כשמסדרין פלימין ועמודים וקורות ושוטין סולר של קורות על הארץ ויש חלל בין זה לזה, סולמן מתחתיו שלא יתעקש (שבת פב.) או: כמו פלימי פתחים ופלימי חלונות הקבועים בחומה והן של עץ וסודרין אותם למעלה ולמעלה ומשני רוחות, ופעמים שהן קלרין ברוחב ומוציאין שיש זה בלד זה ולרוץ להושיבן בשום שלא יפל זה נגוף מה ולא יהו עקומים וכשאחד עוטה עוטן לתחתיו חרס או אבן להשוותו, או בשאין די ברוחב שניהם מבדילן זה מזה מעט ועוטן חרסים דקים בימיהם (ביצה לט.). **לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית.** כי הטיר מעכנין עליו, שלא תבער האש בתקרה (ב"ק נא:). **מעזיבה.** טיח של סיד על תקרה ודומה לו בספר עורל (נחמיה ג) ויעזבו ירושלים עד החומה (שם). **ובכירה.** שפותה מתנור ואין מבעירין בתוכה אש גדול (שם) שאין היקף שבה גדול (ב"מ קיח:) **טפח.** מעזיבה יהא תחתיה (שם). **ואם הזיק.** שלקח הבית והלילה את קניניו (שם). **חנות של נחתומין.** מוכרי לחם, שמקיצין שם אור תמיד (לעיל יח.). **תחת אוצרו.** עליה שאוצרין בה בנותה ומן יין ושבעין קשה לבן (שם). **ולא רפת בקר.** הריח קשה לבן (שם).

רבינו גרשום

ומשני דלית ביה שיעור. מש"ה לא חייץ: בין פצים לחבירו. כגון שסומכין את הקורות המוצעות על הקרקע כדי שלא יעקלו ומשימין תחת הקורה חתיכה של חרס לסומכן כמו שאנו רגילין לעשות באבנים: וכלי חרס נמי חזי ליה ושקל ליה ואמאי ממעט בחלון דאגב דצריכי לכלי נקט ליה עם המלח. ומשני דמיטנף דלא חזי: חזי לאומנא. לקבל בו דם: שם תהא גניזתו ומבטל ליה ולא שקל ליה: רבב. שומן: מחיצה. אי לענין שבת אי בפני הטומאה: מלח נמי ח) משפר כמים. מלח סדומית שעב הוא ואינו יפה ודאי עושין בו מחיצה לענין שבת משום דקא מבטל ליה ולא חזי אבל מלח אסתרוקנית שדק הוא לא מבטל ליה ואין עושין בו מחיצה: עושה אדם. לגבי מבוי. וקורה מעמדת את המלח שמכבשתו ומגנת עליו מן הגשמים. הא דאיכא קורה עושין בו מחיצה מפני שהקורה מעמדתו: **פיסקא** משום טיריא. שמזעזע הכותל מחמת בנין הרחיים הקבועין סמוך לכותל וי"א טיריא המיית הרחיים קשה לכותל. והני רחיים ג) שמחזיר מחזיר ג"ט מן האצטרובל קרי התחתון שכב הרחיים של חמור ורכב קרי קלת: מאי טריא איכא הא לא קביע בנינו בקרקע ולא מזעזע הקרקע ואמאי מרחיקין אלא משום קלא של רחיים שקשה לכותל מרחיקין הכא נמי משום קלא: לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית. אם העלייה שעל גבי בית היא של חבירו אא"כ יש על גביו של תנור ועד העליה ד' אמות מפני הלהב שלא ידליק העליה: היה מעמיד. התנור בעליה שלו ותחת העליה בית של חבירו לא יעמידנו עד שיהא תחתיו מעזיבה ג' טפחים כדי שלא יזיק לבית של חבירו. ואפ"ה אם הזיק משלם מה שהזיק דפחות מן השיעור הזה ג) אין יכול לדוחקו אבל מן השיעור הזה יכול חבירו לעכב עליו אבל מן השיעור הזה אין יכול לדוחקו: והתניא בתנור. בעינן ד' טפחים ובכירה ג' והיכי קתני מתני' היה מעמיד בעליה עד שיהא תחתיו ג' ובכירה טפח

מסורת הש"ס

ח) שבת פב. ביצה לט., ב) ל"ל אמר), ג) ב"ק קח:, ב"מ קיח:, ד) נעילים, ה) נכלכלים פ"ב מ"ב ובתרומות פ"ב מ"ח ובכ"מ נט: במשנה שיטה באמת אמרו), ו) גי' מ"ה [כפי פי' תוס'] ותנור, ז) [נעיל יח.], ח) נכסמס"ס ל"ג מי' אבל], ט) נכסמ"ס אבל אינו יכול], י) קונט רש"ם], כ) ל"ל דתניא. רש"ש,

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מלח סדומית עבה וקשה באבן. עי' פרש"י ביצה לט ע"ח ד"ה סדומית ולזה הכא ע"כ ט"ס והגיון כרש"י הוא על מלח איסתרוקנית. וכן בתוניין אפי' מלח איסתרוקנית ולא פליגי ל"ל אפי' מלח סדומית:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כי כירה דנחתומין דמי לא: (ב) שם רפת בקר קודמת: (ג) שם ריבה בחלונות מהו בנה בה ל"ל ותיגמא אכסדרה תחת אוצר מהו מהו נמתק: (ד) רש"י ד"ה ופס הזיק אחר שהיו שם: (ה) ד"ה כרפת וכו' אמוא לא מתחמם ל"ל ותוס' ר' נמתק: (ו) תוס' ד"ה וכל וכו' של נפחים טמא וכו': (ז) בא"ד ורגליו מתורחות למטה ומקבב: (ח) בא"ד טוחן ביד אלא שהוא ל"ל ותוס כ' נמתק: (ט) ד"ה מפי וכו' לבצע הריחים וטוחן וכן פטיש:

לעזי רש"י

ציר"א. מסגרת עץ המקיפה אבן הריחיים. טרוייטרוייר"ר [טרימוויא"ח]. אפרכסת, (משפך שדרכו מכניסים חומר לריחיים וכדומה).

מוסף תוספות

א. אלא עם המלח הצבור בתוכו. תפ"ל. ב. וליחוש שמא יצטרך לחרס כדי ליתן אותו בין פסים לחבירו. פס. ג. [ר]מתני' ניחא דאיכא טירא שהרחיים ע"ג קרקע ומנדנד את הקרקע אבל היכא שהוא ע"ג בנין של עצים אינו מתנדנד. שיטמ"ק בפס תוס' סרפ"ש. ד. ונפק"מ למקח וממכר. רמב"ן.

רבינו גרשום (המשך)

כי תניא ההיא שיעור גדול בכירה וחנור של נחתומין משום דאיכא היסק גדול לא סגי אלא באותו שיעור דתנור דידן לא בעי אלא ג' טפחים בכירה של נחתומין: **פיסקא** בעי אביי כיבד וריבץ לאוצר. שהיה בדעתו לשום שם תבואה ולא הספיק לשום שם תבואה עד שבנה אידך רפת בקר שלו מהו. מי אמרי' הא שכיבד וריבץ כמאן דכבר אצר שם תבואתו דמי ולא היה רפת קודם. ומאחר שכיבד וריבץ זה לא יפתח אידך רפת שלו ואם ת"ל הואיל דכיבד וריבץ זה לא יפתח אידך רפת בקר הא קמיבעיא לן ריבה חלונות

באוצר כדי שיכנס הרוח באותן חלונות כדי לייבש תבואתו מהו. מי אמרי' הואיל דריבה לא יפתח אידך רפת בקר או דילמא הואיל דעדיין לא אצר בו כמו דלא עביד ולא כלום הוא ומצי למפתח דהוי ליה קדים: בנה עליה על גבי בית. סתם דלא ידעי אי לצורך אוצר בנאו או לא מאי: תמרי ורמוני. דלא מזיק להו הבלא אצר זה באוצרו מהו. מי אמרי' הואיל וכבר אצר בה תמרי ורמוני עדיין דעתו לאצור שם תבואה ולא יפתח א דילמא הואיל ועדיין לא אצר דבר דמזיק לן הבלא מצי למפתח דהוה ליה קדים תיקו: באמת ביין התירו. לפתח חנותו תחת אוצר של חבירו מפני שמשביח הבלא והעשן: האי יין דידן אפי' קוטרא [דשרגא]. עשן הנר קשה ליה: ואספסתא. חזיו למיתן תחת אוצר יין של חבירו שהוא מתחמם מחמת שהוא לח ומסריח וכרפת בקר דמי: **פיסקא** חנות שבחצר השותפין. אם רוצה חבירו לפתוח שם חנות יכול חבירו לעכב עליו ולומר ליה איני יכול לישן מקול הנכנסין ויוצאין בחנות לקנות אבל רשאי לעשות כלים בתוך החצר ויוצא ומוכר: ולא מקול התינוקות. משמע ליה עכשיו תינוקות שבאין לקנות ממנו חפצים כעין שרגילין בני אדם לשולח תינוקות בשליחותן מש"ה מקולה ליה בגמ' מ"ש רישא דקתני יכול חבירו לכחות ולומר לו איני יכול לישן מפני הנכנסין והיוצאין ומ"ש סיפא דקתני אין יכול למחות בידו לא

ח) [נראה דל"ל חון מרכב ומלת רכב משום שיתן כשמתחמם מלח נמי מפסד כמים]. ט) [אולי ל"ל והני ריחים של חמור מרחיק ג' טפחים מן האסטרוביל וד' מן הקלת ולהתחתון שנקרא שכב קרי אסטרוביל ולרכב קרי קלת]. ג) [ונראה דל"ל דפחות מן השיעור הזה יכול חבירו לדוחקו ולעכב עליו אבל כשמרחיק כשיעור גדול אינו יכול לדוחקו ולעכב עליו]

לא יחפור פרק שני בבא בתרא כא.

סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן. ותא"ג דקול הבא מתמת אחרים לא מלי מחויי: **משום תקנת יהושע בן גמלא.** אחד מן הכהנים הגדולים שעמדו בבית שני כדאמר ביבמות (דף סא) [1] **ומדתם** [2] **אותם.** האב עצמו מצוה ללמדו: **פלך.** הרבה מדינות בפלך אחד והוא לשון אפרכיא: **רב שמואל בר שילת.** מלמד תינוקות היה (לעיל דף מ:): **ואספי ליה.** האכילהו והשקהו תורה בעל כרחו כשור שנותנין (ג) עליו עול על צוארו: **לא תמחייה אלא בערקתא דמסנא.** ברצועות של מנעלים כלומר מכה קלה שלא יחוך: **ליהוי לוותא לחבריה.** אינך זקוק לייסרו יותר מדאי ולא לסלקו מלפניך אלא ישב עם האחרים בצוותא וסופו לתת לב: **רופא.** מוהל: **אומן.** מקיז דם: **מעבכין עליו.** מפני שמרבה עליהן קול נכנסין ויוצאין: **לסופר יהודי.** מלמד תינוקות: **בסופר מתא.** מלמד תינוקות העיר ומושיב מלמדים בתחתיו והוא מורה את כולם אין יעשו ויש שם קול גדול: **מתקנת יהושע בן גמלא ואילך.** שיעשו מלמדי תינוקות בכל עיר: **לא ממטינן ינוקא ממתא למתא.** ללמוד מיום ליום שמא יוזק בדרכים שהשמש מקטרג בשעת הסכנה שנאמר פן יקראנו אסון (בראשית מב) אלא יוכל לכוף בני אותו מתא להושיב מלמדי תינוקות: **פיסולא.** גשר רחב וחכירו במנחות (דף לה.) תיתורא דתפילין מקום מושבם שדומה לגשר: **גמלא.** לוח קלרה: **סך מקרי דרדקי.** מנין תינוקות הרבויין למלמד אחד: **ריש דוכנא.** שומע עם התינוקות מפי המלמד וחוזר ומשגירו בפי התינוקות ואותו ריש דוכנא נוטל שכר: **ומסייעין ליה ממתא.** לשכור לו אותו ריש דוכנא: **דילמא אתי לאיתרשולי.** יתפאר בלבו שאין כמותו ויתרשל מן התינוקות ולא יירא שמא יסלקוהו: **לא שכן.** כשהשכירוהו יתן לב להיות למד יפה שלוחא מקנאת חבירו שסלקוהו מפניו שיבייאנו שבני העיר: **דגרים ולא דייק.** שלומד הרבה ולא דייק בלימוד התינוקות שלא ישתבש מאי מקרי דרדקי עשרין וחמשה ינוקי ואי איכא חמשין מותבינן תרי [5] ואי איכא ארבעין מוקמינן ריש [6] דוכנא [7] ומסייעין ליה ממתא ואמר רבא האי מקרי ינוקי דגרים ואיכא אחרינא דגרים טפי מיניה לא מסלקינן ליה דלמא אתי לאיתרשולי רב דימי מנהרדעא אמר ש"כ [8] דגרים טפי [9] קנאת סופרים תרבה חכמה ואמר רבא הני תרי מקרי דרדקי חד גרים ולא דייק וחד דייק ולא גרים מותבינן ההוא דגרים ולא דייק שבשתא ממילא נפקא רב דימי מנהרדעא אמר [10] מותבינן דדייק ולא גרים [11] שבשתא כיון דעל על דכתיב [3] כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום כי אתא לקמיה דדוד אמר ליה מאי

[1] סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן ומתקנת יהושע בן גמלא ואילך דאמר רב יהודה אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל שבתחלה מי שיש לו אב מלמדו תורה מי שאין לו אב לא היה למד תורה מאי דרוש [1] ולמדתם אותם ולמדתם אתם התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים מאי דרוש [2] כי מציון תצא תורה [4] ועדיין מי שיש לו אב היה מעלה ומלמדו מי שאין לו אב לא היה עולה ולמד התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז ומי שהיה רבו כועס עליו [5] מבעיט בו ויצא עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן [2] שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר [3] ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע [6] אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת [7] עד שית לא תקביל מכאן ואילך קביל ואספי ליה כתורא וא"ל רב לרב שמואל בר שילת [8] כי מחית לינוקא לא תימחי אלא בערקתא דמסנא דקארי קארי דלא קארי [9] ליהוי צוותא לחבריה מיתיבי [10] אחד מבני חצר שביקש לעשות רופא אומן וגרדי ומלמד תינוקות בני חצר מעכבין עליו הכא במאי עסקינן [11] בתינוקות דעכו"ם ת"ש [12] שנים שיושבין בחצר וביקש אחד מהן לעשות רופא ואומן וגרדי ומלמד תינוקות חבירו מעכב עליו ה"נ בתינוקות דעכו"ם ת"ש [2] מי שיש לו בית בחצר השותפין ה"ז לא ישכירנו לא לרופא ולא לאומן ולא לגרדי ולא לסופר יהודי ולא לסופר ארמאי [13] הכא במאי עסקינן בסופר מתא אמר רבא מתקנת יהושע בן גמלא ואילך [14] לא ממטינן ינוקא ממתא למתא [15] אבל מבי בנישתא לבי כנישתא ממטינן [16] ואי מפסק נהרא לא ממטינן ואי [17] איכא תיתורא ממטינן [18] ואי איכא גמלא לא ממטינן [19] ואמר רבא [20] סך מקרי דרדקי עשרין וחמשה ינוקי ואי איכא חמשין מותבינן תרי [5] ואי איכא ארבעין מוקמינן ריש [6] דוכנא [7] ומסייעין ליה ממתא ואמר רבא האי מקרי ינוקי דגרים ואיכא אחרינא דגרים טפי מיניה לא מסלקינן ליה דלמא אתי לאיתרשולי רב דימי מנהרדעא אמר ש"כ [8] דגרים טפי [9] קנאת סופרים תרבה חכמה ואמר רבא הני תרי מקרי דרדקי חד גרים ולא דייק וחד דייק ולא גרים מותבינן ההוא דגרים ולא דייק שבשתא ממילא נפקא רב דימי מנהרדעא אמר [10] מותבינן דדייק ולא גרים [11] שבשתא כיון דעל על דכתיב [3] כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום כי אתא לקמיה דדוד אמר ליה מאי

[12] **בסופר מתא.** אין נראה לפרש כפ"ה דסופר מתא היינו מלמד תינוקות של כל העיר דאיכא קול גדול דהא לקמן אמר רבא מקרי דרדקי וסופר מתא כמותרין ועומדין כיון דאשמועינן דמקרי דרדקי הוי פסידא אלא הדר ה"ה מלמד כל תינוקות העיר ואמאי איצטריך מו למינקט סופר מתא ואין לפרש נמי כפ"ה [13] בהמקבל (נ"מ דף קט:) סופר מתא מספר אנשי העיר [3] דהא קרי [14] הכא בברייתא סופר אלא נראה כמו שפי' ר"מ סופר מתא כותב שטרות העיר [4] ולהכי משיב ליה לקמן פסידא אלא הדר אם נכתב השטר שלא כדין [15] **מתקנת** יהושע בן גמלא ואילך לא ממטינן ינוקא ממתא למתא. וכגון שיש כאן כ"ה ינוקי שראויין להשכיר להם מלמד ואם תאמר הא אי הוה ממטינן להו למתא אחריתי יצטרכו מלמד בפני עצמן כיון דאיכא כ"ה ינוקי וא"כ מאי נפקא מינה וי"ל דנפקא מינה דאי הוו ב' מלמדי תינוקות באידך מתא היו יכולין להושיב אצייס בפני זה ואצייס בפני זה:

[16] **סך מקרי דרדקי** ב"ה ינוקי. אבל פחות מכאן אין בני העיר יכולין לכוף זה את זה להשכיר להם למלמד: פר"ח דרביה אקרייה זכר כדין והיינו רמייה דלא אשגח למידע היכי הוה קרי תלמידיה וכ"ג אבל אין נראה לפרש שגם רבו טעה ולימדו זכר דא"כ לאו רמייה הוא: סופר

זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו. הוא אותו (ד) האיש דאמר רב יוסף (ביבמות דף סא.). תרקבא דדינרי עיילא ליה מרתא בת בייתוס ליגאי המלך עד דאוקיב ליהושע בן גמלא בכהני רברבי ולדיק גמור היה כדאשכחן הכא והא דקאמר התם (שם) קטיר קא חזינא הכא לפי שהיו אחרים משוביח ממנו [1]:

ולמדתם אותם ולמדתם אתם.

יש ספרים דלא גרסי ולמדתם אתם ודרים מדכתיב ולמדתם משמע (ה) מעצמכם: **כי מציון תצא תורה.** לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יותר לילמא שמיס וגלמוד תורה כדדרשי' בספרי למען תלמד לירלה וגו' גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון לירלת שמים ועוסק בתורה: **כבן** שש כבן שבע. כגון שש בבריא כגון שבע בכחוש: **בבציר** מבר שית לא תקבל. והא דתנן במסכת אבות (פ"ה מכ"א) בן חמש שנים למקרא בבריא לגמרי כדאמר בכתובות (דף נ. ושם) הלומד בנו פחות מבן שש רץ אחריו ואינו מגיעו ואיכא דאמרי תבריו רצין אחריו ואין מגיעין אותו ותרוייהו אינהו דחלים וגמיר ואינעית אימת הא בכחוש והא בבריא: **אחד מבני מבוי בו.** פי' רשב"ם דלא גרס מבוי [2] אלא אחר דאי גרס מבוי תיקשי לאביי דשרי בחלר אחרת והכיא דעושה אדם חנות בלד חנות של חבירו שרי [1] לכל הפחות בחלר אחר ורבא נמי לא פליג עליה אלא דמוקי מתני' דשריא אף באותה חלר והכא אסר אפילו בחלר אחרת אלא אחד מבני חלר גרס:

וגרדי. וא"ת ומאי שנא גרדי מבעל ריחיים דתנן במתני' דאין יכול למחות בידו ואומר איני יכול לישן מקול הריחים ומקול הפטיש וי"ל דמתני' בעושה לעצמו והכא בגרדי העושה לאחרים דאיכא נכנסין ויוצאין וא"ת הא אמרי' בסמוך האי בר מבואה דאוקי ריחיא כו' דינא הוא דמעכב עליה משום דאמר ליה קא פסקת לחיותי משמע דאי לאו משום דקא פסקת לחיותי היה יכול להעמיד אם הריחיים אע"ג דעושה לאחרים ולקמן נמי תניא עושה אדם חנות בלד חנותו של חבירו כו' דאף על גב דאיכא נכנסין ויוצאין טובא ודוחק לחלק דהתם כבר יש יוצאין ונכנסין לריחיים הראשון או לחנות הראשון וי"ל דהתם בחלר אחרת שרי א"נ מתני' נמי בעושה לאחרים ובריחיים ובקול הפטיש אין נכנסין ויוצאין כל כך שעותנין לו פעם אחת ושוחן אבל בגרדי יש הרבה יוצאין ונכנסין שהרבה מביאין לו מטוה: **ולא** לסופר ארמאי. משמע דאם לא [1] סופר הוה שרי להשכיר לארמאי וא"ת דאמרי' בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיד.) האי בר ישראל דזבין ליה ארעא לעובד כוכבים אמילא דבר ישראל חבריה משמתינן ליה דא"ל אריא ארעא אמילא ודוחק לחלק בין מכר לשכירות ונראה לי" דהתם כשישראל רגיל לקנות אבל אם אין ישראל רוצה לקנות מותר:

[2] **בסופר מתא.** אין נראה לפרש כפ"ה דסופר מתא היינו מלמד תינוקות של כל העיר דאיכא קול גדול דהא לקמן אמר רבא מקרי דרדקי וסופר מתא כמותרין ועומדין כיון דאשמועינן דמקרי דרדקי הוי פסידא אלא הדר ה"ה מלמד כל תינוקות העיר ואמאי איצטריך מו למינקט סופר מתא ואין לפרש נמי כפ"ה [3] בהמקבל (נ"מ דף קט:) סופר מתא מספר אנשי העיר [3] דהא קרי [4] הכא בברייתא סופר אלא נראה כמו שפי' ר"מ סופר מתא כותב שטרות העיר [4] ולהכי משיב ליה לקמן פסידא אלא הדר אם נכתב השטר שלא כדין [5] **מתקנת** יהושע בן גמלא ואילך לא ממטינן ינוקא ממתא למתא. וכגון שיש כאן כ"ה ינוקי שראויין להשכיר להם מלמד ואם תאמר הא אי הוה ממטינן להו למתא אחריתי יצטרכו מלמד בפני עצמן כיון דאיכא כ"ה ינוקי וא"כ מאי נפקא מינה וי"ל דנפקא מינה דאי הוו ב' מלמדי תינוקות באידך מתא היו יכולין להושיב אצייס בפני זה ואצייס בפני זה:

[6] **סך מקרי דרדקי** ב"ה ינוקי. אבל פחות מכאן אין בני העיר יכולין לכוף זה את זה להשכיר להם למלמד: פר"ח דרביה אקרייה זכר כדין והיינו רמייה דלא אשגח למידע היכי הוה קרי תלמידיה וכ"ג אבל אין נראה לפרש שגם רבו טעה ולימדו זכר דא"כ לאו רמייה הוא: סופר

מסורת הש"ס

(א) כתובות נ., ב) [דזימנין דנפלי אנלגות ריש ואתמנן], ג) פי' אינטבא נקרא דוקן ראש אינטבא שהם יושבין עריון ערך דקן], ד) [נקמן כב.], ה) ספחים קיב., ו) נ"ל אתם, ז) בדפוס הישן דפוס בנבאתי בכל התוס' ספר בנא וי"ל רק באחרון הכא בבריתא סופר הוא בוי"ו, ח) [נאיתו שם נא נמנא שום פי' בכ"ר, והוא בהשואל (דף נז.). רש"ש],

תורה אור השלם

1 וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: דברים יא יט

2 וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר יְיָ אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיֹרֵנוּ מִדְּרָכָיו וְנֵלְכָה בְאֹרְחֹתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר יְיָ מִירוּשָׁלִָם: ישעיהו ב ג

3 כִּי שִׁשָּׁת חֳדָשִׁים יָשַׁב שָׁם יוֹאָב וְכָל יִשְׂרָאֵל עַד הִכְּרִית כָּל זָכָר בָּאֱדוֹם: מלכים א יא טז

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנא תורה וגו' ועניין: (ב) שם מבעבע כל"ל ואות ר' נמחק: (ג) רש"י ד"ה ואספי וכו' שנתנין לו עול: (ד) תוס' ד"ה זכור וכו' הוא אומו אלמר כל"ל ומיכא הא"ם נמחק: (ה) ד"ה ולמדתם וכו' משמע אתם בעצמכם: (ו) ד"ה אחד וכו' שי נמי לכל הפחות: (ז) ד"ה ולא וכו' אלא לא היה פופר וכו' ומ"ש הא אמרי': (ח) ד"ה כסופר וכו' והא קרי ליה הכא:

מוסף רש"י

ואספי ליה כתורא. הלעיטהו תורה כשור שאתה מלעיטו ומוכסו מאכל (כתובות נ).

מוסף תוספות

א. היו גדולים ממנו שהיו ראוים יותר להכהנה גדולה. תוס' הרא"ש ינמות סא. ב. דהתם ליכא עיכוב נכנסים ויוצאין. ריטב"א.

ג. בתספורת. לש"י ב"מ נ:.

ד. שמתקבצים בני העיר אצלו. רבינו יונה.

ה. [ד]אם כתב שטר בטעות, אין משלם לו ההפסד שהגיע לו ברעות השטר, דגרמא בעלמא הוא. שם (לקמן).

רבינו גרשום

מפני התינוקות של בית רבן שבאין ללמוד תורה זה אינו יכול לעכב עליו אפי' בחצר השותפין: מי שיש לו אב. שהיה חייב בלימודו מעלן: עד שית שנין לא תקבל ללומדו שאינו יכול לסבול עדיין טורח הלימוד: ואספי ליה כו' תורא. כלומר תן עליו עול תורה כמו לשור זה שאובסין אותו בעל כרחו ומכניסין בו המאכל כדי שיהא שמן כך הכנס בו תורה: בערקתא דמסנא. ברצועי של מנעל הכהו ואל תכהו יותר מדאי שבשביל רוב הכאות אין מתפקח אא"כ קרי מנפשי' קרי ואי לא ליהוי צוותא לחבריה דקרי ואל תחוש להכותו יותר מדאי: בתינוקות דעובדי כוכבים. אם רוצה ללמוד ספר

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' יב וס"ב מהל' מ"מ הל' ז קמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנו סעיף ג וטוש"ע י"ד סי' רמה סעיף כב:

לג ב מיי' מ"ב מהלכות מ"מ הלכה ח סמג עשין יב טוש"ע י"ד סס סעיף ז:

לד ג ד מיי' שם הל' ג טוש"ע י"ד שם סעיף ה וסעיף ח:

לה ה מיי' שם טוש"ע י"ד שם סעיף י:

לו ו טוש"ע שם סעיף ט:

לז ח ט י כ ל מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' יח סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנו סעיף ח:

לח מ נ ס ע פ מיי' פ"ב מהל' מ"מ הל' ו סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמה סעיף טז:

לט צ ק מיי' שם הל' ה טוש"ע י"ד שם סעיף טו:

מ ר מיי' שם טוש"ע יו"ד שם סהג"ה:

מא ש טוש"ע שם סעיף יח:

מב ת מיי' שם הל' ו טוש"ע י"ד שם סעיף יט:

רבינו גרשום (המשך)

רפואה או מקרא יכול לעכב עליו דלא מצי עביד: ולא לסופר יהודי. מלמד תינוקות אלמא דמצי מעכב. הכא במאי עסקינן בסופר מתא שהוא סופר העיר שכותב שטרות וספרים לכל מצי מעכב מחמת הנכנסין אצלו ואית דמפרשי בספר מתא שמגלח כל בני העיר: לא ממטינן ינוקא ממתא למתא. מפני כן התקינו להושיב מלמדי תינוקות בכל פלך ופלך: ואי מפסיק נהרא לא ממטינן. דאיכא למיחש דלמא יהא רגיל למיזל לחודיה ונפיל לנהרא: תיתורא. גשר מרוחב: גמלא. גשר עשוי מנסר צר ומשני צדי הנהר קבועין ב' יתדות וקשור חבל א' מזה לזה ואותן העוברין על אותו נסר צר סומכין ידיהן בחבל ועוברין אבל התינוקות שאין בהן דעת לסמוך לא ממטינן דילמא אזיל לחודיה ונפיל: סך מקרי דרדקי. עד כ"ה תלמידים יכול ללמוד אחד: ריש דוכנא. מתונה תחתיו עד שיסייע לו ללמוד הנער. ואין מנכין לו לרב משכירותו כדי לשכור אותו ריש דוכנא אלא מסייעין ליה ממתא הצבור שוכרין אותו ריש דוכנא. מאי טעמא לא מסלקי' ליה לההוא דלא גריס כל כך דאי מסלקינן ליה ומותבינן להו קמיה ההוא דגריס טפי אתי לרשולי למימר הואיל דליכא דגרים כוותי לא מסלקי לי ואתי לרשולי. כל שכן דמותבינן להו קמיה ההוא דגרס טפי מימר אמר אי מרשלינא מסלקו להו מקמאי כי היכי דסלקי להו מקמיה דאידך ומעיין בהו שלא יבא אחר דגרס טפי מיניה ויסלקו ממנו. ומתעסק בהן הרבה משום קנאת סופרים תרבה חכמה שזה מקנא לזה: חד דגריס הרבה ולא דייק כל כך:

כא: לא יחפור פרק שני בבא בתרא

סופר מתא. לא כמו שפירש בקונטרס כותב ספר תורה בטעות דאין זה פסידא דלא הדר דיכולין להגיהו אלא כדפרישית לעיל כותב בטעות: **ומקרי** דרדקי. פי' בקונטרס בהמקבל (ב"מ דף קט. ושם) דהוי פסידא דלא הדרא משום דשבשתא כיון דעל וקשה לר"י דהא רבא גופיה אית ליה לעיל דשבשתא ממילא נפקא ואומר ר"י דהוה פסידא דלא הדר דאותה שעה שמלמד להם טעות הם מתבטלים[א] ואותה שעה אין יכולין להחזיר לעולם: **שתלא.** וא"ת מאי פסידא איכא אי יפסיד ישלם וי"ל דאינו מפסיד אלא שפוסע שאין הנמוכות גדילות כמו שהיו ראויות ליגדל[ב]: **מרחיקין** מצודת הדג כו'. תע"ג דר"ת מפרש דבדבר של הפקר אפי' רשע לא מיקרי כדתנן (פאה פ"ד מ"ג) גבי פאה פירס עליהו עליה מעבירין אותו ממנה וכן תנן בפ"ק דב"מ (דף י.) ראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה ולא מיקרי רשע אלא בעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה משום שאם לא ישתכר במקום זה ימצא להשתכר במקום אחר[ג] והך דשמעתא לא קשיא דתע"ג דהוי דבר של הפקר מ"מ בכמה מקומות ימצא שיוכל לפרוס מצודתו ועוד דהכא אומנותו בכך[ד] והא דאמרינן בפרק חזקת הבתים (לקמן דף נד:) נכסי כנעניים הרי הן כמדבר כל המחזיק בהן זכה בהן מאי טעמא כנעני מכי מטא זוזי לידיה אסתלק ליה וישראל לא קני עד דמטי שטרא לידיה ופי' רש"ס התם דישראל המחזיק רשע מיהא מיקרי ולפי' ר"ת אפי' רשע לא הוי כיון שלא ימצא במקום אחר וקשה לרש"א מהא דאמר בחזקה נשך (ב"מ דף עג.): רב מרי בר רחל משכן ליה הוהא נכרי ביתא אזל רבא וחזייה נטר תריסר ירחי שתא שקל אגר ביתא אמטייה לרבא א"ל הא דלא מטאי לה למר אגר ביתא עד השתא דאמר מר סתם משכנתא שתא ולא מצי נכרי לסלוקי והשתא כיון שקדמה חזקת רב מרי לחזקת רבא א"כ זכה בה רב מרי דנכסי הכנעני הרי הן כמדבר ואי מקרי רשע אמי שפיר דלא היה רוצה לזכות בה אבל לפירוש ר"ת דאפילו רשע לא מיקרי אמאי לא זכה בה רב מרי כיון דהיתר גמור הוא ואמא לפנים משורת הדין עבד ולריב"א נראה דחזקת רב מרי לא היתה אלא בתורת משכון ורבא קנה ממנו בשטר וזכה בה ואחר כך נתן מעות [וע"ע תוספות קדושין נט. ד"ה עני המהפך וכו' ותוס' ב"מ עג: סוף ד"ה נטר]: **תנאי** היא דתניא כו'. תימה לרש"א דאמאי לא מייתי ט) (הברייתא) דלעיל דממה נפשך רבי יהודה דאמר לא יחלק חנויות קליות ואגוזים לתינוקות פליג אהך ברייתא ואמא ניחא לאתויי תנא דפליגי בהדיא בהכי: **כופין** בני מבוי זה את זה כו' ולא **מלמד תינוקות.** נראה לר"י דבמלמד תינוקות נכרים אייר ולא יתכן אי גרס לעיל אחד מבני מבוי להא מוקמינן ליה (ו) בתינוקות נכרים ומעכבין עליו בני מבוי והכא קאמר דלשכינו אינו כופהו ואפילו רשב"ג לא פליג אלא משום דפסיק לאיתויי אבל משום קול תינוקות לא חייש ומיהו לפי מה שפירשתי [לעיל דגרסינן אחד מבני אחי שפיר ולר' שמעון בן אלחסה נראה דהכא בתינוקות ישראל ואפילו אחר תקנת יהושע בן גמלא ואמאי הכא דכבר יש שם מלמד תינוקות אחר ובשמעון בן גמליאל דקאמר דמודה רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב אחר דנפשיה לא מצי מעכב בעי רב הונא ובמקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר (עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר וניחוש דילמא אתי לאיתרשולי א"ל) מאי טעמא עבדת הכי אמר ליה דכתיב [1]תמחה את זכר עמלק אמר ליה והא אנן (ז) זכר קרינן א"ל אנא זכר אקריון אזל שייליה לרביה אמר ליה היאך אקריתן אמר ליה זכר שקל ספסירא למיקטליה אמר ליה אמאי א"ל ח) דכתיב [2]ארור עושה מלאכת ה' רמיה א"ל [3]שבקיה ההוא גברא דליקום בארור א"ל כתיב [2]וארור מונע חרבו מדם איכא דאמרי קטליה ואיכא דאמרי לא קטליה [3]ואמר רבא [3]מקרי ינוקא שתלא טבחא ואומנא וסופר מתא כולן כמותרין ועומדין נינהו [3]כללא דמילתא כל פסידא דלא הדר מותרה ועומד הוא אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה חבריה וקמוקי גביה דינא הוא דמעכב עילויה דא"ל קא פסקת ליה לחיותי לימא מסייע ליה מרחיקים מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג וכמה אמר רבה בר רב הונא עד פרסה שאני דגים דיהבי סייארא א"ל רבינא לרבא לימא רב הונא דאמר כרבי יהודה [3]דתנן רבי יהודה אומר לא יחלק חנוני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שמרגילין (ט) אצלו וחכמים [3]מתירין אפי' תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה התם אלא דאמר ליה [7]אנא קמפלגינא אמגוזי את פלוג שיוסקי אבל הכא אפילו רבנן מודו דא"ל קא פסקת ליה לחיותי מיתבי עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו ומרחץ בצד מרחצו של חבירו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי תנאי היא דתניא [8]כופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסקי ולא מלמד תינוקות ולא אחד [9]מבני בעלי אומניות [10]ולשכנו אינו כופיהו רשב"ג אומר אף לשכנו כופיהו אמר רב הונא בריה דרב יהושע [7]פשיטא לי בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב [8]ואי שייך בכרגא דהכא לא מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מצי מעכב [9]בעי רב הונא בריה דרב יהושע בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי תיקו אמר רב יוסף ומודי רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר [10](עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר וניחוש דילמא אתי לאיתרשולי א"ל) קנאת

ומודה

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ב מהל' ת"ת הל' ג סמג עשה טוש"ע י"ד סי' רמה סעיף יז:
מד ב ג מיי' פ"י מהל' שכירות הל' ז ועי' בהשגות ומע"מ סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' שו סעיף מ:
מה ד מיי' פי"א מהל' מכירה הלכה ד סמג לאוין קע טוש"ע מ"מ סי' רכח סעיף יח:
מו ה ז ח ט מיי' פ"ו עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנו סעיף ה וע"ש בהגה"ה:
מז י כ מיי' שם הל' יב וע"ב מהל' מ"מ הל' ז סמג שם וסי' יב טוש"ע שם סעיף ג וטוש"ע י"ד סי' רמה סעיף כב:

רבינו גרשום

מאי טעמא עבדת הכי דמשיירת נשים: האי בר מבואה ח) מההוא מבוי (בני אדם) ולא היה רגיל לכך רקא מוקים ריחים שלו סמוך לריחים של חבירו: דינא הוא כו'. מרחיקין מצודת הדג מן הדג שאם היה רגיל אחד לפרוש מצודתו בְּשֶׁכֶר שתיקן במים ובא חבירו ורצה לעשות מצודתו כמו כן מרחיקין אותה מן מצודת חבירו כמלוא ריצת הדג דמצי למימר ליה קא פסקת חיותאי ותסייע לרב הונא. מהא לא תסייע ליה דשאני דגים דהיבי סייארא דמשום הכי מרחיקין מפני כי מסיר לו דבר שבא כבר למצודתו במאכל שמשים במצודתו לפי שכשמעיינין ורואין מאכל במקום אחר בורחין ממצודתו של זה והולכין לשם ונזלו בידים דבר שכבר [בא] במצודתו אבל ברחוק פרסה אינו יכול להביט המאכל. אבל גבי ריחים דליכא למימר הכי דבר הבא לידי הסיר ממני שעדיין לא בא לידו כלום מודה דמצי לאוקמינהו במבוי: לימא דאמר כר' יהודה ולא כרבנן. מפני שמרגיל התינוקות לבוא אצלו ומצי למימר ליה שאר בעלי חנויות קא פסקת לחיותי: שיוסקי. שקדים: ומרחץ. שהיו רגילין לשכור מרחץ כדי לרחוץ: אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי. וקשיא לרב הונא: כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט. כלומר אומנין של מבוי אחר אינן רשאין להושיב במבוי זה שלא לדעת כולן ולשכינו שבמבוי שלו אינו כופהו שלא יזקק מן אומנותו משום דאמר ליה אתה עושה בתוך שלך ואני בתוך שלי: רשב"ג אומר אף לשכינו כופהו. ורב הונא ס"ל כרשב"ג: בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב שאם היה אומן א' בעיר ובא אומן אחר מעיר אחרת כאותו ורצה לקבוע באותה מדינה יכול לעכב על ידו ולומר קא פסקת לחיותא ואי שייך אכרגא להתם שפורעין מס גולגלותם לאדון אחד דמי כמאן דהוה תרוייהו מאותה העיר ולא מצי מעכב ליה: דנפשיה. כלומר לשכינו לא מצי מעכב ורב הונא בריה דר"י לא ס"ל הא דרב הונא דלעיל. ג) לא צריכא דלא שייך מאי. מי אמרי' הואיל דממתא חדא תרוייהו אע"ג דלא שייך כרגייהו בחדא לא מצי מעכב ליה. או דלמא כיון דלמבוי דידיה הוא מצי מעכב דלא ליקבע במבוי דידיה תיקו:

מאי טעמא עבדת הכי אמר ליה דכתיב [1]תמחה את זכר עמלק אמר ליה והא אנן (ז) זכר קרינן א"ל אנא זכר אקריון אזל שייליה לרביה אמר ליה היאך אקריתן אמר ליה זכר שקל ספסירא למיקטליה אמר ליה אמאי א"ל ח) דכתיב [2]ארור עושה מלאכת ה' רמיה א"ל [3]שבקיה ההוא גברא דליקום בארור א"ל כתיב [2]וארור מונע חרבו מדם איכא דאמרי קטליה ואיכא דאמרי לא קטליה [3]ואמר רבא [3]מקרי ינוקא שתלא טבחא ואומנא וסופר מתא כולן כמותרין ועומדין נינהו [3]כללא דמילתא כל פסידא דלא הדר מותרה ועומד הוא אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה חבריה וקמוקי גביה דינא הוא דמעכב עילויה דא"ל קא פסקת ליה לחיותי לימא מסייע ליה מרחיקים מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג וכמה אמר רבה בר רב הונא עד פרסה שאני דגים דיהבי סייארא א"ל רבינא לרבא לימא רב הונא דאמר כרבי יהודה [3]דתנן רבי יהודה אומר לא יחלק חנוני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שמרגילין (ט) אצלו וחכמים [3]מתירין אפי' תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה התם אלא דאמר ליה [7]אנא קמפלגינא אמגוזי את פלוג שיוסקי אבל הכא אפילו רבנן מודו דא"ל קא פסקת ליה לחיותי מיתבי עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו ומרחץ בצד מרחצו של חבירו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי תנאי היא דתניא [8]כופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסקי ולא מלמד תינוקות ולא אחד [9]מבני בעלי אומניות [10]ולשכנו אינו כופיהו רשב"ג אומר אף לשכנו כופיהו אמר רב הונא בריה דרב יהושע [7]פשיטא לי בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב [8]ואי שייך בכרגא דהכא לא מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מצי מעכב [9]בעי רב הונא בריה דרב יהושע בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי תיקו אמר רב יוסף ומודי רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר [10](עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר וניחוש דילמא אתי לאיתרשולי א"ל) **תנאי** היא דתניא כו'. תימה לרש"א דאמאי לא מייתי ט) (הברייתא) דלעיל דממה נפשך רבי יהודה דאמר לא יחלק חנויות קליות ואגוזים לתינוקות פליג אהך ברייתא ואמא ניחא לאתויי תנא דפליגי בהדיא בהכי: **כופין** בני מבוי זה את זה כו' ולא **מלמד תינוקות.** נראה לר"י דבמלמד תינוקות נכרים אייר ולא יתכן אי גרס לעיל אחד מבני מבוי להא מוקמינן ליה (ו) בתינוקות נכרים ומעכבין עליו בני מבוי והכא קאמר דלשכינו אינו כופהו ואפילו רשב"ג לא פליג אלא משום דפסיק לאיתויי אבל משום קול תינוקות לא חייש ומיהו לפי מה שפירשתי [לעיל דגרסינן אחד מבני אחי שפיר ולר' שמעון בן אלחסה נראה דהכא בתינוקות ישראל ואפילו אחר תקנת יהושע בן גמלא ואמאי הכא דכבר יש שם מלמד תינוקות אחר ובשמעון בן גמליאל דקאמר דמודה רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב אחר דנפשיה לא מצי מעכב בעי רב הונא בריה דרב יהושע בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי תיקו אמר רב יוסף ומודי רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר (עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר וניחוש דילמא אתי לאיתרשולי א"ל) קנאת

מעכב ואף על גב דאיכא סבר כרבן שמעון בן גמליאל דאין לומר דרבן שמעון בן גמליאל לא פליג אמלמד תינוקות אלא אשמרת: **פשיטא** לי דבר מתא אבר מתא [אחריתי מצי] מעכב. רב הונא בריה דרב יהושע כרבנן ס"ל ומיבעי ליה בר מבואה אבר מבואה דעלמא[ה] אי מצי מעכב אי הוי בכלל שכינו[ו] אי לא[ו] כדפירש הקונטרס וכוותיה קיימא לן לגבי רב הונא דבתרא הוא: **ואי** שייך בכרגא דהכא לא מצי מעכב.[ה] פירוש בני העיר אבל בני מבוי מצי מעכבי אלא יכנס במבואה: קנאת

מאי טעמא עבדת הכי אמר ליה דכתיב [1]תמחה את זכר עמלק אמר ליה והא אנן (ז) זכר קרינן א"ל אנא זכר אקריון אזל שייליה לרביה אמר ליה היאך אקריתן אמר ליה זכר שקל ספסירא למיקטליה אמר ליה אמאי א"ל ח) דכתיב [2]ארור עושה מלאכת ה' רמיה א"ל [3]שבקיה ההוא גברא דליקום בארור א"ל כתיב [2]וארור מונע חרבו מדם איכא דאמרי קטליה ואיכא דאמרי לא קטליה [3]ואמר רבא [3]מקרי ינוקא שתלא טבחא ואומנא וסופר מתא כולן כמותרין ועומדין נינהו [3]כללא דמילתא כל פסידא דלא הדר מותרה ועומד הוא אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה חבריה וקמוקי גביה דינא הוא דמעכב עילויה דא"ל קא פסקת ליה לחיותי לימא מסייע ליה מרחיקים מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג וכמה אמר רבה בר רב הונא עד פרסה שאני דגים דיהבי סייארא א"ל רבינא לרבא לימא רב הונא דאמר כרבי יהודה [3]דתנן רבי יהודה אומר לא יחלק חנוני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שמרגילין (ט) אצלו וחכמים [3]מתירין אפי' תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה התם אלא דאמר ליה [7]אנא קמפלגינא אמגוזי את פלוג שיוסקי אבל הכא אפילו רבנן מודו דא"ל קא פסקת ליה לחיותי מיתבי עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו ומרחץ בצד מרחצו של חבירו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי תנאי היא דתניא [8]כופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסקי ולא מלמד תינוקות ולא אחד [9]מבני בעלי אומניות [10]ולשכנו אינו כופיהו רשב"ג אומר אף לשכנו כופיהו אמר רב הונא בריה דרב יהושע [7]פשיטא לי בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב [8]ואי שייך בכרגא דהכא לא מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מצי מעכב [9]בעי רב הונא בריה דרב יהושע בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי תיקו אמר רב יוסף ומודי רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר [10](עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר וניחוש דילמא אתי לאיתרשולי א"ל) **תנאי** היא דתניא כו'. תימה לרש"א דאמאי לא מייתי ט) (הברייתא) דלעיל דממה נפשך רבי יהודה דאמר לא יחלק חנויות קליות ואגוזים לתינוקות פליג אהך ברייתא ואמא ניחא לאתויי תנא דפליגי בהדיא בהכי: **כופין** בני מבוי זה את זה כו' ולא **מלמד תינוקות.** נראה לר"י דבמלמד תינוקות נכרים אייר ולא יתכן אי גרס לעיל אחד מבני מבוי להא מוקמינן ליה (ו) בתינוקות נכרים ומעכבין עליו בני מבוי והכא קאמר דלשכינו אינו כופהו ואפילו רשב"ג לא פליג אלא משום דפסיק לאיתויי אבל משום קול תינוקות לא חייש ומיהו לפי מה שפירשתי [לעיל דגרסינן אחד מבני אחי שפיר ולר' שמעון בן אלחסה נראה דהכא בתינוקות ישראל ואפילו אחר תקנת יהושע בן גמלא ואמאי הכא דכבר יש שם מלמד תינוקות אחר ובשמעון בן גמליאל דקאמר דמודה רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב אחר דנפשיה לא מצי מעכב בעי רב הונא בריה דרב יהושע בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי תיקו אמר רב יוסף ומודי רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר (עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר וניחוש דילמא אתי לאיתרשולי א"ל) **פשיטא** לי דבר מתא אבר מתא [אחריתי מצי] מעכב. רב הונא בריה דרב יהושע כרבנן ס"ל ומיבעי ליה בר מבואה אבר מבואה דעלמא[ה] אי מצי מעכב אי הוי בכלל שכינו[ו] אי לא[ו] כדפירש הקונטרס וכוותיה קיימא לן לגבי רב הונא דבתרא הוא: **ואי** שייך בכרגא דהכא לא מצי מעכב.[ה] פירוש בני העיר אבל בני מבוי מצי מעכבי אלא יכנס במבואה:

ז) [מד' רבינו ז"ל אלו נראה שהיה גורס בכאן ואי שייך בכרגא דהכא הא אמרת דלא מצי לעכב לא לריכא דלא שייך מאי עד כאן וכ"כ מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' שכנים שגרס כן ע"ש].

ח) נראה דל"ל בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה מבריה מסבוא מבוי ולא היה כו': ט) [מד' רבינו ז"ל אלו נראה שהיה גורס בכאן ואי שייך בכרגא דהכא הא אמרת דלא מצי לעכב לא לריכא דלא שייך מאי עד כאן וכ"כ מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' שכנים שגרס כן ע"ש].

מסורת הש"ס

ז) [ע' תוס' גיטין סח. ד"ה ומתיבו], ב) [ע"מ קט.], ג) שם ס., ד) [שם], ה) [גי' רש"ס אלפס והרא"ש מבעלין], ו) [תוספתא פ"ז], ז) [מפי' רש"י ספ"ד ומודה רב הונא נראה דלא גרים לכל זה וכ"כ תוס' ב"כ להגיה בסמוך ד"ה קנאת סופרים], ח) במ"ל: כרמים, ט) [ל"ל המגנה],

תורה אור השלם

1 וְהָיָה בְּהָנִיחַ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא תִּשְׁכָּח:
דברים כה יט
2 אָרוּר עֹשֵׂה מְלֶאכֶת יְיָ רְמִיָּה וְאָרוּר מֹנֵעַ חַרְבּוֹ מִדָּם:
ירמיהו מח י

הגהות הב"ח

(א) גמ' זכר קיינן א"ל לדידי זָכָר אקריין: (ב) שם מפני שמרגילין לבוא אצלו: (ג) רש"י ד"ה שאני דגים וכו' להיות דגילין לרוץ וכו' ומן מצודה ומזונות וכו' וה"ל כמלן: (ד) ד"ה שלא וכו' בעבור זה וים כלן: (ה) ד"ה ולא שייך וכו' כבר מתא הוא ולא וכו' לא מצי מעכב מליכת כל"ל ומיכות את המבוי נמתק: (ו) בא"ד מעכב עליה בן המבוי הזה אי לא: (ז) תוס' ד"ה כופין וכו' מוקמינן ליה לעיל בתינוקות:

מוסף רש"י

מקרי ינוקא. פסידא דלא הדר הוא דשבשתא כיון דעל על (ב"מ קט.). אומנא. מוהל מינוקות (שם). וסופר מתא. המספר את אנשי העיר בתקפורת (שם צז. ושם: ספר מתא).

מוסף תוספות

א. [מן]לימוד של אמת. תוס' ב"מ שם. ב. [ו]אינו משלם הפסד הריחיים שהיה לו אם גדלו והצליחו. נמוק"י.ג. [דמיירי]שרוצה העני להרויח בשכירות או כשרוצה לקנות דבר אחד וחבירו מקדים וקונה וכו' ומש"ה נקרא רשע כי למה מחזר על זאת שטרח בה חבירו, וכו' אבל אם היתה החררה דהפקר ליכא איסור שאם לא זכה בזאת לא אימצא אחרת. מוספות קידושין נט. ד. [ו]יורד לאומנתו. שם. ה. שהוא בן עירו. תוס' ר"י"ל. ד. כיון שהוא בן עירו ודינו כבר מבואה דנפשיה. שם. ז. [ד]יכול לומר לו אל תעשה במבואה דידי. שם. ח. במבואה דידך. שם. ט. אי קשיא, השתא אבר מתא אחריתי אי שייך בכרגא לא מצי מעכב וכו', אבר מבואה אחריני דהוא בר מתא מצי מעכב וכו', לק"מ דמאי דאמרן וכו' דלא מצי מעכב. שם.

לא יחפור פרק שני בבא בתרא כב.

ומודה רב הונא בריה דרב יהושע. אע"ג דאמר [כפ:] בר מתא אבר מתא אחריתי מני מעכב מלהביא כאן ולמכור מודה הוא ברוכלין מוכרי בשמים המחזירין בעיירות להביא בשמים לנשים להתקשט בהן דלא מצו לעכב עלייהו רוכלי העיר: **לאהדורי.** לחזר ולסבב במבואות העיר ובבתים על כל הרוצה לקנות ואחרי כן ישוב לעירו: **ואי צורכא מרבנן הוא.** דעדיף בגירסא ולא אורחיה לאהדורי אפי' לאקבועי נמי: **דלא להלכה.** אלא לפיס משורת הדין: **דיקולאי.** מוכרי סלים ויש אומרים מוכרי יורות: **ועלמא ליזבנן.** יומא דשוקא הוה והרבה באין ממקום אחר לקנות מן השוק לפיכך אין בני העיר מעכבין גם על המוכרים להביא אומנותם ולמכור לנקבצים לשוק: **עמוראי.** מוכרי למר: **אין לן אשראי במתא.** מכרנו באמנה ולריכים אנו לשהות כאן עד שנגבה חובות שלנו ואם אין אנו מוכרין סחורותינו במה נתפרנס: **עד דעקריאו.** שתעקרו חובותיכם מן הלוקחים מכם באשראי: **נקיט ליה שוקא.** הכרח שלא ימכור איש בעיר גרוגרות אלא הוא: **אמי ליה בקנקניה.** הריח לו בקנקנו אם יין הוא אם חומץ כלומר בדקהו בהלכות אם תלמיד חכם הוא אם לאו. ריח היין כשמריחין אותו אם טוב הוא קרי אמי כדאמרינן בא מיהא במסכת ע"ז (דף סו:) וכן בכתובות (דף קה.) קרנא הוה אמי באמברא דחמרא: **לפיפה מצרית.** של נגרים של ערבה: **מהו.** מי חשוב כמעובל והוה ליה ככלי גללים ואין מקבל טומאה עוד: **א"ל.** רב דימי לרב אדא: **מר ניהו רבא.** אתה הוא רבא לפי ששמע על רבא שהוא גדול העיר וסבור שהוא זה: **טפח ליה בסנדליה.** הכהו על סנדלו במקל דרך שחוק כשם שמכין למי שאינו חשוב: **דלא שייף.** שלא נמנע מלהפרע: **לאוויפא.** לוגלת בושתו: **דמלכא דאדום.** אע"פ שהוא אדומי: **על שרפו.** מחמת חזיון: **דאמר להו לרבנן אדמגרמיהו גרמי בי אביי.** שהיה רגיל לומר לתלמידים עד שאתם הולכים אצל אבי לגרס עצמות כלומר ללמוד שלא לשובע: **הו אכלו הו.** בואו ולמדו הלכות להודות מרוחות אצל רבא: **שמעיה דרבא.** שלוחו לקנות בשר: **ריש גלה.** דורש ברבים בשבתות: **דלא הוו בסיומא.** יש אומרים שלא היו בעלה כשנעשה רב נחמן ריש כלה ויש אומרים דלא הוו בסיומא דפירקא דרבא דדרים בשבת הרגל הלכות האמורות בפרק אחרון של בכורות: **שמעתא דמעשר בהמה.** בפרק אחרון דבכורות ורבא אמרינהו בסופא דפירקא: **אתו רבנן.** תלמידי הישיבה הבאים לשמוע: **נטרנא ערסיה דרב אדא.** אני מלפה כאן שיביאו את מטת רב אדא שמת: **מתני' לא יסמוך לחול תבירו לחול אחר אלא אם כן כו'.** מפרש בגמ': **והחלונות.** מי שהיו לו חלונות פתוחים לאחר תבירו והוחזק בדבר זה שלא שנים ובא בעל האחר לבנות שם כותל צריך לעשר ד' אמות: **בין מלמעלן.** אם בא להגביה כותלו ד' אמות מן החלונות: **בין מלמטן.** אם בא לבנותו נמוך צריך להשפילו מן החלונות ד' אמות ובעמא מפרש בגמ' [ע"ב]: **בין מכנגדן.** צריך להרחיקו מהן ד' אמות: **גמ' הבא**

מסורת הש"ס

א) [לעיל כפ.], ב) ב"ק פב:, ג) מנחות פט., ד) [מו"ק כה. ב"ק נב:], ה) [ל"ל לשייד], ו) [ל"ל אדמגרסיתו. עיין ערוך גרס מ'], ז) [כש"ל מ"ז וגרס רנב"י אתו רבנן א"ל לרב נב"י], ח) [לעיל ב:], ט) כפ"ל: גור, י) [ע"ש ד"ה היום וכרש"י שם וע"ע תוס' תענית כ: ד"ה מ"ל],

תורה אור השלם

1 כֹּה אָמַר יְיָ עַל שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי מוֹאָב וְעַל אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל שְׂרֹפוֹ עַצְמוֹת מֶלֶךְ אֱדוֹם לַשִּׂיד:
עמוס ב א

גליון הש"ם

תוס' ד"ה וקבא בו' אמאי לא פריך מהבא. קשה לי על קושייתם הא מהכא לא היה לאיה לאתוי ולאחור מכל שיויי דלעיל ולהוסיף דגם לרבנן דל"י מותר לסמוך לרבא דהא כמו דמשינן על אילן קדם לגור למיירי בלוקח ה"י י"ל הכא דמיירי בלוקח המקום שאינו מותן תכיר. גם תמוה לי במה דנקטו קושייתם רק לפ"ד דלעיל הא מבואר בסוגיא דמרבל דלמסקנא מה דקאמי ר"י מתיר במרבל היינו דאמר לדבריהם דרבנן המינם מערה ויקח אבל מרבל יהיה מותר לסמוך אף דבעל דבורים סמך בהיתר מ"מ כיון דקאת עשה שלא כהוגן ומזיק לחברל מותר לזה להעמיד אילן מרבלו בלי הרחקה כיון דבעל דבורים מזיק גם אותו. ועלה אמרינן לעיל לרבנן הייט דרבנן לא היה להם לאתוקי על סברא זו ומשני דס"ל דדבורים לא מזקי לחברל עיי"ש היטב. מ"כ הכא בדווקא דשניהם מזיקים זה לזה מה בכך שהרחשון העמיד סותלו תחלה מ"מ יהא השני מותר לסמוך סותלו דאמר לו כמו שסותלי מזיק אותך כן כותלך מזיק אותי וביותר זה לא יתוקן גם בתירוצם דדווקא לא הוי מזיק ממש דמ"מ יאמר השני מה שאני מזיקך בדווקא כמו כן אתה מזקני בדווקא. ויהיה בהכרח לאוקמי הכא בלוקח דהראשון לא עשה אפילו קצת שלא כהוגן וזה השני צריך ליתן כל הרחקה מ"ש תוס' בסוגיא דחברל ולע"ג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל להאדורי במתא לא: (ב) שם אית לן אמאי במתא אמר: (ג) שם וקא נטרנא לערסיה:

מוסף רש"י

כפיפה. קופה, מצרית. מצורי דקל (מנחות שם). טפח ליה בסנדליה. הכהו על סנדלו, ל"פ בעבו בסנדלו (ב"ק לב: וכרש"י מו"ק כה.). החלונות. אחד מבני השותפין הבונה כותל בחצר כנגד חלונותיו של חבירו, בין מלמעלן. אם הכותל גבוה יותר מן החלונות צריך להגביה מעלה מהן ד' אמות, כדי שלא יעמוד על עוני כותלו וירקב, בין מלמטן. אם הכותל נמוך מן החלונות צריך להשפילו מהן ד"א כדי שלא יעמוד על עוני כותלו וירקב, בין מכנגדן. צריך להרחיק את הכותל מן החלונות ד"א כדי שלא יפליל (לעיל ב:).

מוסף תוספות

א. ועבד להו כפיפה. תוס' מנחות פט. ב. דאין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה. שם. ג. אלא מרחיק בורו ג"ט ואם יעשה חברו למחר בור בתוך שדהו ירחיק ג"ט אחרים. רבינו יונה. ד. היה לו לכנוס בתוך שלו ב' אמות ולכשיבנה חברו מחר הכותל סמוך לו יכנוס לתוך שלו ב' אמות אחרות. שם. ה. שאין זה נקרא מזיק, אלא מונע טוב מבעליו בעלמא הוא, וכל אימת דליכא כותל אחר אין כאן בעלים. רמב"ן.

קנאת סופרים תרבה חכמה. ולא גרסי' כמו שיש בספרים דאמר מר עוזרא תיקן להם לישראל שיהו מושיבין סופר בכל סופר דהא לא חשיב ליה במרובה (ב"ק דף פב.) גבי עשר תקנות שתיקן: **מעלמא** אתו ולעלמא ליזבנן. מכאן משמע דביומא דשוקא היה מותר להלוות לבני אדם הבאים ממקומות אם לשוק לנכרים דאתו מעלמא אבל לבני המקום לא: ודוקא בשוקא אבל לאהדורי לא: **אמר** ליה רבא לרב אדא בר אבא. כן גרים רבינו חננאל ולא גרסי' בר אהבה דאותו היה בימי רבי כדאמרינן בקדושין (דף עב: ושם) [ט] היום יש רב אדא בר אהבה בתיקון של אבהם בבבל: **פיל שבלע כפיפה מצרית.** בפ' ר' ישמעאל (מנחות דף סט. ושם ד"ה פיל) אימא להך בעיא דהכא ומסיק התם למאי אי למבטל טומאתו תנינא כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה ואין עולין מטומאה אלא בשינוי מעשה וקאמר לא צריכא דבלע הולין ועבדינהו כפיפה אי הוי עיכול והוי ככלי גללים או לא והכא בלע הולין [א] בעא מיניה דאי כפיפה שלימה אמאי לא הוה בידיה מתני' היא [ב] וקשיא לר"ת א"כ אמאי לא נקטינן ליה שוקא הא בעיא זו לא איפשיטא התם וי"ל דמ"מ הוה ליה לאיתויי הנך ראיות דמייתי התם ודמי להו: **אנא** ענישתיה. כל אחד מהן היה מתאונן שעל ידו מת רב אדא משום דאמרינן בשבת בפ' שואל (דף קמט:) כל מי שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחילתו של הקב"ה שנאמר (משלי י) גם עונש לצדיק לא טוב אלא רע וכתיב (תהלים ה) לא יגורך רע. ר"י: **וקמא** היכי סמיך. ס"ד דנפל אחילי שכן משמע הלשון דקתני מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ומשני רב יהודה הכי קאמר הכא לסמוך כו' ומתני' הכי פירוש' מי שהיה גבוה כותלו סמוך לכותל חבירו ורבא פריך דכותל קתני ולא גבוה ול"ת לרבא דאמר בריש פירקין דאסור לסמוך [ג] קמא היכי סמך [ד] ואפילו לפי' ר"ת דלמסקנא שרי רבא לכולהו לסמוך לבד מבור מ"מ [ה] אמאי לא פריך מהכא דהוי ריש"א אלא ממשרה וירק דהוי כפיפה וי"ל דלא אסר רבא לסמוך אלא מילתא דמגופיה אתי היזק אבל הכא הכותל אינו מזיק כלום אלא שגורם [ו] למעט הדווש: אלא

[ב] קנאת סופרים תרבה חכמה אמר רב נחמן בר יצחק ומודה רב הונא בריה דרב יהושע [א] ברוכלין המחזירין בעיירות דלא מצי מעכב [ג] דאמר מר [ב] עזרא תקן להן לישראל שיהו רוכלין מחזירין בעיירות כדי שיהו תכשיטין מצויין לבנות ישראל [ג] והני מילי לאהדורי אבל לאקבועי לא [ד] ואי צורבא מרבנן הוא אפילו לאקבועי נמי כי הא דרבא שרא להו לר' יאשיה ולרב עובדיה לאקבועי דלא כהלכתא מאי טעמא כיון דרבנן נינהו אתו לטרדו מגירסייהו הנהו דיקולאי דאייתו דיקלאי לבבל אתו בני מתא קא מעכבי עלייהו אתו לקמיה דרבינא אמר להו [ה] מעלמא אתו ולעלמא ליזבנן [ו] והני מילי ביומא דשוקא אבל בלא יומא דשוקא לא וביומא דשוקא נמי לא אמרינן [ז] אלא לזבוני בשוקא אבל לאהדורי [ח] לא הנהו עמוראי דאייתו עמרא לפום נהרא אתו בני מתא קא מעכבי עלייהו אתו לקמיה דרב כהנא אמר להו דינא הוא דמעכבי עלייכו אמרו ליה אית לן אשראי [ט] אמר להו [י] זילו זבנו שיעור חיותייכו עד דעקריתו אשראי דידכו ואזליתו רב דימי מנהרדעא אייתי גרוגרות בספינה א"ל ריש גלותא לרבא פוק חזי אי צורבא מרבנן הוא נקיט ליה שוקא א"ל רבא לרב אדא בר אבא פוק תהי ליה בקנקניה נפק [אזל] בעא מיניה [כ] פיל שבלע כפיפה מצרית והקיאה דרך בית הרעי מהו לא הוה בידיה א"ל מר ניהו רבא [ל] טפח ליה בסנדליה א"ל בין דידי לרבא איכא טובא מיהו על כרחך אנא רבך ורבא רבה דרבך לא נקטו ליה שוקא פסיד גרוגרות דידיה אתא לקמיה דרב יוסף א"ל חזי מר מאי עבדו לי א"ל מאן דלא שהייה לאוניתא דמלכא דאדום לא נשהייה לאוניתך דכתיב [מ] כה אמר ה' על שלשה פשעי מואב ועל ארבעה לא אשיבנו על שרפו עצמות מלך אדום [נ] לסיד נח נפשיה דרב אדא בר אבא רב יוסף אמר אנא ענישתיה דאנא לטייתיה רב דימי מנהרדעא אמר אנא ענישתיה דאפסיד גרוגרות דידי אביי אמר אנא ענישתיה דאמר להו לרבנן [ס] אדמגרמיתו גרמי בי אביי תו אכלו בישרא [שמינא] בי רבא ורבא אמר אנא ענישתיה [דכי הוה אזיל לבי טבחא למשקל אומצא] אמר להו לטבחי אנא שקילנא בישרא מיקמי שמעיה דרבא דאנא עדיפנא מיניה רב נחמן בר יצחק אמר אנא ענישתיה דרב נחמן בר יצחק ריש כלה הוה כל יומא מיקמי דניעול לכלה מרהיט בהדיה רב אדא בר אבא לשמעתיה והדר עייל לכלה ההוא יומא נקטוה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לרב אדא בר אבא משום דלא הוו בסיומא אמרו ליה אימא לן הני שמעתתא דמעשר בהמה היכי אמרינהו רבא אמר להו הכי אמר רבא והכי אמר רבא אדהכי נגה ליה [לרב נחמן בר יצחק] [פ] (ולא אתי רב אדא בר אבא) אמרו ליה רבנן לרב נחמן בר יצחק קום דנגה לן למה יתיב מר אמר להו יתיבנא וקא [צ] מנטרא לערסיה דרב אדא בר אבא אדהכי נפק קלא דנח נפשיה דרב אדא בר אבא ומסתברא דרב נחמן בר יצחק ענשיה: **מתני'** [ק] מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא יסמוך לו כותל אחר אא"כ הרחיק ממנו ארבע אמות [ר] החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין כנגדן ארבע אמות: **גמ'** וקמא היכי סמיך אמר רב יהודה הכי קאמר דנפל דהוה מעיקרא היכי סמיך בקרוב מד' אמות: אמר רב יהודה. הכי תריץ מתני' הבא לסמוך לכותל לו יכנוס לתוך שלו ב' אמות אחרות. **שם.** ד. היה לו לכנוס בתוך שלו ב' אמות ולכשיבנה חברו מחר הכותל סמוך לו יכנוס לתוך שלו ב' אמות אחרות. **שם.** ה. שאין זה נקרא מזיק, אלא מונע טוב מבעליו בעלמא הוא, וכל אימת דליכא כותל אחר אין כאן בעלים. רמב"ן.

עין משפט נר מצוה

מח א ב ג ד מיי' פ"ו מהל' סנהדרין הל' ט סמג עשין פב טוש"ע מ"מ ס' קנו סעיף ו:
מט ה ו ז ח מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ז:
נ ט מיי' פ"ט שם הל' ט סמג שם טוש"ע מ"מ ס' קנה סעיף יב:
נא י מיי' שם פ"ו הל' ח ב ג סמג שם טוש"ע מ"מ ס' קנד (סעיף ג וסעיף כב) [סעיף כח]:

רבינו גרשום

ברוכלין. שמוכרין תכשיטי נשים שרק וכחל אע"ג דלא שייכי בחד כרגא דלא מצי מעכב עליה האי רוכל דמתא: והני מילי דלא מצי מעכב לאהדורי לחזר וליילך משוק לשוק ומבבי למבבי ולמכור ולשוב לעירו אבל לקבוע חנותו בהני רוכלין למזבן תכשיטין לא: דלא כהלכתא. כלומר שלא ילמדו ממנו אחרים הלכה דלפנים משורת הדין עבד להו משום דרבנן נינהו דלא ליבטלו מגירסייהו לילך ולחזור בכל העיר ומשוק לשוק: הנהו דקולאי. שמוכרין סלים. אתו דקולאי דמתא ומעכבי להו אמר להו לא מציתו מעכבי עלייהו דמעלמא אתי ולהנהו דאתי מעלמא לשוק לזבוני דאבל לאהדורי בבתים לזבוניהו לא דוחיי מצי למיעכב עלייהו: אית לן אשראי במתא. חוב שחייבין לנו ממון וצריכין לנו לעכובי הבא עד דפריני לן והב לן רשותא דניזבין עד כפי חיותן עד דפריני לן: נקיט ליה שוקא. שלא ימכור אדם עד שימכור כל גרוגרות שלו: תהי ליה. הוי מריח מה יש בו: מצרית. מצורי דקל מהו מי אמרי' הואיל דהוות במעיו והקיאה [דרך] בית הרעי כמאכל שנתעכל דמי ונתבטל' ואין מקבלת טומאה או דלמא הואיל ואכתי קיימת היא דבר חשוב הוי ואינה מבוטלת ומקבלת טומא': אמר ליה. רב דימי לרב אדא מאן ניהו מר רבא את הוא רבא: טפח ליה. רב אדא לרב דימי בסנדליה כלומר שלא היה חשוב בעיניו: ורבא רביה דרבך. שהוא רבי ואנא רבך: מאן דלא שבקיה. לאוניתא (דעמון) דמואב למלכא דאדום: אדמגרמיתו גרמי בי אביי. שהיה רגיל לומר לתלמידי אביי כל זמן שאתם מגררין עצמות שאין בהן לחלוח בי אביי יכולין אתם ללמוד תורה כשורה וכהלכתא בי רבא לפי שאביי לא למד כל כך ולפיכך אמר אביי אנא ענישתיה שהיה מבודני: ריש כלה הוה. שהיה רגיל לדרוש בשבת שלפני החג ורב נחמן היה דורש אותן שבתות והיו מתקבצין שם מהרבה מקומו' תלמידין לשמוע: עכביהו רב פפא ורב הונא לרב אדא בר אחבה משום דלא הוי בסיומא במס' בכורי' קמיה דרבא: קום והכנס לדרש דנגה לן שכבר עבר מן היום הרבה: קא נטרנא לערסיה. כלומר שמת לפי שהיה מצערו כל כך שלא בא אליו לעיין עמו הדרשה: **פיסקא** מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ונפל לא יסמוך כותל אחר. שלא יבנה שם כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו מכותל חבירו ד' אמות משום דווש דמפרש בגמ'. החלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ד' אמות כדמפרש בריש פ"ק: ומקשי' וכותל קמא

גמ' [ש] מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא יסמוך לו כותל אחר אא"כ הרחיק ממנו ארבע אמות. מפרש בגמ' [ע"ב] דנפל אחילי שכן משמע הלשון דקתני מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ורבא פריך דכותל קתני ולא גבוה ול"ת לרבא דאמר בריש פירקין דאסור לסמוך [ת] אפילו לפי' ר"ת דלמסקנא שרי רבא לכולהו לסמוך לבד מבור מ"מ [א'] אמאי לא פריך מהכא דהוי ריש"א אלא ממשרה וירק דהוי כפיפה וי"ל דלא אסר רבא לסמוך אלא מילתא דמגופיה אתי היזק אבל הכא הכותל אינו מזיק כלום אלא שגורם [ב'] למעט הדווש: אלא

כב: לא יחפור פרק שני בבא בתרא

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"ט מהל' שכנים הל' ט סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף יב והכא"ה ועיין בטור:

נג ב ג מיי' שם הל' שם ועי' בהגהות ומ"מ טוש"ע שם סעיף יג:

נד ד מיי' שם פ"ז הל' ח ב ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קנד סעיף כח:

נה ה מיי' שם טוש"ע הל' ד וסמג שם טוש"ע שם סעיף כב וסי' קנה סעיף יד בהג"ה:

נו ו ז מיי' שם הל' ד וסמג שם טוש"ע מ"מ סי' קנד סעיף כב:

נז ח מיי' פ"ז שם הל' ה טוש"ע שם סעיף כג:

נח ט מיי' פ"ט שם הל' ז סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף טז:

נט י מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף יז:

ס כ מיי' שם פ"י הל' ה וסמג שם טוש"ע שם סעיף לא לב לג:

רבינו גרשום

והא מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו קתני. כלומר להוסיף על המשנה ולתרצה את יכול אבל לחסר מינה אין אתה יכול: אלא אמר רבא הכי קאמר מי שהיה וכו'. מאי טעמא דוושא דהכא מהני התם כלומר מש"ה צריכה להרחיק ד' אמות כדי שיהיו דשין שם בני אדם העוברין בינתים ומעלי האויר דישה לכותל שניהם שמתחזקין היסורות: אמר רב לא שנו. דצריך להרחיק ד' אמות אלא מכותל גינה שאין דשין שם בני אדם בשדה מחמת הירקות אבל בכותל חצר שנידרשה היא מעיקרא שאינה צריכה חזוק הבא לסמוך סומך בפחות מד': בעיר ישנה. שנידרשה היא מכמה שנים אם בא לסמוך סומך אבל בעיר חדשה אינו סומך בלא הרחקה מפני שצריכה דישה לחזק: מלמעלן. אם בנה כותלו מן הצד סמוך לחלון חבירו צריך להבגיה הכותל ד' אמות יותר מן החלון: כדי שלא יעמוד על כותלו וישוח ויציץ בחלון. ואם מנמיכו כותלו מן החלון צריך להנמיכו מן החלון ד' אמות: שלא יעמוד. על כותלו זקוף ויראה בחלון ואם בנהו כנגדו צריך להרחיק ד' אמות שלא יאפיל חלונו: הכא במאי עסקינן. דקתני שלא יאפיל בבנהו מן הצד של חלון ולא כנגדו וצריך להרחיק מן החלון כדי שלא יאפיל דהשתא לא מצי למידק דטעמא שלא יאפיל אבל משום דוושא לא דהא איכא מקום דוושא טובא אלא דוק מיניה הכי ומכנגדן כלומר אם בונהו מכנגד חלון צריך להרחיק ד' אמות כדי שלא יאפיל אבל אם בונהו מן הצד סמוך לחלון אין צריך להרחיק כולי האי ד' אמות דבבציר מהכי סגי דמן צדי חלון לא מאפיל עליה כולי האי כמו מכנגדו ובבציר הרחקה סגי: וכמה. שיעור צריך להרחיק כותלו מן צד החלון: כמלוא רוחב חלון. צריך להרחיק ולא מאפיל. ומקשי' הואיל ולא מרחיק כותלו משום היזק אורה אלא מלא רוחב החלון לא מגבי ליה נמי משום היזק ראיה למעלה מן החלון אלא כמלא רוחב חלון הא מצית א"כ יכול להציץ בחלון: במדיר את כותלו. שעושהו חד למעלה כמדרון מכאן ומכאן שאינו יכול לעמוד עליו ולהציץ: והא אנן תנן ד' אמות צריך להרחיק. והיכי מצית למימר כמלא רוחב חלון. לא קשיא כאן מרוח אחת כלומר אם בנה כותל מרוח אחת מצירו אחד של חלון אינו צריך להרחיק אלא מלא רוחב חלון והא דקתני מתני' ד' אמות מן הצד נמי מיירי וכגון שבנה ב' כתלים מב' רוחות של חלון הואיל ואלו ב' כתלים מאפילים הרבה מש"ה צריך להרחיק כל כותל וכותל מצד החלון ד' אמות. תנן ואת הכותל מרחיקין מן המזחילה של חבירו ד' אמות. שאם יש לחבירו חזקה בחצירו שהמזחילה של גגו שופכת בחצרו הואיל ויש לו כך חזקה יכול לזקוף סולם בחצר חבירו בעל כורחו ולעלות על גגו ואם רצה זה לבנות כותל סמוך לגגו צריך להרחיק ד' אמות ממנו כדי זקיפת סולם: הכא במאי עסקינן. דקתני זקיפת סולם ולאו משום דוושא צריך למימרי: דמצי אזלי תותי. דהויא בצד כותלו של חבירו ולאידך סולם בצד כותלו מרחיקו מן השובך: מודה ר' יוסי בגריריה. כלומר הכא שאני דהוי כעין שזורק אדם חץ ומזיק באותה זריקה דחייב בו כך אם מזיק אדם לחבירו בידים ודאי חייב אע"ג דעביד בתוך שלו ומ"ש הוי הכא גריריה ד' אמות: פיסקא כדי שלא תקפוץ הנמייה. היה בסולם של שובך ואוכלת בשובך מיירי. דאם יש לזה שובך אדם חץ ומזיק באותה זריקה דחייב בו כך אם מזיק אדם לחבירו בידים ודאי חייב אע"ג דעביד בתוך שלו ומ"ש הוי הכא גריריה. כלומר הכא שאני דהוי כעין שזורק מודה ר' יוסי בגריריה דידיה חייב היכא דעביד איהו בידים כדגרסי' בב"מ דף קי"ז דהנהו בי תרי דהוו דיירי חד בעליונה וחד בתחתונה כו' דהכא מודה ר' יוסי בגריריה דידיה משום דעילאי משי ידיה ונפל על תתאה דעבד בידים אבל הכא הא גרמא היא ואמאי חייב: תאלי. אילנות בחורים:

מסורת הש"ס

(א) גמ' אמר רב ייבא: (ב) שם דתמנא ליה (ריטבא בסוגיא) תמ"מ וע"ב רש"י ל"ג ליה: (ג) רש"י ד"ה מן הלד שאין הכותל האחר מהלך: (ד) ד"ה גרמא וכו' ותפי' למאן דלא דאין וכו' מעכב עליו הס"ד: (ה) תוס' ד"ה זאת וכו' ע' היכי דפטור ה"ל כל"ל ותיבת דמעיקרא נמחק: (ו) באד"ד היינו דבשעת מעשה בא הזיק:

לעזי רש"י

קעל"א [קיליניט"א]. מרהב צינור. מרטרינ"א נמייה.

מוסף רש"י

מודי ר' יוסי בגריר דידיה. אע"ג דאמר על הגיזק להרחיק אם עצמו, הגיעולי היכי דלאו אדם עצמו מזיקו, כגון אילן וכור שבשעת נטיעתו אינו מזיקו אלא השרשים גדילין ומתפשטין מלגיהן לאחר זמן, אבל היכי דאדם עצמו מזיקו וחוזק בו אליו מודה הוא דלא גרמא דגיזקין הוא דמיפטר אלא מזיק ממש הוא ואדם מועד לעולם עד ושן שוג ומזיד (ב"מ קיז.).

מוסף תוספות

א. דלית בה משום דוושא [ו]כבותל חצר, וה"ה לבית. רבינו יונה. ב. [ו]קאמר מילתא באנפי נפשיה כמה ראוי להרחיק כשהוא מן הצד, טפח, וכו', ומיהו תלמודא סבר דאמתניתין קאי ולהכי פריך והא ד' אמות תנן. ריטב"ש. ג. שמעכשיו ממש הם ראוים להזיק ממקומן בלי שום חידוש הרי הוא חשיב גירי. ריטב"ש, וע"ש רמב"ן ורשב"ש. ד. משום דשרשים ליתנהו ומאילהם באים ומתחדשים. שם. ה. [ו]גרמא דגריה הוא. רשב"ש. ו. אבל גרמא בנזקין הוא הגורם לאחר לעשות היזק שאינו אלא מזמין. רמב"ן. ועיין בדינא דגרמי לרמב"ן ולהרמ"ן ז. דכל היכא דההיזק נעשה מיד בשעת מעשה נקרא דינא דגרמי. רא"ש. וע"ש שמאלר בפרטות כל הגרמות.

רבינו גרשום (המשך)

שפוע היוצא חוץ לכותל ומצי למעביד דוושא אבל משום זקיפת סולם צריך להרחיק מן המזחילה ואילך ד' אמות: פיסקא כדי שלא תקפוץ הנמייה. היה בסולם של שובך ואוכלת בשובך מיירי. דאם יש לזה שובך אדם חץ ומזיק באותה זריקה דחייב בו כך אם מזיק אדם לחבירו בידים ודאי חייב אע"ג דעביד בתוך שלו ומ"ש הוי הכא גריריה. כלומר הכא שאני דהוי כעין שזורק מודה ר' יוסי בגריריה. ד' אמות: דאמר מר מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו קתני. כלומר להוסיף על המשנה ולתרצה את יכול אבל לחסר מינה אין אתה יכול: אלא אמר רבא הכי קאמר מי שהיה וכו'. מאי טעמא דוושא דהכא מהני התם כלומר מש"ה צריכה להרחיק ד' אמות כדי שיהיו דשין שם בני אדם העוברין בינתים ומעלי האויר דישה לכותל שניהם שמתחזקין היסורות: אמר רב לא שנו. דצריך להרחיק ד' אמות אלא מכותל גינה שאין דשין שם בני אדם בשדה מחמת הירקות אבל בכותל חצר שנידרשה היא מעיקרא שאינה צריכה חזוק הבא לסמוך סומך בפחות מד': בעיר ישנה. שנידרשה היא מכמה שנים אם בא לסמוך סומך אבל בעיר חדשה אינו סומך בלא הרחקה מפני שצריכה דישה לחזק: מלמעלן. אם בנה כותלו מן הצד סמוך לחלון חבירו צריך להבגיה הכותל ד' אמות יותר מן החלון: כדי שלא יעמוד על כותלו וישוח ויציץ בחלון. ואם מנמיכו כותלו מן החלון צריך להנמיכו מן החלון ד' אמות: שלא יעמוד. על כותלו זקוף ויראה בחלון ואם בנהו כנגדו צריך להרחיק ד' אמות שלא יאפיל חלונו: הכא במאי עסקינן. דקתני שלא יאפיל בבנהו מן הצד של חלון ולא כנגדו וצריך להרחיק מן החלון כדי שלא יאפיל דהשתא לא מצי למידק דטעמא שלא יאפיל אבל משום דוושא לא דהא איכא מקום דוושא טובא אלא דוק מיניה הכי ומכנגדן כלומר אם בונהו מכנגד חלון צריך להרחיק ד' אמות כדי שלא יאפיל אבל אם בונהו מן הצד סמוך לחלון אין צריך להרחיק כולי האי ד' אמות דבבציר מהכי סגי דמן צדי חלון לא מאפיל עליה כולי האי כמו מכנגדו ובבציר הרחקה סגי: וכמה. שיעור צריך להרחיק כותלו מן צד החלון: כמלוא רוחב חלון. צריך להרחיק ולא מאפיל. ומקשי' הואיל ולא מרחיק כותלו משום היזק אורה אלא מלא רוחב החלון לא מגבי ליה נמי משום היזק ראיה למעלה מן החלון אלא כמלא רוחב

אלא אמר רבא ה"ק מי שהיה כותלו כו'. הקשה ריב"ם דלמה ליה למינקט בכי האי גוונא שהיה לו כותל ברחוק ארבע אמות ונפל ליתני שלא יסמוך כותלו לכותל חבירו אע"כ הרחיק ארבע אמות וליכא למימר דדוקא בכי האי גוונא שהיה רחוק כבר ארבע אמות והרחיק הראשון קאמר דלא יסמוך א"כ מאי פריך בסמוך טעמא שלא יאפיל לי' משום סולם אבל משום דוושא לא: **אבל** משום דוושא לא. וא"ת ולימא דאיירי בעיר ישנה [א] ואומר ר"ת דבית הוי כגינה לפי שנותנין מטה וכלים אבל הכותל ועוד י"ל דבאחר איכא דוושא דרביס מה שאין כן בבית ולר"י נראה דיאיה ליה לשנויי בעיר חדשה דומיא דריש וכן היא דמרחיקין את הכותל מן המזחילה אע"ג דמפסקת ביניתים היא דמרחיקין את הסולם מן השובך: **וכמה** אמר רב ייבא כו'. ותימה דהשתא בעי וכמה ובתר הכי פריך והתנן ארבע אמות וי"ל דרב ייבא גופיה בעי וכמה ולא גמר' [ב] וכענין זה יש בתוס' מלאיות (ב"מ דף כא. וסה"ד וכמה) [ג]: **במדיר את כותלו.** ולא מצי לשנויי כמגביה כותלו ד' אמות דכיון דקאי מן הצד ואורך הכותל לרחבו של חצר יכול לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ:

והא אנן תנן ארבע אמות. דתמני' אייני נמי מן הצד כיון דלא חייש לדוושא אלא משום חלונות: **לימא** תנן סתמא דלא כרבי יוסי.

פר"מ מדקאמר הכא טפי לימא דלא כרבי יוסי ולא קאמר אמשניות דלעיל משמע דכולהו אמי כר"י והוי כולהו גירי דיליה דמהיא שעמא משמכמא היזיקא [ג] ולא פליג רבי יוסי אלא בחצר [ד] ול"ל לפי' דמתניתין דלעיל הוי נמי גירי דיליה דמיד כשסומך הכותל מונע הדוושא [ה]: **כדי שיהא** זוקף את הסולם. כשמכר ונתן לו זקיפת הסולם בחצירו אייני וקמ"ל דבעי ארבע אמות: **והא גרמא הוא.** תימה דלא פריך הכי לעיל גבי דוושא: **זאת** אומרת גרמא בנזקין אסור.

ומעיקרא ס"ד כי היכי (ה) דמעיקרא פטור ה"נ דמותר הכא משמע דגרמא בנזקין דפטור וכן כפ' כילד הרגל (ב"ק דף כו:) זרק כלי מלאה הגג והיו מתחתיו כרים וכסתות וקדם וסילקן אפילו הוא פטור ובפרק הפרה (שם דף מז:) הכנים פירות לחצר בעל הבית שלא ברשות כו'. וקאמר בגמרא דאם אכלה והוזקה פטור ונתן שם המות לפני בהמת חבירו דפטור (שם) ושולח [ו] בעירו ביד חרש שוטה וקטן (שם טו:) ופורץ גדר בפני בהמת חבירו וכופף קמת חבירו בפני הדליקה ועושה מלאכה במי חטאת (שם נה: טו.) ולינה וליבתו הרוח דפטור בכל הנך כדאמר בפרק הכונס (שם דף טו:) ומבעית חבירו דהוי נמי גרמא כדאמר בפרק קמא דקדושין (דף כד:) דאיהו הוא דאבעית אנפשיה ובכילד הרגל (ב"ק דף כג.): שיסה בו כלב שיסה בו נחש פטור ויש ליתן טעם מאי שנא כל הני מדינא דגרמי כגון אחווי אחווי דהגחל בתרא (שם דף קטז: ושם) ומראה דינר לשולחני ונמצא רע ונפרצה אומר לו גדור ודן את הדין דחייב לר"מ אפילו לא נשא ונתן בידו והשורף שטרותיו של חבירו ומוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו וחילק רבינו יצחק לשון אח' דדינא דגרמי חייב היינו שעושה עירבן עם פירותיו ואמאי חייב דהוא דגרמי דחייב דגרמי חייב היינו [ו] ועוד חילק דדינא דגרמי דחייב היינו דוקא בשעה שבא ההיזק [ז] ועל הכל קשה טיהר את הטמא ובעה"ב עצמו הוי מטעם קנס כדמוכח בירושלמי ולכך כל היזק המצוי ורגיל לבא בשאותה שעה שמטהר אינו בא ההיזק ונראה לריא"ל דדינא דגרמי והיינו טעמא דמאן דמחייב בהיזק שאינו ניכר ואפשר בשוגג נמי קנס רבי מאיר כי היכי דקנס במטמא ומדמע אחד שוגג ואחד מזיד: אתו

הבא לסמוך לא יסמוך אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות מתקיף לה רבא והא מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו קתני אלא אמר רבא [א]הכי קתני מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ברחוק ארבע אמות ונפל לא יסמוך לו כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו ד' אמות מ"ט דדוושא דהכא מעלי להתם אמר רב [ב]לא שנו אלא כותל גינה אבל כותל חצר אם בא לסמוך סומך רבי אושעיא אומר אחד כותל גינה ואחד כותל חצר אם בא לסמוך אינו סומך אמר רבי יוסי בר חנינא ולא פליגי [ג]הא בעיר ישנה הא בעיר חדשה תנן [ד]החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין מכנגדן ארבע אמות [ד]ותני עלה מלמעלן כדי שלא יציץ ויראה מלמטן שלא יעמוד ויראה ומכנגדן שלא יאפיל טעמא שלא יאפיל אבל משום דוושא לא הכא במאי עסקינן [ה]בבא מן הצד [ו]וכמה אמר [ו] ייבא חמוה דאשיין בר נדבך משמיה דרב [ז]כמלא רחב חלון והלא מצייץ א"ר זביד [ז]במדיר את כותלו והא אנן תנן ארבע אמות לא קשיא כאן מרוח אחת [ח]כאן משתי רוחות ת"ש ואת הכותל מן המזחילה ד' אמות כדי שיהא זוקף את הסולם טעמא משום סולם אבל משום דוושא לא הכא במאי עסקינן במזחילה משופעת דאי משום דוושא הוא הא קא אזיל ואתי תותיה: **מתני'** [ט]מרחיקין את הסולם מן השובך ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמייה ואת [ו]הכותל מן המזחילה ד' אמות כדי שיהא זוקף את הסולם: **גמ'** לימא מתניתין דלא כר' יוסי דאי ר"י הא אמר [ז]זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אפילו תימא ר' יוסי הא [ח]אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמר [ב]מודי רבי יוסי בגירי דידיה ה"נ זמנין דבהדי דמנח ליה [ט] יתבא בחור וקפצה והא גרמא הוא א"ר טובי בר מתנה זאת אומרת גרמא בניזקין אסור רב יוסף הוה ליה הנהו תאלי דהוו דאי משום דוושא מא אזיל ואתי תותיה. **מתני'** מרחיקין את הסולם מן השובך. אם יש לזה שובך בחצירו סמוך לכותל שבין שתי החצירות וחבירו בא להעמיד סולם בחצירו אצל הכותל ירחיקנו מן השובך ארבע אמות: **כדי שלא תקפוץ הנמייה.** מן הסולם לשובך ותהרוג את היונים והיא חיה קטנה [ט]: **גמ'** לימא מתני' דלא כרבי יוסי. דפליג בסיפא דפירקין [סה:] בנוטע אילן סמוך לבור וטוחה מילי איכא בתמתיתין דודאי לאו כרבי יוסי אלא לימא אף זו דסולם ושובך דלא כרבי יוסי: **בגירי דיליה.** בחצים הבאים לו מיד גופו של בעל הבית ממש: **דבהדי דמנח ליה.** בעוד שמחזיק בסולם קפצה: **גרמא בניזקין אסור.** ואפי' [ד] למ"ד (ב"ק דף לח: ק.) דלא דאין דינא דגרמי ופטור מלשלם אסור לגרום וכשבא להעמיד גרמא להזיק חבירו מעכב: **תאלי.** דקלים קטנים: אומני

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב ייבא: (ב) שם דתמנא ליה (ריטבא בסוגיא) תמ"מ וע"ב רש"י ל"ג ליה: (ג) רש"י ד"ה מן הלד שאין הכותל האחר מהלך: (ד) ד"ה גרמא וכו' ותפי' למאן דלא דאין וכו' מעכב עליו הס"ד: (ה) תוס' ד"ה זאת וכו' ע' היכי דפטור ה"ל כל"ל ותיבת דמעיקרא נמחק: (ו) באד"ד היינו דבשעת מעשה בא הזיק:

(א) לעיל ב:, ג"ל וכמה טפח, (ג) ר"מ בגמרדד. רבינו"ל, (ד) [לעיל ח:] לקמן כה:], (ה) [לקמן כה: ב"מ קיז.], (ו) בגמ"ל ליתא ולא יהיב וכו' שיעורא, (ז) בגמ"ל: כולה, (ח) [בתוס' נב: כתב רש"י ד"ל שהיא מרטרינ"ל בלע"ז], (ט) [וע"ע תוס' יומא עו. ד"ה הני ממקה ותוס' סנהדרין לג. ד"ה תמן ותוס' בכורות כט. סד"ה היכי מיזל ותוס' מיר ל. ד"ה פטיטא], (י) ל"ל הבעיה.

הגהות הגר"א

(א) לעיל ב:, ג"ל וכמה טפח, (ב) ר"מ בגמרדד. רבינו"ל, (ג) [לעיל ח:] לקמן כה:], (ד) [לקמן כה: ב"מ קיז.], (ו) בגמ"ל ליתא ולא יהיב וכו' שיעורא, (ז) בגמ"ל: כולה, (ח) [בתוס' נב: כתב רש"י ד"ל שהיא מרטרינ"ל בלע"ז], (ט) [וע"ע תוס' יומא עו. ד"ה הני ממקה ותוס' סנהדרין לג. ד"ה תמן ותוס' בכורות כט. סד"ה היכי מיזל ותוס' מיר ל. ד"ה פטיטא], (י) ל"ל הבעיה.

לא יחפור פרק שני בבא בתרא כג.

אתו אומני ויתבי תותייהו. בקרקע שלהן היו יושבין ולא בקרקע של רב יוסף[א] מדפריך בתר הכי והא גרמא הוא: **והא אחזיקו להו.** פי' ר"י ב"ר מהדלי כיון שלא בא להחזיק בקרקע של חבירו ולומר שלו הוא אלא לתשמיש בעלמא שהנהיג ממנה[ב] מועלת חזקה שלא בטענה[ג] דמסתמא לא היו אומרים שמכר להם רב יוסף תשמיש זה והוו כי הנהו לעיל (דף ו.) לאחזוק לזולדי דמועלת חזקה שלא בטענה דמגלה מיהה ג' שנים מחל לו ואין נראה דאם לא הקנה לו כי החזיק לזולדי אמאי החזיק לכשורי אלא על כרחך התם שטועין שהקנה לו ולהכי אחזיק לכשורי דאין עושה קנין למחצה[ד]: **אין** חזקה לגזקין. אומר ר"ת דאפי' הקנה[ה] יכול לחזור בו דקנין בטעות הוא דסבור להם שיכול לקבל ועכשיו אין יכול לקבל[ו] ואין נראה דמדקאמר אין חזקה לגזקין איכא למידק הא ראיה יש כדלייקינן בחזקת הבתים (לקמן דף מט:) גבי הא דתנן ולא[ז] (נאמר חזקה בנכסי בעלה):

בקוטרא. נראה לר"י דדוקא בקוטרא דכבשן שהוא גדול ומזיק ביותר אין חזקה כדאמר במרובה (ב"ק דף פב:) אין עושין כבשונות בירושלים מ"ט משום קוטרא ודוקא נמי בית הכסא שלהן[ח] שהיה למעלה מן הקרקע והיה מסריח ביותר אבל בשלנו שהוא מכוסה יש חזקה: **לדידי דאנינא דעתאי.** פי' שהיה איסטניס כדאמרינן בערבי פסחים (פסחים דף קיג: ושם) שלשה חייהם אינן חייהם הרחמנים והרתחנים ואנייי הדעת אמר רב יוסף וכולהו איתנהו בי:

בקוטרא ובית הכסא דמו. והא דקאמר אפיקו קורקור מהכא משמע דמשום עורבים היה אומר ולאי אם לא היו עורבים היה סובל אף על גב דאינה דעתיה לי נמי העורבים היו אוכלים הדם ופורחים ומקנחים בפירות:

מרחיקין השובך מן העיר חמשים אמה. מפני התבואה הנשטחת בגגות העיר כדי ליבש אבל לתבואה שבשדות איכא למיחש בקרוב לעיר לפי שהשדות רחוקין מן העיר אלף אמה כדתנן (ערכין דף לג:) אין עושין מגרש שדה ולא שדה מגרש: **ולא** יעשה שובך תוך שלו. בראוה מן העיר בין השדות ואלטרין למיתני תרוייהו דאי תנא ריש להרחיק מן העיר התם דוקא מרחיק מפני שתבואות העיר מגולות הן בחלר הן בגג אבל תבואה המונחת בשדה ומכוסה אין לריך להרחיק ואי תנא ריפא משום דבשדות שכיחא תבואה אבל בעיר דלא שכיח כולי האי[ה] אימא לא: **בית** ארבעת בורין כמלא שער היונה. ור' יהודה ורבנן לא פליגי בשער היונה כמה הוי דמודו רבנן דבית ארבעה בורין הוי שער היונה אלא רבנן סברי כיון דבחמשים אמה מלא כריסייהו דלאמרינן בגמ' תו לא מזקי טפי ור' יהודה סבר דכמלא שער מזקי[ו]: **אלא** אם כן הרחיק שלשים רים. היינו

מתני'

ד' מיל דהמיל[ז] ז' רים ומחצה ופעמים שהגמרא נותן שיעור בריסין ופעמים במילין ופעמים בפרסה: **והתניא** ביישוב אפילו מאה מיל[ג]. תימה דמאי ס"ד דהוי פי' וביישוב אי קרי העיר יישוב א"כ אפילו מאה מיל נאו דוקא כמו שמשמע אלא אפילו אלף מיל או יותר א"כ בשום מקום לא יפרוס אפילו במדבר ורחוק לאין סוף מן העיר ואפילו אם נאמר דמאה מיל דוקא מכל מקום איאך יפרס את הבריאתא[ט] דהכי תנא בתוספתא דמרובה אין פורסין נשבין ליונים אא"כ הרחיק מן היישוב שלשים רים בד"א ביישוב אבל ביישוב פי' שאין זרעים אבל ביישוב זרעים אפילו מאה מיל לא יפרוס אם כן מאי קשיא ליה ואומר ריגל"א דודאי ס"ד דאיירי בייישוב זרעים ולהכי פריך ומישום שייטי שלשים רים ותו לא אפי' בייישוב זרעים והא מוכח דביישוב זרעים שייטי טובא ואין זה אלא משום אכילה אלמא דלא מליא כריסייהו בחמשים אמה ומשני דלא איירי ביישוב זרעים אלא ביישוב שובכין וביישוב כרמים[ח] וקרי מדבר היכא שובכים וכרמים: **יורש** תנינא. וס"ד המקשה דמתני' אשמעינן ביורש וה"ה בלוקח ומיהו רב זביד דנקט נמי יורש אמתני' דהכא לא אשמעינן מינה יורש מדאיצטריך מתני' דלקמן: **וצריכי.** ולא"ת ביורש נמי ליתני תרתי וי"ל דאשמעינן בלוקח וה"ה ביורש: **אחולי** אחילו גביה. פי' ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר שהרשות בידם כדאמר פרק בתרא דמגילה (דף טו.) וכיון דליכא לכל חד בדרך אלא פורתא מחלי טפי מיחיל:

אומני. מקיזי דם: **קורקור.** עורבים שדומים בנעקתן כקורקי קורקור: **אפיקו לי.** כלומר אל יקיזו ליי[ט] עוד כאן שעל כן העורבים באין: **בקוטרא.** עשן: **בבית הכסא.** שעל גבי קרקע ונראה לעיניהם שכך היו בתי כסאות שלהן: **מתני'** שהיונים מפסידין זרעוני גנות: **אא"כ יש לו לו כו'.** אלא יפסידו היונים בשדה חבירו: **מלא שער היונה.** מרוחק פעמים פעם אחת: **ואם לקחו.** כמו שהוא עם הקרקע אפילו אין לו כל סביביו אלא בית רובע הקב הרי הוא בחזקתו שהרי הוחזק בו הראשון כך: **גמ' אין פורסין נשבין.** שלא יילכו בהם יוני היישוב: **שלשים רים.** אדבע מילין: **וכרסייהו בחמשים אמה מקמייא.** במה שהן מלקטין בתוך חמשים אמה מתמלא כריסן ואין מפסידים בזרעים מכאן ולהלן: **לא יפרוס.** נשבין: **ביישוב כרמים.** שפורחין מכרם לכרם ושטים הרבה: **ביישוב שובכין.** שמלא משובך לשובך: **ותיפוק ליה משום שובכין גופייהו.** מאי מאה מיל דקאמר דמשמע דבשביל יוני העיר מתרחק שבאין כאן דרך שובכין בלאו יוני העיר שהרי לוכך יוני שובכות של אחרים: **טועינין ליורש וטועינין ללוקח.** בית דין פותחים פה וטענה ליורש וללוקח שערער אדם עליהן ויש לו עדים שהיתה שלו או של אבותיו וזה אומר ירשתיו מאבא או לקחתיו מפלוני שהוחזק בו ימים רבים והביא עדים שהוחזק בו אביו או המוכר לו שלא שנים אע"פ שלא טען והן לקחו ממך או מאבותיך טועינין לו בית דין[ו] ופותחים לו פה ואילו למי שלא ירשה ולא לקחה מאחר כשאמר לו המעורר מה אתה עושה בתוך שלי והוא אומר החזקתי בה ג' שנים ולא אמרו לי דבר תנא במתני' (לקמן דף מא.) דאין לו חזקה ומתני' דקתני הרי הוא בחזקתו אשמועינן דהיכא דלקחה אבאו וכאו וערערו עליו אין לריך להרחיק אלמא טועינן ליה[ז] בשבילו שאותו שלקחה ממנו[ח] (ומימא) נתפיים עם סביביו במעות עד שנאותו: **אינו לריך טענה.** אינו לריך לומר אתה מכרת לאבי אלא ראיתי לאבי שהחזיק בה ולא ערער אדם עליו: **לקח חלר וכה זיזין.** (ו) במתני' בח"ה תנן אין מוליאין זיזין וגזוזטראות לרשות הרבים אדם הבונה בית לא יוציא ראשי קורות תקרתו לרה"ר אבל אם רואה כותש בנינו לתוך שלו ובונה ומוציא ראשי קורותיו לתוך ואם לקח חלר וכה זיזין וגזוזטראות יוציאם לרה"ר כדי הוא בחזקתה שבית דין טועינין לו שהראשון כתש לתוך שלו או נתפיים עם הרבים: (ח) **אימא לתוך שלו הוא כותש.** שאילמלא כן היו הרבים מעכבין עליו ולא היה יכול לעשות בזרוע אבל כנגד היחיד אימא בזרוע עשה שהיה חזק ממנו: **מאן פייס.** מי היה ראשי לקבל מעות: **ומאן שביק.** מי הוא שבידו למחול ולסלוח:

מסורת הש"ס

א) לקמן נ:, ב) [שם], ג) ב"ק פב., ד) [שם עמ' :], ה) [שם פב.], ו) [נתיון נח:], ז) לקמן מא., ח) לקמן ס., ט) בפ"ק ליפת. לי, י) בפ"ב בשביל לאותו, כ) בפ"ב לין זה, ל) [ל"ל לאיש חזקה בנכסי אשתו וכ"ל בכל"ס], מ) ס"א דהא קשה ריש"ל לפיפא דריש"ל קתני ג' רים מן היישוב פוסקין ובסיפא קתני אפי' מאה מיל לא יפרוס,

גליון הש"ם

גמרא ומישום שלשים רים. עי' מולין דף קכד ע"ב תוס' ד"ה לגבל: **שם** יורש תנינא. עיין ניתון דף מח ע"ב תוס' ד"ה כגון: **שם** צריכא. עי' בב"י חו"מ סי' תי"ז בשם תפוסת הרשב"א ובכמה"ן במלחמות פ"ד דב"מ בקונאי דשטר כיס הוקא על היתומים: **תוס'** ד"ה **אלא** בו' ז' רים ומחצה. כדאיתא ביומא דף מז ע"א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופלקי ויתבי בתאלי ומפסדי: (ב) **שם** רבה אמר ביישוב שופכין: (ג) **שם** הכי זו מחקתה: (ד) **שם** גבי רב"ל אימור כגון לתוך שלו הוה אי נמי אחולי אחולי בני רב"ל גבייה אבל יחיד אימא לא: (ה) **שם** פיוסקה פיוסקה בממונה אי נמי: (ו) רש"י ד"ה טועינן וכו' ב"ד כן ופותחין: (ז) ד"ה לקח אלר וכה זיזין בח"ה ס' דף ס' תנן כל"ל ותיכא במתני' נמחק: (ח) ד"ה אימור לתוך שלו: (ט) תוס' ד"ה והא וכו' דאין אדם מוריר שהיו טוענים שהקנה להם והוי הזקה שיש עמה טענה הס"ד: (י) ד"ה אין וכו' דאפילו הקנה לו בעדים יכול לחזור: (כ) ד"ה קוטרא וכו' בית הכסא שלהן שהיו בעמלה: (ל) ד"ה והתניא ביישוב אפי' מאה מיל לא יפרוס מיתה וכו' ת"ק אם אפי' מאה מיל:

מוסף תוספות

א. כגון שלקח אילנות בשדה חבירו. רבנו יונה. ב. וליכא חסרון קרקע. רשב"ם. ג. ולא בענין אלא חזקה סבלנות בלבד. שם. ד. ואין אדם מצוי למכור נזקין כאלו ולצאת מביתו. שם. ה. [ד]מינות הוא שיש פירות בגג. מיטב"ש. ו. דכרסייהו נמי לא מליא אלא במלא שער היונה. רשב"ש. ז. בלא תירוצא דאביי היכא ניחא ליה רישא דברייתא אסיפא. שם. ח. דכיון שיש להם מקום לנוח בו אזלי ספי. רבנו יונה.

רבינו גרשום

אתו אומני. שהיו מקזין והיו רגלין אנשים הרוצין להקיז באין שם להקיז ואגב שמתקבצין שם עורבים מחמת הדם עולין ומפסדין פירות האילנות: אפיקו לי קורקור מהכא. כלומר הוציאו עורבים הללו שקורין קורקור ומנקרין באילנות כלומר הוציאו האומנין משם ויכלו העורבין ולא יפסידו האילנות: והא אחזיקו לה. האומנין שרגלין להקיז תחת האילנות: לא איתמר עלה. היכא אמרי' אין חזקה לגזיקין בקוטרא שאם היה חלון פתוחה לביתו של חבירו והיה עולה עשן ומזיק לו ודאי אין חזקה לגיזקין דהאי נזקא גופא מחמת העשן הוא וכן הכי נמי אם היה בית הכסא סמוך לביתו של חבירו והסרחון הולך אין חזקה משום אינונת גופא אבל שאר היזיקות אם החזיק יש חזקה: דמו לי. האי דמא: **פיסקא** מן העיר נ' אמה. כדי שלא יאכלו היונים ורבנין גינת העיר וכן נמי צריך להעמיד בתוך שלו ה) שהיא לו נ' אמה לכל הוה שלא יאכלו זרעוני חבירו: כמלא שער היונה. כמו שיכולה היונה לפרוח בבת אחת: ואם לקחו. שנים מאחד והגיע לחלק אחד מקום השובך ולשני מקום הפנוי ראפ"י אין בין שובך לגינת זה אלא הרחקת בית רובע הרי הוא השובך בחזקתו [שלא] להרחיק יותר הואיל ומתחלה היה השובך והגינה של א': נשבין. מצודות: אלא בן הרחיק הנשבין מן הישוב ל' ריס. דאתו יוני הישוב וכנסין לתוך הנשבין ותפיס להו אלמא ששייטי טפי מן נ' אמה והיכי קתני קתני דבר' אמה סגי: רב יוסף אמר. הא דתני בישוב אפי' ק' מיל לא יפרוס ג) אפי' יהא ק' מיל לעיר משום דקאזלן יוני שלו עיר מכרם לכרם ואתו התם. והא דקתני אא"כ הרחיק ל' ריס דליכא ישוב כרמים ביניתם. ורבא אמר בישוב שובכין דבהני ק'

עין משפט נר מצוה

סא א ב ג ד מיי' פ"י"ח מהל' שכנים הל' ד' ה' סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף ט לט ט:

סב ה מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף לט:

סג ו ז מיי' פ"ו מהל' גזילה הל' ט סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף כד:

סד ח ט י כ ל מיי' שם הל' מ סמג שם טור מ"מ סי' שנ:

סה מ נ טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף כד:

מוסף רש"י

אין חזקה לגזקין. כלומר היכי דמזיק לחבירו אין יכול לטענון לקוחה היא כידי שהרי החזקתי בה ג' שנים בחמישת בנות שיחין ומערות, דכי האי גונא לא הוי מחזקה דמלי טענין לידך מעוט דלא אחזקה כלומר מאיעי לא אשמעי (רשב"ם לקמן נ:). מרחיקין את השובך מן העיר. שלא יפקיעו תבואה ופירות שבגג העיר (ב"ק פב:). אין פורסין נשבין. מכמורת (בחולין קב:) פחים, שלא יילכו בהן יוני בני הישוב (ב"ק עט:). וכרסייהו בחמשים אמתא מלא. כמה שהן מלקטות ומנקרות בקרקע מלאין בחמשים אמה, שלבד לגני מכילא תבואה עיל אין לחוש ביותר (ב"ק פב:). בישוב כרמים. שהולך מכרם לכרם עד למרחוק (שם). איבעית אימא דידיה. שאותן שובכין שלו, ומשום יוני שובכין שלא יילכו בפחים אין לחוש דשלו הן, אבל יש לחוש ליוני הישוב שבאין דרך הישובכין למרחוק (שם). הבא משום ירושה. שאומר אלמלא שני חזקה מכח ירושה אני שהיה מוחזק בה ביום מותו, אינו צריך טענה. לומר הילך בא לידי אבי, דאין אדם בקי בקרקעות אבי הילך בלו לידו, ומיהו רואים בעדים בעי, שראו את אבי שהיה מוחזק בה יום אחד (לקמן מא.). לקח חצר וכה זיזין וגזוזטראות. הבלטות לרשות הרבים, הרי זו בחזקתה. דטענינן ללוקח ואומרים לאחר כוחש לתוך שלו היה, אבל המוכרה לו שהוליא הזיזין הוא היה לריך להביא עדים שנכנס לתוך שלו או שיטענו שני חזקה המחקתי וכעמה לתוך שלי, דהוא לה חזקה שיש עמה טענה, אבל לוקח לא לריך לטענון מידי, אלא כך לקחתיה ואין לריך לטעון הילך הוליא המוכר את הזיזין לתוך לרה"ר, דטוענין ליורש ודטוענין ללוקח (לקמן ס.).

רבינו גרשום (המשך)

מיל איבא ישוב שובכין שם"ה לא יפרוס דהא אזלי יוני העיר בשובך לשובך בין שעושין היונים שאלו באין בשביל אלו: ותיפוק ליה משום יוני שובכין גופן. הללו אין פורסין: איבעית אימא. דהנהו שובכין שלהן ומש"ה לא יפרוס משום יוני העיר שבאין דרך שובכין הללו אבל משום יוני שובכין ליכא למיחש הואיל ושלו הן: ואם לקחו. שקנה (חצר מן) השובך אפי' בית רובע הרי הוא בחזקתו ולא צריך בי אמה לכל רוח: זאת אומרת. דתקני ה"ז בחזקתו דטוענין ליורש וללוקח שאם אמר אדם לחבירו שדה זו גזלה ממני ג) והלה אמר אני קניתיה ממך ושני חזקה אכלתיה אין זו ראיה אבל אם אמר אבא הניחה לי כלומר יורש הבא מחמת ירושה א"צ טענה שכשאמר אבא הניחה לי א"צ לו יותר לטענון שלא יכול הלה לחזור ולומר לו הראני שטר מכירה שקנאה אביך ודאי א"צ לטענון לו יותר דב"ד טוענין בשבילו ויאמרו שמא אבד שטרו ואי אתה יכול להוציאה מתחת ידו וכן ה"נ לוקח שאם אבד ד) לקחתיה וכבר החזקתי בה שני

חזקה אם טוען הלה ואמר הראה השטר א"צ ללוקח לטענון יותר שב"ד טוענין בשבילו שמא אבד בשטר שלהלן דאיה הוא בחזקתו וא"צ להרחיק יותר: הא נמי תנינא. באידך פירקין בחזקת הבתים אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרה"ר לקח חצר וכה זיזין וגזוזטראות הרי הן בחזקתן: משום דכונס בתוך שלו היה אי נמי אחולי אחיל גביה בני רה"ר. אבל גבי שלו לא אמרי' הרי הוא בחזקתו משום דיחיד לא מחיל ליה שיכנסו יונים לתוך שדה שלו ולא אמרי' (דלא) הרי הוא בחזקתו קמ"ל דאפ"ה הרי הוא בחזקתו: אבל רבים מאן פייס ומאן שביק. דלא מצי למיתן ממון לכל דעולם צריכא דאפ"ה הכא הרי הוא בחזקתו: אין חזקה לגיזקין. ואמאי הרי הוא בחזקתו הא מזיק לשדות דאחרינו: רב מרי אמר. היכא אמרי' אין חזקה בקוטרא כדפרישית לעיל אבל בשאר מילי יש חזקה:

ה) ל"ל אם יש לו נ' אמה וכו'. ו) ל"ל לא יפרוס מיידי דבהני ק' מיל איכא ישוב כרמים משום דקאזלן וכו'. ז) נראה ד"ס נפל בכאן וצ"ל ובלה אמר שלא אמרתי לי דבר ואני חזקה אבלתיה וכו'. ח) נראה ד"ל שאם אמר לקחתיה מפלוני וכבר החזקתי בה.

כג: לא יחפור פרק שני בבא בתרא

חוץ לחמשים אמה הרי הוא של מוצאו. דלמקומו בתר רובא דעלמא ואפי' למ"ד אין הולכין בממון אחר הרוב היינו במקום (ו) שהוא מוחזק אבל הכא דליכא חזקה דממונא אזלינן בתר רובא וא"ת בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כד. ושם) לרבנן דרבי שמעון בן אלעזר דאמרי אפילו בעיר שרובה כותים חייב להכריז בדבר שיש בו סימן ואמאי לא אזלינן בתר רובא כיון דליכא חזקה דממונא[א] וי"ל דתקנת חכמים היא כדי לקיים מצות השבת אבידה כיון דיכול להתברר ע"י הכרזה אם היא של ישראל וישראל נמי לא מייאש דמסיק אדעתיה דלמא משכח ישראל ויכריז[ב]: **רוב** וקרוב הלך **אחר הרוב.** וא"ת מאי קא משמע לן מתניתא היא (כתובות דף טו.) ט' מנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה [וכו'] ונבעלת הלך אחר הרוב משמע אפי' נמצא קרוב לחנות המוכרת נבילה ותירץ ר"י בר מרדכי דאי ממתניתא הוה אמינא כגון דאין לדאות מדינה נעולות[ג] דאיכא תרי רובי קמ"ל רבי חנינא דאפילו לדאות מדינה נעולות דליכא אלא חד רובא ור' זירא דפריך ליה בשמוע אע"ג דר' זירא נמי אית ליה לקמן אפילו לדאות מדינה נעולות היינו בתר דשני ליה דקיבלה מרבי חנינא ואין נראה לריצב"א דאם כן מאי פריך ליה מקרא מיקשי ליה אמתניתא דתשע מנויות ואפילו תוקמה כשאין לדאות מדינה נעולות הא טעמא דבעינן תרי רובי אינו אלא מדרבנן משום גזירה כדאמר בסוף פ"ק דכתובות (דף טו.) וגראה לר"י דאי ממתני' ה"א בנמצא באמצע[ד] ועוד נראה לר"י דרבי חנינא אתא לאשמועינן דאפילו בקורבא דמוכח דאזלינן בתר רובא וכן משמע בסמוך גבי חבית שנפה בנהר דבעי למימר דרב דאמר כנגד עיר שרובה ישראל מותרת לית ליה דרבי חנינא והיכי מתוקמא דהא משמע דמותרת אפילו נמצאת סמוך לבית נכרי וחזו מטעם דאזיל בתר רוב העיר ישראל וכרבי חנינא אלא ודאי לגבי קורבא דביתו של נכרי הוי קורבא אלא מוכח כיון שדרים רוב ישראל באותה העיר ורב אזיל בתר רובא היכא דהקורבא לא מוכחא ולא כרבי חנינא[ה] אבל אותה עיר כנגד הא' דקילא הוי קורבא דמוכח ולכך אזיל בתרה וכל ההלכה תתיישב כמו שאפרש ולהכי לא מייתי בגוליה גמרא דרבי חנינא אלא לקמן גבי חצבה דאישתכח בפרדיסא של עולה דקורבא דמוכח הוא שנמצא בפרדיסא דעולה גופיה ובפ"ק דביצה (דף י:) מייתי ליה נמי גבי הא דתנן זימן שחורים ומצא לבנים ומצא שחורים אסורים ומפרש בגמ' כגון שזימן שחורים ולבנים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים מהו דתימא מינהו מינהו ואתפכוי אתפכיף קמ"ל דהנך אזול לעלמא והני אחריני מינהו ומעלמא אתו ומסיק עלה ליתא מסייע ליה לרבי חנינא כו' והתם קורבא דמוכח הוא דהא שחורים ולבנים היו שם ומוכח דאינהו מינהו אלא אמתניתא איכא לשנויי בדליכא ותו ליכא לאקשויי ניזל בתר רובא דעלמא דלגבי רובא דעלמא הוה קורבא זו העיר קורבא דמוכח אבל לר' חנינא דאפילו בקורבא דמוכח הלך אחר הרוב פריך שפיר דכי נמי משנינן בדליכא אכתי מיקשי ניזל בתר רובא דעלמא[ו]: **בדליכא.** תימה דהכא משמע דטעמא דהעיר הקרובה מביאה עגלה ערופה משום דמתוך הקורבא מוכח שמשם בא ההורג ובסוטה (דף מה:) תניא מנין שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה בית דין שמניחין אותה שאין בה בית דין והולכין לעיר אחרת שיש בה בית דין ואמאי והלא מתוך הקורבא נראה שמאותה שאין בה בית דין היה: **ביושבת** בין החרים. ואם תאמר ואמאי איצטריך קרא בסוף פרק מרובה (נ"ק דף פב:) דאין ירושלים מביאה עגלה ערופה[ז] ואע"ג דכתיב (תהלים קכב) ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה מ"מ כל ישראל היו באין לרגל וגם בשאר ימות השנה להביא נדרים ונדבות וגם אומות העולם היו באין שם בשמורה שקרויה רוכלת עמים[ח] וי"ל שהיו מקומות שלא היו רגילים לבא רק בני ירושלים[ט] אי נמי בימי חזקיה שכל ישראל היו שם ולא היו באין לשמורה: **ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה כו'.** ואמתניתא דתשע מנויות לא מצי למיפרך דהכא הוי קורבא דמוכח דהוי משובך זה דהוי תוך חמשים והגך דנפישי הוי חוץ לג' ולעיל אמרינן דכרסייהו בחמשים אמה מליין[י]: **בדליכא.** לא מצי למיפרך דניזל בתר רובא דעלמא דמיירי דליכא שום שובך[יא] תוך שלשים רים ואמר לעיל דלא שייטי אלא שלשים רים ותו לא: **ואי דליכא אחריני ודאי מההוא נפל.** דבשלמא אי איכא דנפים מייה אתי שפיר דהוי של מולאו כגון דהוי ההוא דנפים של הפקר או של כותים אבל השתא דליכא ודאי מהההוא נפל ולא מצי לשנויי כגון דליכא דנפים אלא שוין דמכל מקום אמאי הוי של מולאו כיון שקרוב לזה דהכי משמע דחוץ לחמשים אמה הרי הוא של מולאו אע"פ שקרוב לזה מזה דהא תנן מצאו בין שני שובכין קרוב לזה שלו דבשהן שוין אזלינן בתר קרוב: **ודאי מההוא נפל.** ואם תאמר ודלמא מעובדי דרכים נפל כדאמרינן לקמן גבי זיקי דחמרא דאישתכחן בי קופאי וי"ל דהיכא דודאי נפל ולא ידעינן ממי[יא] תלינן בעובדי דרכים[יא] אבל הכא דמצי למימר דמשובך בא לית לן למיתלי ולאחזוקי בנפילה דבני אדם מזהרין שלא יפלו מהם היוצים: **ועל דא אפקוהו לרבי ירמיה מבי מדרשא.** אין לפרש משום דבעי מילתא דלא שכיחא כלל דהיכי איתרמי דרגלו אחת תוך חמשים ורגלו אחת חוץ לחמשים בגמלוס דהא אשכחת דמתניתין נמי בכהאי גוונא איירי דקתני מחלה על מחלה יחלוקו ונראה לרבינו תם דמשום הכי אפקוהו משום דמדלה אינו מדלה כלל יותר מחמשים אמה אפילו רגלו אחת דכל מדות חכמים כן הוא[יב]: **מצאו** בין שני שובכין. ואע"ג דחד מייניהו נפיש אומר ר"י דהך פירכא הוי מצי למיפרך אמתניתא דתשע מנויות דהאי קורבא דלא מוכח הוא דאי הוי תוך חמשים לזה הוי נמי תוך חמשים לזה הוי נמי חוץ חמשים לזה אפילו הכי אזלינן בתר קורבא ומיהו מצינן למימר דעיקר לא פריך אלא משום דבעי למיפרך וניזל בתר רובא דעלמא[יג] אבל קשיא לרשב"א דהיכי מצי למימר אף על גב דחד מייניהו נפיש הא קתני מחלה על מחלה שניהם יחלוקו ואי חד מייניהו נפיש ניזל בתר רובא[יד] ואומר ר"י דהוי מצי למימר וליטעמיך:

וליזיל בתר רובא דעלמא. הוי מצי לשנויי דאין כי אם שני שובכין תוך ג' רים אלא בעי לשנויי דומיא דרישא דיש שובכין הרבה אע"ג דהשתא דמוקי לה בשביל של כרמים לא הוי דומיא דרישא דהא רישא לא מיירי בשביל של כרמים בהא לא קפיד במאי דלא הוי דומיא דרישא כיון שאין מזכיר במשנתינו שביל של כרמים בשום מקום ועוד הוה מצי לשנויי קרוב לזה שלו תוך חמשים אמה ובמדלה:

דכל

מתני' [א]ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השובך חוץ מחמשים אמה הרי הוא של מוצאו נמצא בין שני שובכות קרוב לזה שלו קרוב לזה שלו מחצה על מחצה שניהם יחלוקו: **גמ'** [ב]אמר רבי חנינא [ג]רוב וקרוב הולכין אחר הרוב ואע"ג דרובא דאורייתא וקורבא דאורייתא אפילו הכי רובא עדיף מתיב רבי זירא [ד]והיה העיר הקרובה אל החלל ואע"ג דאיכא אחריתי דנפישא מינה [ה]בדליכא וליזיל בתר רובא דעלמא [ו]בישבת בין החרים תנן ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השובך ואף על גב דאיכא אחרינא דנפיש מיניה [ז]בדליכא אי הכי אימא סיפא חוץ מחמשים אמה הרי הוא של מוצאו ואי [ח] דליכא ודאי מההוא נפל הכא במאי עסקינן [ט]במדדה [י]דאמר רב עוקבא בר חמא [יא]כל המדדה אין מדדה יותר מנ' [יב] בעי ר' ירמיה רגלו אחת בתוך נ' אמה ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה מהו [יג] ועל דא אפקוהו לרבי ירמיה מבי מדרשא תא שמע נמצא בין שני שובכות קרוב לזה שלו וקרוב לזה שלו ואף על גב דחד מייניהו נפיש שוין וליזיל בתר רובא דעלמא [יד]הכא במאי עסקינן בשביל מתני' ניפול. גחל: הנמצא בתוך חמשים אמה. של שובך: נמצא בין שני שובכות. בתוך חמשים לשניהן: גמ' רוב וקרוב. אם נא דבר לפנינו ויש בו להלך אחר הרוב והוא כך ואם תלך בו אחר הקרוב אינו כך הלך בו אחר הרוב ואע"ג דתרוייהו דאורייתא רובא דאורייתא דכתיב אחרי רבים להטות וקרוב (שמות כג) וקורבא דאורייתא דכתיב והיה העיר הקרובה וגו': **ואע"ג דאיכא אחריתי.** שרחוקה ממנו שגדולה ממנה ברוב עם: **בדליכא.** רחוקה מזו שגדולה ממנה אלא כולן שוות: **בין החרים.** שאין דרך רואים לבא ממקומו' אחרים לכאן: **לאו אע"ג דאיכא אחריני.** חוץ לחמשים אמה דנפישי מהאי: **אימא סיפא כו'.** הוא הדין דהוה מצי למיפרך נמי ליזיל בתר רובא דעלמא אלא דאית ליה פירכא דעדיפא (ז): **הכא במאי עסקינן.** כולה מתניתין מתרצא במדדה בגחל שאינו יכול לעוף אלא בדידוי מעט מעט הלכך תוך חמשים אמה של בעל השובך ואף על גב דאיכא אחריני (ח) דנפיש דכל המדדה אינו מדדה יותר מחמשים של מולאו דכיון דאין מדדה יותר מחמשים זה יצא חוץ לג' נפק ליה מתורת מדדה וקם ליה בתורת מפריח ואיכא למיזל ביה בתר רובא דעלמא: **ועל דא אפקוהו.** שהיה מטריח עליהם: **וליזיל בתר רובא דעלמא.** וליהוי של מולאו דקא ס"ד דנמצא בין שתי שובכות אחוץ לחמשים אמה נמי קאי דנפיק ליה מתורת מדדה: בשביל

מסורת הש"ס

(א) ביצה י:, ב) [שם יח.], ג) מיפת ודלא ס"ל אחרי מיפות אזיל בתרה. רש"ש, ד) [ועי' תוס' נדה יח. ד"ה הלך],

תורה אור השלם

1 וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל הַחָלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא עֻבַּד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מָשְׁכָה בְּעֹל: דברים כא ג

הגהות הב"ח

(א) גמ' ודלא בדליכא ודאי: (ב) שם יותר מנ' אמה כעי ר': (ג) שם על לא אפקוהו לר' ירמיה. ל"ג עי' כפ' גט פשוט סוף דף קס"ס דעל ידי מעשה עיילוהו לר' ירמיה: (ד) תש"י ד"ה אימא וכו' דעדיפא מינה הס"ד: (ה) ד"ה הכא במאי וכו' ואע"ג דאיכא אחריני חוץ לחמשים אמה דנפיש: (ו) תוס' ד"ה חוץ וכו' הייט במקום שהאחר מוחזק:

מוסף רש"י

רוב וקרוב. אם כא מעשה לפנינו ויש לנטותו בדבר הקרוב לו לחתיר לו לאסור, ויש לנטותו אחר הרוב לענין אחר תלוה הקרוב, הלך אחר הרוב (ביצה י:).

מוסף תוספות

א. ואפילו יודע המוצא דמישראל נפל, מ"מ מתיאשי הבעלים וכו' [ד"]יחשוב המוצא דמרוב גרים נפל. תוס' הגמ"ש ס"מ כד. ב. אבל ניפול הנמצא אין בו סימן וא"א להחזירו לבעלים. שם. ג. ורוב הנכנסין הוו ישראל. תוס' רי"ד.ד. והאגופא פשיטא, אלא משום רישא נקט לה, וספיקו אסור משום דהוה ליה קבוע. ריטב"א. ה. משום דכתיב לשבתך וירושלים לא נתחלקה לשבטים.ריטב"א.ו. וניזיל בתר רובא דעלמא. שם. ז. [ו"]כגון שנמצא בשביל מיוחד שאין רגילין בו אלא בני ירושלים. שם. ח. ועל דרך הרוב אינן יוצאין חוץ מחמשים אמה. רשב"א. ט. אחר אלא זה. תוספות רי"ד. י. אי מבני העיר או מעוברי דרכים. רשב"א. יא. דאזלינן בתר רובא דעלמא. שם. יב. [ו"]אפקוה משום דאמר מילתא דלא אפשר. רשב"א. ועיין ריטב"א. יג. וקושיא זו ראשונה אינה עיקר. רשב"א. יד. דהא היכא דליכא קורבא כלל ע"כ אזלינן בתר רובא דרובא דאורייתא. שם.

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פט"ו מהל' אבידה הל' יח סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ח:

סו ב מיי' שם ופ"ט מהל' רוצח הלכה ז סמג שם טוש"ע שם:

סח ג מיי' פ"ט מהל' רוצח הלכה ו:

סט ד המגיד משנה שם:

ע ה ו ז ח ט מיי' פט"ו מהל' אבידה הל' יח סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ח:

רבינו גרשום

פיסקא ניפול הנמצא. גחול שנפל מן השובך: חוץ מנ' אמה ה"ז של מוצאו. דאיכא למימר מעוברי דרכים נפל: אמר ר' חנינא. להיכא דאיכא רובא ואיכא קרוב הולכין אחר הרוב אע"ג דרובא דאורייתא דכתיב אחרי רבים להטות וקרוב דאורייתא דכתיב והיה העיר הקרובה אל החלל ב) דאי איכא שובך ויש בו רוב הולכין אחריו דמינה נפל: ואע"ג דאיכא. עיר רחוקה מינה דנפישי מינה דאיכא רובא דאינשי אלמא בתר קרוב אזלינן. ומשני בדליכא נפיש מייניהו משי"ה אזלינן בתר קרוב אבל היכא דהוי רוב וקרוב אזלינן בתר הרוב: וליזיל בתר רובא דעלמא. דאיכא למימר דקטליה עוברין ושבין: בישבת בין החרים. דלא קא עברי ואזלי אינשי להתם וליכא למימר לזיל בתר רובא דעלמא הואיל דליכא אינשי מש"ה אזלינן בתר קרוב אבל בעלמא לא אזלי' בתר קרוב: הכא במאי עסקינן. דהוי של מוצאו: במדדה. שאין יכול לברוח אלא מדדה עצמו מעט מעט: דאמר רב עוקבא כל המדדה אינו מדדה יותר מנ' אמה. והואיל דהאי נמצא חוץ מנ' אמה ודאי מעלמא נפל ומש"ה הרי הוא של מוצאו: רגלו אחת בתוך נ' אמה ורגלו אחת חוץ מנ'. מי אזלינן בתר שובך או בתר רובא דעלמא: ועל דא אפקוהו לר' ירמי' מבי מדרשא. משום דמטריד להו בשאלות שאין בהן ממש:

ב) נראה דע"ל ואם איכא שובך אחר לחוץ מזה ויש בו הרבה יותר מזה הולכין אחריו וכו'.